1246

UNIVERSITA' DI ROMA
FACOLTA' DI GIURISPRUDENZA
ISTITUTO DI DIRITTO PUBBLICO

DONAZIONE
DEL
Prof. VINCENZO DEL GIUDICE

1483 1246

RMS C 1570

Digitized by Google

1246

J. VINCENTII
GRAVINÆ
J. C. C.
INSTITUTIONES CANONICÆ

Editio, cui accedit Hiſtorica Synopſis Juris Pontificii
JOANNIS DOUJATII, &c.

NEAPOLI, MDCCLIV.
Ex Typographia Benedicti Gessari.
SUPERIORUM PERMISSU.

Google

IN PONTIFICII JURIS
INSTITUTIONES
PROŒMIUM
Ad cupidam Sacrorum Canonum Juventutem.

SI quemadmodum Juſtinianus poſteritati proſpexit, ita & ipſi nobis conſulere, ac tempus, ordinemque ab eo Legum ſtudiis præſtitutum adhibere vellemus; longe ſane breviori ſpatio cum Civilis, tum Pontificii Juris Inſtitutiones clauderemus. Ex illius enim præſcripto paucis ad earum explicationem decerptis menſibus, totum fere quinquennium ad alia ſupereſſet: nunc autem animis ad quæſtum properantibus, vixque biennii moram in utroque addiſcendo Jure ferentibus; atque ab Inſtitutionibus ad forum continuo migrantibus, ne adoleſcentes ab Scholis jejunos, inaneſque dimittamus, cogimur Inſtitutionum proferre fines, quinquenniique rebus ad biennium contractis, argumenta promere largiori manu, quo

non capita ſolum, ſed ſeriem quoque rerum hinc auferant ad forum. Quamobrem id nos in noſtris pertexendis intendimus, ut interea temporis una cum ſeminibus propago quoque Studioſis, atque ſeges occurreret materiarum: ne, ſi velint ad forum convolare maturius, quæſtionum novitate percellantur, tenebriſque rerum offundantur ſubitarum: neve, quod ſæpe uſu venit, clientum detrimento diſcere Jus Civile cogantur, artem juſtitiæ non ante nanciſcentes, niſi poſtquam injuſtis litibus plura patrimonia laceraverint; plurimaque judicia longa juris ignorantia perverterint. Quotquot autem Pontificii Juris Inſtitutiones evolvimus (evolvimus autem, antequam noſtras exordiremus, plurimas), vel vulgata tantum continent (Lancellotum ſemper excipio) & leviora, quæſtionibus, contra Inſtitutionum finem, & artem, admiſſis intempeſtivis, atque verboſis, neglectiſque principiis certis, quibus unice conſtare debent Inſtitutiones, omiſſiſque cauſſis rerum, & memoria vetuſtatis; vel, ſi qui auctores, & ii quidem eruditiores, ad initia, & antiquitatem excurrunt, priſca eruditione adeo capiuntur, ut recentiorum prope obliviſcantur ætatum: unde fortaſſe minus utiles ſunt. Ideo nos utrumque ſcopulum de-

cli-

clinantes, breviter priſcam, mediam, & novam Eccleſiæ complexi ſumus ætatem; adeout ad Tridentinorum Canonum ſententias ſuis locis intertextas adjecerimus etiam utiliorum haud pauca reſponſorum, quæ a Sacris Cardinalium Conſiliis, quas Congregationes vocant, in dies emittuntur: unde in pluribus juris articulis triplicem aſpectum Eccleſiaſticæ diſciplinæ patefecimus, & a Traditionibus veterum Patrum notitiam juris primævi deducentes, mutationiſque cauſſas è media eruditione colligentes, eas gravioribus, uberioribuſque Pontificum Conſtitutionibus provide ſubjecimus, ut non tantum notitiam Canonum Eccleſiaſticorum, ſed rationem quoque illorum, ſtudioſi adoleſcentes, hinc abducatis, habeatiſque a nobis non ſolum ad forenſem peritiam, verum & ad Sacram omnium temporum diſciplinam breviter expeditam viam: atque ita quiſque veſtrum per Inſtitutiones haſce noſtras non ſolum accipiat uſitata, ſed eruditionis etiam Eccleſiaſticæ primordiis imbuatur; atque ad Sacram Juriſdictionem propugnandam validioribus armis comparetur; indeque magis, magiſque in dies commendetur Summo Pontifici ſimilitudine ſtudiorum, in quibus ille florem exegit ætatis, ut integritatem

Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quam per omnium temporum ſeriem veſtigabat, nunc Eccleſiam regens univerſam, ſanctiſſimis redderet legibus, æterniſque ſanciret propriæ virtutis exemplis. Atque hæc de noſtris Inſtitutionibus in univerſum. Nunc quomodo a nobis in dies ſingulos exercendi ſitis, breviter vobis expediemus.

Igitur præter operam nobis imperatam, hoc eſt præter quotidianam dictandi, explicandique horam, & conſuetas repetitiones, ac diſputationes ex edicto præſcriptas, nos labores nobis addidimus voluntarios: anguſta enim juſtitia eſt, quæ intra legis verba continetur: nam longe ſupra leges ab hominibus conſcriptas in paginis, obligamur a legibus naturalis honeſtatis a Deo Optimo Maximo conſcriptis, ut D. Paullus docet, in animis noſtris; quibus, quantumcumque in nobis eſt, conferre monemur in utilitatem aliorum. Unde ſingulis diebus poſt explicata ſcripta, explicabimus primarium, & uberiorem illius materiæ Canonem a nobis allegatum, tum ut aſſuefaciamus aures veſtras ad Eccleſiaſticum ſtilum, tum ut vos a fonte ſuo Juris doctrinam petere doceamus. Turbati enim Pragmaticorum rivi ſatis diu vobis in foro patebunt: ut niſi vocem

legum

legum hinc exaudiatis, nunquam poſthac in tanta occupatione negotiorum, inter forenſium auctorum retia, recurrere ad eas poſſitis. Nec omittemus exponere Capita illa Sacri Concilii Tridentini, quibus in eo articulo jus vetus forte mutetur, & cum ad ſecundum noſtrarum Inſtitutionum Librum, atque ad Sacramenta venerimus, præter Scripta noſtra eam vobis Catechiſmi Romani partem interpretabimur, quæ rem Sacramentariam comprehendit. Quem ſane Librum doctrina, & locutione curatote, obſecro vos, ut ſimul cum novo Teſtamento, quæ radix eſt omnis Chriſtiani Juris, in manibus ſemper habeatis. Ubi vero e ſuggeſtu deſcenderimus, horæ quadrantem vobis ſive de Pontificio, ſive de Cæſareo Jure interrogantibus copiam noſtri faciemus.

In ſolemnibus vero vacationibus ordinariorum, cum ab nullo alio Doctore tempus hic ſit, & locus occupandus, liceatque, quoad volumus, prorogare labores, hoc vobis etiam a nobis accedet; quod Librum de ortu, & progreſſu Juris Civilis noſtrum, ſtatim poſt abſolutam illius diei prælectionem Canonum, vobis explicabimus, ut ex eo opere, quidquid eruditionis Romanæ ad Romanarum Legum, & veterum Juriſconſultorum intelligentiam exigi-

tur, cum ſummo temporis, & laboris compendio prænoſcatis, retruſioreſque Latinitatis formulas, quibus veteres Leges, & Interpretes eruditiores abundant, noſque propter ſuſceptum argumentum abundare oportuit, percipiatis.

Id modo ſupereſt, ut ſtudium erga vos noſtrum, veſtra cupiditate diſcendi, atque aſſiduitate laboris in diem augere velitis.

IN-

INDEX TITULORUM

In tribus Libris Inſtitutionum Pontificii Juris contentorum.

Proœmium in Pontificiis Juris Inſtitutiones.

Titulus I. *De Jure Canonico.* 1

Tit. II. *De partibus Juris ſcripti, & de Jure Divino.* 3

Tit. III. *De Sacris Conſtitutionibus.* 3

Tit. IV. *De Jure Perſonarum.* 7

Tit. V. *De Epiſcopis, & Summo Pontifice.* 7

Tit. VI. *De Electione.* 14

Tit. VII. *De iis, qui eligere, eligive poſſint.* 23

Tit. VIII. *De Poſtulatione.* 26

Tit. IX. *De Confirmatione Electionis.* 28

Tit. X. *De Conſecratione.* 29

Tit. XI. *De receptione, & auctoritate Pallii.* 31

Tit. XII. *De vita, & honeſtate Prælatorum.* 34

Tit. XIII. *De officio Archidiaconi.* 36

Tit. XIV. *De officio Archipresbyteri.* 38

Tit. XV. *De officio Vicarii.* 39

Tit. XVI. *De Coadjutore.* 41

Tit. XVII. *De Corepiſcoporum uſu ſublato.* 42

Tit. XVIII. *De Translatione.* 43
Tit. XIX. *De Renunciatione.* 45
Tit. XX. *De Depoſitione, ſeu Degradatione.* 49
Tit. XXI. *De Sacerdotibus in inferiori ordine conſtitutis.* 51
Tit. XXII. *De iis, qui ſunt in Sacris conſtituti.* 52
Tit. XXIII. *De iis, qui ſunt in minoribus Ordinibus conſtituti.* 54
Tit. XXIV. *De communibus tam minorum, quam majorum Ordinum.* 56
Tit. XXV. *De iis, qui promoveri non poſſunt.* 61
Tit. XXVI. *De Præbendis, & aliis Beneficiis.* 66
Tit. XXVII. *De Collationibus.* 71
Tit. XXVIII. *De Inſtitutionibus, & Jurepatronatus.* 80
Tit. XXIX. *De Clericis non reſidentibus.* 84
Tit. XXX. *De Regularibus, & Monachis.* 88

INDEX LIBRI II.

Tit. I. DE *rerum diviſione, atque adminiſtratione.* 95
Tit. II. *De Sacramentis.* 96
Tit. III. *De Baptiſmo, & ejus effectu.* 99
Tit. IV. *De Sacramento Confirmationis.* 106

Tit. V. *De Pœnitentiis, & Remiſſionibus.* 107
Tit. VI. *De Euchariſtia.* 118
Tit. VII. *De Extrema Unctione.* 122
Tit. VIII *De Sacramento Ordinis.* 124
Tit. IX. *De Sacramento Matrimonii.* 125
Tit. X. *De Sponſalibus* 126.
Tit. XI. *De Nuptiis.* 132
Tit. XII. *De impedimentis Matrimonii.* 134
Tit. XIII. *De triplici Cognatione.* 145
Tit. XIV. *De Clandeſtina Deſponſatione.* 151
Tit. XV. *De iis, qui Matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.* 152
Tit. XVI. *De Divortiis.* 154
Tit. XVII. *De rebus ſanctis, ſacris, & religioſis.* 157
Tit. XVIII. *De conſtituendis, conſecrandis, & reparandis Eccleſiis, & Altaribus.* 158
Tit. XIX. *De unionibus Eccleſiarum.* 161
Tit. XX. *De immunitate Eccleſiarum.* 164
Tit. XXI. *De Cenſibus, exactionibus, & Procuratoribus.* 169
Tit. XXII. *De Capellis Monachorum.* 172
Tit. XXIII. *De Religioſis Domibus.* 172
Tit. XXIV. *De Sepulturis.* 174
Tit. XXV. *De Canonica portione.* 177
Tit. XXVI. *De Decimis.* 180
Tit. XXVII. *De rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.* 183
Tit. XXVIII. *De Peculio Clericorum.* 185

TITULORUM.

INDEX LIBRI III.

Tit. I. De Judiciis. 189
Tit. II. De Procuratoribus. 192
Tit. III. De Arbitris. 195
Tit. IV. De in Jus vocando. 196
Tit. V. De Dolo, & Contumacia. 202
Tit. VI. De Libelli conceptione, & oblatione. 204
Tit. VII. De Exceptionibus, & Replicationibus. 208
Tit. VIII. De Reſtitutione ſpoliatorum. 209
Tit. IX. De litis conteſtatione. 211
Tit. X. De juramento calumniæ. 213
Tit. XI. De Probationibus. 215
Tit. XII. De Sententia, & de re judicata. 228
Tit. XIII. De Executione rei judicatæ. 231
Tit. XIV. De Appellationibus. 233
Tit. XV. De in integrum reſtitutione. 128
Tit. XVI. De Criminibus. 239

FINIS INDICIS.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER PRIMUS.

DE JURE CANONICO

TITULUS I.

QUONIAM Legis vocabulum eſt imperioſum, & continet vim civilem, ſive corporis violentam coercitionem, ideo vetus Eccleſia modeſtiæ ſuæ minime convenire legis nomen exiſtimavit, uſaque eſt Canonum Græca, & leniori voce, nempe Regularum: unde orta eſt Juris Canonici appellatio, quod etiam vocatur Jus Pontificium, propterea quod ab auctoritate Pontificis Romani ſubſtantiam capit. Eſt autem hoc Jus, ſicut & Civile, partim non ſcriptum, partim ſcriptum. Non ſcriptum oritur a Conſuetudine, & uſu com-

communi, quæ Conſuetudo legis robur habet, quando legibus, & rectæ rationi, Civilique, ac ſacræ Doctrinæ, & Diſciplinæ non adverſatur.

Jus ſcriptum eſt, quod Sacris, & Eccleſiaſticis Codicibus continetur, cujus plures ſunt partes.

Canonum autem variæ variis temporibus prodiere collectiones, quas nos diſtincte retulimus in prælectionibus Gratiani.

Hic ſatis habebimus indicare vulgatiores, quæ ſunt Decretum Gratiani, & libri quinque Decretalium Gregorii IX, quibus acceſſerunt totidem libri collecti a Bonifacio VII, quos in unum corpus coactos appellavit Sextum Decretalium.

His adjectæ fuerunt Clementis V Conſtitutiones, quæ appellantur Clementinæ.

Item & Conſtitutiones Joannis XXII, quæ vocantur Extravagantes, propterea quod vagentur extra corpus Juris, quod Clementinis clauſum putabatur, & hæ quidem dicuntur Extravagantes Joannis XXII, cum aliæ, quæ poſt advenerunt, appellentur Extravagantes communes, quia plurium Pontificum Conſtitutiones complectuntur.

De

De Partibus Juris ſcripti, & de Jure Divino.

TITULUS II.

JUs Divinum eſt lex, quæ Deum ipſum habet auctorem, quod vel naturale eſt, vel ſupernaturale. Naturale eſt, quod procedit a dictatis rectæ rationis, in qua ſine ſtylo, ſine atramento, Deus ipſe creandis hominibus impreſſit amorem, & regulas honeſtatis, ad quam omnes natura ferimur, cuique perpetuo adhæreremus, niſi vitiis, & cupiditatibus abſtraheremur.

Jus Divinum ſupernaturale eſt, quod in Sacrorum Bibliorum Codicibus Veteris, ac Novi Teſtamenti continetur.

De Sacris Conſtitutionibus.

TITULUS III.

SUnt præterea Canones, quos Eccleſia condidit auctoritate a Deo accepta. Quam auctoritatem condendi juris vel per Concilia, vel per ſuum Caput, Pontificem Romanum, expedivit. Concilia ſunt Conventus Eccleſiæ univerſæ, quæ per ſuos Epiſcopos, ſub ejus Capite Summo Pontifice repræſentatur, eaque propterea Concilia generalia nuncupantur,

quorum

quorum celebrandorum ratio hæc eſt. Convocandi ad Concilium ſunt ex univerſo terrarum orbe omnes Epiſcopi: ejuſque indicandi poteſtas eſt penes ſolum Romanum Pontificem, qui per ſe, vel per ſuos Legatos præeſſe debet. In Concilio Epiſcopi judicium proferunt, cumque iis ex conſuetudine etiam Cardinales, Abbates, quaſi Epiſcopalem Jurisdictionem habentes, & Generales Ordinum. Quodque decreverit, id ratum, certumque manet. (1) Præter Generalia, ſunt etiam Nationalia, & Diœceſana Concilia. Nationalia ſunt, quæ celebrantur ab Archiepiſcopis, & Epiſcopis alicujus Nationis, aut Regni ſub Patriarcha, vel Primate. Provincialia ſunt, quæ celebrantur ab Epiſcopis ejuſdem Provinciæ convocatis a ſuo Metropolitano, ſeu Archiepiſcopo, eoque impedito ab Epiſcopo antiquiore: (2) convenireque juſſu ejus debent omnes Epiſcopi, Abbates, & quotquot accedere conſueverunt. Sunt autem cum Epiſcopis vocandi etiam, qui Jurisdictionem habent Epiſcopalem, (3) & ſi nequeant Epiſcopi accedere, juſtam excuſa-

(1) *Can. Sancta diſt.* 16.
(2) *C. quoniam C. ſi Epiſcopus C. ſi quis Epiſcoporum diſt.* 18. *C. decernimus ead. diſt.*
(3) *Can. convenientibus* 1. *queſt.* 7. *C. Adrianus diſt.* 53.

cuſationem afferre debent. (4) Capitula vero Cathedralium convocanda eſſe, non cogenda ſcribit Abbas. (5) Eaque Concilia tertio quoque anno celebranda eſſent ex Concilio Tridentino. (6) Diœceſana ſunt, quæ celebrantur ab Epiſcopo convocatis Diœceſis ſuæ Clericis, vel Abbatibus. (7) Ad quos cœtus convenire oportet exemtos omnes qui alioquin, exemtione ceſſante, convenire deberent, quique Capitulis Generalibus non ſubiiciuntur; item ſine ulla exceptione quotquot curam gerunt animarum: debentque celebrari ſingulis annis. (8) Et ſi Epiſcopus negligat, duorum menſium ſuſpenſione a munere ſuo punitur. (9) Porro Conciliis Diœceſanis obligantur tantum homines illius Diœceſis; Provincialibus omnes illius Provinciæ; Nationalibus omnes illius Nationis; at Generalibus univerſus orbis terrarum; Summorum etiam Pontificum Conſtitutionibus homines obligantur univerſi. Dividuntur autem eæ Conſtitutiones in De-

(4) *Gloſſ. Can. placuit diſt.* 18.
(5) *C. ult. de his, quæ fiunt a majori parte Cap.*
(6) *Seſſ.* 23. *C.* 2. *de reform.*
(7) *C. quando diſt.* 38. *C. placuit* 12. *qu.* 2. *C. Abbates* 18. *quæſt.* 2.
(8) *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *C.* 2. *de reform.*
(9) *C. ult. juncta Gloſſa v.* excommunicationis *diſt.* 18.

Decreta, Decretales, Epiſtolas, & Reſcripta. Decreta ſunt, quæ in Romano Concilio, conſeſſuque Italicorum Epiſcoporum Pontifex promulgabat. Decretales Epiſtolæ ſunt reſponſa Pontificum in privatis controverſiis, aut ad conſultationes Epiſcoporum: quæ generaliter etiam reſcripta nuncupantur. Specialiter vero reſcripta ſunt, in quibus Pontifex aliquid rogatus aut concedit, aut mandat, aut decernit. Magnum etiam auctoritatis gradum in Jure Canonico retinent ſcripta SS. Patrum, eorumque ſententiæ: quæ cedunt Pontificiis Conſtitutionibus, quia hæ veniunt a Poteſtate majore, ac ſuprema; quamvis in Patribus conſtiterit ſcientia major. Neque locus clauditur in Jure Canonico Principum Conſtitutionibus, & reſponſis Juriſconſultorum: quorum aliquot inter Canones miſta invenimus. Quam auctoritatem profanæ leges non a profana, ſed a ſacra Pontificum poteſtate ducunt. Recte tunc Bonifacium (10) illud Iuſtiniani uſurpavit (11) *omnia noſtra facimus, quibus noſtram auctoritatem impertimus.*

Diviſio autem Juris Civilis aptatur etiam Juri Canonico, quod pariter in perſonis, rebus, & actionibus, nempe judiciis verſatur. Hinc

(10) *C. 22. de præb. in 6.*
(11) *L. 1. §. ſed neq. de vet. jure enucleando.*

Hinc primum Librum perſonis, ſecundum rebus, tertium judiciis, & actionibus dicavimus.

De Jure Perſonarum.

TITULUS IV.

JUre Canonico perſonæ dividuntur in Laicos, ſive populares a Græco λαὸς, ideſt *populus*, & in Clericos, ſive adſcitos ad divini miniſterii ſortem a Græco κλῆρος, ideſt *ſors*. Clericorum ſunt plures ordines, quorum ſummus eſt Epiſcopatus, unde proſeminati ſunt ordines cæteri, quorum alii majores dicuntur, & ſacri; alii minores, de quibus inferius.

De Epiſcopis, & Summo Pontifice.

TITULUS V.

EPiſcopus, ſive Inſpector obſervandis, & corrigendis moribus fuit inſtitutus. (1) Epiſcopi munus eſt in concione verbum divinum explicare, quamvis recentioribus temporibus id mandare aliis conſueverint, ſibique reſervaverint, quod ab ordine ſuo nefas eſt avellere: qualis eſt duorum Sacramentorum adminiſtratio, nempe ordinis, & confirmationis baptiza-

(1) *C. Cleros verſ. Epiſcopatus diſt. 21.*

ptizatorum. Omnis autem Epiſcoporum poteſtas dividitur in ea, quæ ſunt Ordinis, & in ea, quæ ſunt Jurisdictionis, & in ea, quæ ſunt Legis Diœceſanæ. Ab Ordine manat Regum, Altarium, & Eccleſiæ conſecratio, ejuſque poſt pollutionem expiatio; (2) Chriſmatis, & Olei Catechumenorum, & infirmorum confectio, Ordinum collatio, Virginum ſacrarum lectio. A Jurisdictione venit facultas corrigendi, beneficia conferendi, execrandi, ſive excommunicandi, judicandi, puniendi, examinandi. Ad Legem Diœceſanam pertinet jus exigendi Synodaticum, ſive Cathedraticum; hoc eſt tributum in honorem Cathedræ Epiſcopalis præſtandum; item jus exigendi procurationem, cenſus, quartam funeralium, quartam decimationum: (3) quibus præſtandis Monaſteria non obligantur, ideoque a Lege Diœceſana exemta dicuntur. Et quoniam inter Civitates ſemper excelluerunt Metropoles, ideo Metropolitanus Epiſcopus minorum Civitatum Epiſcopis etiam antiquitus præferebatur. His autem eminentiores erant Epiſcopi illi, qui præerant Capitibus Provinciarum, in quarum diviſione Imperii Roma-

(2) *C. unic. de Conſecrat. Eccl. in 6.*

(3) *C. conquerente 16. de off. jud. ord. C. dilectus 18. ubi Abbas eod. can. p. 10. quæſt. 3.*

Romani rationem Eccleſiam complectebatur. Unde, quia ſub Romano Imperio Roma, Alexandria, Antiochia capita erant Regionum aliarum, ideo præter Romanum, qui a Chriſto impoſitus eſt omnibus, Alexandrinus Ægyptiacis, Antiochenus Aſianis Epiſcopis præerant: ideoque hi tres ab initio Archiepiſcopi vocabantur, tanquam Capita Epiſcoporum cæterorum. Poſtea vero Archiepiſcopi nomen devenit ad Metropolitanos; Romanus vero, Alexandrinus, & Antiochenus nomen Patriarcharum ſuſceperunt, quaſi Patrum Principes. Quem Patriarcharum numerum auxit poſtea Hieroſolymitanus, & ob honorem Imperatoriæ Sedis etiam Conſtantinopolitanus; quorum primum locum obtinet Romanus, ſecundum Conſtantinopolitanus, tertium Alexandrinus, quartum Antiochenus, poſtremum Hieroſolymitanus, (4) qui proprie Patriarchæ dicuntur. Alii autem his minores aliquando improprie Patriarchæ nuncupantur; aliquando Primates; quales ſunt in Italia Gradenſis, qui Sedem ſuam Venetias tranſtulit, Aquilejenſis, & Piſanus; in Gallia vero Viennenſi, & Bituricenſis, & Lugdunenſis; in Germania Magdeburgenſis; in Hiſpania Toletanus; in Anglia Ebo-

(4) *Diſt. 22. & l. antiqua de privileg.*

Eboracenſis, in Pannonia Strigonienſis; quibus acceſſit auctoritate Pauli III Patriarcha Indiarum. (5) Hæc habent præcipua quinque Patriarchæ. 1, Ut poſt Romanum Pontificem ſedeant ordine dignitatis. 2, Ut Metropolitanis Pallium concedant; cum ipſi accipiant a Summo Pontifice. 3, Ut eis Crux præeat per omnem ſuum Patriarchatum, cum non occurrit Summus Pontifex, aut ejus a latere Legatus. 4, Ut a ſuis Metropolitanis ad eos appelletur. (6) Quamvis igitur ordine omnes Epiſcopi exæquentur, gradu tamen dignitatis inter ſe, ac jurisdictione diſtinguuntur. Quilibet enim Epiſcopus ordinariam in Diœceſi ſua juriſdictionem habet, a quo, ſi Suffraganeus ſit, ad Metropolitanum appellatur, ab Archiepiſcopo vero Metropolitano ad Patriarcham, a Patriararcha ad Summum Pontificem. Cum autem Summus Pontifex plura cum cæteris Epiſcopis habeat communia; multa tamen ſibi nominatim excepit, quorum hæc ſunt quotidiana, & frequentiora. Primo ne ullius judicium Pontifex ſubeat, cum omnes alii Pontificis judicio ſubjiciantur. Deinde controverſiæ Religionis ad ſolius Pontificis judicium, cum majo-

ribus

(5) *Gonz. de Reg. 8: Canc. Gloſſ. 41. n. 14. in fin.*

(6) *C. antiquæ de privil. & diſt. 22. ubi Gloſſa per tot.*

ribus Eccleſiæ cauſis revocantur. Præterea ſolius Pontificis eſt convocare generalia Concilia. Item Epiſcopos, & Epiſcopales Sedes creare, ac transferre; eosdemque Epiſcopos dejicere, aut dejectos reſtituere; ceſſiones ab eis accipere, illoſque a jurisdictione Superioris eximere, ſolique Sedi Apoſtolicæ ſubjicere. Pontificis ſolius eſt plures Epiſcopatus in unum conjungere; aut unum diſtrahere in plures, ſolvere legibus Eccleſiaſticis, hoc eſt diſpenſare, remittere Canonum auſteritatem; Presbyterorum filios, cæteroſque illegitimos dignitatum reddere capaces. (7) Pontifices jam diu creant Cardinales, qui Pontificium Senatum conſtituunt: dicti a Cardinibus, quales vocabantur majores Eccleſiæ, quibus præerant, ubi ſub eorum cura locata erat adminiſtratio Sacramentorum. Eædemque Eccleſiæ, ſive Cardines appellabantur Tituli: erantque partim Presbyterorum, unde Cardinales Presbyteri, partim Diaconorum, qui opes adminiſtrabant, & negotia civilia gerebant, unde Cardinales Diaconi. Præterea ex Cardinalibus ſeptem creabantur Epiſcopi, quibus tradebantur Epiſcopatus viciniores, qui tanquam Chorepiſcopi

erant

(7) *C. 2. de transl. Epiſc. C. quod translationem 4. de off. legat., ubi Gloſſ. C. ſicut venire 8. de exceſſibus prælat.*

erant Romani Pontificis, cui præcipuam opem in totius Eccleſiæ adminiſtratione præbebant: erantque olim ſeptem hi Epiſcopatus Cardinalium titulares, quia Epiſcopatus Sanctæ Rufinæ, nempe Sylvæ Candidæ nondum cumulatus, ſive, ut ajunt, unitus fuerat Epiſcopatui Portuenſi; ideoque nunc ſex recenſentur finitimi Epiſcopatus, nempe Hoſtienſis, Portuenſis, Albanenſis, Præneſtinus, Sabinenſis, Tuſculanus: crevit autem Cardinalium dignitas maxime poſtquam Nicolaus II præcipuas eis partes in Romani Pontificis electione tradidit; (8) adeo ut tandem reliquum Clerum excluſerint: ac deinceps antejerint Epiſcopis, quibus initio non præferebantur: Cum Cardinalatus non ſit Ordo Eccleſiaſticus, ſed Ordini adjecta dignitas, & officium, quod merito ſupra cæteros emicuit, poſtquam majora urbis negotia gerenda, & una cum Pontifice univerſalem Eccleſiam adminiſtrandam, illius mandatu, ſuſceperint. Ornarunt vero plurimum Cardinales Innocentius IV & Paulus II, quorum ille rubrum Galerum eis tradidit, iſte veſtem coccineam, ſive purpuream lacernam, (9) ut veteris Senatus majeſtatem exhiberent. Jus ferendi in Pontificia Creatione

ne

(8) *Can. in nomine Dom. diſt. 23. can. 1. diſt. 79.*
(9) *Polydor. Virg. de inventor. rer. lib. 4. C. 9.*

ne ſuffragii Cardinales non habent, niſi Diaconatus ordinem acceperint, aut a Summo Pontifice nominatim facultatem eam impetrarint. Eorum a Sixto V. (10) præfinitus eſt numerus, ne ſeptuaginta excedant: ex quibus quinquaginta oportet eſſe Presbyteros, Diaconos quatuordecim, Epiſcopos ſex ex vicinioribus, quos innuimus, Epiſcopatibus.

Cardinales, cum in legationes abeunt, dicuntur *Legati a latere*, quaſi dimiſſi a Pontificis latere, cui ſemper adhærere cenſentur, quorum in provinciam adventu ſilet aliorum Legatorum poteſtas; (11) ac tum facultatem habent abſolvendi excommunicatos propter violationem Clericorum, (12) & utuntur Apoſtolicis inſignibus. (13) Præterea poteſt Cardinalis Legatus vacantia beneficia conferre, (14) etiam ſi jus ſit patrono Clerico præſentare. (15) Abſtinendum ei tamen eſt a Prælaturis Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum; item & dignitatibus Eccleſiarum Cathedralium majoribus, quæ per electionem conferuntur; atque a tran-

B slatio-

(10) *In Conſt. incip.* poſtquam *& per aliam incip.* Religioſa.
(11) *C. voluptas de off. Legat.*
(12) *C. excommunicandos 9. eod.*
(13) *C. antiqua 23. de privil.*
(14) *C. 2. de præb.*
(15) *C. 1. de off. Leg. in 6. & C. dilectus extra eod.*

ſtatione, unione & diviſione Epiſcopatuum. (16) Sunt etiam Legati miſſi non ex Cardinalium Collegio, & Nuntii nuncupantur, qui explicant in Provinciis, & Regnis Pontificiam Juriſdictionem. (17) Alii ſunt Legati nati, quorum dignitati Sedes Apoſtolica perpetuo munus legationis attexuit, quales ſunt in Anglia Cantuarienſis, Eboracenſis; in Gallia Bituricenſis, (18) aliique. Sed quomodo ad Eccleſiaſticas Dignitates perveniatur, inquiramus.

De Electione.

TITULUS VI.

Electio eſt perſonæ idoneæ ad Eccleſiæ vacantis, aut perſonarum regimen canonice facta vocatio. (1) In qua definitione comprehenduntur Epiſcopi, & regularium Rectores. Eligendi ratio pro temporibus variavit. Apoſtoli enim, quorum infinita erat in Eccleſia tum ex oriente poteſtas, ipſi Epiſcopos Eccleſiis præficiebant. Poſt eos in Cœlum ſublatos Electio venit ad Clerum, qui eligebat coram omni populo non ſuffragium, ſed teſti-

(16) *C. penult. de off. Legat. in 6., & C. 3. & 4. eod.*
(17 *C. 1. de off. Legat.*
(18) *Vid. Azor. 2. Inſt. Moral. lib. 5. C. 25.*
(1) *Gloſſ. C. 5. de pot. Prælat in 6. verbo vera.*

teſtimonium de electi perſona laturo. Cumque turba populi electionem impediret, pro populo acciti fuerunt proceres, & optimates. Deinde, quia Clerus crevit, & Clericorum turba ſecum diſſentiens impedimentum objiciebat electioni, redacta ea fuit ad ſelectiores Cleri, nempe ad Collegium Canonicorum unum in Eccleſia corpus cum Epiſcopo conſtituentium: (2) dummodo ad Subdiaconatus ſaltem ordinem pervenerint, (3) aut, ſi Canonici non ſint, facultatem eligendi aut ex conſuetudine, aut ex privilegio, aut ex pacto acceperint. (4) Sed electionum, excepta Germania, quæ adhuc jus commune tuetur, vix alibi ſupereſt uſus: cum generaliter vel Princeps, in quem tranſierunt jura populi, a Summo Pontifice certas perſonas petat; vel ſponte ſua Pontifex Eccleſiis Rectores tradat: (5) præcipue per regulam ſecundam, quam vocant Cancellariæ, qua collationes Cathedralium ſibi excepit. Antequam autem Clericorum ritum ingrediamur; afferemus aliquid de Vicario Capitulari, qui creandus eſt interea, dum e-

(2) *C. 1. C. dudum 22. extra de elect. C. quia propter eodem diſt. 63. C. 35.*

(3) *Seſſ. 22. C. 4. de refor. Conc. Trid.*

(4) *C. cumana 50. de elect. juncta Gloſ. verbo* conſuet.

(5) *C. 3., & 13. de præb., & dignit. extravag. ad regimen de præb., & dign.*

lectio celebretur. Etenim Epiſcopo ſublato, Eccleſiæ omnis adminiſtratio ad Capitulum devolvitur, in quod exceptis iis, quæ ſunt Ordinis, exceptaque collatione eorum beneficiorum, que ad ſolum Epiſcopum cum conſenſu Canonicorum ſpectabat, (6) tranſit omnis Epiſcopi ordinaria poteſtas, ſive ſpiritualis, ſive temporalis una cum collatione beneficiorum, quam Epiſcopus cum Canonicis habebat communem. (7) Quæ vero ſunt Ordinis, ne detrimentum contingat animarum ex dilatione, a vicinioribus Epiſcopis a Capitulo convocatis exercentur. (8) Fructus item Eccleſiæ vacantis Capitulum colligere debet, ac futuro Epiſcopo reſervare. Propterea Conc. Trid. cavit, ut iis curandis OEconomus a Capitulo conſtituatur. Et quia Juriſdictionis exercitium difficilem exitum haberet, ſi divideretur in plures, juſſit etiam, ut a Capitulo Vicarius, qui vice omnium adminiſtret, eligatur intra octo dies ab Epiſcopi morte: (9) quo elapſo tempore, ſi non elegerint Canonici, facultas ea devolvitur ad Metropolitanum; & Metropolitana Eccleſia vacante, ad antiquiorem e Suffraganeis.
Si

(6) *Cap. 1. ne Sede vacante in 6.*
(7) *C. 1. ne Sede vacante in 6.*
(8) *Gloſſ. C. hiſque de major. & obed., & C. cum olim eod.*
(9) *Seſſ. 14. C. 16. de reform.*

Si vero vacans Eccleſia exemta ſit a juriſdictione Metropolitani, facultas ea tranſit ad Epiſcopum exemtæ proximiorem. Quamvis autem Vicarius Capitularis nequeat Ordines conferre, quia tamen habet juriſdictionem, concedere poteſt veniam ſubditis, ut ab aliquo Epiſcopo ordinentur per litteras, quas vocant dimiſſoriales: dum ne concedantur intra annum ab Epiſcopi morte; niſi quis ordines petat, ut aliquod beneficium Eccleſiaſticum aſſequatur. (10) Sed jam ad rationem eligendi pergamus. Electioni non eſt locus, niſi Eccleſia vacante; (11) adeo ut irritum ſit quidquid conſultum, actumve fuerit Epiſcopo vivente. (12) Præcedere autem debet citatio omnium, qui jus eligendi habeant, dummodo ſint in Provincia: (13) niſi qui eo impedimento detineantur, ſive ætatis, ſive viarum, & ſimilium; ut palam ſit, citationem inutilem fore. (14) Citati autem, ſi adeſſe nolint, poſſunt eorum beneficio renunciare. (15) Et quoniam hac in re plus ob-

(10) *Seſſ.7. C.10. de reform.*
(11) *C. bonæ mem.35. de elect. C. nullus 7. diſt.79.*
(12) *C. factus in princip. C. Novatianus. C. ſcire. C. denique 7. q.5.*
(13) *C. coram 35. de elect.*
(14) *C. quia propter de elect. C. ex eo 32. C. ſicut 28. eod. in 6.*
(15) *C. cum nobis 19. de elect.*

eſt unius contemtus, quam plurium oppoſitio; ideo ſi quis contemnatur ex eligentibus, vel non opportune citetur, vitiatur electio, etiamſi juſto ſuffragiorum numero polleat. (16) Niſi neglectus, qui fuit, eam electionem adveniens ratam habuerit. (17) At ſi abſens citatus accedere impediatur, poteſt adprobante Capitulo impedimentum jurejurando probare, ſuffragiumque ſuum per inſtrumentum procurations mandato uni de Capitulo, vel, ſi Capitulum conſenſerit, extraneo: (18) licet item non modo unum, ſed & plures Procuratores ad eligendum conſtituere in ſolidum; non quidem, ut ſimul admittantur, ſed ut qui in ſuffragio ferendo prævenerit, præferatur; (19) aut, ſi nemo præveniat, is vincat, qui a majori parte Capituli admittetur; vel, ſi Capitulares convenire nequeant, is, qui prior in inſtrumento procurationis nominatus invenitur. Cum vero quis nomine alterius eligit, & ſuo, non poteſt ancipiti conſcientia dividere ſuffragia in diverſos, ſed conferre debet in eundem tam ſuffragium ſuum, quam alterius; niſi ad certam perſonam eligendam fuerit conſtitutus. Per litte-

(16) *C. quod ſicut de elect.*

(17) *Dict. cap. quod ſicut, & C. ſi cui eligendi 23. de elect. in 6.*

(18) *C. quia propter §. illud autem de elect.*

(19) *C. ſi quis juſto 46. de elect. in 6.*

litteras porro fas non eſt ferre ſuffragium; ne quis jus hoc exerceat ante ſcrutinium: cum in ipſo tantum ſcrutinio ferre ſuffragium permittatur. (20) Regulariter celebranda eſt Electio in Eccleſia Cathedrali, (21) tres intra menſes a die vacationis, ſi quidem vacet ſuprema ejus Eccleſiæ dignitas; intra ſex vero, ſi vacent dignitates minores in Eccleſiis Cathedralibus, aut Regularibus: minus enim damni ex ea mora timetur. (22) Quibus temporibus lapſis, eligendi facultas devolvitur ſimul cum iiſdem temporum ſpatiis ad proximũ Superiorem, ab eoque ad alium, (23) donec ad Summum Pontificem perveniatur: ad quem Electio devolvitur ſtatim, ſi Eccleſia exemta ſit ab Archiepiſcopi juriſdictione, & Sedi Apoſtolicæ proxime ſubjecta; (24) quod obtinet in Præfecturis regularium exemtis, quæ per Electionem tribuuntur. (25) Deficiente vero majore Canonicorum parte, ſive per

(20) *C. ſi quis juſto 46. de elect. in 6. C. quia propter de elect.*

(21) *C. quod ſicut 28. in princ. verſ. cum juxta de elect. & C. qua fronte de elect.*

(22) *C. ne pro defectu de elect., & C. 2. ubi Abbas de Conc. præb.*

(23) *C. quia diverſitatem de conceſſione præb. dict. C. ne pro defectu, ubi Abbas & C. de elect. in 6.*

(24) *C. licet de ſuppl. neglig. Prælat.*

(25) *Clem. 1. de ſuppl. neglig. Prælat. C. cum ſingula de præbend. in 6.*

abſentiam, ſive per negligentiam, ſive per renunciationem, totum eligendi jus tranſit in minorem partem, quæ integrum Capitulum repræſentat. (26) Electionum triplex eſt forma, per inſpirationem, cum omnes uno ſpiritu, veluti numine ducti ad unum eligendum conveniunt; per ſcrutinium, & per compromiſſum. Per ſcrutinium peragitur Electio, quando Capitulum ex eligentium numero tres capit, qui ſecreto, & ſigillatim colligant ſuffragia ſingulorum pura, & certa, omnique conditione, & ambiguitate vacantia: (27) quæ publicantur ſtatim, eaque publicatione mutandæ ſententiæ facultas adimitur. Conferuntur poſtea ſuffragia, & numerantur, ut ejus electio prævaleat, in quem major, & ſanior pars Capituli conſenſerit: ut non modo numerus, ſed & ſapientia, & zelus electo faveat: niſi duplo ſuperetur pars melior a majore; tum enim vincet pars major. Quæ tamen, ſi ſcienter elegerit indignum, tum dolus eorum electo nocebit; iſque præferetur, quem pars melior, & minor dederit. (28) Per compromiſſum

---

(26) *Abbas Cap. congregato 53. n. 3. & 4. de elect. ,. & C. gratiam n. 5. 8. & 9. de ſuppl. neglig. Præl.*

(27) *C. quia propter C. cum terra de elect., & C. 2. eod. in 6.*

(28) *C. Eccleſia veſtra 57. eod. C. ſi quando de elect. in 6. C. congregato, ubi Gloſſa de elect.*

ſum fit Electio, cum Capitulum omne jus ſuum transfert in alium, ſive ex ſuo corpore, ſive extraneum, vel in plures, ut illius, aut eorum ſit arbitrium eligere (29) qui arbitri ad eligendum ſumti, mandati formam obſervare coguntur, ſi quidem Electionem factam velint ſubſiſtere. (30) Impeditur Electio per appellationem, quæ non præcedere poteſt Electionem, ſi non eo intendatur, ne Electio fiat omnino; verum ad eum tantum finem interponatur, ne fiat contra Canonum præſcriptum. Ut autem appellationes ab Electionibus recte procedant, exponendæ ſunt objectiones in inſtrumento publico; eæque jurejurando confirmandæ tactis Evangeliis. (31) Quæ forma requiritur in appellationibus extrajudicialibus, non in judicialibus, ubi difficilius fraudes obrepunt. (32) Cæterum, ne, ſublatis electionibus, quidquam utilitatis earum deſideretur, S. C. Trid. novam viam aperuit, qua per examen ad perfectam cognitionem perveniatur illius, quẽ Summus Pontifex creaturus eſt Epiſcopum.

(29) *C. cauſam 8. C. cum in cauſis 30. C. cum in jure 33. C. cum in veteris 52. C. quia propter, ubi Abbas de elect.*

(30) *C. cum dilectus, ubi Abbas eodem.*

(31) *C. ut circa de electione in 6.*

(32) *C. Conſtitutio eod. in 6.*

pum. (33) Cujus examinis plenior forma traditur ab Urbano VIII. in Conſtitutione, quam invenies apud Nicolaum hoc tit. Peracto autem hoc examine, probationes collectæ, actuſque omnes traduntur uni ex Cardinalibus, ut ea in Conſiſtorio ad Summum Pontificem referat; quæ præconizatio dicitur: poſteaque in altero judicium de promovendo fertur, quæ dicitur præpoſitio, quam ſequitur decretum, quod e Summo Pontifice, conſultis Cardinalibus, interponitur. Ac forma quidem C. *quia propter* complectitur tam Electiones Epiſcoporum, quam Præſulum Regularium: de quibus ſpecialia quædam ſanciuntur a Conc. Trid.: (34) nam vetuit publicari eligentium nomina, juſſitque, ut major tantum numerus prævaleret: nam, ſuppreſſis nominibus, ignoratiſque meritis eligentium, tantum numerus cum numero, non merita cum meritis conferri queunt. Eodemque Cap. S. C. Trid. in electione regularium ſublatæ cenſentur Electiones per inſpirationem, & per compromiſſum, ut Sacra Congregatio declaravit. (35) Cavit item Sacra Congregatio, ne Abbatiſſæ, aut Prioriſſæ, aliæque Monialium Præfectæ creentur, niſi quadragenariæ, & quæ oſten-

(33) *Seſs.* 24. *C.* 1. *de reform.*
(34) C. 6. *ſeſs.* 25. *de Regular.*
(35) *Apud Nicolaum tit. de elect. in* 6.

ctennium ſaltem Religioſæ Profeſſionis exegerint; vetuitque, ne Epiſcopus, aut qui ejus mandatu præeſt electionibus Monialium, Clauſtra earum ingrediatur, ſed juſſit, ut e feneſtella ſuffragia colligat, & præſit Electionibus. Sacra item (36) Congregatio Cardinalium cavit, ne in electionibus Præfectarum Monialium Provincialis Ordinis, aut alius quivis regularis virilis ſexus ſuffragium ſuum miſceat. In Italia non licet Abbatiſſas eligere, niſi ad triennium: neque eam, quæ electa jam fuit, iterum eligere permittitur, niſi triennium aliud ab officio vacaverit. (37) Vicarius item Capitularis ſecretis ſuffragiis, perinde ac Prælati Regularium, eſt eligendus. Specialia vero, ut ejus poteſtatis ſummitatem decet, recepta ſunt circa Romani Pontificis electionem, quæ præcipuo libello continentur, ubi Canones, & Conſtitutiones omnes, ſive veteres, ſive recentiores huc ſpectantes concluduntur, ut ſupervacuum, longumque ſit ea referre.

Qui eligere, eligive poſſint.

TITULUS VII.

CAuſæ omnes, quibus eligendi poteſtas aufertur, vel ad naturam refe-

(36) *Die 7. Martii 1677.*
(37) *Nicol. tit. de elect. num. 21.*

runtur, vel ad legem. Natura prohibentur impuberes ob inopiam conſilii. (1) Lege vero excluduntur, qui excommunicatione majori tenentur, & qui non a Canone, ſed ab hominis poteſtate ſuſpenduntur, ſive ad tempus prohibentur fungi munere ſuo: item, qui dicuntur irregulares, hoc eſt ordini exercitium amiſerint, & conſequenter jus ſuffragii annexum ordini. (2) Sunt vero aliquot, qui eligendi facultate non perpetuo, ſed ad tempus deſtituuntur: quales ſunt, qui inter eligentes ſuffragia laicorum admiſerunt, quæ dicitur *Electio per abuſum ſæcularis poteſtatis*, ex qua electio irritatur. (3) Item, qui formam contentam in cap. *quia propter* contemſerunt, & qui prohibitos per Canones elegerunt, veluti minorem, illegitimum, infamem, (4) qui omnes ſuffragio quidem ea vice, per triennium vero Eccleſiaſtici ſui muneris exercitio carent; (5) & ſi pars eorum elegerint dignum, ad eos omnis eligendi facultas tranſit, ſi vero elegerint omnes, tum electio

(1) *C. ex eo 3. de elect. in 6.*
(2) *C. is, cui de ſent. excom. Felin. ad cap. Apoſt. n. 16. v. dum autem dicitur de excep. C. illa quotidiana 39. ubi DD. C. fin. de procur. C. ult. de Cler. excom. miniſt.*
(3) *C. quiſquis 43. de elect.*
(4) *C. cum in cunctis de elect.*
(5) *Dict. C. §. ult.*

ſectio devolvitur ad Superiorem Præſulem ex ordine poteſtatis (6). At ſi elegerint inhabilem, qui erat poſtulandus, & integrandus a Summo Pontifice, antequam eligeretur; tum itidem, ſi pars eorum illa electione abſtinuiſſent, omnis ad eos, qui abſtinuerunt, eligendi facultas migrat; ſi elegerint omnes, facultas devolvitur ad Superiorem, a quo electum poſtulare debebant (7). Ut vero quis creetur Epiſcopus, exiguntur juſta ætas, nempe XXX annorum (8) abſolutorum, juſtique, & legitimi natales (9), & ſana religio, & morum virtus, & idonea ſcientia (10), ut Doctor, vel Licentiatus ſaltem in Theologia, vel Jure Canonico publicæ alicujus Academiæ teſtimonio perhibeatur (11). Unde rejiciuntur criminoſi, hæretici, ſchiſmatici, excommunicati; & qui ſcienter elegit indignum, eligi per triennium ipſe vetatur (12). Rejicitur, qui ſaltem ſex ante menſes, quam eligatur, ſacros Ordines non ſuſceperit (13), & qui aliam

(6) *Gloſſ. C. perpetuo 7. de elect. in 6.*
(7) *C. bonæ 23. de elect.*
(8) *Conſt. Gregorii XV 15, Maii 1591.*
(9) *C. cum in cunct. de elect.*
(10) *C. cum nobis 19. eod.*
(11) *Conc. Trid. ſeſſ. 22. C. 2. de reform.*
(12) *C. cum in cunctis C. cum Vintonenſis. C. per inquiſitionem de elect.*
(13) *Conc. Trid. ſeſſ. 22. C. 2.*

liam Eccleſiam, aut alicujus beneficii curati titulum retinet, niſi dimittere velit (14). Ad Parochialem autem Eccleſiam, ſive in titulum, ſive in commendam adminiſtrandam nemo idoneus reputatur, niſi XXV attigerit annum, & ſacros Ordines intra annum ſuſcipiat (15).

De Poſtulatione.

TITULUS VIII.

POſtulatio eſt ejus, qui non aliquo corporis, aut animi vitio, ſed ex aliquo Canonico impedimento eligi nequit, concors a Capitulo apud majorem poteſtatem facta petitio. Eaque duplex eſt, ſimplex, & ſolemnis. Simplex eſt, cum eligendus eſt aliquis, quam eligere non licet ſine conſenſu ejus, cui ſubeſt: ut ſi eligere velint Monachum, qui opus habet Abbatis ſui venia, quæ electio confirmatione indiget; cum ea non indigeat poſtulatio ſolemnis. Poſtulatione enim a S. Pontifice admiſſa, is, qui poſtulatur, pro electo, & confirmato habetur (1). Unde poſtulatio ſolemnis eſt, per quam apud Superiorem poteſtatem petitur remiſſio alicujus

(14) *Conc. Trid. ſeſſ. 7. C. 2.*

(15) *C. cum in cunctis §. inferiora de elect. C. licet. can. eod. in 6., & C. nemo ibid.*

(1) *Abbas C. 1. in rub., & Colum. ult. num. 34. de poſtulat.*

cujus canonici impedimenti, quo perſona poſtulata irretitur. Nam præter eos, qui neque eligi, neque poſtulari queunt, ſunt, qui, etſi eligi non poſſunt, poſſunt tamen poſtulari, ut eligantur, qualis eſt Epiſcopus, qui ad alium Epiſcopatum poſcitur, aut qui juſtam ætatem non habet, nempe minor XXX; nam qui minor ſit XXVII ne poſtulari quidem Epiſcopus poteſt: ſicuti neque ullus ex ordinibus mendicantium(2). Fiet & poſtulatio per ſcrutinium, conſtareque debet omnibus, aut majori parte ſuffragiorum: & ſi pars poſtulaverit aliquem, pars vero elegerit, tum poſtulatio electioni præfertur, ſi numerus poſtulantium duplo excedat numerum eligentium (3): quæritur jus poſtulato, ex eo die, quo eam admiſit ſuperior poteſtas; ſine cujus conſenſu eam jam ſuperiori oblatam non licet revocare (4). Non minus vero poſtulatio examinanda eſt, quam electio, eandemque exigit formam (5); is autem Superior adiri debet a poſtulantibus, qui jus habet confirmandæ electionis (6).

De

(2) *Cap. diſpendiis extrav. comm. de poſtulat.*
(3) *Cap. ſcriptum de elect.*
(4) *C. bonæ, ubi Hoſt., & Abbas de poſtulat.*
(5) *Abbas in Cap. quia propter col. 3. de elect.*
(6) *Abbas C. 11. n. 10. hoc tit.*

De Confirmatione Electionis.

TITULUS IX.

QUamvis olim pro electionis confirmatione adeundus erat proximus Superior, puta pro confirmatione Epiſcopi, Archiepiſcopus; nunc tamen, ſepoſitis mediis poteſtatibus, aditur tantum Summus Pontifex. Igitur electio facta offerri ſtatim debet electo, cui menſis ad liberandum datur: intra quē, ſi non conſenſerit, amittit jus omne ſibi ex electione quæſitum, & ad aliam electionem aperiatur via (1). Electus vero, ſi adſentiatur, ex Nicolai III conſtitutione, vel ipſe, vel ejus mandatu alius (2) ad Sedem Apoſtolicam iter intra menſem arripere debet, ſumto tēpore ad itineris longinquitatem neceſſario. Confirmationē autem præcedet ante Superiorem examen, tum circa formā electionis, tum circa perſonæ merita exigenda ad præſcriptum C. Trid., (3) & Conſtitutionis Gregorii XIV incip. *Onus Apoſtolicæ*. Regulariter ante impetratam confirmationem jus non eſt electo ſe immiſcere negotiis ullis ejus Eccleſiæ,

(1) *Cap. cupientes* 16. *in princ.*, *&* §. *Cæterum de elect. in* 6. *C. quam ſit*, *ubi Gloſſ.* v. conditio.

(2) *C. nihil* §. *cæterum de elect.*

(3) *C.* 1. *ſeſſ.* 24. *de reform.*

cleſiæ, ni quæſito jure velit excidere (4). Accepta vero confirmatione, oblatoque teſtimonio litterarum, quibus ea continetur, electo, priuſquam conſecretur, licet exercere tantum ea, quæ ſunt juriſdictionis (5).

De Conſecratione.

TITULUS X.

IN electum ea, quæ ſunt ordinis, Conſecratione transferuntur. Peragenda eſt autem conſecratio, ex Conc. Nicæno, ab omnibus, aut tribus ſaltem Provinciæ Epiſcopis juſſu Archiepiſcopi, aut rectius ab ipſomet una cum omnibus aut duobus ſaltem ſuffraganeis; ac, ſi ordinandus ſit Archiepiſcopus, adeſſe debent ſuffraganei omnes, aut ſaltem tres eum ordinaturi; at, ſi nonniſi unus in Provincia inveniatur Epiſcopus, duo ſaltem e finitimis arceſſentur (1). Exemti vero, quique ſoli Apoſtolicæ Sedi ſubjiciuntur, vel ab ipſo Pontifice, vel e tribus Epiſcopis juſſu Summi Pontificis conſecrantur. Poſt Conſecrationem autem omnia, quæ habebat

(4) *C. avaritia de lect. in 6.*

(5) *C. accedentibus de exceſ. prælat., ubi Abbas n. 4. C. injunctæ extrav. com. de elect.*

(1) *Can. Apoſtolica can. mos antiq. diſt. 65. can. Epiſcopi diſt. 64. per totam can. Ocius diſt. 65. Cap. Archiepiſcop. 6., & ſeq. de ordin.*

bebat Epiſcopus, beneficia vacant (2). Tempus autem, intra quod ex Sacr. Concil. Trid. præſcripto (3) electus Epiſcopus eſt conſecrandus, ſunt tres menſes, quibus elapſis, ſi conſecrati non inveniantur, perceptos fructus amittent, delatas ipſas Eccleſias ipſo jure amiſſuri, ſi tres alios ultra menſes Conſecrationem protraxerint. Celebrandaque eſt conſecratio in ipſa, cui præeſſe debet, Eccleſia, vel in Provincia, ubi ei commodum fuerit, ſi actus hic exercendus ſit extra Romanam Curiam: ſolemnis conſecrationis dies eſt Dominicus, hora tertia, qua ſcimus Spiritum Sanctum e Cælo delapſum (4): præmittique debet antecedenti die jejunium, tam a conſecraturo, quam a conſecrando obſervandum, qui item conſecrandus initio ejus actus religionis, & morum examen ſubire debet (5); poſteaque adhibetur ex conſecrationis forma, quæ præſcribitur in Concilio Carthaginenſi IV (6) hoc nempe ritu. Duo Epiſcopi Evangeliorum Codicem ſuper humeros, & cervicem ejus, qui conſecratur, impoſitum tenent, & unus, qui primas inter duos Epiſcopos

(2) *C. cum in cunctis §. cum vero de elect.*
(3) *Seſſ. 23. C. 2. de reform.*
(4) *C. ordinationes Epiſcop. ubi Gloſ. diſt. 75.*
(5) *Can. qui Epiſcop. 2. diſt. 23.*
(6) *Can. Epiſcopus ead. diſt.*

piſcopus ſibi adjunctos agit partes, fundit ſuper eo benedictionem; aliis caput illius manu tangentibus, ac ſolemnibus precibus adhibitis, ejuſdemque capite, ac manibus Sacro Chriſmate delibutis. Quibus omnibus peractis, juramentum fidelitatis Gregorii VII. verbis cōceptum Pontifici Romano præſtatur (7). Abbatibus autem Conſecrationis loco benedictio tribuitur (8). Abbatiſſæ, ſi intra annum a conſecratione ſua benedictionem petere negligant, excident omni jure, quod adquiſiverant.

De receptione, & auctoritate Pallii.

TITULUS XI.

PAllium, quod in tanta ſuæ originis obſcuritate aliqui putant, fuiſſe torquem, & ornamentum Imperatorium, nunc inter inſignia ſacra relatum (1) eſt humerorum amiculum ex agni lana candida, demiſſum e collo ad pectus, & humeros, per quatuor faſciolas utrinque pendentes, cujus extremis nigræ cruces intexuntur: ſignificans paſtoralis officii pro

(7) *C. ego de jurejur.*
(8) *Clem. 2. §. ſtatuimus de ſtatu monach. C. 1. de ſuppl. neglig. Prælat*
(1) *Polydor. virg. de invent. rer. lib. 4. C. 12.*

pro ovium ſalute ſollicitudinem (2), & amplitudinem poteſtatis: cum ſit proprium inſigne Metropolitanorum, ſumtum ex altari, ubi conditur B. Petri corpus; adeo ut ex eodem B. Petri corpore ſumtum vulgo dicatur (3). Idque ita deſcribitur a Sleydano (4). In die Agnetis Virginis, qui eſt Januarii XXI. in templo D. Agnetis Romæ, cum in Miſſa imploratur Agnus Dei, ſuper Altare ponuntur agni duo candidi, poſtea traduntur Baſilicæ D. Petri Subdiaconis; hi mittunt illos in paſcua, ſuoque tempore tondent, ex eaque lana permiſta reliquæ lanæ, cum in filum deducta fuerit, parantur Pallia. Latitudine ſunt ad tres digitos, ab humeris propendent in pectus, atque renes: ad extremum ſunt laminæ plumbeæ tenues ejuſdem latitudinis; ad hunc modum contextæ deferuntur ad corpora D. Petri, & Pauli; ac certis ibi precibus expeditis relinquuntur per noctem unam: altero die ſubdiaconi recipiunt, & honeſto loco diligenter aſſervant. -- Epiſcopis Pallium non convenit, niſi ex privilegio admodum paucis: nempe Hoſtienſi, Papienſi, Lucenſi, Quinqueeccleſienſi, Bambergienſi (5). Pallio autem Archiepiſcopale munus adhæ-

(2) *Peluſiot. lib. 1. Epiſt. 136.*
(3) *C. ſignificaſti de elect.*
(4) *Lib. 3. commen. anno 1541.*
(5) *Vid. Vallens. h. tit. §. 1. num. 6.*

adhæret, ut ne nomen quidem quis Archiepiſcopi mereatur, antequam Pallium receperit (6), ſine quo prohibetur Concilium Provinciale convocare, Chriſma conficere, conſecrare Epiſcopos, aliaque gerere, quæ cum Miſſæ ſacrificio ſunt obeunda (7); etſi poſſit Epiſcopis aliis ſibi ſubjectis permittere, ut ſuffraganeū conſecrent (8). Petendum Pallium eſt intra duos menſes a Conſecratione, & quidem enixis precibus, neque illius conceſſio eſt aliqua criminis objectione retardanda; niſi accuſatores ſe pœnis, ſi fefellerint, offerentes, crimen intra duos menſes promiſerint probaturos (9): dandoque Pallio fidei, & obedientiæ juramentum erga Summum Pontificem ab Archiepiſcopo exigitur (10). Porro ſolus Summus Pontifex utpote cujus juriſdictio in omnem orbem terrarum effunditur, Pallio ubique utitur, & ſemper; cæteri nonniſi ſuæ intra juriſdictionis fines, ſtatis, certiſque diebus, in ſolemni Miſſarum celebratione, nempe in Chriſti die natali, die feſto Sancti Stephani, Sancti Joannis, Circumciſionis Domini,

(6) *C. niſi de auctor., & uſu pallii.*
(7) *Hoſt. in ſumm. h. tit. C: quod. ſicus* 18. §. *preterea C. ſignificaſti* 3. *de elect. diſt.* 100. *per. tot.*
(8) *C. ſuffraganeis de elect.*
(9) *Extravag. comm. malitiis de auct.*
(10) *Can. optatum diſt.* 100.

mini, Epiphaniæ, Palmarum, in Cœna Domini, Sabbatho Sancto, tribus diebus Reſurrectionis, Pentecoſtes, in feſto Sancti Joannis Baptiſtæ, & omnium Apoſtolorum, in tribus diebus feſti B. Mariæ, in commemoratione omnium Sanctorum, in dedicatione Eccleſiarum, in præcipuis feſtis diebus Eccleſiæ Archiepiſcopalis; in ordinatione Clericorum, in conſecrationibus Epiſcoporum, & in die anniverſaria, quam celebrat Archiepiſcopus propriæ Conſecrationis (11). Cæterum ipſam Archiepiſcopi perſonam, eandemque Eccleſiam Pallium non egreditur; adeo ut neque alteri ſit commodandum, & cum eo ſimul ſit humandum; & ſi mutet Eccleſiam, pro nova Eccleſia novum ſit, tam ei, quam ſucceſſori ſuo impetrandum.

De vita, & honeſtate Prælatorum.

TITULUS XII.

PRæter communes virtutes, quibus abundare oportet Epiſcopum, ſunt & præcipua quædam, quæ munus ſuum comitantur. Etenim non ſolum ipſe criminibus vacare debet Epiſcopus, ſed quam-

(11) *C. ult. de fer. C. pronunciandum de Conſecr. diſt.* 3. *Gloſs. C. ad honorem v. ad honorem de auctorit.*, & *uſu pallii C.* 2. *eod.*

quamlibet aliorum offenſionem, ſive, ut ajunt, ſcandalum, & ſuſpicionem declinare: ne per eum alii deteriores reddantur, per quem deceret fieri meliores. Unde effugere debet & criminoſos, ne ſuo commercio vitam eorum adprobare cēſeatur: & ne ſibi reverentiam ipſe minuat, frequentiam quoque aliorum, ac nimiam familiaritatem vitabit. Temperabit vero manſuetudine poteſtatem, prudentiamque, ac dexteritatem ad concordiam, & conciliationem diffidentium animorum adhibebit, pacem litibus anteponens(1). Opes ad pauperum levamen, & ad excipiendos hoſpites, non ad inanes ſumtus conferet. Tempus, quod ei ſupereſt, vel orando, vel concionando traducet. Severitatem charitate mulcebit. Indumenta culta, & munda ſumat; quæ luxu ſimul careant,& ſordibus, ut invidiam pariter, & contemtum caveat. Eoque geſtu ſe,atque habitu oris proferat; ut condita in animo virtus exterioribus ſignis ad aliorum imitationem explicetur (2).

De

(1) *C. licet plerumque diſt.* 45.
(2) *Diſt.* 40. *per tot. clem. de vita, & honeſt. Prælat.*

De officio Archidiaconi.

TITULUS XIII.

ARchidiaconus eſt Epiſcopi Vicarius a jure conſtitutus, oculus etiam Epiſcopi appellatus (1), propter latam adminiſtrationem, & in rebus gerendis poteſtatem: quam oportuit poſtea, ut pote ſuſpectam, & ipſimet Epiſcopo periculoſam, extenuare, diviſa poteſtate in Vicarium, quem appellant Generalem, qui ab ipſomet Epiſcopo mandatam habet juriſdictionem. Priſcis enim temporibus, exceptis Sacramentalibus muneribus, omnia ſub Archidiaconi poteſtate manebant, qui ob auctoritatem rerum gerēdarum, & juriſdictionem Archipresbytero antecellit, quamvis hic ordine præſtet; cum ille non aſcēdat ſupra ordinem Diaconorum. Nunc autem, creatis Vicariis, Archidiaconi munus depreſſum eſt, ac varie mutatum pro conſuetudine locorum: ut de jure communi, ubi non obſtet præcipua conſuetudo, partes illius ſint hæ, quas referemus, dum ſimul, quid ad hoc munus exigatur, explicabimus. Ac primo ex S. C. T. requiritur, ut promovendus ad Archidiaconatum ætatem habeat XXV annorum (2), ſitque dimiſſus, vel

(1) *C. 1. C. ad hoc de offic. Archidiac.*
(2) *C. cùm in cunctis §. inferiora de elect.*

vel, ut vulgo ajunt, licentiatus e ſtudiis vel Theologiæ, vel Juris Canonici (3). Dum autem res divina ſolemniter peragitur, Archidiaconi eſt munera ſacra in Eccleſia Diaconis, & Acolytis tribuere, & Epiſcopo celebrante Evangelium prælegere, aut alteri Diacono mandare prælegendum. Ejus item eſt Epiſcopo abſente, ac probante, tertio quoque anno luſtrare, ſive viſitare Diœceſim, & parochiam annis ſingulis, ut minores errores corrigat; majora vero crimina rejiciat ad Epiſcopum (4). Ad Archidiaconi quoque curam pertinet examinare vocatos ad Ordines ſacros, vel ad curam Eccleſiarum Diœceſeos, quos ille ſiſtit, & offert Epiſcopo (5): item & cuſtodire opes Eccleſiæ, atque immittere in poſſeſſionem eos, quibus beneficia conferuntur (6). Prohibetur tamen excommunicare (7), litteras dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos dare (8), Monaſteria viſitare. Etſi vero propter dignitatem ordinis, ut diximus, in re divina peragenda præcedat Archipresbyter Archidiacono: ſi tamen hic,

(3) *C. T. ſeſſ. 23. C. 12.*
(4) *C. 1. ubi Gloſſ. de off. Archid. verſ. de tertio C. mandamus. C. ad hæc eod.*
(5) *ut noſtram eod.*
(6) *C. 6. h. tit. C. licet de pœnis C. dudum de elect.*
(7) *C. ſignificaſti h. tit.*
(8) *C. ult. h. tit.*

quamvis Diaconum profiteatur, ſit etiam Sacerdos, tum, quia ordine par eſt Archipresbytero, & juriſdictione major, etiam in celebratione Sacrorum præferetur (9).

De officio Archipresbyteri.

TITULUS XIV.

Archipresbyter eſt Caput Sacerdotum, qui vocantur Presbyteri, ſive ſeniores iis, Epiſcopo abſente, locum ſubit illius in re divina facienda, ſive celebranda Miſſa, aliiſque divinis officiis: dictus Archipresbyter urbanus, ſi munus hoc exerceat in Cathedrali, ſive in Civitate; ruralis vero in minoribus Oppidis appellatur, ſive Decanus. quod decem præſit rura implentibus Clericis (1). Archipresbyteri munus eſt peragere ſacrum, & adminiſtrare Sacramenta, vel alii peragenda, & adminiſtranda mandare, dum ne rem ſacram mandet in fraudem primæ dignitatis (2), docere item rectam vivendi normam Sacerdotes, & pœnitentem infirmum conſulto Epiſcopo conciliare:

(9) *Vid. apud Nicol. h. tit. decretum S. Rituum Congregationis, & Rotæ in una Viterbien. de celebr. miſſ. 11. Decembr. 1609.*

(1) *Cap. 2. de offic. Archipresb. C. penult. eod. C. ad hæc 7. de off. Archidiacon.*

(2) *S. Congr. apud Barboſ. de can., & dignit. C. 5. n. 46., & ſeq.*

ciliare (3): prout late fuit explicatum a Sacra Rota in deciſione, quam affert Barboſa (4), habetque in ſubjectos ſuos admonendi, non coercendi poteſtatem, niſi Epiſcopo jubente.

Tam autem Archidiaconus Diaconatum, quam Archipresbyter Sacerdotium intra impetrati muneris annum impetrare debent (5).

De officio Vicarii.

TITULUS XV.

INvaluit ſæculo præſertim XII. conſuetudo creandorum Vicariorum, qui & officiales appellantur, & Vicarii generales. Neque ex laicis (1), neque ex ordine mendicantium licet ſumere Vicarium (2), neque ex Clericis conjugatis (3), neque ex minoribus XXV. annis (4). neque ex conſanguineis Epiſcopi, ut Sacra Congregatio reſpondit in una Tarentina 6. Aprilis 1655. In conſtitutum au-

(3) *C. ut ſingulæ C. miniſterium; C. officium de off Archiepiſc.*

(4) *De Canon., & dign. C. 6. n. 32.*

(5) *Clem. 1. de ætat., & qual. C. 1. diſt. 66.*

(1) *C. in novam 16. q. 7.*

(2) *Clem. et i 2. v. ad prioratum de reſcript. Rebuf. in praxi tit. de Vicarii. Epiſcop. n. 30.*

(3) *C. 2. de Cleric. conjug.*

(4) *C. cum in cunctis 7. §. inferiora de elect. Vall. h. tit. §. 3. neque.*

tem Vicarium tranſit omnis juriſdictio, ſive ſpiritualis, ſive temporalis, quæ jure ordinario competit, excepta collatione beneficiorum, quæ vi generalis commiſſionis non transfertur, & facultate recipiendarum reſignationum: item facultate cogendæ Diœceſanæ Synodi; Diœceſis viſitandæ, dimiſſorias dandi, res Eccleſiaſticas alienandi, feudales cauſſas cognoſcendi, recipiendi juramentum Epiſcopalium Vaſſalorum, indulgentias concedendi, & ea, quæ ſunt Epiſcopalis ordinis, exercendi. Excipiuntur enim a generali mandato, quo Vicarius conſtituitur, omnia, quæ competunt Epiſcopo jure ſpeciali; item, ex multorum ſententia, cognitio cauſſarum matrimonialium (5), & cauſſarum criminalium ultra inquiſitionem, & levem coercitionem (6). A Vicario autem generali ad Epiſcopum non appellatur, quia cum eo conſtituit unum tribunal; cumque mandatam habeat juriſdictionem, fungitur vice mandantis, ideoque videretur ab Epiſcopo ad eundem Epiſcopum appellari. Extinguitur Vicarii juriſdictio, ſi Epiſcopi juriſdictio extinguatur, ſive morte, ſive captivitate, ſive pœna, & deni-

(5) *C. accedentibus* 12. *de exceſſ. Prælat. Conc. Trid. de reform. ſeſs.* 24. *C.* 19.
(6) *C. penult. de Offic. Vicarii ibid.*

denique voluntate Epiſcopi, ſi eum amoverit, aut ipſius Vicarii, ſi munus depoſuerit. Eſt & aliud genus Vicariorum cum aliqua juriſdictione, qui appellantur Foranei, quique ab Epiſcopo conſtituuntur in minoribus Oppidis, cum Generalis ubique adeſſe non poſſit. Hi propter locorum diſtantiam ſeparatum ab Epiſcopo tribunal habent, ideoque ab iis ad Epiſcopum appellatur. Sunt & Vicarii, qui in divinis, nempe in Sacramentorum adminiſtratione loco Parochi, vel occupati, vel abſentis, dicuntur conſtituti ad tempus, vel in perpetuum, prout neceſſitas poſtulat, cum congrua fructuum portione, approbante Epiſcopo, ex ipſius Parochiæ reditibus detrahenda (7). Sunt item Vicarii, qui Apoſtolici nuncupantur, ab Urbe miſſi, ut adminiſtrent vice Epiſcopi, vel abſentis, vel rei alicujus gravis criminis, vel aliam neceſſariam ob cauſſam.

De Coadjutore.

TITULUS XVI.

EPiſcopis aut ægrotantibus, aut furentibus, aut alia juſta ratione adminiſtrandæ Eccleſiæ facultate carentibus

(7) *Conc. Trid. C. 7. ſeſſ. 7. de reform. ſeſſ. 25., & 16., & ſeſſ. 23. C. 1. cum concordan.*

bus dabatur olim perpetuo, nunc autem, ne commoveatur deſiderium alienæ mortis, datur ex Conc. Trid. ad tempus Coadjutor, qui perinde, atque ipſe Epiſcopus titularis in Eccleſia reſideat, attributa ei certa fructuum portione, ſi utrique ſufficiant; ſin minus, pro Coadjutore remanebunt ii fructus, qui ſuperſunt ex neceſſaria ſubſtentatione coadjuti, ac ſi Coadjutori ſatis non ſit, quod deeſt, ex Parochianorum ſubſtantiis, aut aliunde ſupplebitur.

Quod ſi evidens Eccleſiæ utilitas perpetuum Coadjutorem poſtulet, cauſſa cognita a Summo Pontifice concedetur.

De Chorepiſcoporum uſu ſublato.

TITULUS XVII.

Chorepiſcopi, ſive Epiſcopi locorum erant, qui in eadem Diœceſi gerebant in minoribus Oppidis munus Epiſcopi in majori Civitate manentis, cum poteſtate quidem Presbyterali majore, minore vero Epiſcopali: nam tantum minores ordines conferebant, non vero ſacros, & a gravioribus negotiis abſtinere debebant. Sed cum intra ſuæ poteſtatis fines non ſe continerent, & Epiſcopalem auctoritatem perturbarent, evenit, ut is ordo primum ex Oriente, poſtea ex Occidente tolleretur, ac tandem ſub Carolo

lo Magno, & Leone III. ab Eccleſia prorſus exularet.

De Translatione.
TITULUS XVIII.

SPirituale Conjugium, quod inter Epiſcopum, & Eccleſiam contrahitur, ſolvitur per translationem ejuſdem ad aliam Eccleſiam, cum qua novum conjugium initur. Transfertur autem Epiſcopus a Summo Pontifice ad aliam Eccleſiam juſtis ex cauſſis: nempe ſi præſens Eccleſia everſa ſit ab hoſtibus, ita ut nihil Epiſcopo adminiſtrandum ſuperſit, vel, ſi Epiſcopus ita meritis præcellat, ut ſit ad majoris Eccleſiæ regimen utilior (1). Adeo autem pendet a Summi Pontificis poteſtate translatio, ut, ſi ſine illius auctoritate quis mutet Eccleſiam, non novam modo, ſed & veterem, quam regebat, amittat (2); &, ſi conſenſerit Pontifex, ut Epiſcopus trasferatur ad Eccleſiam majorem, non poſſit transferri ad minorem (3): vacatque prior Eccleſia ſtatim, atque, adprobante Pontifice, quis Epiſcopus translationi conſenſerit (4). Et hæc de majorum; nunc de

(1) *C. ſuas 35. 7. quæſt. 1.*
(2) *C. 3., & C. 1. de transl. Epiſcop.*
(4) *C. licet eod.*
(4) *Piring. h. tit. §. 3.*

minorum beneficiorum permutatione tractemus. Minora beneficia Epiſcopi, cujus in loco ſita ſunt, auctoritate permutantur, adeo ut, ſi ſub diverſis Diœceſibus ſint, cujuſque Diœceſeos Epiſcopi conſenſus exigatur (5). Eſt autem permutatio mutua beneficiorum dimiſſio, ſive reſignatio, ut alter alterius dimittentis beneficium conſequatur. Unde, ſi alius reſignare nolit, alter, qui ante reſignavit, ne ſua ſimplicitate capiatur, poſſet ad reſignatum beneficium redire (6): ac, ſi neglecto Epiſcopi conſenſu, aliqui permutent, beneficia per ſententiam Judicis amittent (7). Antequam autem permutationem Epiſcopus permittat, cognoſcere debet cauſſas, propter quas petitur, & exigere conſenſum eorum, qui jus habent vel conferendi, vel eligendi, vel præſentandi ad beneficia, de quibus agitur: itemque cavere, ut in Eccleſiis permutatio publicetur, illudque omne ſervetur, quod a Gregorio XIII præſcribitur (8). Dum autem ſpirituale cum temporali non commutetur, omnia beneficia licebit inter ſe permutare, etiam ſi Cura-

(5) *Andreas Gammar. de rer. perm. ſive in C. 1. eod. in 6. n. 33. & ſeq.*

(6) *C. cum univerſorum de rer. permut.*

(7) *C. cum olim 7. de rer. permut.*

(8) *In Conſt. incip.* humano judicio.

Curatum cum ſimplici permutetur (9). Excipiuntur beneficia unita, hoc eſt, quæ cumulata inveniuntur aliis Eccleſiis in tempus futuræ vacationis, ne fraus fiat Eccleſiis, in quarum incrementum ea unio cedit. Item excipiuntur beneficia Summo Pontifici reſervata, quorum permutatio ſine Summi Pontificis conſenſu non permittitur, & tandem beneficia litigioſa, propter vetitam rei litigioſæ in alium translationem, pendente judicio (10).

De Renunciatione.

TITULUS XIX.

Renunciatio, ſive reſignatio beneficiorum eſt proprii juris voluntaria dimiſſio certis ex cauſſis ex auctoritate ſuperioris. Quod a priſcorum ſæculorum ſeveritate alienum, frequentari cœpit ſub Alexandro III juſtis allatis cauſſis (1). Duplex eſt autem reſignatio, tacita, quæ a jure ipſo inducitur, cum quis Clericus aut nuptias contrahit, aut beneficium ſuſcipit, priori repugnans, ſive incompatibile, ut vocant, cum altero, quod habebat: nam utroque caſu beneficium

(9) *C. cum venerabilis, ubi DD. de excep.*
(10) *Piring. in decretal. de rer. perm.* §. 40.
(1) *C.* 10. *de renunciat.*

vacat: quia neque nuptiæ ſimul cum beneficio, neque duo beneficia imcompatibilia in eamdem perſonam cadere poſſunt (2). Expreſſa eſt, quæ fit verbis dimittendi animum declarantibus; quæ item vel pura eſt, ſive conditione vacans, ubi nihil renuncianti ex eo beneficio reſervatur, quæ fieri poteſt coram legitimo ſuperiore, etiamſi non ſit Papa; vel conditionalis, quæ Pontificis auctoritatem requirit (3), ut ſi quis velit retinere aliquid ex beneficio dimiſſo, vel, ſi dimittit, alicui a ſe demonſtrato conferatur, aut ſi dimittendo exceperit, ut mortuo eo, in quem beneficium deſtinat, liceat renuncianti ad beneficium redire (4). Licet autem a ſe abdicare omnia beneficia, etiam Pontificatum Maximum, ut Cœleſtinus proprio exemplo, & ſucceſſor ejus Bonifacius VIII ſua Conſtitutione ſancivit (5). Non licet autem dimittere beneficia majora nempe majores dignitates, & Abbatias exemtas, ſine permiſſu Pontificis, qui ſequentibus ex cauſſis aſſentitur: nempe ex conſcientia criminis a dimittente admiſſi, propter

quod,

(2) *C. de multa* 28. *de præb. C. diverſis de Clericis conjug.*

(3) *Conſt.* 58. *S. Pii V.*

(4) *C. quam pio* 1. *q.* 2. *C. cum pridem C. ult. de pactis. Garzia de benef. p.* 11. *C.* 3. §. 2. *n.* 152.

(5) *C.* 1. *de renunc. in* 6.

quod, etiam peracta pœnitentia, eſt ei munere carendum. Deinde ex imbecillitate corporis, qua paſtoralia officia impediantur: præterea ex pervicacia plebis ſibi ſubjectæ, quæ ad parendum cogi nequeat; & ex gravi offenſione, ſive ſcandalo, quod vitari ſine Eccleſiæ dimiſſione non poſſit; necnon ex ſumma Præſulis imperitia, & tandem ex irregularitate ab injuſtis natalibus procedente (6), quæ omnia breviter his comprehenduntur verſibus.

Debilis, inſanus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

Minora vero beneficia curata recte dimittentur coram Epiſcopo, dum ne dimittantur intra triennium a capta illorum poſſeſſione, ac dummodo accedat aliqua ex cauſſis, quæ in S. Pii V Conſtitione præſcribuntur (7), quæ ſimiles ſunt fere ſuperioribus. Nulla porro reſignatio valebit, ſi reſignans, ſive validus, ſive infirmus, ante diem vigeſimum a facta reſignatione deceſſerit; quod ex Regula XVIII Cancellariæ proficiſcetur. Neque, ſi de beneficio Jurispatronatus agatur, ſine patroni conſenſu reſigna-

(6) *C. niſi cum pridem* 10. *de renunc.*
(7) *In Bulla, quæ incipit* quanta.

tio ſubſiſtit (8). Præterea inutilis eſt reſignatio beneficiorum unitorum, antequam unio effectum conſequatur (9). Item beneficiorum in commendam datorum, donec tradantur in titulum, & penſionem Eccleſiaſticam, ne illarum vacatio differatur (10). Inutilis eſt etiam reſignatio in alterius fraudem intenta. Denique nulla beneficiorum Epiſcopatu minorum reſignatio ſubſiſtet, niſi ex præſcripto Conſtitutionis Gregorianæ publicetur (11). Reſignamus etiam per procuratorem, ſive unum, ſive plures; ſive clericum, ſive laicum, dummodo facultas reſignandi, cum certi beneficii demonſtratione mandato ſcriptis tradito contineatur (12). Ubi autem renunciandi facultas fuerit impetrata, non eſt amplius pœnitentiæ locus (13), quamvis ad renunciatum beneficium liceat ex nova cauſſa, novaque impetratione redire (14); ſicuti Epiſcopo fas eſt repetere Eccleſiam, quam hoſtium metu, vel ob valetudinem monachiſmo ſuſcepto reliquit, ſi cauſſæ iſtæ ceſſaverint (15).

De-

(8) *Pering. tit. de renunc. ſect. 6. §. 1.*
(9) *Conc. Trid. ſeſſ. 23. C. 18. de reform.*
(10) *Piring. h. tit. ſect. 2. C. 2.*
(11) *Conſt. Gregor. XIII. incip.* humano vix jud.
(12) *Clem. unica de renunc.*
(13) *C. quidem de renunc.*
(14) *C. cum inter 2. eod.*
(15) *C. poſt tranſl. eod.*

De Depoſitione, ſeu Degradatione.
TITULUS XX.

EXemplo exauctorationis militaris, quæ, detracto cingulo, quod erat inſigne militiæ, peragebatur; etiam Eccleſia, quæ pia, & cœleſtis militia eſt, clericorum, ſive militum ſuorum exauctorationem, induxit, quam depoſitionem, ſive degradationem appellamus, in qua Clerico detrahuntur inſignia clericalia ſingulorum, quos ſuſcepit, ordinum a Summo ad noviſſimum, conceptis verbis, quæ ſententias continent oppoſitas formulis illis, quibus ſinguli ordines conferuntur, turbata etiam clericali corona per capillorum abraſionem; ut ademtum ei appareat exercitium omne, quod accepit, manente tamen ordinis charactere, ac poteſtate (1): quamvis ſæculari judici, coram quo hic actus exercetur, puniendus tradatur, ad ſæcularem ſtatum redactus, adjectis precibus, ut quam mitiſſime tractetur (2). Olim Epiſcoporum depoſitio per XII. Epiſcopos, Sacerdotum per ſex, Diaconorum itidem per tres Epiſcopos pera-

(1) *C. quod quidem 5. q. 1. C. licet 31. q. 7.*
(2) *C. 2. de pœnis in 6. C. novimus de verb. ſignif.*

peragebatur (3). Verum propter convocandorum Epiſcoporum difficultatem Concil. Trid. (4), Epiſcoporum degradatione in priore obſervatione relicta de Sacerdotibus conſtituit, ut ſufficiat eis degradandis Epiſcopus, cui Sacerdos, vel Clericus ille ſubeſt, accitis, quod commode fieri poſſit, Abbatibus Mitræ, & Baculi jus habentibus. Sed non ex omni crimine funeſta hæc ſolemnitas eſt adhibenda, ſed ex enormibus tantum, ex quibus Clericus ſæculari brachio puniendus traditur: nempe hæreſeos (5), falſationis litterarum Apoſtolicarum (6), ob calumniam, & conſpirationem in ſuum Epiſcopum (7), falſationis monetæ (8), ob celebrationem Miſſæ, & auditas confeſſiones ſine ordine ſacerdotali (9); ob averſam venerem (10); ob ſurreptam ſacram, in qua Euchariſtia conditur, pixydem (11). Eſt & depoſitio, quæ appellatur verbalis per ſententiam judicis in

(3) *Can. felix* 15.
(4) *C.* 4. *ſeſs.* 13. *de reform.*
(5) *C. ad abolendam, ubi Gloſs. de hæret.*
(6) *C. falſarior. de crim. falſi.*
(7) *C. ſi quis Sacerdotum* 54. *q.* 1.
(8) *Urban. VIII. Conſt.* 1.
(9) *Clem. VIII. Conſt.* 81.
(10) *Pius V. Conſt.* 72.
(11) *Innocent. VI. apud Rainald. tit.* 2. *C.* 14. *num.* 5. *Fagnan. in C. cum non ab hom. de jud. n.* 68.

in minoribus delictis, per quam neque ſæculari Clericus traditur, nec privilegia ordinis amittit (12).

De Sacerdotibus in inferiori ordine conſtitutis.

TITULUS XXI.

PRoximus Epiſcopali ordini Presbyteralis eſt, ſive ordo minorum Sacerdotum, quos tum Chriſtus inſtituit, cum LXX. diſcipulos creavit, in quorum locum Presbyteri ſucceſſerunt; minores Epiſcopis in Apoſtolorum locum ſuccedentibus. Presbyterorum poteſtas partim ex ordine trahit, partim ex juriſdictione. Trahit ex ordine Divini Corporis conſecrationem, prædicationem Divini Verbi, & infirmorum unctionem. Trahit ex juriſdictione poteſtatem ligandi, ſolvendique animas, quod autem juriſdictionis Presbiteri habent, nempe facultatem dimittendi peccata, & retinendi, poteſt Epiſcopus arbitrio ſuo vel inhibere, vel contrahere, ſive reſtringere, vel laxare: præterquam in mortis articulo, quo caſu Presbyteri in morientem liberam habent dimittendorum peccatorum poteſtatem (1).

In-

(12) *C. cum non ab hom. de jud.*

(1) *Conc. Trid. C. 15. ſeſs. de reform. Cuccus inſt. major. lib. 17. tit. 46. n. 45.*

Invenitur & Presbyterarum nomen, quæ uxores erant Clericorum ante Presbyteratum ductæ, poſt Presbyteratum ſororum loco habebantur (2): quo etiam nomine gaudebant vetuſtiores viduæ ſacris addictæ miniſteriis (3).

De iis, qui ſunt in Sacris conſtituti.

TITULUS XXII.

PResbyteris minores gradu ſunt Diaconi. Diaconus eſt idem, ac latine miniſter: quia olim non modo rei ſacræ, ſed & civilibus Eccleſiæ negotiis vacabant, inſtituti ab Apoſtolis, ut in eos deponerent rerum temporalium curam: ideo priſcis temporibus in ſingulis Urbibus creabantur ſeptem, quia totidem Apoſtoli Hieroſolymis creaverant (1); noſtris autem temporibus miniſteriis tantum ſacris adſcribuntur, Sacerdoti ſacrificanti, vel alia Sacramenta adminiſtranti operam præbentes, & in Miſſæ ſacrificio Evangelium recitantes (2), urgenteque neceſſitate baptizandi, Euchari-

(2) *C.* 18. *d.* 32.
(3) *Conc. Carthag.* 4. *can.* 12.
(1) *C. Diaconi* 11., *&* 12. *d.*93. *C. Dominus noſter* 25. *§. meminiſſe ead. d.*
(2) *C.*1. *verſ. ad Diaconum d.* 25.

chariſtiæque adminiſtrandæ curam ſuſcipientes (3). His veluti ſubſidiarii acceſſerunt Subdiaconi, quorum eſt munus Diacono ad Altaria ſubſervire, ſacra lintea, vaſa, panem, & vinum ad uſum Sacrificii neceſſaria præparare, Epiſcopo, & Sacerdoti manus in Sacrificio abluentibus aquam effundere, in Miſſa Epiſtolam recitare, ſtrepitum, dum Sacra celebrantur, ab Eccleſia prohibere (4). Cum autem ſuper ſacrorum ordinum ætate antiquitas variaverit, Conc. Trid. decreto (5) definitum eſt, ut nullus in poſterum ordinaretur Subdiaconus ante annum XXII., nec Diaconus ante annum XXIII., neque Presbyter ante annum XXV. ætatis. Conſtituit præterea Sac. Conc. Trid. circa ſacros ordines, ut ordinandi per menſem ante ordinationem Epiſcopum adeant; cujus juſſu Parochus propoſitis eorum in Eccleſia publice nominibus, natalem, vitam, & mores eorum exploret (6); & ex ſacrorum Canonum præſcripto idem Concilium juſſit, ut ante ordinationem Epiſcopus coram peritis Sacerdotibus de doctrina, moribus, ætate, ac genere ipſorum examen inſtituat.

Fue-

(3) *C. præſente d. 93.*
(4) *Cathechiſm. de Sacram. ord. n. 37.*
(5) *De reform. ſeſſ. 23. C. 12.*
(6) *Seſſ. 23. C. 5. de reform.*

Fuerunt olim uſque a primis Eccleſiæ temporibus & Diaconiſſæ, vel Diaconæ, quæ operam in piis muneribus præſtabant fœminis, Eccleſiæque miniſtrabant iis in rebus, ubi per pudorem ſexus licebat.

De iis, qui ſunt in minoribus Ordinibus conſtituti.

TITULUS XXIII.

INfimus Clericorum ordo eorum eſt, qui tonſura initiantur. Clerici enim, utpote obſervatiores Eccleſiaſticæ ſeveritatis, antiquos mores retinuerunt, & tondendi capitis uſum, qui veterum Romanorum erat, omnibus temporibus in Latina Eccleſia cuſtodierunt. Coronæ autem figuram tonſione capillorum in capite deſignatam gerunt, vel ut imaginem ferant ſpineæ Coronæ, quæ Chriſto fuit impoſita, vel ut notam exhibeant regiæ dignitatis, quæ vere non ab humano, ſeu a divino regno defertur. Tonſura ex Sac. Conc. Trid. decreto (1) initiari quis nequit, niſi ſuſcepto Sacramento Confirmationis, & conſequenter ſeptem annos natus, ut tamen & litteras ſciat (2):

(1) *Seſſ. 23. C. 4.*

(2): cum ejus officium ſit pſallere in Choro, vicariamque operam præſtare Clericorum aliorum abſentium (3). Ingreſſus autem quis ordinem Clericorum per primam tonſuram acquirit omnia Clericorum privilegia, & facultatem ſimul petendorum aliorum ordinum, & primo eorum, qui appellantur minores, ut a ſacris, nempe majoribus diſtinguantur. Minores enim ita miniſterio ſacro vacant, ut a contactu Sacramentorum abſtineant. Sunt autem minores ordines quatuor, quorum primus eſt Oſtiariorum (4), qui, Eccleſiæ clavibus acceptis, claudendis, aperiendiſque foribus, arcendiſque infidelibus, & excommunicatis præficiuntur. Secundus eſt Lectorum, quibus ſacri Libri populo ex ſuggeſtu recitandi traduntur (5). Tertius eſt Exorciſtarum, qui facultatem accipiunt ejiciendorum Dæmonum certis, & ſolemnibus imprecationibus (6). Quartus eſt Acolytorum, ſive ſectatorum, quorum eſt comitari, & aſſectari Epiſcopum, funala, ſive cereos præferre, ſuggeſta Diaconis pro Euchariſtiæ adminiſtratione proe-

(2) *C. ult. de temp. ord. in 6.*
(3) *C. 1. d. 25. can. pſalmiſta d. 23., & C. 1. d. 21.*
(4) *D. 25. C. 1. §. ad Oſtiarium.*
(5) *§. ad Lectorem ead. d.*
(6) *§. ad Exorciſtam.*

præparare. Ordinibus vero majoribus quidem interdictum eſt in Eccleſia Latina conjugium, non minoribus, quamvis uxorem ducentes minores Clerici amittant Eccleſiaſtica beneficia (7).

Communia tam minorum, quam majorum Ordinum.

TITULUS XXIV.

ORdinum ubique conferendorum poteſtas ſolius eſt Summi Pontificis: Epiſcoporum enim aliorum facultas propria Diœceſi terminatur: alterius vero Diœceſeos Clericorum ſine venia Epiſcopi Diœceſeos illius ordinare prohibentur, niſi quem triennio inter familiares habuerint, eique ordinato ſtatim beneficium conferant (1). Conceſſa autem venia, quæ litteris, quas appellant dimiſſoriales, committitur, morte concedentis non expirat, niſi a ſucceſſore revocetur (2). Porro proprius alicujus hominis Epiſcopus quis dicitur aut ratione originis, ſi natales vel ipſe, vel pater habuerit in ea Diœceſi, ubi domicilium non fortuito, ſed permanendi animo locaverat: aut ratione

(7) *C. quod a te 3. de Cler. conjug.*

(1) *Conc. Trid. ſeſs. 23. C. 9. de reform. 14. C. 4. de reform.*

(2) *Vallenſ. in decretal. de temp. ordint. §. 4.*

tione domicilii, ſi vel ipſe ordinandus à patre ſeorſum habitans, vel ipſe pater cum filio ſecum habitante ſirmum domicilium eo traſtulerint: aut ratione beneficii, ſi ea in Diœceſi, ubi ordines petit, beneficium ordinando ſit paratum, quod vitæ ſubſidio ſufficiat, obſervatis iis, quæ noviſſime ſtatuit Conſtitutio innocentii XII. in qua fuſe, ac diſtincte de ratione ſuſcipiendorum ordinum, & concedendarum dimiſſorialium cavetur. Neque licet aliena in Diœceſi Epiſcopo ulli exercere Pontificales actus, niſi in homines ſibi ſubjectos, & permiſſu alterius Epiſcopi, ad cujus jus ea Diœceſis pertineat (3). Qui Summi Pontificis juſſu aliquem ordinem acceperunt, quamvis ordinarii ſui poteſtati ſubjaceant (4); ſine tamen ipſius Pontificis venia per ullum Epiſcopum ad ulteriores ordines perduci prohibentur (5). Græcus a Latino Epiſcopo, & Latinus a Græco non recte ordinabitur, ne ritus honeſte permiſceantur (6). Quod ſi Græcus Epiſcopo Latino ſit ſubjectus, poterit ab Epiſcopo Græco poſt acceptam ab Epiſcopo ſuo Latino veniam ordinari (7). Explorati autem juris

(3) *Conc. Trid. ſeſs. 14. C. 2.*
(4) *C. perpetuas de majorit. & obed.*
(5) *C. cum in diſtribuendis de temp. ordin.*
(6) *C. cum ſecundum de temp. ordin.*
(7) *C. quod tranſlationem eod.*

juris eſt, non modo eum, qui Epiſcopatum depoſuit, ſed & Epiſcopum excommunicatum, & etiam hæreticum retinere ſemper characterem ordinis animo inſculptum: adeo ut animis aliorum, ordinando, imprimat characteres ordinum, duos tribuit, quamvis non communicet exercitium eorum (8). Etenim & ipſi hæretici, quamvis non conferant gratiã, qua carent, & exercitiũ, tamen vera conferunt Sacramenta (9). Qui vero ſine ordine officiis fungatur ſacris, ſpem ordinũ amittit in poſterum (10): & quoniam non conſtat ædificium ſine fundamento; ideo ſi non baptizatus ordines acceperit, baptizandus eſt, & poſtea iterum ordinandus (11). Regulares ſubditis ſuis litteras dimiſſoriales tantum ad Diœceſanos ejus Monaſterii, cujus in familia eſt is, qui ordines petit, dare poſſunt. Et, ſi Ordinarius illius Diœceſeos vel abſit, vel ordinationes non habeat, dare poſſunt litteras ad quoſcumque, ut Sacra Congregatio cenſuit (12). Ne autem Clericus ordinem ſuum dedecoret, victum inhoneſte quæſitans; nemo (exceptis regularibus,

(8) *C. quidam 97. 1. auſt.*

(9) *Magiſt. ſentent. lib. 4. diſt. 25., ubi D. Thom.*

(10) *C. penult de Cler. non ordin miniſtr.*

(11) *C. ult. de presbyter. non baptiz. 1. qu. 1. C. cum Paul.*

(12) *Apud Nicol. de tempor. ordin. ſub. n. 7.*

ribus, qui ad titulum religioſæ paupertatis ordinantur) nemo, inquam, alius, niſi ad titulum beneficii, aut, eo deficiente, ac neceſſitate cogente, ad titulum ordinabitur certi, ac ſufficientis patrimonii, quod immobilibus conſtet. Idque neque alienari poſtea, neque ullis oneribus ſubjici poteſt (13): utque Clericalis ordo turpitudine omni careat, nemo recipitur, antequam vita, & mores examinentur, quos Parochus explorabit a conſciis, poſtquam nomina ordinandorum publicaverit. Quod examen qui ſubterfugerit, ordinis exercitio carebit [14], ſi ordinandis ſe clam, ut Epiſcopum falleret, inſeruerit. Promoti per ſaltum, ſive qui ad ordinem maiorem, neglectis mediis, aſcenderunt, ſi dolo careant, ordinis ſuſcepti exercitio tandiu privabuntur, quandiu elabatur tempus neceſſarium ad ordinem, quem omiſerunt: & ſi non miniſtraverint, poterit ſuper eo Epiſcopus diſpenſare [15]. Priſcis Canonibus ad ordinationes ſunt conſtituta tempora quatuor, quæ iejunando de more tranſigimus: quod jejunium ordinationis cauſa fuit conſtitutum, & inſtitutum. Sunt

(13) *C. Trid. C. 2. ſeſſ. 21. de reform.*
(14) *C. ult. diſt. 24., & ſeq. de eo, qui furtive ordin. ſuſcepit.*
(15) *Conc. Trid. ſeſſ. 23. C. 14. de reform.*

Sunt autem hæc: nempe jejunium menſis IV. hoc eſt Iunii, qui quartus eſt menſis a Martio, unde veteres etiam Chriſtiani annum inchohabant; & menſis VII. hoc eſt Septembris; & X. hoc eſt Decembris, & Quadrageſimæ initio, extra quæ tempora majores ordines conferre non licet, niſi ei, qui a Summo Pontifice veniam acceperit, impetrato brevi, quod appellant extra tempora, exceptis duobus Sabbatis, nempe Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Paſſionis, qui etiam ſunt ordinationum ſolemnes dies; adeo ut ſex Sabbatis ordinationes ſolemniter habeantur [16]: niſi multitudo ordinandorum poſtulet, ut in ſequentem diem Dominicum ordinatio producatur [17]. Dignus autem ordinationibus locus eſt Eccleſia Cathedralis, vel alia ex majoribus, ſi quis Epiſcopi permiſſu ea in Diœceſi ordines conferat [18]. Minoribus autem ordinibus quilibet feſtus dies, & Diœceſeos locus eſt aptus [19] & primæ tonſuræ idoneus eſt etiam dies non feſtus, & rocus extra Diœceſim, cum ſit actus volun-

(16) *C. quod a patribus.* 5. *cum Gloſſ. verb. Sabbati, & C. de eo : de temp. ordin. Concil. Trid. ſeſſ.* 23. *C.* 8. *de reform.*
(17) *Cit. C. quod a patribus.*
(18) *Seſſ.* 23. *C. de reform.*
(19) *Seſſ.* 6. *C.* 5. *de reform.*

voluntariæ juriſdictionis (20). Sed & certis temporum intervallis, non vero ſimul conferendi ſunt ordines majores, adeo ut annum inter unum & alium intercedere oporteat (21), niſi ex juſta cauſſa Epiſcopus diſpenſaverit. Minores vero, ſi Epiſcopo videatur, vel unō die conferre licuerit (22). Quod autem ad ſcientiam Clericorum attinet, minorum quidem ordinum idonea ſcientia eſt intelligentia Linguæ Latinæ; ordinum vero ſacrorum idonea ſcientia eſt, quæ ad munus cujuſque ordinis recte peragendum, & ad explicanda Sacramenta requiritur, quæque ſaluti conferat animarum (23).

Qui promoveri non poſſint.

TITULUS XXV.

COgnitis, qui promoveri non poſſint, cæteros promoveri poſſe intelligemus. Excluduntur igitur ab ordinibus:

I. qui baptiſmum adhuc non acceperunt, cum Januam Eccleſiæ non ſint ingreſſi (1).

(20) *Rebuf. in prax. tit. de Cleric., & quiet. quom. num. 12.*

(21) *Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 13., & 14. de reform.*

(22) *C. de eo: de tem. ordin. ſeſſ. 23. C. 11. de reform.*

(23) *C. 13., & 14. ſeſſ. 23. de reform.*

(1) *Cap. 1., & 3. de Presbyter. non baptiz.*

II. Mulieres; ordinum enim ſunt incapaces (2).

III. Servi; etenim, quia ordinem ſuſcipientes, adipiſcerentur libertatem, ideo ſine conſenſu dominorum inter Clericos non recipiuntur (3).

IV. Sindici Univerſitatum, & tutores pupillorum, & quotquot obligantur ad redditionem rationum ſive publicarum, ſive privatarum, ſi de ſuo dolo a privatis conveniantur (4).

V. Quotquot vel publicam infamiam ob crimen (5), vel publicum ludibrium ob vitæ turpitudinem incurrerunt; item ſimoniacus, & homicida, etiamſi crimina eorum publice non innotuerint (6): excepto homicida involuntario, qui nulla ſua culpa, nec dum rei illicitæ operam daret, ſed caſu hominem occiderit (7).

VI. Excluduntur nati ex injuſtis nuptiis, ſive illegitimi: niſi religionem Monaſticam ingredientes, natalium ſordes profeſ-

(2) *C. 1. in fin. de toll. ab Cleric. Cap. Socrates diſt. 23.*

(3) *C. 1. 1. d. 54. C. 2. de ſervis non ord.*

(4) *C. unico de oblig. ad ratiocin. C. lege d. 53.*

(5) *C. ult. de cohab. Cler. C. cum infames 6. q. 1.*

(6) *C. ult. de temp. ordinat. C. inquiſitionis 21. de accuſat.*

(7) *C. ſuſcepimus 10. cum ſeq. eod. clem. unica eodem, ſcil. de homicid. Conc. Trid. ſeſſ. 14. C. 7. de reform. C. ſi quis viduam d. 50., & ibi Gloſſa C. ult. de homicid. in 6.*

profeſſione pietatis abluerint (8). Sed quamvis illi inter Monachos Clerici ordinentur, tamen eis eſt a Præfecturis ſuæ religionis abſtinendum (9). Porro ut a beneficiis quælibet hæreditariæ ſucceſſionis imago ſubmoveatur, deleaturque omnis memoria conjugii, filii Clericorum, & Presbyterorum illegitimi, ex diſpenſatione ordinati, neque beneficium, nec ſuper eo penſionem obtinere, neque obire miniſterium ullum poſſunt in Eccleſia, ubi pater eorum dignitatem, aut beneficium Eccleſiaſticum perpetuum obtinuerit (10). Immo nec filius Presbyteri legitimus, nempe ſuſceptus ex legitimo conjugio ante ordinationem, ſine venia Sedis Apoſtolicæ, in ſui patris beneficio ſuccedere poteſt proxime, vel ut ajunt, immediate, ſine aliqua perſona media, in quam poſt ejus patrem collatum fuerit (11).

VII. Arceantur ab ordinibus bigami, ſive qui poſt mortem unius aliam uxorem duxerint, propter ſuſpicionem, quam præbuerunt, incontinentiæ. Eſt autem

 bigamia

(8) *C. 2., & C. ad hec cum concord. de fil. presbyt. C. niſi. diſt. 56.*

(9) *C. 1., & ult. de fil. presbyt.*

(10) *C. 2. 3. 4. 15. 16. de fil. presbyter. Conc. Trid. ſeſſ. 25. C. 15. de reform.*

(11) *C. ad extirpandas de fil. presbyter. C. dilecti eodem.*

bigamia triplex; vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Vera eſt, quam proxime ſignificavimus: nēpe duplex conjugium; interpretativa, in qua non re, ſed vi, ac poteſtate duplex conjugium conſideratur; veluti ſi quis ducat uxorem alio marito viduatam (12), aut ab alio fornicarie corruptam (13), vel virginem, quæ poſt nuptias alteri prius, quam conjugi ſuo, ſe immiſcuerit (14). Similitudinaria eſt, cum quis ſacro decoratus ordine, aut continentiæ voto devinctus, uxorem ducit etiam virginem, cumque ea rem habet: quamvis enim irritas nuptias contrahat, ut tamen affectus contrahendi puniatur, pro bigamo habetur (15). Quæ poſtrema bigamiæ ſpecies Epiſcopi diſpenſatione deletur, ne ordinibus ſuſcipiendis obſtet (16), cum ſuperiores nonniſi Pontificis diſpenſatione tollantur. Bigamia vero non ſolum aditum præcludit ad ordines, ſed minores Clericos ad laicalem conditionem redigit, ut nec per mortem ipſam ad Clericatum redeant (17). Clerici vero majores, qui nempe ſacros ordines ſuſceperunt,

(12) *C. ſi quis viduam 50.*

(13) *C. maritum diſt. 33.*

(14) *C. ſi cujus, & can. ſi laici 34. diſt.*

(15) *C. quotquot 27. C. a nobis de bigam. non ord.*

(16) *C. 1., & 4. ubi Gloſſ. v. indulg. de Cleric. conjug.*

(17) *C. 2. 3. de bigam. non ordin. C. unic. eod. in 6.*

perunt, clericalia privilegia minime amittunt (18).

VIII. Arceantur ab ordinibus Eunuchi, qui ſua ſponte ſibi virilia ſecuerint, etiam ſi continentiæ ſervandæ cauſſa.

IX. Arceantur epileptici, & corpore vitiati, & ſurdi, & muti, & inſigni deformitate notati, & membro aliquo deſtituti; partim, ne ordines ludibrio aliorum objiciant; partim, quia corporis vitio non ſunt idonei ad ordinis exercitium, puta, ſi digito careant, ad frangendum panem neceſſario (19).

X. Arceantur in ægritudine baptizati, cum neceſſitate magis, imminente morte, quam fervore pietatis ad baptiſmum adducti videantur, niſi cum valuerint, ſuis operibus ſtudium pietatis oſtenderint (20).

XI. Indocti, & illitterati, ut alibi oſtendimus.

XII. Infantes, & quotquot vel natura, vel morbo mente ſunt imbecilliores (21).

XIII. Hæretici, & ab hæreticis baptizati, cum ætate adoleverint, & Apoſtatæ,

(18) *C. nuper., & C. ult. de bigam. non ordin.*

(19) *C. communiter diſt.* 33. *C. ult. diſt.* 51. *C. placuit cum ſeq.* 1. *q.* 4.

(20) *C* 1., *& ſeq. diſt.* 57.

(21) *C.* 2., *&* 3., *& can. Clericus diſt.* 33.

ſtatæ, & Neophyti, & iterum baptizati (22); & qui publicam pœnitentiam egerunt: nam nota gravis criminis, populi venerationem eis adimeret (23): quos, ſi Epiſcopus ſcienter ordinaverit, ordinandi poteſtate privatur. Et denique ii, qui uxorem habent, de quibus ſupra.

De Præbendis, & aliis Beneficiis.

TITULUS XXVI.

QUia ordinibus beneficia miniſteriis clericalibus conjuncta cohærent: ideo, quamvis ad res beneficia pertineant, tamen perſonis, quibus cohærent ordines, hanc tractationem conjungendam putavimus. Sicuti vero militibus benemerentibus Imperatores prædia colenda, & ad victum ſuum retinenda concedebant, quæ beneficia vocabantur; ita poſtquam immobilia poſſidere cœpit Eccleſia, & ea beneficii nomine contulit in miniſteria certa, ut qui ea exerceret, haberet, unde victum caperet. Ido priſcis Eccleſiæ temporibus quodlibet beneficium

(22) *C. ult. d. 5. C. qui in qualibet* 1. *q.* 7. *C. ventum* 18. *in fin.* 1. *quæſt.* 1. *C. qui bis*, 117. *de conſecrat. diſt.* 4.

(23) *C. ex pœnitentibus. C. illud. quoque. C. in capite diſt.* 56.

ficium habebat adjunctum miniſterium, & officium, quod poſtea ſæculo, ut creditur, XI. commutari cœpit in recitationem divinarum precum, quod propterea officium appellatur: unde quæ prædia proventus tantum ſuppeditant ſine obligatione operarum, aut miniſterii, ſimplicium beneficiorum nomen acceperunt. Præbendæ nomen, quamvis omnes redditus Eccleſiaſticos contineat, anguſtiori tamen ſignificatione continet beneficium, quod eſt jus percipiendi proventus Eccleſiæ, ratione muneris Eccleſiaſtici (1). Propterea nemo ad munus Eccleſiaſticum, ſi ſufficienti patrimonio careat, eſt evehendus abſque Præbenda, ni velit Epiſcopus ei, quem ita ordinavit, damnari ad ſumtus neceſſarios, donec illi aliunde obvenerit (2). Beneficia porro vel majora ſunt, ut Pontificatus Maximus, Patriarchatus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatia, vel minora his, quorum alia ſimplicia, de quibus ſupra, alia curata, quæ curam animarum, vel juriſdictionem, vel utramque habent annexã (3), vel dignitatem, vel perſonatum,

 vel

(1) *C. ſi quis dator. Cap. ex multis §. conſtitutus 1. quæſt. 3.*

(2) *C. 2., & C. Epiſcopus de præb.*

(3) *Clem. 2. §. verum Conc. de ſepult. Trid. ſeſs. 23. de reform. C. 1. de off. Archidiac., & C. 1. de off. Archipresb.*

vel officium: quæ alicubi promiſcue accipiuntur, alicubi diſtinguuntur, unde ſpectanda eſt loci conſuetudo (4). Cum diſtinguuntur, nomine dignitatis venit Præpoſitura, Archidiaconatus, Abbatia ſecularis, & regularis: nomine perſonatus venit præeminentia in ordine vel ſedendi in Choro, vel in proceſſionibus, vel in ſuffragiis, ut ſunt Cantoria, & ſimilia. Nomine officii veniunt, quæ adminiſtrationem aliquam rerum Eccleſiaſticarum ſine juriſdictione habent adjunctam, ut Sacriſta, Cuſtos. Rurſus beneficia ſunt vel ſæcularia, quæ nonniſi Clericis ſæcularibus conferuntur, qualia præſumuntur omnia, niſi contrarium probetur (5); vel regularia, quæ Monachis tantum tribuuntur, & regularibus. Item alia ſunt manualia, quæ ſolo nutu, & arbitrio dantur, & adimuntur, quæ improprie beneficia appellantur, alia non manualia, quia ſemel data nonniſi cauſſis a jure probatis auferuntur (6). Beneficia majora Summus tantum Pontifex erigit, novaſque dignitates excitat in Eccleſiis collegiatis, regulariaque in ſæcularia

(4) *Zypaeus tit. de Cleric. non reſident.*
(5) *Navarr. Conſtit. 3. de præb.*
(6) *Can. præcepta diſt. 55. Can. ſenis d. 56. Gloſs. clem. quia regulares de ſuppl. negl. præl.*

cularia beneficia convertit (7). Epiſcopus vero minorum beneficiorum creandorum facultatem habet. In erigendis autem beneficiis primo opus eſt loco ejus qualitati congruo. Secundo vigere debet cauſſa legitima, puta ob novam infidelium ad fidem converſionem, quibus utile fuerit, commodam Eccleſiam parari, vel quia Eccleſia iam erecta ſumma cum difficultate aditur propter brumam, aut æſtum: vel quia devotio accolarum, non quæſtu, aut ſordibus excitata, novum poſcit ædificium (8). Tertio eſt requirendus, & adhibendus conſenſus eorum, quorum intereſt, erigatur, an non (9). Quarto requiritur congrua dos, unde miniſter, ſive beneficiatus commode alatur (10). Quinto Eccleſia, cui beneficium attribuatur (11). Sub ejus autem Epiſcopi auctoritate beneficia manent, in cujus Diœceſi locantur; niſi aut eximantur, aut Summo Pontifici ſubjiciantur (12). Ex beneficiis pinguioribus detra-

(17) *C. ſicut venire 8. de exceſs. prælat. C. quod translationem 4. de offic. legat. C. quæ ſemel 19. quæſt. 3.*

(8) *C. 3. de Eccl. ædif. C. ſi quis Baſilicam 10. de conſecrat. d. 1.*

(9) *C. ad audientiam 3. de Eccleſ. ædif.*

(10) *C. cum ſicut 8. de conſecr. Eccl.*

(11) *C. nemo 9. de conſecr. d. 1., & toto tit de Eccleſ. ædificand*

(12) *C. omnes Baſilicæ 15. quæſt. 7.*

huntur ſæpe in alicujus remunerationem, aut alia juſta ex cauſſa penſiones, quæ ſunt perceptiones fructuum alieni beneficii, legitima auctoritate, juſtaque de cauſſa inductæ. Penſio autem, quæ ſuper beneficio imponitur, tertiam, aut ad ſummum dimidiam fructuum partem excedere non debet: cavendumque, ne ſupra neceſſaria alimenta beneficiatus oneretur (13). Super beneficio autem conferendo penſionem imponere poteſt etiam Epiſcopus (14): quamvis illius tranſferendæ, atque ultra penſionati vitam perpetuandæ facultas ſit ſolius Romani Pontificis (15). Neque confertur penſio, niſi prima ſaltem tonſura initiatis, & penſionem comitatur ex Conſtitutione Pii V. (16) obligatio recitandi quotidie Officium Sanctiſſimæ Virginis. Vetitum eſt autem onerare penſionibus Eccleſias, quæ ſupra 1000.; aut Parochias, quæ ſupra 100. ducatorum ſummam annuam non redd unt (17).

De

(13) *C. de monachis C. vacante C. cum cauſam de præben. C. de cenſibus. Rebuff. in praxi benef. tit. de reſervat. n 19.*

(14) *C. niſi de præben.*

[15) *Gloſs. & DD. in C. niſi de præb. Pariſ. col.* 82

(16) 135. *incipien. Ex proximo.*

(17) *Conc. Trid. ſeſs.* 24. *C.* 13. *de reform.*

De Collationibus.

TITULUS XXVII.

BEneficia vel libera ſunt, eaque conferri dicuntur, cum alicui traduntur; vel ſunt Juriſpatronatus, quæ ſcilicet conferri nequeunt, niſi patronus nominet perſonam, cui collatum velit; at in iis dicitur quis inſtitui, cum ei poſt nominationem confertur: unde collationis, & inſtitutionis nomina ignota Veteribus, apud quos ſatis erat ordinationis nomen, quia nulla olim erat ordinatio ſine miniſterio, nec miniſterium ſine beneficio. Collator eſt omnium beneficiorum ſuæ Diœceſeos Epiſcopus (1). Collator vero beneficiorum omnium in quacumque Diœceſi eſt Summus Pontifex, qui paulo poſt ſuam creationem regulas ſolemnes ſuſcitat, quas vocant Cancellariæ, quibus certis rationibus, ac modis ſibi reſervat collationem beneficiorum in alienis Diœceſibus: unde beneficia, quæ dicuntur reſervata, ſane diſſimilia ab his, quæ affecta vocantur. Nam affecta ſunt ea, quibus conferendis ſe miſcuit, ſeu manus appoſuit Papa; qui Papæ actus, ſi

(1) *C. omnes Baſilicæ cum ſeq. 16. quæſt. 7. C. decretum cum 3., & ſeq. 10. q. 1. C. cum ex injuncto de heret.*

ſi ex aliquo canonico impedimento non ſuſtineatur, tamen ob reverentiam Pontifici debitam, ab ipſo Papa pro ea vice tantum eſt iterandus: cum reſervatorum collatio ad ipſum perpetuo pertineat. Reſervationum autem quædam continentur in corpore Juris, & eæ opus non habent, ut a novo Pontifice ſuſcitentur; quod neceſſarium eſt iis, quæ tantum in Cancellariæ regulis, non vero in corpore quoque Juris comprehenduntur. In corpore autem Juris primo reſervata ſunt a Clemente IV. beneficia per mortem in Curia (2), quam Bonifacius VIII. ampliavit ad locos Curiæ finitimos; ſive duorum dierum in itinere diſtantes, ſi ad Curiam accedentes, aut Legatum Apoſtolicum comitantes deceſſerint (3). Eandemque extendit, ac declaravit Joannes XXII. *Extrav. comm. ex debito, de Elect.* Secunda reſervatio contenta in corpore Juris, eſt beneficiorum vacantium per prohibitam eorum multitudinem, ſive pluralitatem; quorum collationem Sedi Apoſtolicæ reſervavit Joannes XXII. (4). Tertia reſervatio item in corpore Juris contenta eſt Conſtitutio Benedicti XI

(2) *C. licet Eccleſiaſticus de præb., & dign. in 6.*
(3) *C. præſente eod. tit. de præb., & dign. in 6.*
(4) *Extrav. comm. execrabilis, de præbend. § quæ omnia.*

XI. (5), qua non modo ſuperiora confirmavit, ſed & reſervavit omnia beneficia vacantia per aſſecutionem Epiſcopalis dignitatis. Demum prodierunt, ut diximus, Regulæ Cancellariæ, quibus tum veteres, tum novæ plurimæ reſervationis comprehenduntur: unde.

In I. reſervationes repetuntur Benedicti XI. & Joannis XXII. quas memoravimus; nempe C. *ad regimen*, & C. *execrabilis*; itemque reſervantur beneficia contra decreta Concilii Tridentini collata.

In II. reſervantur Cathedrales omnes, & Monaſteria majoris redditus, quam 200. Florenorum auri, & omnia beneficia, quæ vacant Sede Epiſcopali vacante.

In III. reſervantur primariæ omnes dignitates poſt Pontificales, & beneficia Cardinalium, & eorum, qui tum ipſi Papæ, vel Cardinalibus familiares famuli fuerunt.

In IV. omnia beneficia Collectorum, & Subcollectorum fructuum Rev. Cameræ Apoſtolicæ.

In V. omnia beneficia Curialium in itinere decedentium, dum Curia transfertur.

In VI. omnia beneficia Cubiculariorum, & Curſorum.

In

(5) *Extravagan. comm. ad regimen de praeben. & dignit.*

In VII omnia beneficia Eccleſiarum Sancti Joannis Lateranenſis, Sancti Petri, & Sanctæ Mariæ Majoris de Urbe; itemque beneficia, quæ in titulis Cardinalium vacaverint, ipſis abſentibus.

In VIII quæ longe plura beneficia, quam aliæ, hauſit, reſervantur omnia ea, quæ vacaverint in VIII menſibus, nempe Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Julii, Auguſti, Octobris, Novembris. In gratiam vero, ac remunerationem eorum Antiſtitum, qui in Eccleſiis ſuis reſident, eo quidem tempore, quo reſident, ſex menſium eis collationem liberam dimiſit, ita ut alternis menſibus cum Summo Pontifice collationem dividant, niſi ea beneficia vacent, quorum collatio ex aliis capitibus ad Summum Pontificem pertineat. Hos autem Epiſcopis menſes reliquit, nempe Februarium, Aprilem, Junium, Auguſtum, Octobrem, & Decembrem: reliquos vero ſibi Pontifex retinuit. Quia alternativa fruitur Epiſcopus, ubi eam acceptaverit, non vero collator inferior, puta Abbas (6). Reſervata non ſunt beneficia Conclaviſtarum (7): his accedunt reſervationes Pii V, qui reſervavit Sedi Apoſtolicæ beneficia

(6) *Rota apud Coccin. deciſ.* 32.
(7) *Rota deciſ.* 303. *p.*17. *recent.*

ficia vacantia propter crimen hæreſis (8); & beneficia recepta contracta fiducia, vulgo vocant in confidentiam (9); & beneficia vacantia ex reſignatione, in qua obſervatum non fuerit præceptum Gregorii XIII in Bulla, quam ſupra indicavimus, incipiente *humano vix judicio*. Vacantium autem beneficiorum fructus Cam. Apoſtolicæ attribuit Joannes XXII (10). Præterea in conferendis beneficiis Sedes Apoſtolica exigit redditus unius anni, ſi beneficia ſint conciſtorialia, ſive majora, ut Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, & ſimilia; ſi vero ſint minora, cujus redditus excedant ſummam XXIV Ducatorum aureorum, quos vocant de Camera, exigit dimidium fructuum unius anni a novo beneficiato (11); quæ præſtimonia annatæ, & mediæ annatæ vocantur. Porro Cardinales, qui Epiſcopatum ſuſceperunt, habent ex S. Pontificis venia, quod indultum vocant, facultatem conferendi beneficia etiam in menſibus, qui Papæ vacant, quoſque ſibi reſervavit, dummodo ea facultate non utantur ad beneficia reſervata, vel affecta duplici reſervationis, aut affectionis

(8) *Conſt. cum Apoſtolatus*.
(9) *Vid Bullam apud Piaſerium prax. Epiſcop. par.* 2. *C.* 5.
(10) *C cum nonnullæ extravag. comm. de præb.*
(11) *Conſtit. Pii V* 38.

nis (12) vinculo. Tempus collationibus præfinitum ſunt ſex menſes, qui currunt a die ſcientiæ vacationis (13): quibus elapſis, ſi collatio pertinebat ad Capitulum, devolvitur ad Epiſcopum, ſi pertinebat ad Epiſcopum, devolvitur ad Capitulum, & utriſque negligentibus, ad Metropolitanum, a Metropolitano ad Patriarcham, a Patriarcha ad Papam (14). In Epiſcopatibus, & Abbatiis tempus ad conferendum præfinitum eſt trium menſium (15); quamvis, ſi collatio in virum idoneum ceciderit, etiam poſt tempus toleratur (16). Parochiæ, atque omnes Eccleſiæ, quibus annexa eſt Animarum cura, conferri non poſſunt, niſi poſt examen peractum coram tribus ab Epiſcopo electis, eæque conferendæ ſunt alicui ex illis, qui eo in examine comprobati fuerint; ſive de libera Epiſcopi collatione agatur, ſive ad alterius inſtitutionem pertineat; immo etiamſi collatio fuerit ad Sedem Apoſtolicam devoluta (17). Ne autem ſupra neceſſitatem quis beneficiis Eccleſiaſticis aliorum inopia cumu-

(12) *Clem. VIII. Conſtit.* quamvis. *Nicol. de præben. ſub num.*8.
(13 *Cap. quia* 5. *de conceſs. præb*
(14) *Cap. nulla* 2. *cum Gloſs. de conceſs. præb.*
(15) *Cap. ne pro defectu elect.*
(16) *Cap. litteras de ſuppl. neglig. præl.*
(17) *Conc. Trid. C.* 18. *ſeſſ.* 24. *de reform.*

cumuletur, vetitum eſt plura poſſidere beneficia (18), adeo ut cogatur quis beneficium petens, enunciare, ſi quod habeat aliud, ut veniam illius novi obtinendi referat a Summo Pontifice; hoc eſt, ut impetret diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum (19). Quæ tum ſolum toleratur, cum ex uno beneficio neceſſaria non ſuppetunt (20). Cæterum ſine Pontificis venia ſi alterum beneficium impetretur, vacat primum: & quidem ipſo jure, ſi ſit de incompatibilibus primi generis; vel per ſententiam, ſi ſit ex incompatibilibus ſecundi generis. Beneficia enim vel compatibilia: ſunt omnia beneficia ſimplicia, quæ reſidentiam non requirunt; ideoque cum pluribus ſui generis, & cum curatis beneficiis cohærent. Incompatibilia vero ſunt, quæ ſimul retineri nequeunt propter reſidentiam, vel exercitium ſingulis annexum; quibus ſimul ſufficere non valet unus, ut ſunt duo Epiſcopatus, duæ Parochiæ; vel Epiſcopatus, & Parochia. Dividuntur autem in incompatibilia primi generis, & incompatibilia ſecundi generis. Incompatibilia primi generis, quæ per

(18) *Cap. quia nonnulli, ubi Abbas de Cleric. non reſid.*

(19 *Cap. ad aures de reſcript.*

(20) *Conc. Trid. ſeſſ. 24. C. 17.*

per adeptionem alterius vacant ipſo jure ſunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo perſonatus, duo officia juriſdictionem, & adminiſtrationem annexam habentia (21). Item Cathedrale beneficium cum Parochiali (22): duo uniformia, par officium habentia ſub eodem tecto, ſive ſub eadem Eccleſia, veluti duo Canonicatus, duæ ejuſdem Eccleſiæ Capellaniæ, quæ parem, atque eodem tempore functionem ſuam habeant, ut unus utriſque vacare non poſſit. Incompatibilia ſecundi generis ſunt, quæ non vacant ipſo jure, quamvis retineri nequeant ſimul; cum eligere quis debeat alterutrum, alioquin altero per Superiorem privabitur. Tales ſunt duo Canonicatus in diverſis Eccleſiis, & alia beneficia reſidentiam annexam habentia, ſed ſine Animarum cura, vel dignitate, perſonatu, vel officio; neque ſunt uniformia ſub eodem tecto. Beneficia conferri poſſunt Catholicis omnibus, exceptis ſequentibus. Excipiuntur igitur.

I Carentes ordine, ſive prima tonſura (23).

II Nati ex injuſtis nuptiis; quibus tamen

(21) *Cap. de multa extravag. execrabilis Joannis XXII. de præb.*
(22) *Conc. Trid. ſeſſ. 24. Cap. 17.*
(23) *Cap. ex litteris de tranſact.*

men poſſet Epiſcopus ordinum, & ſimplicium beneficiorum aſſequendorum veniam dare.

III Filii hæreticorum, eiſque faventium ad ſecundum in linea paterna gradum, in materna tantum ad primum, ſi parentes in hæreſi deceſſerint (24).

IV Conjugati.

V Bigami.

VI Excommunicati (25).

VII Suſpenſi ab officio.

VIII Interdicti.

IX Irregulares.

X Cæci, qui Horas Canonicas recitare nequeunt (26).

XI Simoniaci.

XII Qui legitimam ætatem non habent, nempe minores annorum 14, ſi agatur de ſimplicibus; ſi vero de beneficiis, quæ annexum habeant ordinem ſacrum, qui ejus ordinis, vel dignitatis non ſunt capaces, incapaces quoque ſunt adjuncti beneficii (27).

De

(24) *C. quicumque 2., & Cap. ſtatutum 15. de hæreſ. in 6.*

(25 *Cap. poſtulatio 7. in princip. de Cleric. excommunic.*

(26) *Cap. dilectus de conſuet. Piaſe. p. 2. C. 5. art. 3. num. 16.*

(27) *C. cum 7. §. inferiora de elect. C. 14., & 24. eod. in 6. Conc. Trid. ſeſſ. 7. C. 3.*

De Inſtitutionibus, & Jure-patronatus.

TITULUS XXVIII.

JUſpatronatus eſt jus, ſive facultas nominandi, ſive offerendi, ac præſentandi Clericum promovendum ab beneficium Eccleſiaſticum vacans, cum onere ſimul, & honore conjunctum (1). Eſt autem duplex, Eccleſiaſticum, & Laicale. Juſpatronatus Eccleſiaſticum eſt, quod Eccleſiæ, vel Clerico, non ratione patrimonii competit, ſed ratione dignitatis (2). Laicale vero eſt, quod ex bonis laicorum fundatum eſt, quodque Clerico non ratione Eccleſiæ competit, ſed ratione patrimonii. His adjicitur & miſtum, quod partim competit ratione patrimonii, partim ratione Eccleſiæ, forte quia ex duobus patronis alter jus ſuum tranſtulerit in Eccleſiam. Eſt item Juſpatronatus hæreditarium, quod ſimul cum hæreditate, ſive legitima, ſive teſtamentaria tranſit; & agnatitium, ſive familiare, quod tranſit ad eos, qui ſunt ex familia, vel agnatione; item & miſtum ex utroque, quod etiam vocatur ex pacto, & providentia, quod in eos tranſ-ſit,

(1) *Hoſtienſ. in ſumm. h. tit.*
(2) *Cap. unico de jurepatronatus in 6.*

ſit qui ſunt hæredes ſimul; & ſucceſſores legitimi, ut, qui illud ſibi aſſerat, oporteat, ſe & hæredem, & deſcendentem a teſtatore probare. Jura patroni ſunt. I. præſentare inſtituendum (3). II. dignior locus ei debetur inter laicos in Eccleſia, & cum Clerus procedit ſolemniter in proceſſionibus. III. debentur ei alimenta, ſi fuerit inops (4). In Prælaturis autem, quæ per electionem conferuntur, patronus jus præſentandi non habet, ſed, ſi velit, poterit electioni adeſſe, atque ei conſentire (5). IV. Eccleſiæ illius bona poſſidere poteſt, ea tantum cauſſa, ut caveat, ne diſſipentur (6). Adquiritur Juſpatronatus. I. per fundationem, ſi prædium quis præbeat ad Eccleſiam extruendam (7); II. per conſtructionem, cum quis ſuis ſumtibus Eccleſiam ædificavit (8), vel dirutam reſtituit. III. per dotationem, ſi congruam dotem, ſive in pecunia, ſive alio modo ad illius conſervationem, & miniſtrorum ſumtus attribuerit. Quæ tamen adquiſitiones, ut ſubſiſtant, opus habent Epiſcopi conſenſu, qui

(3) *Cap. decernimus* 16. *q.* 17.
(4) *Cap. nobis de jurepatron.*
(5) *Dict. cap. nobis.*
(6) *Cap. filiis* 16. *qu.* 7.
(7) *Cap. Abbatem* 4. 18. *q.* 2. *Cap. quoniam* 3. *de Jurepatron.*, *ubi Gloſſa.*
(8) *Cap. Monaſterium cum concordan.* 16. *q.* 17.

qui etiam poſt factum utiliter accedet(9); IV. adquiritur ex privilegio Summi Pontificis (10); V. ex multiplicatis præſentationibus tam longi temporis, quod memoriam hominis excedat (11). Adquirere autem poſſunt Juſpatronatus omnes Catholici, cujuſcumque ſint ſexus, vel ætatis. Tempus ad præſentandum præſtitutum laicis quidem patronis eſt quatuor menſium, cum poteſtate variandi, offerendique alium; patronis vero Eccleſiaſticis, qui jure variandi carent, præfiniuntur menſes ſex a die cognitæ vacationis (12). Cum autem duo ſunt Patroni, alter Eccleſiaſticus, alter laicus, Jus Eccleſiaſticum laicale trahit, patronúſque laicus ſex etiam menſium tempus ad præſentandum habebit, ut privilegio ſocii fruatur, cum alias privilegium eſſet inutile (13). Patronus quamvis non poſſit præſentare ſemetipſum propter turpe ambitionis exemplum, tamen ex Gloſſæ ſententia proprium poteſt præſentare filium (14). Transfertur Juſpatronatus in alios qua-

(9) *Cap. nobis de jurepatronatus.*

(10) *Cap. 2. de præb. in 6.*

(11) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. de reform.*

(12) *Cap. eam te 22. C. cum propter 27. de jurepatr. C. unico §. verum eod. in 6.*

(13) *Gloſs. ult. in C. unico §. verum de jurepatron. in 6.*

(14) *Cap. per noſtras 26. Gloſs. cap. conſulit. de jurepatron.*

quatuor modis: nempe per ſucceſſionem, per donationem, per permutationem, per venditionem. Per ſucceſſionem transfertur ſimul cum hæreditate, ſive teſtamentaria, ſive ab inteſtato ad hæredes in ſolidum; etiamſi hæreditas inæqualiter dividatur, quia Juſpatronatus eſt indiviſibile. Item in eo ſucceditur in ſtirpes, non in capita; unde pluribus patronis decedentibus, quorum alter duos hæredes reliquiſſet, alter unum, illi duo hæredes pro unius ſuffragio computantur, quia unicum tantum defunctum ambo repræſentant (15). Per donationem autem aut legatum transfertur quidem conſenſu Epiſcopi in laicum, aut privatum Clericum, ſine conſenſu vero in Eccleſiam, aut Monaſterium aut in Eccleſiaſticam dignitatem (16). Permutatione transfertur, dummodo pro Jurepatronatus res alia ſpiritualis tradatur (17). Demum transfertur venditione, non per ſe tamen, ne ſimonia contrahatur (18); ſed ſimul cum univerſitate bonorum, veluti hære-
ditate,

(15) *C. plures de jurepatronat.*
(16) *Cap. unico de jurepatronatus in 6.*
(17) *Cap. ad quæſtiones de rer. permut. Cap. nemini 16. qu. 7.*
(18) *Cap. quia Clerici 6. de jurepatron. Conc. Trid. ſeſſ. 25. C. 9.*

ditate, aut corpore, cui ſit annexum, puta fundo aliquo (19).

Amittitur Juſpatronatus.

I Si Patronus Eccleſiæ Rectorem, aut Clericum violenter aggrediatur, aut lædat (20).

II Si in hæreſim inciderit.

III. Si jura Eccleſiæ ſibi uſurpaverit.

IV Si illud jus vendiderit ſeparatim.

V Si illud ceſſerit, aut remiſerit.

VI Si Eccleſia corruerit.

De Clericis non reſidentibus.
TITULUS XXIX.

ANtequam diſtinctio inveniretur inter ſimplicia beneficia, & curata, ſive duplicia, Clerici omnes miniſterio quiſque ſuo, veluti milites in caſtris, adeo adſcribebantur, ut illinc abire nefarium haberetur; eaque aſſiduitas in munere cujuſque ſuo reſidentia nuncupatur, cui nunc obligantur Antiſtites, & Parochi, & quotquot Miniſterium aliquod Eccleſiaſticum gerunt: quod ſi deſerant, vel latitent, etiam beneficio exuentur, ſi legitime citati ad beneficium, & miniſterium ſuum ſex intra menſes non re-
ver-

(19) *Cap. ex litteris eod.*
(20) *C. in quibuſdam de pænis.*

vertantur (1). Quod ex Sac. Conc. Trid. decreto (2) ita obſervatur, ut majores Præſules, & Epiſcopi, qui ſine juſtis cauſſis ſex menſes ab Eccleſiis ſuis abfuerint, quarta parte fructuum unius anni, fabricæ ſacræ, aut pauperibus adplicandorum, ipſo jure careant, & alia quarta ſimili ratione poſt ſex aliorum menſium moram; ac ſi pertinacius abfuerint, Suffraganeus quidem a Metropolitano, Metropolitanus à Suffraganeo antiquiori, Eccleſiæ aditu interdicto, intra tres menſes denunciabitur Summo Pontifici, cujus arbitrio punietur; qua de re ſeverius cavit idem Concilium alio decreto (3), quo declaravit, Antiſtites, etiamſi Cardinalatus dignitate prefulgeant, adeo incumbere debere ſuis Eccleſiis, ut inde abſcedere eis non liceat, niſi juſtis ex cauſſis, nempe ob chriſtianam charitatem, urgentem neceſſitatem, debitam obedientiam, & evidentem Eccleſiæ, vel reipublicæ utilitatem, eaſque cauſſas a Superioribus, & a Summo Pontifice eſſe adprobandas. Sine Cauſſis vero ita probatis non ultra duos, aut in ſummum tres menſes abeſſe licet ſingulis

E annis;

(1) *Cap. ex par. 8. Cap. qualiter 9., & Cap. ultim. de Cler. non reſident., & C. 1. C. ex tuæ devotionis eod.*

(2) *Seſſ. 6. C. 1. de reform.*

(3) *Seſſ. 23. Cap. 1. de reform.*

annis; cavendumque, ne abſentia incidat in Feſtos dies Eccleſiæ ſolemniores: ſi ſecus fecerint, carebunt fructibus abſentiæ tempore, iique in fabricam, aut pauperum levamen convertentur. De minoribus autem Clericis ratione beneficii ſui ad reſidendum obſtrictis, & ab Ordinario cogendis, eadem Sacra Synodus (4) decrevit, ne talis obligatio eis remittatur, niſi ex juſtis cauſſis Epiſcopo probandis, qui abſentium loco, alios regimine deputet.

Cauſſæ autem, ex quibus obligatio reſidentiæ remittitur, hæ ſunt.

I. Cauſſa ſtudiorum in celebri aliqua Univerſitate (5); quæ cauſſa non congruit Parochis: nam poſt Concilium Tridentinum ſine idonea doctrina nulli poſſunt ad curam Animarum adſpirare.

II Cauſſa ſunt negotia ejus Eccleſiæ, quam quis colit (6).

III. Servitium Summi Pontificis (7).

IV. Servitium proprii Epiſcopi.

V. Periculum aliquod lethale, ſive morbi, ſive violentiæ (8).

Quam-

(4) *Cap. 2. ſeſſ. 6.*

(5) *Cap. cum ex eo, ubi Gloſſ. V. ſeptennio] de elect. 6.*

(6) *C. ex parte tua fuit propoſitum de Cleric. non reſident.*

(7) *Cap. cum dilectus fil. 14. eod.*

(8) *C. ad audientiam eod.*

Quamvis autem juſta abſentia non auferat abſentibus fructus, aufert tamen diſtributiones quotidianas, ſive portiones exiliores diſtinctas a præbendis, ſive fructibus majoribus. Quæ diſtributiones ſubminiſtrantur in dies iis, qui Eccleſias colunt, Divinis Officiis perfungendi, & Solemnibus recitandis.

Quæ diſtributiones, ſi aut nullæ ſint in Cathedralibus, & Collegiatis, aut ſint nimis tenues, poſſunt ex decreto Sacri Concilii Tridentini (9) Epiſcopi ex tertia parte præbendarum, & quorumcumque proventuum eaſdem diſtributiones præſentibus, excluſis abſentibus, dividendas conſtituere.

Ne tamen denegentur Clerico ægrotanti (10), & ei, quem evidens neceſſitas, vel Eccleſiæ utilitas excuſet, aut ſenium, propterquod ſolet Sacra Congregatio Cardinalium veniam reſidentiæ concedere, non ablatis diſtributionibus quotidianis (11).

E 2 De

(9) *Seſſ. 21. C. 3., & ſeſſ. 22. C. 3. de reform.*
(10) *Cap. p. de Cler. ægrot.*
(11) *Vid. decreta apud Nicol. h. tit. n. 45.*

De Regularibus, & Monachis.

TITULUS XXX.

HActenus de Clericis, nunc de Monachis, ſive ſolitariam vitam ducentibus, aut ducere debentibus, ut origo nominis, & inſtituti eorum oſtendit. Etenim priſcis temporibus, partim ut pericula declinarent, quæ impendebant ab hoſtibus chriſtiani nominis Eccleſiam vexantibus; partim ut curas profanas effugerent, quibus animum a ſacris operibus, & divinis ſtudiis abducitur, non pauci ſe in deſerta loca, & in ſolitudines condebant, recedentes a multitudine, unde & Græco verbo Anachoretæ; cujus inſtituti Principes Paulus, & Antonius Ægyptii Eremitæ, hoc eſt deſertorum locorum incolæ, qui cupidos ejus inſtituti, ſectatoreſque ſuos certis vivendi legibus adſtrinxerunt. Ad quas tam multi confluebant pietate inſignes, ut Divus Baſilius opera eorum, & miniſterio in rebus ſacris uteretur, multaque illis Monaſteria extrueret, traditis regulis, quæ ad Occidentem etiam pervenerunt, exceptaque fuerunt a non paucis, ſed vagis, & incompoſitis, quos coegit, & ad rectiorem vivendi normam adduxit Divus Benedictus; adeo ut Monachorum familia in Oriente quidem Divum Baſilium: in Oc-

Occidente vero D. Benedictum auctorem potiſſimum agnoſcant; indeque dicti fuerint Coenobitæ, tanquam communiter viventes, qui in minores plurimas ſub diverſis nominibus familias, tanquam in ramos diſceſſerunt.

Et quoniam anno centeſimo ſupra milleſimum foede laxabatur Clericorum diſciplina, redacti fuerunt plures Clerici ad Auguſtini regulam ſeveriorem, iiſque locus tributus in Lateranenſi Baſilica, unde appellati Canonici Lateranenſes, qui ſecundus eſt ab ordine Monachorum.

Ex hoc Ordine proceſſit Divus Dominicus, qui ordinem inſtituit Prædicatorum ad abigendas Hæreſes Albigenſium, eo tempore gliſcentes, & mores publicis in concionibus corrigendos anno MCCXVI.

Eodem tempore Divus Franciſcus de Aſſiſio mēdicitatis profeſſionem ad Chriſti, & Apoſtolorum imitationem invexit; & utrumque ordinem, tam Dominici ſcilicet, quam Franciſci, Honorius III. Pontifex confirmavit anno MCC XXIII.

His acceſſit Ordo Carmelitarum, quos ad Æliæ imitationem in Monte Carmelo inſtituit, & ad vitæ ſeveritatem aſſuefecit Albertus Patriarcha; qui inde in Europam concedentes, regulæ ſuæ confirmationem impetrarunt.

Eadem ætate Alexander IV. Pontifex plures Eremitas vagos, & errantes compulit ad Divi Auguſtini regulam, quos Eremitas Auguſtinianos appellavit.

Atque his quatuor Mendicantium familiis tertius poſt Canonicos Lateranenſes Regularium Ordo conſtituitur.

Ad quos, veluti capita minora, fere omnia, quæ poſt proceſſerunt, Monachorum divortia revocantur, præter Clericos, quos vocant regulares, & Ordines Militares, Sacræ ſcilicet Militiæ adverſus Infideles dicatos.

Status Monachorum fundatur in votis, quibus ſolemniter ſe obſtringunt, cum primum edunt Monachiſmi profeſſionem; cui voto, utpote ſolemni, diſpenſare non poteſt, niſi Summus Pontifex: cum votū ſimplex regulariter ex cauſſa remittere poſſit etiam Epiſcopus [1]. Vovendo autem promittunt obedientiam, paupertatem, & caſtitatem; idque, dum ſolemniter profeſſionem edunt, qui eſt aditus interior ad Monachiſmum; ad quam profeſſionem etiam opus eſt juſta ætas, quam Concilium Tridentinum ſtatuit annorum XVI. expletorum, eamque profeſſionem præcedere debet annus probationis, ſive Novitiatus, cum geſtatione habitus, & vita intra Monaſterii

[1] *Cap. p. de voto, & voti redemt.*

rii clauſtra [2]. Eſt autem profeſſio vel expreſſa, quæ coram Abbate, vel alio legitimo Superiore Monaſterii palam emittitur: vel tacita, quæ inducitur ex actibus, cum ſcilicet quis poſt annum XVI. expletum, & poſt annum probationis [3] geſtaverit habitum, novitiis, & profeſſis communem, aut cum quis poſt profeſſionem, ſive ratione ætatis nondum juſtæ, ſive ratione illati metus invalidam, per quinquennium tacuerit, neque contra eam profeſſionem reclamaverit: nam ratam eam hubuiſſe cenſetur; neque illam reſcindere amplius poteſt, niſi ex juſta cauſſa contra illius quinquennii lapſum fuerit a Summo Pontifice reſtitutus. At ſi habitum dimiſiſſet, non antea reclamans audietur, quam ſi ad Monaſterium, & ad ſuum habitum redierit [4]. Mulieris tamen profeſſio, niſi poſt exploratam illius ab Epiſcopo voluntatem rata non habetur [5]. Renunciationes porro, & obligationes intra probationis annum, niſi duobus menſibus ante profeſſionem fiant, non ſubſiſtunt, & ſi fiant intra illos menſes, nec profeſſio ſequatur, irritabuntur [6].

Pro-

(2) *Conc. Trid. C. 15. ſeſſ. 25. de regular.*
(3) *Vallen. in decret. h. t.*
(4) *Conc. Trid. C. 9. ſeſſ. 25. de regular.*
(5) *Conc. Trid. ſeſſ. 21. C. 17. de regular.*
(6) *Conc. Trid. ſeſſ. 21. C. 16.*

Profeſſus porro, ſi non renunciaverit, bona ſua transferet ad Monaſterium, ſi capax ſit, in commune; ſin minus, ad proximiores.

Ac ſane hodie poſt Concilium Tridentinum non Monachi, ſed & Mendicantes omnes bona poſſidere poſſunt in commune, exceptis Capucinis, & Minoribus Obſervantibus [7].

Privatim vero nullus Monachus habere dominium poteſt bonorum, ne quidem cum venia Summi Pontificis: nam idem eſſet facultatem habere eam, atque ſolvi voto, & e Religione abire. Repugnat enim habere dominium rerum cum profeſſione paupertatis: unde quidquid ad Monachum pervenerit, erit in commune conferendum [8]. Cum autem Religionem ſemel profeſſus, mutare nequeat ſtatum, neque tranſire ad aliam Religionem, niſi arctiorem; propterea neque ex Monaſterio licet exire ſine Superioris venia, etiamſi ad majorem ſui Ordinis Præſulatum petatur; nam ſi ſine litteris eam veniam reperiatur, ſui Ordinis deſertor habetur, & fugitivus appellatur; ideoque punitur [9]: quibus deteriores ſunt Apoſtatæ, qui prorſus retinendæ Religionis ani-

(7) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C 3.*
(8) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C. 2.*
(9) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C. 4.*

animum abjecerunt. De quibus omnibus pleniſſime cavit Innocentius XII inter ſuas Conſtitutiones. Monialibus vero ne tantiſper quidem e Monaſterii clauſtris exire licet, niſi ex venia Epiſcopi, cauſa cognita: puta ſi Abbatiſſa præſtatione juramenti agnoſcere debeat directum dominium, a quo Monaſterium ſuum poſſideat feudum (10), vel ſi vis major, quæ a natura immineat, vel ab hominibus, puta, incendium, bellum, & ſimilia, quæ neceſſitate ſua ſuperant legum poteſtatem (11); neque fas eſt ulli ad Moniales introire ſine Epiſcopi venia, quam concedet ex juſtis, & neceſſariis cauſſis, puta ſervitii communis, vel valetudinis, vel ſalutis Animarum; quarum ratione, præter communem, & ordinarium Confeſſarium, obtinere debent Moniales bis, aut ter in anno extraordinarium, cui præcordia ſua liberius patefaciant (12). Quoniam autem ſexus imbecillitas, & inſidiarum pericula præſentem cuſtodiam poſcunt; ideo Monialium regimen totum permiſſum eſt Epiſcopis, vel ut Ordinariis, vel ut Sedis Apoſtolicæ Delegatis: ſi Monaſteria ſint exem-

 ta,

(10) *Cap. unico §. verum de regular. in 6.*
(11) *Cap. periculoſo de ſtatu regular. in 6.*
(12) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. C. 10. de regular.*

Digitized by Google

ta, & Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecta, niſi vel a Capitulis deputatis regantur, vel ab aliis Regularibus (13).

(13) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. C. 9. de regular.*

FINIS LIBRI PRIMI.

IN-

INSTITUTIONUM

JURIS PONTIFICII

LIBER SECUNDUS.

De rerum diviſione, atque adminiſtratione.

TITULUS I.

RES Eccleſiaſticæ, ſive Sacræ aut ſpirituales ſunt, aut temporales, quarum illæ ad ſalutem Animarum pertinent, hæ ad Eccleſiæ ac Miniſtrorum uſum. Spiritualium aliæ corporeæ ſunt, quæ ſenſibus contrectantur, eæque dividuntur in Sacramenta, in Res Sacras, Sanctas, & Religioſas, de quibus proxime diſſeremus. Aliæ ſunt incorporeæ, quæ ſenſibus non ſubjiciuntur, ſed adprehen-

duntur animo, ut virtutes. De Spiritualibus autem rebus corporeis tractare inſtituentes, primo de Sacramentis diſputabimus, ordine ſuo ad reliquas proceſſuri.

De Sacramentis.

TITULUS II.

SAcramentum eſt rei ſacræ ſignum a Deo inſtitutum ad ſignificandam gratiam præſentem, nempe ſanctitatem, & juſtitiam noſtram ab ipſo Sacramento tributam; paſſionem Chriſti, & vitam æternam: vel eſt inviſibilis gratiæ viſibile ſignum ad noſtram juſtificationem inſtitutum. Conſtat autem quodlibet Sacramentum ex materia, & forma, quæ veteres Patres exprimebant per elementum, & verbum: quorum prius materiæ, poſterius vero formæ rationem habuit (1). Sacramentorum adminiſtrandorum poteſtas condita eſt in Eccleſia, quæ illam per ſuos miniſtros exercet: qui cum inſtrumentorum tantum uſum præbeant in opere, cujus efficacia, & vis tota fluit a Chriſto; ideo mores, vel pietas Miniſtri nihil prorſus conferunt ad efficaciam Sacramentorum: nihil enim refert, bonis ne, an malis hominibus Chriſtus ſuum opus exercendum committat: inſtru-

(1) *Catechiſ. par. 2. de Sacram. C. 14.*

ſtrumenta enim ab ipſo moventur, cujus totum eſt opus (2): dummodo Miniſter poteſtatem habeat, & voluntatem: quam voluntatem habere dicitur, ſi generaliter facere intendat, quod Chriſtus inſtituit, vel quod fecerunt Apoſtoli; vel quod facit Eccleſia Romana: quæ omnia tendunt eo, ut quis facere velit, quod Chriſtus juſſit. Unde ſi quis infidelis, qui neque Chriſtus credit, neque Eccleſię, cum aliquem baptizat, facere velit, quod in Eccleſia fieri perſpexit, is Baptiſmum utiliter confert. Ex tribus autem voluntatibus, ſive intentionibus, quæ a Scholaſticis dicuntur habitualis, virtualis, & actualis, habitualis quidem eſt inutilis, actualis non neceſſaria; unde ad validitatem Sacramenti exigitur ſaltem virtualis, ſive, quæ ita Sacramentum antecedat, ut ex illius vi actus Sacramenti ſequatur (3). Conferunt vero Sacramenta gratiam ſuapte vi, ſive quatenus Sacramenta ſunt, non quatenus elementa, atque conferunt, ut verbis Theologorum utar, ex opere operato. Damnata eſt enim Lutheri, & Calvini ſententia, qui efficaciam Sacramentorum non a Sacramentis ipſis, ſed a ſuſcipientium fide deducunt. Porro duo ſunt Sacramentorum

effectus

(2) *Conc. Trident ſeſs. 7 c. 2.*
(3) *Conc. Trid. ſeſs. 7. C. 11. ſect. 4. diſt. 6. q. 6.*

effectus, quorum prior eſt communis cunctis, nempe gratia, qua juſti reddimur, & character, qui animæ imprimitur a tribus tantum Sacramentis, Baptiſmo, ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, quæ notam inſculpunt animis, qua diſtinguamur; unde per Baptiſmi, & Confirmationis characterem ſegregamur ab Infidelibus, per characterem Ordinis ſecernimur a laicis. Et quia ſemel impreſſus character numquam deletur, ideo tria hæc Sacramenta nefas eſt iterare. Sunt autem Eccleſiæ Catholicæ Sacramenta ſeptem: Baptiſmus, qui aditum aperit advenientibus; Confirmatio, quæ robur addit dimicaturis; Euchariſtia, quæ alimentum eſt animæ ſaluberrimum; Pœnitentia, quæ reducit aberrantes; Extrema Unctio, quæ reficit ſemianimes. Ordo, quo Miniſtri Sacrorum inſtituuntur; & Matrimonium, quo numerus Fidelium augetur; eaque omnia Eccleſiæ quidem in univerſum ſunt neceſſaria, ratione vero ſingulorum quædam neceſſaria dicuntur quædam voluntaria. Neceſſaria ſunt quinque, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio. Voluntaria duo, Ordo ſacer, & Matrimonium.

De

De Baptiſmo , & ejus effectu.

TITULUS III.

BAptiſmi vocabulum venit e Græco verbo βαπτίζειν, quod eſt mergere, abluere. Baptiſmi enim aqua diluitur originalis culpa , & mergitur originale peccatum,atque ſepellitur, eodemque de fonte novus homo reviviſcit, & emergit ad gratiam. Eſt autem Baptiſmus triplex. Primus eſt proprie, vere Baptiſmus conſtans ex aqua , & verbo diciturque Baptiſmus fluminis : duo reliqui per ſimilitudinem Baptiſmi nomen acceperunt, ſuntque ſanguinis, & flaminis (1). Baptiſmus ſanguinis eſt, cum quis pro Chriſto ad necem traditur ; etenim martyrio Baptiſmi fructus conſequitur (2). Baptiſmus flaminis eſt, cum quis moriens, vehementi Baptiſmi deſiderio corripitur : qui ambo continere debent veri Baptiſmi votum (3), ut, ſi ſalvus ſit, eo initietur. Conficitur Baptiſmus ablutione aquæ,una cum verborum a Chriſto præſcriptorum pronunciatione : non enim aqua ipſa,qua utimur , eſt Sacramentum ſed

(1 *Cap. Baptiſmi vicem 4. de conſecr. diſt.4.*

(2) *Cap. Cathecum. 37. de conſecrat. diſt. 4.*

(3) *Cap. debitum de Baptiſ. c. 2. de Presbyt. non baptiz.*

ſed ipſe uſus aquæ, adjunctis verbis (4). Igitur Baptiſmi materia eſt aqua naturalis, qua nihil communius ad hujus Sacramenti neceſſitatem, nihilque aptius ad ſignificādam interiorem emundationem. Ideo quælibet aqua elementaris, quæ miſtione, aut artificio in aliam naturam non migraverit, apta erit Baptiſmo, veluti aqua pluvia, fluvialis, marina, ciſternina: & ex multorum opinione etiam jurulenta, ſi jus non ſit ita compactum; ut aquæ fluviditatem non abſumpſerit (5). Unde grando, & nix, niſi ſolvantur, non ſunt Baptiſmi materia; quia non poſſunt abluendo mundationem ſignificare, neque lutum, niſi aqua ex eo fuerit expreſſa: denique ab uſu Baptiſmi excluditur aqua factitia, & ſtillatitia ex floribus; aliiſque ſpeciebus, & omnes liquores aqua commiſti, qui tum urgente neceſſitate ad Baptiſmum adhiberi poſſunt, ſi ex miſtione corpus aquæ in aliam ſpeciem non tranſierit, aut admiſta ſpecies aquæ potentia vincatur, qualis eſt aqua venarum metallicarum, quam appellant mineralem, aut lixivium: quibus Baptiſmus conferri poteſt, quia naturam retinent elemen-

(4) *Catechiſ. part. 2. de Baptiſmo c. 6.*

(5) *Silveſter in Summa V. Baptiſmus c. 2. n. 5.*

lementaria aquæ (6). Forma Baptiſmi ea eſt, quam præſcripſit Chriſtus (7), ubi miſit Apoſtolos in univerſum Orbem terrarum jubens, ut baptizarent omnes gentes *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Unde collecta eſt hæc formula: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Quamvis vero quis reticeat pronomen *ego* tamen utiliter baptizat, quia in verbo *baptizo* tacite ſubeſt: immo, etſi ſupprimatur Miniſtri nomen, etiam verum Baptiſma confertur: veluti ſi quis ita more Græcorum pronunciet: *Baptizetur Servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: (8). Immo, etſi Grammatices ignarus non dolo, ſed imperitia ſyllabas corrumpat, ut dicat: *Ego te baptizo in nomine Patrua, Filia, Spiritua Sancta*, dum veram notionem perſonarum concipiat, etiam recte baptizabit (9). Nec deſunt, qui probent hunc etiam Baptiſmum collatum ſcilicet *in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis*: quamvis uſum illius

(6] *D.Thomas q. 66. art. 4. Silveſter V. Baptiſ. 9. 2. Ricc. ad Lancell. hoc tit. in princ. Cucch. in ſtit. major. lib. 5. tit. 2. n. 15.*

(7) *Matth. ult., & Marc. ult.*

(8) *Catechiſ. part. 2. de Baptiſm. c. 14.*

(9) *Can. retulerunt 86. de Conſecrat. diſt. 4. facit t. qui habeat §. 4. de manumiſſ. teſtam.*

illius interdicendum cenſeant (10). Licet etiam conferre Baptiſmum omni lingua: dum idem, quod latine, ſignificetur. Conjungenda eſt hujus formulæ pronunciatio cum ablutione, ſine qua nullus adeſt Baptiſmus: quamvis nihil referat, an ablutio fiat per unicam, an per trinam merſionem, aut per effuſionem, aut per adſperſionem aquæ in plures baptizandos (11), dummodo ad caput hominis aqua perveniat (12): unde, ſi non ſit excluſus fœtus ab utero, aut exitus expectandus eſt, aut caput, ſi prodierit, abluendum: an enim ſuffecerit adſperſiſſe membrum aliud principale, præter caput, quæſtionis eſt (13). Ne autem hominibus unquam deeſſet remedium hoc, ad recipiendam ſalutem æternam adeo neceſſarium, Dei benignitas voluit, ut, urgente neceſſitate, a qualibet manu licite conferatur. Itaque in repentina, & ſubita re, nempe morte imminente, legimus Baptiſmi miniſter eſt homo quilibet, & parentes ipſi, qui genuerunt (14), excepto ipſo

---

[10] *Gloſs. c. multi de Conſecrat. diſt. 3. Ric. card. hoc tit. in Lancellot. in princ. Vaſquez diſp. 144. n. 3. tit. 2.*

(11] *Catechiſ. par. 2. de Bapt. C. 17.*

(12) *Ibid. c. 18.*

(13) *Vallenſ. hoc tit. §. 1. Silveſter in ſumma de Baptiſm. c. 4. §. primo vero.*

(14) *C. ad limina 17. 30. q. q. C.*

ipſo baptizando [15], ſive baptizans Sacerdos ſit [16], ſive Clericus, ſive Laicus, ſive Fœmina, ſive Hæreticus, ſive Judæus, aut Paganus, dummodo facere credat, quod facit Eccleſia, vel quod Chriſtus inſtituit, & debita materia, formaque utatur [17]. Semota vero neceſſitate, jure ordinario miniſter Baptiſmi legitimus, & primarius eſt Epiſcopus, & ſimplex Sacerdos; & ex eorum conſenſu Diaconus. Gradus tamen ſunt conſtituti, quibus ad quemque ordinem, cum opus eſt, baptizandi facultas deveniat, nempe, ut, ſi deſit dignior, deſcendat ad minus dignum Miniſtrum. Præter Miniſtrum operam ſuam in hujuſmodi adminiſtratione Sacramenti præbent Patrini, qui fidem infantium loquela carentium in ſe ſuſcipiunt, ſeque ſponſores, ac fidejuſſores pro iis offerunt. Quamobrem eorum eſt erudire pueros Evangelica doctrina, eorumque mores inſtituere, ut ad idoneam ætatem pervenientes, obligatam a ſuis Patrinis fidem perſolvant. Hinc idonei tantum ſunt ad hoc munus aſſumendi, nec recipiendi Hæretici, aut Pagani, aut Judæi, nec qui ordini ſuo unice vacare,

---

(15) *C. debitum 4. de Baptiſm.*
(16) *Cap. Romanus 23. de Conſecrat. diſt. 4.*
(17) *Cap. ſecundum 8. diſt. 19. C. ſi inter 25. cum ſeq. de Conſecr. diſt. 4.*

vacare, aliiſque curis abſtinere debent: unde excluduntur regulares [18]. Patrinorum præfinitus eſt numerus: non enim licet præter unum admittere, aut ad ſummum duos, marem, & foeminam, ne diſciplinæ ordo magiſtrorum numero perturbetur; neve plures implicentur affinitate ſpirituali, ex hac cauſa oriente, quæ tam valida eſt, ut nuptias contrahendas impediat, & contractas dirimat [19], de qua in Sacramento Matrimonii differemus. Porro Baptiſmi capaces ſunt omnes volentes, aut non repugnantes, quales infantes ſunt; qui, etſi aſſentiri nequeant, profitentur tamen per Patrinos, ſive fidejuſſores, & ſponſores [20]: & baptizantur in fide totius Eccleſiæ Catholicæ, in quem ſenſum Maldonatus [21] explicat vulgatum illud, infantes baptizari in fide parentum. Si autem invitis parentibus baptizentur, verum Baptiſmum recipiunt: quamvis per vim ab infidelibus filii non ſint abſtrahendi, ſed chriſtiana perſuaſione, atque charitate leniter inducendi, quæ Catholicorum eſt ſententia [22]. Adulti autem etiam in ſomnum, aut

(18) *Catechiſ. p. 2. de Baptiſ. C. 28. C. non licet 103. de Conſecr. diſt. 4.*

(19) *Catechiſ. ibid. C. 6. C. ult. de cogn. ſpirit.*

(20) *Cap. parvuli 74., & ſeq. de Conſecrat. diſt. 4.*

(21) *De Baptiſmo q. 6. part. 2. pag. 120.*

(22) *Maldonat. ibid. p. 2. pag. 121.*

aut in furorem verſi baptizari poſſunt, dummodo ante ſomnum, & furorem Baptiſmi deſiderium oſtenderint (23): & muti etiam, & ſurdi, & ægroti; dum pro iis alii profiteantur (24). Item oportet, ut adulti Baptiſmo expreſſe conſentiant, quæ dicitur diſpoſitio ad Baptiſmum, paratique eſſe debent ad recipiendum, quod Chriſtus inſtituit, etſi non habeant rectam fidem: alioquin ab Hæreticis baptizati eſſent rebaptizandi, quod vetuit Eccleſia (25). Ut autem Baptiſmus his vere collatus poſſit eſſe ſaluber, in doctrina, & vera fide debent inſtitui: unde orta eſt catechizandi ratio, quæ ſchola eſt, & inſtitutio baptizandorum, quorum tres erant gradus; auditorum nempe, ſive Tyronum, qui nondum ad Baptiſmum erant idonei; ſecundus gradus erat Competitorum, hoc eſt ſimul cum aliis Baptiſmum petentium, quo digni habebantur, quia Chriſtianam doctrinam callebant; tertius erat eorum, qui cum catechizarentur, lapſi erant in publicum aliquod crimen, quin in pœnitentium numerum rejecti tres annos expectare Baptiſmum cogebantur.

In privatis domibus non licet, niſi magna ex neceſſitate, aut ob ſummam perſonæ

(23) *Cap. majores 3. de Baptiſm. §. item quæritur.*
(24) *Cap. parvuli 74., & ſeq. diſt. 4. de Conſecrat.*
(25) *Auguſt. lib. 3. contra Donatiſ. C. 14.*

ſonæ dignitatem aliquem baptizari (26). Baptiſmi effectus præcipui ſunt, primo delere peccatum ab origine contractum in infantibus, & in adultis etiam alia peccata, ſi ex animo eos pœnituerit, quamvis ad virtutis exercitationem fomes, & concupiſcentia ſuperſit. Secundus effectus eſt remittere pœnas omnes ſpirituales, viamque rectam ad Cœlum aperire: quamvis pœnas judicialis fori non tollat (27). Tertius eſt imprimere characterem animæ, ut propterea iterari non debeat nequidem Baptiſmus Hæreticorum, dum ne formam Hæretici corruperint: ac ſi de veritate Baptiſmi dubitetur, concedendus eſt ſub conditione, *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* (28).

De Sacramento Confirmationis.

TITULUS IV.

ACceptam poſt Baptiſmum fidem Sacramento munimus Confirmationis, quo robuſtiores evadimus ad prælium contra peccatorum ſtimulos ineundum. Sacramenti hujus materia eſt inunctio

(26) *Clem. unica de Baptiſm.*
(27) *Catechiſm. p. 2. de Baptiſm. C. 6.*
(28) *Cap. 2. de Baptiſm.*

unctio Sacri Chriſmatis in fronte. Conficitur Chriſma ex Oleo, & Balſamo per Conſecrationem ab Epiſcopo ſingulis annis in Cœna Domini (1). Forma Confirmationis his abſolvitur verbis: *Signo te ſigno Crucis, confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris; &c.* Miniſter hujus ordinarius eſt Epiſcopus, extraordinarius vero ex delegatione Summi Pontificis ſimplex Sacerdos, nec alius inferioris ordinis (2). Et quia olim ſimul cum Baptiſmo ſuſcipiebatur, ideo etiam ſupereſt, ut & ſuſceptores adhibeantur. Nunc enim ad rationis uſque uſum, nempe ad ſeptennium differtur. Confirmationis effectus præcipui ſunt gratia, qua & mundamur, & ad pugnam armamur; & characteris impreſſio, ex quo conſequitur, ut non ſit iterandum, quamvis ab Hæreticis acceptum.

De Pœnitentiis, & Remiſſionibus.

TITULUS V.

Lapſi poſt Baptiſmum pœnitentia reſurgunt. Eſt enim Pœnitentia Sacramentum, quo relapſis peccata remittun-

(1) *Cap. quoniam de ſent. excomm. in 6. C. ſi quis de alio* 122. *de Conſecr. diſt.* 4.

(2) *Covarruv. lib.* 1. *C.* 10. *variar.*

tuntur, eaque duplex eſt; interior, qua dolorem præteritorum criminum, & perfectioris vitæ propoſitum concipimus; & exterior, in qua conſiſtit Sacramenti ratio, qua per res ſenſibiles exprimuntur ea, quæ interius in animo peraguntur (1): qualis eſt abſolvendi actus reſpondens actui interiori, quo a peccato liberamur. Cæterum communiter ex Conc. Trid., & Florentino, materia, parteſque Sacramenti ſunt Contritio, Confeſſio, Satisfactio; etſi etiam peccata Pœnitentiæ materia remota dicantur, cum ab hoc Sacramento, tanquam ab igne ligna conſumantur (2). Forma verbis illis continetur: *Ego te abſolvo*, quæ perſpicua eſſe debent, & expreſſa, oreque pronunciata: unde nequit abſens quis, & per Epiſtolam abſolvi (3). Partes ejus integrales, ſive, quæ totam Pœnitentiam conficiunt, ſunt tres: Contritio, Confeſſio, & Satisfactio. Contritio eſt animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero; adeo ut contritio, ut ſatis ſit ad Dei gratiam nobis impetrandam, debeat eſſe talis, quæ graviſſimum quemcumque

(1) *Catechiſm. de pœnitent. C 6., & 13.*

(2) *Catechiſm. ibid. C. 18.*

(3) *Vid. declarat. Clem. 8. in Bulla 87. §S. Dominus noſter.*

que dolorem ſuperet, rerum caducarum cauſſa conceptum (4). Sicut enim noſter erga Deum amor rerum creatarum amorem omnem longiſſimo intervallo antecedere debet, ita & contritionis dolor, qui ex amiſſo Dei amore naſcitur, omnibus longe doloribus debet anteire; nec refert, quod is dolor minus afficiat ſenſum, quam dolor rerum creatarum, dummodo tum præ cæteris doloribus corripiat voluntatem: adeo ut quamvis ſenſus alicujus acrius filii morte percellatur, quam conſideratione peccati; ſi tamen ei detur optio, filii mortem, quam peccatum malit. Qui dolor appellari poteſt latine dolor æſtimationis, quia non ſenſu corporis, ſed animi æſtimatione metitur damnum. Quamvis raro accidat, ut dolorem veritatis dolor ſenſus non comitetur: itaut nulla ſit via tutior ad expendendam contritionis veritatem, quam ſumma ſenſibilis doloris intentio. Hæc autem dicitur contritio perfecta, quæ ſi votum confeſſionis, & ſatisfactionis includat; remiſſionem peccatorum parit, etſi facultas confitendi, & ſatisfaciendi aliquo caſu intercipiatur. Cæterum ſi contritio ad eum gradum non perveniat, qui ſit ad impetrandam veniam ſatis, adjuncto tamen Sacramento ſufficiet ad pecca-

F

(4) *Conc. Trid.*

catorum remiſſionem (5): etenim confeſſione redditur perfecta, quæ contritio imperfecta peculiari nomine vocatur Attritio, atque deteſtatio peccati, & dolor æternarum pœnarum metu conceptus. Hanc autem S. C. Trid. declaravit: *eſſe donum Dei, & impulſum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam ſibi ad juſtitiam parat*. Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen etiam ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit (6). Confeſſio eſt propriorum peccatorum ad remiſſionem per Eccleſiæ poteſtatem impetrandam apud Sacerdotem expoſitio (7). Hujus Sacramenti certum tempus præſcripſit Eccleſia, cenſuitque, ſemel ſaltem in anno rite Confeſſionem emittendam a ſingulis, ut Paſchatis tempore quiſque Sacram Euchariſtiam ejuſdem Eccleſiæ juſſu participemus (8). Quod Communionis præceptum, quia obligat tempore Paſchatis, ideo & ad id tempus dirigitur Confeſſio, ſine

(5) *Catechiſm. C.47. de pœnitent.*
(6) *Conc. Trid. ſeſſ.4. C. 4. de pœnitent.*
(7) *Conc. Trid. ſeſſ.14. de pœnit. C.5. & 6.*
(8) *Cap. omnis utriuſque ſexus de pœnitent., & remiſſ.*

ſine qua nemo criminoſus mundatur, ut ſit ad Euchariſtiam percipiendam idoneus (9). Juſta Confeſſionis ætas eſt, cum quis eſt doli capax, quos annos vocant diſcretionis (10). Præter tempus autem Paſchatis, hi definiuntur neceſſariæ Confeſſionis caſus. Primo, mortis articulus. Secundo, mortis periculum. Tertio, proxima ſuſceptio alicujus ex Sacramentis, ad quæ nonniſi pure, atque caſte accedere debemus. Quarto, ut vitemus peccandi periculum, quod Confeſſione procul nos arcere poſſe cenſeamus. Quinto, cum ipſa conſcientia ad Confeſſionem ſtimulamur. Sexto, ſi metuimus, ne peccatorum obliviſcamur. Septimo, ſi defectura nobis ſit Confeſſariorum copia (11). Porro Medici mature debent ægrotos ad Confeſſionem impellere (12). Ad utilitatem Confeſſionis tria præcipue, ac neceſſario requiruntur. Primo, ut ſit flebilis, & luctuoſa; ſecundo, ut ſit candida, ſine fuco, & mendacio; tertio, ut ſit inte-

(9) *Covar. in C. alma mater n. 6., & 7. Conc. Trid. ſeſſ. 14. C. 5. de pœnit.*

(10) *Cap. omnis utriuſque ſexus h. tit. Conc. Trid. ſeſſ. 14. C. 5., & can. 8. Catechiſm. de pœnit. C. 58.*

(11) *Catechiſm. de pœnit. C. 59.*

(12) *Cap. cum infirmitas 13. de pœnitent. & remiſſ. Pius V Conſtit. ſupra Gregem 11. Martii 1566.*

integra, & e memoria quidquid non defluxerit, expromat, poſtquam eam diligenter quis excuſſerit; prolatis non modo criminibus, ſed & modis, ſive quas vocant circumſtantias, quando mutant ſpeciem (13). Confeſſio Sacerdoti concredita eſt, ab eo alto ſilentio premenda, & occultanda, obſignandaque ſigillo Confeſſionis, ut vulgo loquimur; quod ſigillum Sacerdos, qui frigerit, aut violaverit, peccatumve revelaverit, in arctum, & perpetuum carcerem detruditur, poſtquam dejectus fuerit ab ordine (14). Miniſter Sacramenti hujus eſt Sacerdos, qui cum ordine ſimul habeat, & jurisdictionem. Cum enim Pœnitentia ſit actus judicialis, non ſufficit ſimplex ordo, niſi ad ordinem accedat juriſdictio, ſine qua judicium eſt irritum. Univerſam vero juriſdictionem habet quilibet Sacerdos in quemcumque hominem, quando eum viderit in mortis articulo conſtitutum; quo tempore ab omni Sacerdote, & ab omni culpa, & excommunicatione quis poteſt abſolvi (15). Quod benigniſſime

(13) *C. conſideret. de pœnitent. diſt. 5. Cap 5. ſeſſ. 14. Conc. Trid. de pœnitent.*

(14) *Cap. omnis utriuſque ſexus de pœnitent., & remiſſ.*

(15) *Catechiſm. de pœnitent. C. 72. Conc. Trid. ſeſſ. 14. C. 7. de pœnitent.*

ſime inſtitutum eſt, nequando deficiente abſolutionis ope fideles in æternum perirent. Cæterum extra mortis articulum nemo poteſt abſolvere, niſi proprium ſubditum, & ſubditus abſolvi non poteſt, niſi a proprio Sacerdote. Proprius autem Sacerdos omnium eſt Summus Pontifex; Epiſcopus vero eſt proprius Sacerdos totius ſuæ Diœceſeos, & Parochus totius ſuæ Parochiæ: hique habere dicuntur juriſdictionem ordinariam, quæ iis defertur ex ipſo munere, quod ſuſceperunt; præter quos alii extraordinariam juriſdictionem habent jure delegato, quales ſunt regulares, quibus Pontificiis Conſtitutionibus facultas conceſſa invenitur: quamvis poſt Conc. Trid. nequeat regularis ullus, qui non ſit Parochus, eam facultatem exercere, atque Confeſſiones audire, niſi ab Epiſcopo, cui ſe examinandum debet offere, fuerit adprobatus (16). Non tamen quilibet ordinariam, aut delegatam poteſtatem habens, de culpis omnibus poteſt abſolvere: ſunt enim peccata, quæ ſibi excepit, ac reſervavit abſolvenda vel Summus Pontifex, vel Epiſcopus, quibus remittendis generalis juriſdictionis conceſſio minime ſufficit. Ac ſane ſummo Pontifici reſervati ſunt caſus expreſſi in

(16) *Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reform. C. 1.*

Jure Canonico, & in Bullario, veluti primo violenta manus injectio in Clericum (17); ſecundo, violatio clauſuræ Monialium; tertio, manus conferentes in ſingulari certamine, ſive duello, eoque provocantes, & reſpondentes (18); quarto, ſimonia realis, vel fiduciaria, quam vocant confidentialem. Plura vide apud Interpretes. Epiſcopo vero alii caſus reſervantur ex jure, alii ex conſuetudine. Reſervantur ex jure primo peccatum, ex quo quis Clericus incurriſſet irregularitatem; ſecundo, incendium dolo conflatum; tertio, publica blaſphemia, criminaque alia, quibus publica pœnitentia imponitur; quarto, excommunicatio major, cujus abſolutionem Canonis conditor Epiſcopo reſervaverit, alioquin reſervata intelligitur Summo Pontifici (19). Caſus vero reſervati a conſuetudine ſunt, quos quiſque Epiſcopus pro arbitrio ſuo reſervare ſibi conſueverit; ut diſtingui, & comprehendi regula nequeant. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, nempe ad ſatisfactionem procedamus. Satisfactio in univerſum eſt compenſatio, aut redditio rei, vel juris ablati; quia igitur

(17) *Cap. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4.

(18) *Concil. Trident. ſeſſ.* 25. *C.* 19. *de reform.*, & *Conſtitut. Gregorii XIII.*, *quæ incipit* ad tollendam.

(19) *Silveſter in ſumma*, *verbo* caſus.

igitur peccando detraximus Deo, quod debebamus, eumque læſimus, cum ei res creatas prætulimus; propterea in ſatisfactionem injuriæ rependere Deo debemus mœrorem noſtrum ex laborioſis affectibus concipiendum, quo culpas a nobis admiſſas ſimul ulciſcamur, & Deum erga nos placatum, benignumque reddamus: quæ Pœnitentiæ pars ſatisfactio appellatur. Quamvis autem homo, qui eſt finitus, nullis operibus queat Infinitati Divinæ ſatisfacere; tamen Deus pro ſua benignitate gratam, acceptamque habet, quam præſtare poſſumus, etſi majorem debeamus. Satisfactionem autem vetus Eccleſia exigere ſolebat, antequam remiſſionem largiretur pœnitentibus, qui per plures gradus ad abſolutionem perducebantur, ſi publice peccantes, publice quoque ad tollendam populi offenſionem puniri oportebat. Erant igitur quinque pœnitentiæ ordines. Primus flentium ad fores Eccleſiæ, ſeque introeuntibus commendantium, ut ſibi veniam impetrarent. Secundus eorum, qui admittebantur in Eccleſiam ad concionem audiendam, poſt eam autem ſtatim ejiciebantur. Tertius eorum, qui admittebantur ad preces publicas, ſed excludebantur a Sacrificio. Quartus eorum, qui Sacrificii precibus intererant, ſed Communione Corporis Chriſti arcebantur. Quintus

eorum, qui omni Pœnitentiæ parte perfuncti, tantum Communionem Corporis Chriſti expectabant. Nunc autem mutata temporum ratione remiſſius agitur, & rei ante peractam Pœnitentiam, dummodo eam candide promiſerint, abſolvuntur. Satisfactio autem omnis in his tribus potiſſimum generibus verſatur; nempe oratione, eleemoſyna, jejunio: ad orationem revocantur non ſolum preces ore pronunciatæ, ſed etiam tacite recogitatæ, & quodlibet ſacrum aut docendi, aut prædicandi, aut juſte, ſancteque judicandi ſtudium. Ad eleemoſynas trahuntur cuncta opera benefica, quæ a miſericordia procedunt. Ad jejunium vero redigitur & cilicium, & peregrinatio, & fames, & flagella, & quælibet vexatio corporis. Jejunia porro vel ſponte ſuſcipiuntur, vel indicuntur ab Eccleſia, qualia ſunt vigiliæ, quatuor tempora, quadrageſima. Nunc ad alteram tituli hujus partem accedamus, hoc eſt ad remiſſiones, nempe ad indulgentias, de quibus hæc Epiſcopus Meldenſis in ſua expoſitione fidei §. 8. -- *Cum (Eccleſia) aſpera peccatoribus, & laborioſa opera injungit, iique illa ſubmiſſo animo ſubeunt, ea dicitur Satisfactio: cum autem propter eximiam pœnitentiam, pietatem, aliaque bona opera, quæ ipſa præſcripſerit, e debita aliquid ipſis pœna remittit, ea dici-*

tur

tur Indulgentia --- Et infra --- *Quicumque ex hac vita in Chriſti gratia, & charitate decedunt, nondum tamen perſolutis his pœnis, quas juſtis reſervavit Deus, in altera vita luunt. Earum Theſaurus congeſtus eſt ex meritis Chriſti neceſſariam ſatisfactionem exſuperantibus, & ex perpeſſionibus, cruciatibuſque Sanctorum, ſupra quam peccatorum expiatio flagitabat: quæ cum illis ſuperſint, adhibentur ad noſtras pœnas allevandas, ſicuti & veteres pœnitentes remiſſionem pœnarum aſſequebantur per preces Martyrum, & Confeſſorum, qui toleratorum abs ſe dolorum meritis veniam pœnitentibus impetrabant: quæ pœnæ cum prorſus remittebantur, indulgentia plenaria, & remiſſio dicebatur.* Indulgentiarum valor expenditur primo ex affectu, & animo recipientis; debet enim peccato mortali vacare (20): ſecundo ex voluntate dantis; tertio, ex poteſtate verborum; quarto, ex poteſtate concedentis; quinto, ex cauſa concedendi.

(20) *Navarr. de indulg. not. 19.*

De Euchariſtia.

TITULUS VI.

EUchariſtia Græce ſignificat gratiarum actionem, quam, quoniam in Miſſæ ſacrificio complectimur, propterea Sacramentorum Corporis Chriſti, quod in Miſſa continetur, Euchariſtia nuncupatur. Per hoc Sacramentum Chriſtum Deum habemus præſentem: ſubſtantia enim panis, & vini non manet in Sacramento, ſed convertitur in Corpus Chriſti, & in Sanguinem converſione mirabili, quam tranſubſtantiationem appellamus, hoc eſt actionem, qua tota, & integra ſubſtantia unius rei transfunditur in totam, & integram ſubſtantiam alterius. Unde Sacramentum hoc ſignum eſt, & res ſignificata. Signum eſt ſpecies panis, & vini, res ſignificata eſt ipſe Chriſtus, qui eſt in qualibet ſpecie, ſive panis, ſive vini ſeparatim, & in qualibet parte Sacramenti (1). Euchariſtiæ duplex eſt materia, panis, & vinum, quamvis ipſum Sacramentum ſit unum, cum ad rem unam ſignificandam fuerit inſtitutum, nempe cibum ſpiritualem Corporis, & Sanguinis Chriſti (2). Oportet autem,

panem

(1) *Conc. Trid. ſeſſ.* 13. *C.* 3.
(2) *Catechiſm. de Sacram. C.* 10.

panem eſſe triticeum, nec refert, azymus ne ſit, quo utitur Eccleſia Latina, an fermentatus, quo, Latina tolerante, utitur Eccleſia Græca. Panis autem ex farre, oryza, fabis, milio, caſtaneis, & leguminibus, aliiſque id genus, non eſt vera hujus materia Sacramenti (3): quia communi loquendi uſu panis nomine triticeum intelligimus, & quidem aqua elementari confectum, non roſacea, melle, lacte, oleo, per quæ panis tranſit in aliam ſpeciem (4). Vinum vero debet eſſe ex uvis, quo utimur ad potum, quoque uſus eſt Chriſtus (5): unde rejicitur omphacium, ſive ſuccus immaturarum uvarum, & acetum, quod vini naturam aceſcendo depoſuit, & vinum congelatum, niſi poſtquam fuerit ſolutum. Ex muſto tamen conficitur Sacramentum (6). Vino admiſcendum eſt aliquantulum aquæ, tum quia id credibile eſt feciſſe Chriſtum de more in menſa; tum propter aquam, quæ de latere ipſius una cum ſanguine fluxit. Forma Conſecrationis Euchariſtiæ alia eſt in pane, alia in vino, utræque ex

(3) *Can. in Sacram. diſt.2. de Conſecrat. Catechiſ. p.2. de Euchariſt. C.12.*

(4) *Sylveſter de Euchariſt. §.1. quæritur.*

(5) *Luc.22. can. in Sacramen. diſt. 2. de Conſ. Catechiſ. p.2. de Sacr. Euch. C.17.*

(6) *C. cum omne C. didicimus diſt.2. de Conſ. Vallenſ. tit. de celebr. Miſſæ §.1.*

Chriſti ore ſumptæ, qui panem his verbis in Cœna conſecravit; *Hoc eſt Corpus meum*; idemque præſcripſit faciendum, Eccleſiæ pro Conſecrationis forma. Alia forma, nempe conſecrandi Sanguinis eſt illa: *Hic eſt Calix Sanguinis mei:* quæ exponitur, hic eſt Sanguis meus, qui hoc Calice continetur (7). Sacramenti hujus Miniſter eſt ſolus Presbyter, ſive Sacerdos: Sacerdotibus enim Chriſtus dixit, *hoc facite in meam commemorationem*. Cum autem omnes mortali peccato involuti ab hoc Sacramento arceantur; etiam Presbyter a conficiendo eodem Sacramento, Miſſaque celebranda debet abſtinere, niſi copia Confeſſarii deſit, apud quem culpam emendet: tunc enim ſi neceſſitas urgeat, ei celebrare licebit, dummodo, quamprimum poterit, poſt celebrationem confiteatur (8): nec tamen licet, niſi jejunis, & ſemel in die Miſſam celebrare, præterquam in Chriſti natali die, vel urgente neceſſitate (9); teneturque Sacerdos Hoſtiam abs ſe conſecratam ſumere, ſive communicare, ni velit ab Eccleſiæ liminibus arceri, & per annum a celebratione ſuſpendi

---

(7) *Catechiſm. C.23. de Euchariſt.*
(8) *Conc. Trid. ſeſſ.13. C.7.*
(9) *Cap. conſuluiſti de celeb. Miſſæ, ubi Gloſſ.*

di [10]. Tripliciter autem Euchariſtia ſumitur: ſacramentaliter; ſpiritualiter; & ſacramentaliter, & ſpiritualiter ſimul. Sacramentaliter ſumunt omnes, etiam criminoſi, qui dentibus tantum hoc Sacramentum premunt, non animo attingunt. Spiritualiter ſumunt vere poenitentes, & puri, quibus deeſt copia illius, cujus gratiam deſiderio, & voto aſſequuntur. Spiritualiter vero, & ſacramentaliter ſumunt, qui pio corde os ad illud admovent: nam & ipſam Chriſti carnem ore attingunt, & Sacramenti gratiam ſpiritu comprehendunt [11]. Ad Euchariſtiam admittuntur omnes, qui ad annos diſcretionis pervenerunt: & ſemel in anno ſaltem obligamur tempore Paſchalis Reſurrectionis: quamvis antea ter ſaltem obligaremur, ut patet ex Conc. Eliberit., a quo uxorati jubentur tres, quatuor, aut octo ſaltem dies ab uxore ante Euchariſtiam abſtinere: quod priſcæ ſeveritati relinquitur [12]. Sacramentum hoc tria ſignificat: primo Paſſionem Chriſti, cum Paulus ſcribat, nos mortem Domini annunciare, quotieſcumque Panem hunc manducamus, & Sanguinem bibimus. Secun-

---

(10) *Can. peracta 10. diſt. 2. de Conſecrat. can. relatum 11. ead. d.*

(11) *Conc. Trid. ſeſſ. 13. de Euch. C. 8.*

(12) *C. omnis homo d. 2. de Conſecrat.*

Secundo cæleſtem gratiam ex hoc ſpirituali alimento. Tertio cæleſtem gloriam, & fructum æternæ felicitatis [13].

De Extrema Unctione.

TITULUS VII.

EXtrema Unctio Sacramentum eſt, quod datur exeuntibus ab hac vita; eſtque Sacramentum, quo graviter ægrotans certis in partibus corporis ad peccatorum remiſſionem, & virium robur oleo ſolemniter inungitur; per quam Unctionem exteriorem corporis interior in anima cæleſtis gratiæ Unctio ſignificatur [1]. Hujus Sacramenti materia proxima eſt ipſa Unctio; remota vero, quam vocant, eſt oleum: non illud balſamo miſtum, quod Chriſma appellatur; cujuſque uſus eſt in Confirmatione, atque in Unctione Regum, & Sacerdotum; ſed oleum purum ab Epiſcopo etiam in die Cænæ Dominicæ conſecratum, quod & oleum dicitur Catechumenorum, cum eo liniantur & Catechumeni in pectore, & in ſcapulis [2]. Forma Sacramenti hujus concepta non eſt verbis directis, utpote

(13) *Catechiſ. C.* 10. *de Eucbariſt.*
(1) *Catechiſm. C.* 5. & 7. *p.* 2. *de Sacrament. Unct. C. unic. in princ. de Sacra Unctione.*
(2) *Cap. unic. de Sacra Unctione.*

utpote *ego te baptizo;* ſed obliquis, & precariis, nempe his: *Per iſtam Sanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid oculorum, ſive narium, ſive tactus vitio deliquiſti*. Liniuntur enim oleo ſenſus, per quos vitia contraximus, oculi nempe, aures, nares, os, & renes, tanquam luxuriæ ſedes, exceptis foeminis, quibus ob ſexus pudorem renes non unguntur. Miniſter Unctionis eſt Epiſcopus, & Sacerdos, qui juriſdictionem habeat, nempe Parochus, niſi urgeat neceſſitas, quo caſu quilibet Sacerdos recte adminiſtrat, etiam regularis [3]. Solis autem ægrotis hoc Sacramentum præbetur, non vero capite damnatis, niſi ex morbo brevi morituris, neque ex præſenti conſuetudine infantibus, & pueris, neque amentibus, qui antequam in furorem inciderent, deſiderium illius non oſtenderint, cum ægrotarent [4], neque iis, qui Euchariſtiam nondum ſumpſerint. Sed in quo morbi gradu ſit hoc Sacramentum ſuſcipiendum, quæritur: & rectius meo judicio putant, qui negant, ad extremum expectandum, ac tempus cenſent idoneum, ſi grave aliquod periculum impendet, quod valde conſonat uſui vete-

(3) *Clem. 1. in princ. junct. Cap. ult. de privileg.*
(4) *Catechiſm. C. 15.*

veteris Eccleſiæ, ubi ante Euchariſtiam, & poſt cum Euchariſtia ſeptem dies totos, ægrotus ungebatur.

De Sacramento Ordinis.

TITULUS VIII.

CUm libri primi variis titulis plura de Ordinibus ſpecialiter retulerimus; pauca nunc in univerſum dicenda ſuperſunt. Ordo latine ſignificat gradum quendam, ſive ſtatum perſonarum, aut dignitatem; unde Ordo Senatorius, Ordo Equeſtris, qui diſtinguebantur a reliquo populo, nempe a plebe. Qua ratione, qui e Chriſtianis ad divina munera, & ſacra miniſteria ſuſcipiuntur, Ordinem diſtinctum a cæteris conſtituunt, diciturque Ordo Clericorum, tanquam ſortientium partem Dei; ſive illius miniſterii. Sed de materia, & forma hujus Sacramenti quærentes, animadvertere debemus, duplicem poteſtatem Presbytero in Ordinatione tribui, quæ duplici, diſtinctaque cæremonia exprimitur, conficiendi ſcilicet Euchariſtiam, quæ tribuitur per traditionem Calicis, & Hoſtiæ, & ligandi, atque ſolvendi, quæ confertur per manus impoſitionem verbis illis adjectis, nempe *accipe Spiritum Sanctum*; quæ manuum impoſitio plurium ſententia pro materia habetur, verba vero pro forma,

ſicuti

ſicuti & pro materia ducitur Calicis traditio, qua ſemper in Eccleſia Presbyteri conficiendæ Euchariſtiæ poteſtatem acceperunt. Forma vero ſunt verba, quæ huic traditioni Calicis adjiciuntur. De quibus tamen variæ, ac diſcrepantes Theologorum ſententiæ referuntur. Legitimus hujus Sacramenti Miniſter eſt Epiſcopus, quem juriſdictione, atque poteſtate ſemper præcelluiſſe Presbyteris, perpetuo Eccleſiæ teſtimonio confirmatur: cum Ordinatio, & Confirmatio ſemper Epiſcoporum fuerit munus, excluſis Presbyteris, etſi non ſemper nominibus diſtinguerentur.

De Sacramento Matrimonii.
TITULUS IX.

MAtrimonium eſt viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens: ita dictum, quod eo conſilio mulier nubere debeat, ut mater fiat (1): per conjunctionem autem viri cum muliere, Chriſti cum Eccleſia copulatio ſignificatur. Materiam Sacramenti hujus varii variam ſtatuerunt; alii enim eam in ipſo conſenſu ponunt, hoc eſt in contractu civili, quem Chriſtus in inſtitutione Sacramenti minime

me

(1) *Auguſt. lib.13: contra Fauſtum C.26.*

de præſenti. Cum vero de ſponſalibus loquimur ſimpliciter, ſponſalia de futuro intelliguntur, ad quæ contrahenda requiritur futurorum conjugum conſenſus: ideo, niſi ætatem habeant rationis capacem, & idoneam ad id, quod agunt, intelligendum, ſponſalia valida non contrahunt. Eam autem ætatem definitam invenimus ſeptennium abſolutum (2). Conſenſus autem, dummodo ſit certus, nihil refert, expreſſus ne ſit, an tacitus, nempe re, traditis arrhis, an verbis, ſive pronunciatis, ſive ſcriptis, hec eſt per epiſtolam; nec refert, nutu ne quis aſſentiatur, an ſilentio, puta parentibus pro filio reſpondentibus: non tandem refert, per ſe quis contrahat, an per procuratorem; per mandatum antecedens, an per ratihabitionem: omnibus enim modis certum conſenſum exprimentibus recte contracta ſponſalia reputantur (3). Contrahi ſponſalia poſſunt pure, ſub conditione, & in diem: pure, his verbis: *ego te accipiam in uxorem*, *ego te in maritum*: itaut nulla conditio exprimatur; nam, ſi conditio aliqua tacita inſit

(2) *Cap. litteras 4. cum ſeq. C. ad diſſolvendum 13. de deſponſ. impub. l. in ſponſalibus 14. in fin. ff. de ſponſ.*

(3) *L. ſufficiat 4. cum ſeq. C. unico de deſponſat. impub. in 6. C. qui tacet de reg. jur. in 6., & C. ratihabit. ibid.*

inſit ſponſalibus, dummodo non exprimatur, ea non ſuſpendit (6). Conditionalia ſunt, quæ conferuntur in eventum aliquem incertum, a quo ſuſpenduntur, ut, niſi ea conditio extiterit, irritentur, ut, *ego te in uxorem accipiam, ſi tantum dotis nomine dederis*: tum enim non ſunt firma ſponſalia, niſi poſt conditionem impletam (5) niſi acceſſerit conſenſus de præſenti, aut carnalis copula, aut conditio ſit turpis, vel impoſſibilis; quæ conditiones duæ rejiciuntur, firmis manentibus ſponſalibus: quæ tamen ſponſalia infirmantur, ſi conditio naturæ Matrimonii adverſetur (6). In diem contrahuntur, cum quis ſpondet, ſe accepturum aliquam in uxorem intra certum tempus (7). Contracta ſponſalia obligationem contrahendi Matrimonii pariunt, ut, ſi alteruter a voluntate receſſerit, auctoritate Judicis, & metu pœnarum poſſit induci: non continuo tamen per cenſuras Eccleſiaſticas, ſed aliis pœnis, nempe carceris (8); niſi periculum aliquod ex hujuſmodi conjunctionibus

(4) *C. quemadmodum 25. de jurejurando, ubi Gloſsa V. conditio.*

(5) *Cap. de illis 3. C. ſuper eo 5. de condit. app., & ibi Abbas.*

(6) *Cap. ult. de cond. appoſ.*

(7) *Cap. ſicut ex litteris de ſponſal.*

(8) *Cap. requiſivit de ſponſalibus.*

bus invitis, & luctuoſis timeatur: tum enim coercitionibus abſtinendum (9), Secundum quam expoſitionem tollitur celebris oppoſitio, quæ notatur inter Cap. *ex litteris*, & Cap. *requiſivit* de ſponſalibus. Olim ſponſalia iſta de futuro per ſubſequentem copulam, ſine alia ſolemnitate, tranſibant in verum, juſtumque Matrimonium; hodie tamen ſublatis per Conc. Trid. clandeſtinis Matrimoniis (10), ſponſalia iſta de futuro, quibus acceſſit copula, non migrant in conjugium, quia rediguntur ad Matrimonia clandeſtina jam vetita. Variis tamen ex cauſſis ſponſalia de futuro diſſolvuntur: nam præter mortem naturalem; diſſolvuntur primo, communi diſſenſu utriuſque, licet ſponſalia ſint jurejurando vallata: etenim quiſque poteſt remittere jusjurandum ſui gratia præſtitum (11). Inipuberes vero diſſentire poſſunt puberes facti, dummodo conjunctione corporum abſtinuerint (12). Si vero, dum ſponſalia contrahebantur, alter erat pubes, alter vero impubes, & iſte impubes poſtea pubes factus, diſcedere velit

(9) *Cap. de illis de deſponſ. impub. C. ex litteris* 10. *de ſponſal.*

(10) *Seſs* 24. *C.* 1. *de reform. matrim.*

(11) *Cap.* 2. *de ſponſal. l. actione* 66. §.3. *ff. pro ſocio, & C. de jurejurando.*

(1) *Cap. a nobis de ſponſ. impub.*

velit a contractu, ſponſalia diſſolventur, etiam eo diſſentiente, qui tempore contrahendorum ſponſalium pubes erat (13). Secundo diſſolvuntur ſponſalia tam de futuro, quam de præſenti, ſi alter conjugum, etiam altero invito, Religionem ingrediatur, dummodo copula non acceſſerit: nam poterit alter alias ſibi nuptias quærere (14). Tertio, diſſolvuntur per ſuſceptionem Sacri Ordinis (15). Quarto, per longinquas peregrinationes, quæ alterius animum a conjugio evagantem declarant (16). Quinto, per lapſum temporis ad celebrandas nuptias præfiniti; nam id tempus adeo adjectum cenſetur, ut eo exacto ad libertatem redeat quiſque ſuam. Sexto, ſi conditio nuptiis adjecta evanuerit (17): Septimo, ſi contrahantur ſponſalia de præſenti, cum enim ſit fortius vinculum, ſponſalia de futuro diſſolvuntur (18). Octavo, per fornicationem alterius conjugum, vel præcedentem ſponſalia, vel ſubſequentem, ſi quidem fornicatio præcedens ſponſo fuiſſet occulta; nam ſi

ſpon-

(13) *Cap. de illis de deſponſ. impub.*
(14) *Cap. 2. de converſ. conjug.*
(15) *Cap. 1., & 2. ne Cleric. vel voventes,*
(16) *Cap. de illis 5. de ſponſ.*
(17) *Cap. 3. de condit. appoſ.*
(18) *Cap. duobus 1. de ſponſ. duorum Cap. ſi inter 31. de ſponſ.*

ſponſo innotuiſſet, & adhuc contraxiſſet, eam remiſiſſe cenſetur. Diſſolvit autem ſponſalia etiam fornicatio ſpiritualis, puta hæreſis, vel apoſtaſia: & quoniam nemo ex crimine ſuo libertatem agendi, quod ſummum eſt beneficium, debet adipiſci; propterea is, qui ex futuris conjugibus non peccavit, ad priſtinam libertatem redit: qui vero peccavit, alterius conjugis arbitrio manet obnoxius (19). Nono, per inſignem aliquam turpitudinem poſt ſponſalia ſupervenientem alterutri conjugum (20). Decimo, per ſupervenientem furorem (21). Undecimo, per ſupervenientem affinitatem, aut per cognationem ſpiritualem (22). Duodecimo, per votum caſtitatis ante ſponſalia ſuſceptum (23). Abſolutis ſponſalibus, ſive initiis nuptiarum, ad ipſas nuptias tranſeamus.

De

(19) *C. quemadmodum* 25. *de jurejurando C.* 2. *de divortiis C. non ſolum C. jam nunc*, & *ſeq.* 28. *quæſt.* 1. *Piring. tit. de ſponſal. ſect.* 2. §. 3., & 62.
(20) *Cap. ult. de conjug. leproſ.*
(21) *Cap. dilectus* 24., & *C.* 2. *de ſponſ.*
(22) *C. veniens de cognat. ſpirit. C.* 2. *de conſang.* & *affin. C. ſi quis ſponſam* 17. *q.* 2.
(23) *C. rurſus, qui Cleric., vel Vot.*

De Nuptiis.

TITULUS XI.

MAtrimonium in juſta ætate, & legitimo conſenſu fundatur. Juſta ætas, quamvis Jure Civili præfiniatur XII annorum in fæminis, XIV in maſculis utrimque completorum (1); tamen Jus Canonicum, quo potentia potius coeundi, quam annorum numerus ſpectatur, amplexum eſt ſententiam Sabinianorum, qui ex habitu corporis, non ex ætate nuptias permittebant (2). Ideoque hoc jure is, eave, cujus malitia ſuppleat ætatem, quamvis minor ſupra numeratis annis, tamen, ſi ad venerem fuerit idoneus, jus habet matrimonii contrahendi, ſi quidem acceſſerit etiam maturum animi conſilium (3). Legitimus conſenſus præſtandus eſt ab iis contrahentibus, qui voluntate ſua in matrimonium conveniant. Et quamvis antea diſputaretur, an præterea conſenſus parentum accedere deberet, tamen S. C. T. decreto definitum eſt, non eſſe neceſſarium. Contrahentium autem conſenſus exprimendus eſt aliquo exteriori ſigno, ſive

(1) *C. ult. de deſponſ. impub.*
(2) *Ulpianus in fragm. tit. de tut. in fin.*
(3) *C. 3. & 9. ult. de deſponſ. impub.*

ſive verbis, ſive nutu, adeo ut mutus quoque recte matrimonium contrahat (4), & dummodo conſenſus iſte ſit certus, præſtari etiam per procuratorem poteſt, ſi quidem id mandetur alicui nominatim; quod quotidie uſurpari videmus. Oportet autem, conſenſum hunc liberum eſſe ab omni metu, & errore. Metus enim vitiabit matrimonium, ſi gravis ſit, qualis cadere poſſit etiam in conſtantem virum, hoc eſt, qui conſtantem virum, flectere poſſit ad matrimonium, tanquam minus malum. Cap. *veniens* 15. de ſponſalibus.

Nec refert, quod propria culpa ſe conjecerit in periculum, velut is, qui ſtupro puellam affecerit: nam ne cum ea quidem is valide contrahet, ſi gravi metu compellatur (5). Si tamen is, qui violenter contraxerat, cum conjuge ſponte habitaverit, ſecumque corpus libere commiſcuerit, ratihabitione voluntaria matrimonium ſuſtinebitur (6). Error quoque perſonæ matrimonium vitiabit, ut latius infra:

(4) *C. cum apud ſedem* 33. *C. tuæ fraternitatis* 25. *de ſponſ.*
(5) *Cap. veniens* 15. *eod.*
(6) *Cap. ad id* 21. *de ſponſ.*

Quæ Matrimonium impedire poſſint.

TITULUS XII.

IMpedimentorum duo ſunt genera: unum eorum, quæ contrahendum impediunt, & contractum dirimunt; aliud eorum, quæ non dirimunt quidem contractum, ſed impediunt contrahendum. Primi generis impedimenta hiſce clauduntur verſibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, diſparitas, vis, ordo ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc facienda vetant connubia, facta relaxant.

Alterius generis impedimenta his aliis verſibus continentur.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, ſponſalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quæ vero impedimenta oriuntur ex cri-

mine

mine, ſeorſum hiſce ſequentibus verſibus deſcribuntur.

Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris:
Suſceptus propriæ ſobolis, mors presbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium ſociandum.

Sed jam ſingula exponamus, exordientes a dirimentibus, ac primo ab errore.

Error vertitur vel in perſona, vel in ſtatu, vel in qualitate alterius conjugis. Error perſonæ, cum ſcilicet quis ducere putans Corneliam, ducit Titiam, prorſus Matrimonium irritat (1) Idque jure naturæ, cum nemo conſentire queat in id, quod ignorat. Error in ſtatu perſonarum, veluti, ſi quis putans cum libera contraxiſſe, poſt ſervam eam comperiat; nuptiæ vitiantur (2). Error vero qualitatis, puta, ſi divitem putabat, quam pauperem invenit, aut quam cenſebat virginem, detexerit corruptam, & impudicam, nupties non dirimit (3).

(1) *Cap. unico 29. q. 1., & C. tuæ nos de ſponſ.*
(2) *Cap. ad noſtram de conjug. ſerv.*
(3) *Cauſ. 29. quæſt. 1. per tot.*

Conditio, ſi honeſta ſit, neque a jure improbata, ſuſpendit Matrimonium, quoad impleatur, ut dictum eſt in titulo de ſponſalibus, niſi conſenſus de præſenti acceſſerit, vel corporum conjunctio, cum ex ea videatur a conditione receſſum (4).

Votum caſtitatis, vel in ſacris Ordinibus emiſſum, vel in profeſſionem Monachiſmi, quod utrumque votum ſolemne vocatur, quo dirimuntur Matrimonia poſtea contracta, ſive conſumata fuerint, ſive non, ſiquidem nuptias hoc ſolemne votum anteceſſerit (4). At ſi fuerit poſt nuptias, ſive poſt Matrimonium ratum emiſſum, plurimum intererit, emiſſum ne fuerit in profeſſione Monachiſmi, an in ſuſceptione Ordinis ſacri. Nam priori, quamvis conſummata, Matrimonia non dirimuntur (6); dirimuntur tamen rata, & nondum conſummata (7); poſteriori vero neque conſummata: neque non conſummata Matrimonia dirimuntur (8). Alia vero vota dicuntur ſimplicia,

---

(4) *C. de illis Cap. per tuas de condit. appoſit.*

(5) *C. unico de voto in 6. Conc. Trid. Cap. 9. ſeſſ. 24. de Matrim.*

(6) *Cap. commiſſum de ſponſ.*

(7) *Conc. Trid. ſeſs. 24. C. 6. de Matrim. C. verum de converſ. conjug.*

(8) *Extrav. antiquæ Joan. XXII. de voto.*

cia, quæ contrahendum quidem impediunt, ſed contractum Matrimonium non ſolvunt (9): cujus diſcriminis ratio hæc eſt, quod votum ſimplex tantum ſit promiſſio tradendi ſe Deo facta: votum vero ſolemne traditionem ipſam, atque adeo contractus perfectionem inducat: quaſi exordium illud voti ſit, hoc vero conſummatio (10).

Cognatio quartum eſt impedimentum, & de ea ſeorſim in titulo ſequenti diſſeremus.

Crimen quintum eſt impedimentum, ut primo, ſi ii, qui contrahendi animum habeant, conſilium inierint in pernicem alterius conjugis, atque in illius necem ſtruxerint inſidias: inſidiatores enim, ſoluto per mortem talis conjugis Matrimonio, nuptias contrahere prohibentur, etiamſi ex novo illo Matrimonio novus conjux ad fidem Chriſti pretrahatur (11). Secundo, ſi non utriuſque machinatio intervenerit, ſed unius tantum, cum inſidiatore, occiſique conjuge adulterium fuerit commiſſum, propter duplex crimen, adulterii ſcilicet, & homicidii nuptiæ dirimuntur. Tertio, ſi non homici-

(9) *C. rurſus, qui Clerici vel vov., vel matrim.*
(10) *Dartiſ. in Grat.* 24. *q.* 2.
(11) *C. ſi quis vivente* 31. *quæſt.* 1. *C. laudabile de conv. infid. C. ſuper hoc, & C. ſignificaſti de eo, qui duxit in Matrim.*

dium adulterio acceſſerit, ſed duo adulteri fidem ſibi mutuo dederint de contrahendis nuptiis poſt alterius conjugis mortem, aut re ipſa Matrimonium contraxerint: tum diſſolutis prioribus nuptiis, poſteriores jungi nequeunt, & junctæ ſolvuntur (12), niſi alter ex novis conjugibus priores nuptias ignoraverit (13). Quarto, Jure quidem Civili raptus crimen dirimit nuptias inter raptorem, & raptam (14): non vero Jure Canonico, dummodo rapta procul a raptore tutum in locum abducta, ſponte, ac libere in Matrimonium conſentiat ex præſcripto Conc. Trid. (15), quo neglecto nuptiæ irritantur.

Cultus diſparitas; a primis enim Eccleſiæ ſæculis interdictæ ſemper nuptiæ cum Judæis, & Infidelibus fuerunt, ne membra Chriſti Satanæ proſternerentur (16); ægre tamen interdicto huic obtemperabant; cum ex Veterum locis, ſive id narrantium, ſive de corruptela iſta quærentium, talium nuptiarum occurrant exempla celeberrima. Unde colligunt cum

(12) *C. ult. C. 5. de eo, qui duxit in Matrim.*

(13) *C. 1. C. veniens citato loco.*

(14) *L. unica de raptu virg. Nov. 143. de raptu mulieris, & Nov. 150. de ea, quæ raptori nupſit.*

(15) *Seſſ. 26. C. 6., de refor. Matrim.*

(16) *1. Corinth. 6. Cyprian. de lapſu ambig. lib. 9. Epiſt. 6. C. 11. C. 17. 28. quæſt. 1.*

cum Magiſtro ſententiarum Paludanus, Soto, aliique [17], prohibitionem hanc, quatenus quidem contrahendum impedit, eſſe de Jure Divino, quatenus vero contractum ſolvit, eſſe de Jure Eccleſiaſtico: præcipue cum Divus Paulus ſcribat: *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum eo, non dimittat illam*. Quamobrem neque cum Catechumenis licet inire conjugium: cum enim Matrimonium ſit Catholicorum Sacramentum, ejus particeps eſſe non poteſt, qui per Baptiſmum in Eccleſiam non intravit [18]. Inter ipſos vere Infideles Matrimonium naturale, ac civile conſiſtit; etenim, etſi communionem non habeant Sacramentorum, commercium tamen habent Juris Civilis, cujus vinculo Matrimonia continentur. Unde, ſi utrique ad fidem noſtram convertantur, manebit conjugium, etiamſi contractum fuerit intra gradus a canonibus vetitos [19]. Non enim ſuberant Eccleſiæ conjuges tempore, quo contraxerunt: & publice intereſt minuere difficultates adſpirantibus ad fidem, ne diſſolvendarum nuptiarum formidine retardentur: unde, etſi alter veram Religionem receperit,

 alter

(17) *Apud Cucch. inſt. major. lib. 5. tit. 12. n. 93.*
(18) *Can. non oportet 28. q. 1., & C. cave ead.*
(19) *C. gaudemus, qui filii ſint legitimi.*

alter in ſua perſtiterit; tamen manebit Matrimonium propter ſpem converſionis per fidelis conjugis charitatem, & perſuaſionem [20]. Si vero alteruter convertatur, & qui ſupereſt infidelis, vel abſcedere prorſus, vel retinere conjugium velit, ut eam a vera pietate diſtrahat, aut alio modo in peccatum inducat: licebit fideli, novis contractis nuptiis, infidelis viri commercium evitare [21]. At ſi, ut mos eſt Infidelium, vir unus plures duxerit uxores, quoniam plures per Evangelii legem retinere nefas eſt, adhærebit illi, cum qua primo contraxit [22]. Nuptiæ vero inter Catholicos, & Hæreticos, ut ſi Hæreticus Catholicam ducat, quamvis crimine non careant, ideoque poenis ſubjiciantur [23], tamen minime dirimuntur [24]. Immo Sacra Congregatio Propagandæ Fidei anno 1638. cenſuit in locis, ubi hæreſis invaluerit, hujuſmodi Matrimonia diſſuaſione potius, quam pœnis interdicenda [25].

Se-

(20) 1. *Corinth.* 7. *Silveſtr. verbo Matrimonium* 8. *num.* 10.

(21) *Cap. gaudemus de divortiis*, & *C. quanto.*

(22) *D. ct. Cap. gaudemus. Silveſter V. Matrim.* 8. *num.* 10. §. 7.

(23) *C. decrevit* 14. *de heret. in* 6.

(24) *Cucch. inſt. major. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 90. *Sanchez lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 72.

(25) *Apud Nicol. tit. inſtit. civil. de nuptiis inſpect.* 6.

Septimum impedimentum eſt vis.

Octavum, Ordo Sacer, de quibus jam dictum in hoc ipſo titulo, ut videri poteſt; unde accedamus ad nonum impedimentum, nempe ad ligamen, ſive Matrimonium jam contractum; quo durante, nullum eſt Matrimonium ſequens, etiamſi prius fuerit tantum ratum, poſterius vero fuerit etiam conſummatum (26).

Decimum impedimentum vocatur publicæ honeſtatis, quod oritur ex ſponſalibus puris, non ex conditionalibus, niſi conditio jam extiterit; exemplo illius impedimenti, quod emanat ex affinitate, atque cognatione per ratum, aut conſummatum Matrimonium inducta: itaut hoc impedimentum etiam Jure civili cognitum, imago quædam ſit, & umbra illius. Pudor nimirum ſuadet, ut a nuptiis abſtineamus propinquorum ejus, quæ nobis deſponſata fuit. Quod impedimentum Sac. Con. Trid. (27) reſtrinxit ad primum gradum in veris, & legitimis ſponſalibus de futuro: quibus diſſolutis, non poſſumus contrahere cum eo, eave, qui, quæve ſponſo, ſponſæve illi eſt in primo gradu conjunctus. Nam in ſponſalibus de præſenti, ſive in Matrimonio

(26) *C. 3., & ult. de ſponſ. duor.*
(27) *Seſſ. 24. C. 3. de reform. Matrim.*

monio rato, etiam poſtea diſſoluto, impedimentum hoc, jure antiquo manente, ad quartum uſque porrigitur gradum (28).

Undecimum impedimentum eſt affinitas, de qua tit. ſequenti.

Duodecimum eſt impotentia coeundi: cum ſcilicet adultus (nam in pueris matura expectatur ætas) vel natura, vel triſti aliquo eventu, vel pharmaci alicujus violentia, facultate caret ad venerem exercendam; aut cum mulier obſtrictam adeo habeat viam, ut virilem conatum excludat; quod impedimentum, ſi ante nuptias non innotuerit, eo patefacto, nuptiæ diſſolventur, & quidem ſtatim: ſi adſpectu ipſo adjudicari nequeat, perpetuum ne ſit, an temporarium impedimentum, mora, vel medicaminibus tollendum; tum ad triennii experimentum eſt exercendum, jungendique conjuges, ut per id tempus computandum a contractis nuptiis, eorumque nixu ad venerem periculum faciant virium ſuarum: ut ſi per tempus nullo ſucceſſu ad venerem nitantur, poſt triennium Matrimonium diſſolvatur: ſi quidem de ea impotentia conſtet ex juramento conjugum ipſorum, & ſeptem propinquorum, quam Pontifex ſeptimam manum

(28) *Pius V. Conſt. ad Romanum.*

num appellat (29); quod ſi alteruter conjugum falſus deprehendatur, propterea, quod aliud Matrimonium contraxerit, redintegratis prioribus nuptiis, ad innocentem conjugem redire compelletur (30).

Decimumtertium impedimentum eſt clandeſtina deſponſatio, de qua in diſtincto titulo.

Unde ad ea progrediemur, quæ impediunt quidem contrahendum, contractum vero non dirimunt; ea vero ſunt.

Primo. Interdictum Judicis Eccleſiaſtici, qui forte diſtulerit nuptias, quoad ſuſpicio latentis alicujus mali, aut impedimenti tollatur. Cujus cauſſæ cognitio dum durat, ſeparandi ſunt conjuges (31).

Secundo. Interdictum ipſius Eccleſiæ, quæ cultus divini cauſſa certis annis temporibus nuptias celebrare vetat; quæ tempora per Sac. Conc. Trid. (32) conſtituta ſunt ab Adventus Dominico die uſque ab Epiphaniam, & a feria quarta Cinerum uſque ad octavam Paſchatis incluſive.

Tertio. Impedimentum erat olim Catechiſmus, ſive Inſtitutio ad Religio-

(29) *C. laudabilem 5. de frigidis, maleficiatis.*
(30) *Eod. Cap., & Cap. 1. eod.*
(31) *C. 2., & 3. de Matrim. contract. contra interdic. Eccleſ.*
(32) *Seſſ. 24. C. 10. de reform. Matrim.*

nem Chriſtianam, quod noſtris temporibus evanuiſſe cenſetur (33).

Quarto. Sponſalia de futuro, quibus impediuntur, non autem dirimuntur ſponſalia, cum alia perſona de præſenti contracta; cum hæc tranſeant in Matrimonium ratum, quod eſt fortius vinculum (34).

Quinto. Votum ſimplex, quo ſe quis a Matrimonio temperaturum obligavit, non ſolemni ulla Religionis profeſſione, aut ſuſceptione Sacri Ordinis; nam ſi ille nuptias contraxerit, peccabit quidem, ſed nuptiæ ſubſiſtent.

Erant & quædam crimina, quibus impediebatur Matrimonium contrahendum, ſaltem donec pœnitentia peragеretur; non tamen ſolvebatur contractus, quæ tamen præſentibus moribus minime impedimentum præbent (35).

De

(33) *Sanchez de Matrim. lib. 7. diſt. 10. Bonac. q. 3. p. 14. n. 6.*
(34) *C. veniens 15. C. ſicut 22. de Sponſal.*
(35) *Sanchez lib. 7. de Matrimon. diſp. 18. n. 8.*

De triplici Cognatione.

TITULUS XIII.

Cognatio eſt neceſſitudo, & conjunctio perſonarum, aut e ſuſceptione alicujus a Baptiſmi fonte, atque ex oblatione ad Confirmationem, aut ex adoptione, aut ex corporis commiſtione procedens. Quapropter triplex eſt illa, ſpiritualis, legalis, naturalis. Spiritualis cognatio naſcitur ex ea Sacramentorum adminiſtratione, quæ regenerationis vi naturalem generationem imitatur: & propterea naturalis nexus imaginem inducit; ideoque parit impedimentum dirimens nuptiarum inter ſuſcipientes, & baptizatum, patremque, ac matrem illius, & inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, uno tantum, aut altero ſuſceptore adhibito, præter quas perſonas enumeratas hodie prohibitio non extenditur ex Conc. Trid. (1) De Confirmatione quoque idem Conc. Trid. eodem loco adjecit, ne cognatio inde orta ultra Confirmationem, & confirmatum, illiuſque patrem, & matrem, ac tenentem extendatur. Non contrahitur vero cognatio hæc a procurato-

(1) *Ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. C. 2. de reform.*

ratore ſuſcipientis, ſi ſuſcipiens hunc actum alteri mandaverit. (2) Legalis cognatio eſt triplex; prima, in linea recta tam aſcendenti, quam deſcendenti, adoptantis, & adoptati; quas inter perſonas durat prohibitio nuptiarum dirimens etiam adoptione ſoluta, ſaltem, ut aliqui volunt, ad quartum uſque gradum, (3) propter pudorem imaginariæ conjunctionis. Secunda in linea tranſverſali inter adoptatum, & filias legitimas, & naturales adoptantis ſub patria poteſtate manentes; quod impedimentum tollitur vel adoptione diſſoluta, vel filio legitimo, & naturali e patria poteſtate dimiſſo: his enim modis ſolvitur legale vinculum, unde impedimentum oriebatur. (4) Tertio affinitatis quoque ſimilitudine oritur impedimentum nuptiarum inter adoptantem, & uxorem adoptati. (5) Tertia ſpecies Cognationis eſt naturaralis, quam carnalem appellant; quæ de corporum conjunctione procedit, quæque duplex impedimentum parit, conſanguinitatis, & affinitatis. Conſanguinitas, ſive cognatio eſt nexus perſonarum

---

(2) *Sac. Congregatio apud Nicolaum tit. inſt. de nuptiis de cognat. C 4. n. 38.*

(3) *Nicol. inſt. de nuptiis C. 4. n. 38.*

(4) *C. per adoptionem 30. q. 3. l. 17. de rit. nupt.*

(5) *Sanchez lib. 7. de Matrimon. diſp. 73. n. 17.*

narum ex eodem ſtipite deſcendentium. Diſtribuitur autem cognatio in lineas, lineæ in gradus: linea eſt ordinata ſeries perſonarum ſanguine conjunctarum; gradus vero ſunt perſonarum generationes, quibus tanquam punctis linea componitur, & dicuntur gradus, quia illorum ordinatio ſcalas quodam modo exhibet. Linea eſt duplex, recta, & transverſa. Recta ſimiliter eſt duplex, aſcendentium ſcilicet una, & alia iis oppoſita deſcendentium ab aſcendentibus generatorum. In linea transverſa collocantur ii, qui eodem a ſtipite pendent, eorumque deſcendentes, qui eodem ab ſtipite venientes inter ſe collati gradibus, transverſales appellantur: uti ſunt inter ſe fratres, & ſorores, qui patrem eundem habent communem; & fratrum, ac ſororum filii, qui communem habent avum, & ſic deinceps. Eſtque linea tranſverſa item duplex, æqualis, & inæqualis: æqualis eorum, qui a communi ſtipite diſtant paribus intervallis, ut fratres, & ſorores, qui æqualiter diſtant a patre; item horum filii, qui ab avo æqualiter diſtant: inæqualis vero eſt eorum, qui inter ſe intervallis diſtant inæqualibus, quorumque unus ſurſum fertur, alter deorſum, ut fratris filius, & patruus, nempe frater patris, qui ſunt inter ſe conſanguinei, quia communem habent ſtipitem, Sempro-

pronium puta, a quo natus eſt Sejus pater Caii, & Cornelius, qui Caii eſt patruus. Igitur Cajus uno gradu inferius, quam Cornelius deſcendit a Sempronio communi ſtipite, cui Cornelius eſt filius, Cajus eſt nepos: ideoque ſunt in linea tranſverſa inæquali, quæ ratio per cæteros ducitur gradus. Quoniam autem inter cognatos, & conſanguineos ob naturalem honeſtatem uſque ad certos gradus tam Jure Civili, quam Pontificio nuptiæ ſunt prohibitæ; ideo graduum computandorum ratio cognoſcenda eſt, ut diſcernere poſſimus, quouſque nuptiæ permittantur: atque in linea quidem recta tam aſcendentium, quam deſcendentium quælibet perſona gradum conſtituit; unde filius patri eſt in primo gradu, quia inter eos nulla alia perſona intercedit; nepos vero eſt avo in ſecundo gradu, quia inter eos intercedit pater, & ſic in infinitum tam ſurſum, quam deorſum, tum ex computatione Juris Civilis, tum ex computatione Juris Canonici, quibus juribus tot numerantur in linea recta gradus, quot ſunt perſonæ, una demta: unde, quia dempto patre, ſupereſt filius, demtove filio, ſupereſt pater; propterea hi primo ſunt inter ſe gradu, nepos vero cum avo eſt in ſecundo, quia ſunt tres perſonæ, avus nempe, pater, & filius, ex quibus uno demto, ſuperſunt duo: unde

de duo exiſtunt gradus; atque in hac linea ex utroque Jure prohibentur nuptiæ in infinitum, quotocumque, vel remotiſſimo gradu perſonæ inter ſe diſtent (6). In gradibus vero lineæ tranſverſæ, nempe in collateralibus, magnum eſt diſcrimen inter Jus Civile, ac Pontificium: nam Jus Civile non inducit primum gradum in tranſverſalibus, cum quot gradus prodeant, tot ſint generationes: unde frater, & ſoror, qui duo ſunt generationes, inter ſe ſecundo gradu conjunguntur. Aſt in tranſverſalibus Jure Canonico diverſa regula traditur, nempe talis; quoto gradu perſonæ diſtant a communi ſtipite, eodem diſtant inter ſe; unde quia duo filii diſtant inter ſe a communi patre uno gradu; ideo duo fratres, aut frater, & ſoror inter ſe uno gradu diſtabunt: & quia nepotes, hoc eſt filii duorum fratrum, diſtant ſinguli ab avo duobus gradibus, duobus item gradibus diſtabunt inter ſe (7). In linea vero tranſverſa inæquali hæc eodem ex jure regula traditur. Quoto gradu remotior diſtat a communi ſtipite, eodem diſtant inter ſe; ducitur enim ratio a remotiore, ut latior facultas Matrimoniis præbeatur; itaque fra-

(6) *Leg nuptiæ 33. ff. de ritu nupt. §. ergo omnes inſt. de nupt.*

(7) *C. ad ſedem Cap. parentela 35. q. 5.*

fratris filius diſtat a patruo in ſecundo gradu, quia diſtat duobus gradibus ab avo, nempe a patre patrui ſui, quamvis patruus a communi ſtipite, nempe a ſuo patre, uno tantum gradu diſtet (8). In linea autem tranſverſa nuptiæ Jure Canonico prohibentur uſque ad quartum gradum incluſive (9). Præter cognationem, & conſanguinitatem eſt alia nuptiarum prohibitio inducta ab affinitate, quæ oritur ex conjunctione duarum conſanguinitatum per connubium, ſive illegitimum ex Jure Canonico (10): unde neque vir conſanguineam poteſt uxoris ducere, neque mulier conſanguineam viri: nam per ambarum copulam etiam eorum diviſæ cognationes inter ſe coaluerunt, ut altera videatur alterius eſſe cognatio ratione ipſius viri, ac mulieris, non ratione perſonarum, ejuſque cognationis inter ſe: quæ perſonæ rite conjungi poſſunt, cum nullo vinculo inter ſe nectantur: ideo filia uxoris ex alio marito poteſt duci a filio mariti ex alia uxore (11). Contra vero filia uxoris ex alio marito ſuſcepta, ſive manente, ſive diſſoluto conjugio, duci non poterit a matris viro, quia conjun-

(8) *C. ult de conſanguin.*, *& affin.*
(9) *C. non debet de conſanguin.*, *& affin.*
(10) *C. 6.*, 10. *de eo*, *qui cognov conſanguin.*
(11) *C. quod ſuper his de conſang.*, *& affin.*

juncta eſt ei viro in primo affinitatis gradu, ſicuti eſt in primo conſanguinitatis gradu mulieri conjuncta; nam per copulam efficitur, ut quo gradu conſanguinitatis ſimul ſunt conjunctæ, eodem conjungantur gradu affinitatis cum altero: unde conſanguinea mulieris in ſecundo gradu, erit affinis viri etiam in ſecundo, & ſic deinceps, ac ſicuti Canones prohibent nuptias inter conſanguineos, uſque ad quartum gradum incluſive; ita & inter affines nuptias ad eundem uſque gradum incluſive prohibent. Si tamen affinitas ex illicito concubitu oriatur, prohibitio nuptiarum ex Sac. Conc. Trid. (12) decreto non excedit ſecundum affinitatis gradum. Quibus ſuper impedimentis diſpenſare poteſt Summus Pontifex in linea tantum tranſverſa, excepto primo conſanguinitatis, & affinitatis gradu.

De Clandeſtina Deſponſatione.

TITULUS XIV.

Clandeſtina Matrimonia prohibuit Eccleſia etiam ante Conc. Trid. ſemper enim exegit Parochi præſentiam, & teſtium: ſed ea pœnis tantum ſubjiciebat,

(12) *Seſſ.* 24. *C.* 4. *de reform. Matrimon.*

bat, non irritabat. Conc. vero Trid. (1) irrita eſſe voluit, niſi præſens Parochus, aut alius ejus mandatu Sacerdos, & duo, aut tres teſtes adhibeantur, quando conjuges in Matrimonium conſentiunt: tum enim in faciem Eccleſiæ contrahere dicuntur. Illicitum eſt tantum, pœniſque obnoxium, ſed non irritum, ſi omittantur ſine Epiſcopi venia publicationes, quas etiam idem Conc. injunxit, præcipiens, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium ſit contrahendum.

Qui Matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.

TITULUS XV.

IDeo denunciationes Matrimonio præmittuntur, ut qui norint aliquod juſtum impedimentum, facultatem habeant ad illud coram Judice deferendum: nam, ſi denunciationum tempus exierit, nemo ad dicendum contra Matrimonium ad-

(1) *Seſſ.* 24. *C.* 1. *de reform. Matrim.*

admittetur, niſi jurejurando comprobet ſuam denunciationum, aut impedimentorum per earum tempus ignorantiam. (1) Præterea ad accuſandum admittuntur vel ipſi conjuges tantum, ſi alterius non interſit, & impedimentum a delicto non proficiſcatur: qualis eſt impotentia coeundi, & error ſtatus, & alterius conjugis adulterium: quibus ex cauſis accuſatio ad alios non pertinet, quam ad conjuges (2); vel admittuntur parentes, & conſanguinei, ſervata gradus prærogativa, & poſt eos extranei, ſi impedimentum oriatur a delicto, puta, quod in prohibito gradu contraxerint (3). Accuſatio autem conſtare debet viva voce, duobus, vel tribus honeſtis perſonis vel ex cognatione adhibitis, vel ex vicinia, jurejurando addito ſuper veritate, atque alienatione animi ab omni gratia, vel odio, vel lucro, vel metu: quod juramentum eſt a teſtibus etiam ſubeundum (4). In quo numero teſtium eſſe poſſunt proximi conſanguinei, & parentes, quibus etiam accuſantibus creditur (5). Si tamen

(1) *Cap. qui Matrimon. accuſar. poſſunt.*

(2) *Cap. conſultationi 4. de frigid., & malefic. C. proponit de conjug. ſervor. C. quemadmodum 28. de jurejur.*

(3) *C. videtur 3. qui Matrim. accuſ. poſſ. C. 1. 35. q. 6.*

(4) *C. 5., & C. 8. 3., & 4. 35. q. 6.*

(5) *C. videtur, & ſeq. 35. q. 6.*

men alter conjugum dignitate, ac divitiis præcellat, parens inferioris conjugis propter ſuſpicionem fidei ad teſtimonium non admittitur (*6*).

De Divortiis.

TITULUS XVI.

Divortium dicitur tanquam in diverſa diſceſſio (1): diſſolutis enim nuptiis, conjuges abs ſe alio diſcedunt. Nuptiis autem nondum contractis, ſed tantum ſponſalibus, dimiſſio ſponſæ non divortium, ſed repudium a Veteribus dicebatur (2). Nunc autem ab Interpretibus Juris Pontificii repudium appellatur ſolutio ipſius vinculi conjugalis, cum ſcilicet juſta ex cauſa Matrimonium adeo dirimitur, ut liceat conjugibus alias quærere ſibi nuptias, quæ vulgo dicitur diſſolutio quoad vinculum: Divortium vero intelligitur ſeparatio cohabitationis & concubitus abſque novarum nuptiarum libertate, quæ vulgo dicitur ſeparatio quoad torum; cum vis ipſa conjugii adhuc vigeat, & uſus tantum intermittatur, aut abjiciatur illius. Lege tamen Evangelica Matrimonium ratum, & non

(6) *C. ſuper eo 22. de teſtib.*
(1) *L. 2. ff. de divortiis.*
(2) *L. inter ſtuprum l. inter divortia 191. ff. de V. S.*

non conſummatum inter fideles eſt prorſus inſolubile quantum ad vinculum, propter illa verba Jeſu Chriſti: *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet* (3). Cauſſæ vero ſeparationis tori ſunt hæ. Prima, ſi caſtitatem utrique conjuges voveant, aut Religionem regularem profiteantur. (4) Secunda, ſi alter conjugum in gentiliſmum, vel in hæreſim prolabatur (5). Tertia, ſi ea conjunctio peccatum parere, aut disjunctio emendationem afferre poſſet (6). Quarta, nimia ſævitia, niſi maritus caverit de uxore non vexanda (7). Quinta, votum longinquæ peregrinationis in Terram ſanctam, quod etiam renuente uxore impleri poteſt (8). Sexta, ſi alter conjugum adulterium, aut infandæ veneris ſcelus commiſerit (9). Quo judicio ſuper adulterio pendente, ſeparandi non ſunt conjuges: imo, ſi adulterium probetur, licebit viro pœnitentem mulierem, & ad bo-

(3) *Con. Trid. ſeſſ. 24. C. 6.*

(4) *C. 1., & 2. de converſ. conjug.*

(5) *Cap. de divort, Conc. Trid. ſeſſ. 24. C. 5. de Matrim.*

(6) *Cap. 2. de divort., & Cap. 3. de adult.*

(7) *C. 1, ut lite non conteſt. C. literas in fin. de reſtit. ſpoliat.*

(8) *Cap. ex multa § in tanta de voto, & voti redemtione.*

(9) *C. intelleximus de adulteriis Cap. quemadmodum de jurejur.*

bonam frugem redeuntem, ſibique reconciliatam retinere. Quod ſi nolit, conjicienda mulier eſt pœnitentiæ cauſſa in clauſuram aliarum mulierum perpetuam (10). Non permittitur vero propter adulterium ſeparatio, ſi mulier invita fuerit compreſſa (11), aut decepta, quod adulter ſe maritum ſimulaverit; vel ſi eodem delicto utrique conjuges involvantur (12), vel ſi vir ipſe adulterium ſuaſerit uxori (13), vel ſi culpam remiſerit uxori, cùm qua poſt adulterium concubuerit (14); vel tandem, ſi maritus ante Baptiſmum uxorem repudiaverit, & deinde ambo ad fidem cõvertantur: nam tum uxor, etiamſi ſecundas inierit nuptias, ad primum tamen virum redire compelletur, & vir cogetur dimittere ſecundam, quam forte duxit (15).

De-

(10) *C. 2. ut lite non conteſt. C. gaudemus 19. de converſ. conjug.*

(11) *Cap. ita ne 32. q. 5.*

(12) *Cap. intelleximus, Cap. ult. de adult.*

(13) *C. diſcretionem, de eo, qui cognovit conſang. uxoris ſuæ.*

(14) *Cap. ſi quis uxorem 32. q. 1. Vallenſ. in decret. de divortio §. 2. n. 2.*

(15) *Cap. gaudemus de divor.*

De Rebus Sacris, Sanctis, & Religioſis.

TITULUS XVII.

RES Sacræ ſunt eæ, quæ rite per Pontificem, ſive Epiſcopum, aut Epiſcopalis poteſtatis compotem Deo conſecrantur. Quales ſunt. Primo, Eccleſia, vel locus in eo conſecratus. Secundo, Reliquiæ Sanctorum. Tertio Repoſitaria illorum. Quarto, Vaſa ſacra, & quæ ad ædificandum adhibentur; item & Indumenta Sacerdotum in Sacrificio, & Altaris ornamenta. Quinto, Imagines Dei, B. Virginis, & Sanctorum, & ſigna, quibus illi repræſentantur. Res ſanctæ ſunt, quæ ſanctione, ſive legis prohibitione de profano commercio eximuntur: (1) quo ſenſu ſancta etiam dicuntur, quæ ſupra enumeravimus, & exterior ambitus Eccleſiæ ſanctus dicitur (2). Religioſa vero ſunt loca, quo illatus eſt mortuus: quæ Religio ante Chriſtianos privata auctoritate inducebatur; nunc autem ſine juſſu Epiſcopi, & juſtis perſolutis, Religio non inducitur: propterea Religioſa dici poſſunt Monaſteria, & alia Loca pia.

(1) *Iſidor. lib. 53. orig. cap. 4.*
(2) *L. 4. C. Theodoſ. de his, qui ad Eccl. confug.*

In libro ſecundo Juſtiniani Inſtitutionum titulo primo, & §§. 7. 8. 9. . & 10. de Rebus Sacris, Sanctis, & Religioſis, more ſcil icet Ethnicorum agitur.

De conſtituendis, conſecrandis, & reparandis Eccleſiis, & Altaribus.

TITULUS XVIII.

Eccleſia, ſive Concio apud nos ſignificat locum, ubi conciones, & cœtus Fidelium celebrandorum cauſſa Sacrorum habentur. Antequam autem Eccleſia ædificetur, debet Epiſcopus, aut ejus mandatu alius Crucem humi defigere, atrium publice deſignare primum lapidem jacere, aqua luſtrali adſpergere (1). Eccleſiæ autem ædificatæ congrua portio ex antiquæ proventibus eſt attribuenda; propterea que veteri Eccleſiæ ſuper nova quæritur juſpatronatus, propter honorem, quem debemus eis, a quibus alimur (2). Porro Eccleſia collabente, opes præbere ad illius reparationem debent, quicumque occaſionem ruinæ

(1) *C. Nemo Eccleſiam diſt.* 1. *de Conſecrat. nov* 131 *C.* 7.

(2) *Cap. ad audientiam de Eccleſiis ædific. Cap. præcipimus* 16. *q.* 1.

næ dedere:quia de cauſa bona eorum ſunt ad eos ſumtus tacite obligata (3); deinde ii, quos enumerat Sac. Conc. Trid. ſeſſ.23.Cap. 7. de reform., quo præcipitur reparentur ex ipſius Eccleſiæ fructibus: quibus deficientibus, ex bonis patroni, aliorumque fructus percipientium; vel, ſi ii deſint, ex ſubſtantiis Parochianorum, qui ea Eccleſia utuntur. Tertio, ſi non ſit Parochialis, reparari debet ex fructibus eorum, qui beneficia ibi poſſident pro fabrica deſtinatis (4). Quamvis autem liceat cuique Oratoria domi privatim habere ad pietatis actus exercendos; venerabile tamen Miſſæ ſacrificium celebrare non licet, præterquam publice in Eccleſia. Etſi vero licuiſſet, olim Epiſcopis concedere veniam in privatis Oratoriis celebrandi; tamen poſt Concil. Trid., Sac. illius Congregationis decreto ea facultas Epiſcopis eſt erepta, ut a ſolo Summo Pontifice venia hæc impetrata ſuffragetur, qui Pontifex ſolet eam concedere, exceptis diebus feſtis ſolemnioribus, quorum nomine veniunt dies Natalis Domini, Epiphania, Paſcha, Pentecoſtes, Annunciatio, & Aſſumptio B. Mariæ, Feſtum Apoſtolorum

 Petri,

(3) *Vallenſ. iu decr. de Eccleſ. ædific.* 52.
(4) *C.* 1. *de his* 4. *de Eccl. ædific. can. ſi Monach.* 16. *q.* 2. *C. decernimus* 10. *q.*2.

Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum: neque venia hæc eximit a præcepto audiendi Sacrum in Eccleſia diebus Feſtis, niſi ipſum Dominum cum ſua familia (5); nec poteſt ibi, niſi una Miſſa in die celebrari. Oratoria vero privata Cardinalium loco publicarum Eccleſiarum habentur; unde ſuperioribus exceptionibus non ſubjiciuntur. In ædificatis Eccleſiis ante peragenda ſacra non ſunt, quam fuerint per Epiſcopum ipſum Diœceſanum, aut alium Epiſcopum, illius mandatu conſecratæ, neque enim poteſt Epiſcopus alteri ſe inferiori mandare munus iſtud, cum ſit ordinis, non juriſdictionis (6). Conſecratio fit delibatione ſuperficiei interioris parietum, impreſſis Crucibus, adhibitis Sanctorum Reliquiis, inter Miſſarum ſolemnia, diebus feſtis, quamvis aliis diebus, & ſine Miſſæ Solemnis facta, minime ſit irrita (7). Semelque facta nunquam reperitur, niſi tota pene collapſa, aut exuſta inſtauretur Eccleſia; vel niſi de illius Conſectatione ambigatur (8). Si vero Eccleſia publice polluatur per ſanguinis, aut ſeminis

(5) *Vid. hæc decreta apud Nicol. Canon. lib. 5. decret. tit. 33. n. 7.*

(6) *Cap. penult. de Conſecr. Eccl., vel Altar.*

(7) *Abba. Cap. propoſuiſti 4. nu. 7. de Conſecrat. Eccleſ.*

(8) *C. Eccleſia 18. q. 1. de Conſecrat.*

minis humani effuſionem, aut per ſepulturam pagani, vel excommunicati; tum non conſecranda iterum eſt, ſed expianda, ſive reconcilianda, effoſſo cadavere, cum adſperſione aquæ benedictæ (9). Conſecratur etiam Altare lapideum, ſive mobile, ſive fixum a ſolo Epiſcopo, (10) & iteranda eſt ei Conſecratio, ſi frangatur graviter, vel ſi e baſi, ubi Altare fuerat affixum, evellatur (11).

De unionibus Eccleſiarum.

TITULUS XIX.

PLures Eccleſiæ in unam vel neceſſariis, vel utilibus ex cauſis conjunguntur (1). Neceſſariæ ſunt paupertas Eccleſiæ, quæ alteri opulentiori unitur, ut facilius ſuſtentetur (2). Item ſolitudo Eccleſiæ, atque vaſtatio, propter quas indigeat, ut potentiori Eccleſiæ adjuncta muniatur. Utiles cauſæ ſunt (3), ſi unus Sacerdos commode pluribus vacare nequeat

(9) *C. aqua penult. cum concord. de Conſecr. Eccleſ., vel Altar.*
(10) *C. quod in dubiis 3. de Conſecr. Eccleſ.*
[11] *Eod. C., & C. ligneis de Conſecr. Eccleſ.*
(1) *Cap. expoſuiſti 33. §. 1. evidens de præben., & dignit.*
(2) *Cap. unio 3. in fine queſt. 3, C. poſtquam. 48. 16. qu. 1.*
(3) *C. & temporis 16. q. 1.*

queat Eccleſiis: aut ſi una Eccleſia ſufficiat omni populo ad minorem numerum redacto. Et quoniam hæ cauſæ aliæ perpetuæ manent, aliæ ad tempus; ideo vel perpetua unio erit, ſi cauſa ſit perpetuo duratura, vel temporaria, ſi non ſemper unionis cauſſa ſit permāſura. Rurſus unio tripliciter fieri poteſt, vel ut una Eccleſia ita ſubjiciatur alteri, ut altera manente, nomen, & dignitas Eccleſiæ ſubjectæ prorſus extinguatur (4): quo caſu iſta, cujus nomen extinguitur, tranſit in alterius naturam, dignitatem, privilegia, & jura, ut filia illius; vel ita unientur, ut ex duabus dignitatibus una dignitas coaleſcat, atque unius Eccleſiæ Canonici, & Prælati alterius etiam Eccleſiæ Canonici, & Prælati evadant: quo caſu non modo ſua quæque jura, & privilegia, quæ habuit, retinebit, ſed altera alterius optima quæque privilegia nanciſcetur (1); vel denique ita unientur, ut non modo, ſua cuique jura Eccleſiæ maneant, ſed etiam dignitates inter ſe ſeparentur, uni tamen, eidemque Prælato conferuntur, quo caſu duæ habentur Eccleſiæ ſeparatæ, quæ tantum in Præſulis peſona, retentis propriis cujuſque juribus, conjun-

gun-

(4) *Cap. recolentes de ſtat. Monach. C. ſicut unire de exceſſ. Prælat. C. & temporis 16. q. 1.*

(5) *DD. C. novit ne ſede vac.*

guntur (6). Cumque olim licuiſſet beneficia diverſarum Diœceſum ita conjungere, ut ſua cuique Epiſcopo jura ſalva eſſent: poſtea Conc. Trid., ut confuſionem omnem, unde oriuntur diſcordiæ, prorſus tolleret, interdixit, ne diverſarum Diœceſum beneficia unirentur (7). Uniones vero fiunt vel Cathedralium, vel minorum Eccleſiarum. Cathedrales unire poteſt Romanus tantum Pontifex (8): Archiepiſcopus vero, aut Primas, aut Patriarcha Suffraganei ſui Eccleſias unire non poteſt ſine illius conſenſu: minores autem Eccleſias, etiam Parochiales, aliaque beneficia propriæ Diœceſeos quilibet Epiſcopus, etiam non conſecratus, dummodo confirmatus: immo etiam, Sede vacante, Capitulum, dummodo nihil juribus detrahat Epiſcopalibus (9). Poteſt autem Epiſcopus ex juſtis cauſſis unire etiam beneficia generaliter, vel ſpecialiter reſervata ex decreto Sac. Concil. Trid. (10) debetque in unionibus, Capituli ſui conſenſum adhibere ex receptiore ſententia (11). Menſæ tamen propriæ

 unire

(6) *Cucch. inſt lib. 2. num. 9.*
(7) *Conc. Trid. C. 9. ſeſſ. 14. de reform.*
(8) *C. quod translationem de off. deleg.*
(9) *DD. in clem. 1. §. ad hæc de ſtatu Monach. Caccia ſup. tract. de union. art. 3. num. 19.*
(10) *Seſſ. 21. C. 5. de reform.*
(11) *DD. in clem. ſi una de reb. Eccleſ. non alien.*

unire beneficia non poteſt Epiſcopus, etiam adſentiente Capitulo, propter proprii lucri ſuſpicionem, qua vacare debet hic actus (12). Beneficia vero exemta, & Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecta (13) unire non licet Epiſcopo, neque diverſorum ordinum, & profeſſionum Eccleſias. In unione autem Eccleſiæ patronatæ requiritur patroni conſenſus, aut aliorum, quorum jura lædi poſſunt (14).

Diſſolvuntur uniones, & Eccleſiæ ad primævum ſtatum reducuntur lapſu temporis præfiniti, ſi unio facta ſit ad tempus; ſed ſi fuerit perpetua, diſſolvitur, ceſſantibus cauſſis, ab eo, qui uniendi habet auctoritatem: etſi unio Eccleſiarum vacantium diſſolvi nequeat, ne ſtatus Eccleſiarum Sede vacante mutetur (15).

De Immunitate Eccleſiarum.

TITULUS XX.

IMmunitas eſt libertas locorum, rerum, vel perſonarum ſacrarum a pœnis, mu-

(12) *Clem. ſi. una de rebus Eccl. non alien.*
(13) *Clem. ne in agro §. ad hæc de ſtatu Monach.*
(14) *Cap. rationis, Cap. Monaſterium 16. q. 7.*
(15) *Cap. 1. ne Sede vacante.*

muneribus, & oneribus profanis. Unde eſt vel localis, qua gaudent Eccleſiæ, & alia loca Eccleſiaſtica; vel realis, quæ rebus, & bonis Eccleſiaſticis competit; vel perſonalis, quæ perſonis Eccleſiaſticis tribuitur. Nunc de locali, quæ verſatur in Eccleſiis ſive conſecratis, ſive non conſecratis (1), ſive interdictis, uſque ad 40. paſſus ejus ambitus, ſi Eccleſia ſit Baptiſmalis, ſi vero ſit Eccleſia minor, uſque ad 30. (2), & Cæmeterium etiam immunitate gaudet, ſive continens Eccleſiæ ſit, ſive disjunctum (3); item & atrium (4): item & Palatium Epiſcopi (5), & Monaſteria, & Sacella, & Oratoria perpetua, & publica extructa Epiſcopi auctoritate ſunt immunia. Item & Hoſpitalia, & Seminarium Clericorum, & Clauſtrum Religioſorum, & alia loca ſacra, & religioſa. Item & domus Canonicorum ſitæ intra 30., vel 40. paſſus ambitus Eccleſiæ ex ſuperiori diſtinctione: non autem domus laicorum, ne immunitas porrigatur ubique. Unde in Civitatibus propter frequentiam Eccleſiarum, & domorum vicinitatem hæc

(1) *Cap. Eccleſiæ 9., & Cap. inter alia de immunit. Eccleſ.*
(2) *C. ſicut antiquitus 17. q. 14.*
(3) *C. ult. de immunit. Eccleſ.*
(4) *Cap. ſi quis in atritio 17. q. 4.*
(5) *Cap. id conſtituimus eod.*

paſſuum exemtio locum habere non poteſt (6). Neque ex Sac. Congr. decreto Oratoria in privatis domibus fundata ſunt immunia, neque ſacella publicorum carcerum (7). Extenditur vero immunitas etiam ad Palatium Cardinalium, unde non licet reum extrahere [8]: ſicuti non licet eum evellere a corpore Sacerdotis Euchariſtiam deferentis, ad quem confugerit. Caput autem localis immunitatis eſt, ut aſyli jure ſacra, & religioſa loca fruantur, ideoque tutum ſit eo perfugium, neque inde quiſquam extrahi debeat per vim, aut per dolum, puta blandis verbis: dumque in Eccleſia manet, non poteſt privari neceſſario victu, neque in vincula conjici [9], & ſi extrahatur, is, qui extrahit, excommunicationis pænam incurrit, Summo Pontifici reſervatam, ut remitti nequeat ab alia poteſtate, niſi a Summo Pontifice, articulo mortis excepto, quod & veteribus Canonibus definitum eſt [10]; & noviſſime per Conſtitutionem Gregorii.

(6) *Cap. definivit* 17. *q.* 4.

(7) *Vid. Nicol. ad tit. de his, qui ſui de immun. num.* 23.

(8) *Tuſch. V Eccleſ. concl.* 9.

(9) *Cap. definivit* 33. 17. *q.* 4. *C. inter alia* 6. *h. tit. C. præſenti C. de his, qui ad Eccl. confug.*

(10) *C. ſicut antiquitas, & C. frater* 17. *q.* 4.

rii XIV, quæ incipit, *cum alias nonnulli conſtitutum*; qua Bulla totum hoc immunitatis argumentum plenius tractatur, atque explicatur. Præterea idem extrahens ſacrilegus reputatur, cogiturque ad rerum reſtitutionem, refectionemque damnorum, quæ ob extractionem reus accepit: eritque irritum quidquid contra reum talem fuerit in judicio geſtum. Id etiam immunitas præſtat, ut omnis profanus actus, omnis contractus, omne mercimonium, omnis judicii ſpecies, aliudve quid cultui divino minime conveniens a ſacris locis procul arceatur. Ne tamen confugii ſpes impunitatem, & licentiam, atque frequentiam pariat gravium delictorum, certa ſunt crimina veteribus Canonibus excepta, & in eadem Bulla nominatim expreſſa, quæ propter eorum enormitatem Eccleſiaſticæ Immunitatis commodum adimunt. Unde immunitate locali non gaudent primo, publici Latrones. Secundo, Graſſatores viarum. Tertio, Depopulatores agrorum. Quarto, Hæreticus, niſi confugerit ad Eccleſiam ob aliud crimen, quam hæreſeos [11], tum enim Hæreticus gaudet, ſicut & Judæus, & Paganus. Quinto, Reus læſæ majeſtatis. Sexto, Delinquens

(11) *Sac. Congreg. Conc. apud Barboſam de jure Eccl. lib. 2. C. 3. num. 44.*

in Eccleſia ſub fiducia immunitatis. Septimo, qui proditorie, ſive per amicitiæ ſimulationem occiderit. Octavo, qui occiderunt mandatu alterius, ſive quos vocant Aſſaſſinos: non tamen in his caſibus permittitur extractio auctoritate Judicis, niſi petita ab Epiſcopo venia, vel a Vicario, ut continetur in eadem Bulla Gregorii XIV incip. *Cum alias nonnulli*. Sequitur immunitas realis rerum ſacrarum, nempe vaſorum, & veſtium, & ſimilium; ſed & bonorum Eccleſiæ, quæ immunia ſunt a vectigalibus, tributis, oneribuſque aliis laicalibus, ſi ipſi ex antiqua fundatione competant [12], niſi onera ſint fixa, & invariabilia, quæ permanent in rebus, quamvis ad Eccleſiam tranſierint [13]. Ab oneribus vero perſonalibus, quæ corpore geruntur, Clerici ſunt immunes [14]. Habent etiam Clerici privilegium, quod vocant Canonis: nempe Can. *ſi quis ſuadente*, quo violentas manus in Clericum injiciens excommunicatur, a ſolo Pontifice abſol-

(12) *C. ſancitum 1. de cenſib.*

(13) *C. ex litteri- de pign. Gloſſ., & DD. C. tributum V de exterioribus 23. q. 8. vid. decr. Sac. Congr. apud Nicol. tit. de ſentent. excommun. num. 125.*

(14) *Leg. 1. cum ſeq. C. de Epiſc., & Cler. C. pervenit de immun. Eccl.*

abſolvendus. Habent & aliud, quod vocant Flori, quo eximuntur a poteſtate, & juriſdictione tribunalis laici: niſi actores ſint ob rem profanam contra laicum, aut habitum, & tonſuram Clericalem dimiſerint (15). Habent hoc etiam privilegium Clerici ex celebri Cap. *Odoardus de ſolut.*, ut ſi Clericus ad inopiam adeo ſit redactus, ut ſolvendo non ſit, neque excommunicari debeat, neque vexari; ſed ſufficiet, ut is jurejurando promittat, ſe ſoluturum, ubi ad meliorem fortunam pervenerit.

De Cenſibus, Exactionibus, & Procurationibus.

TITULUS XXI.

CEnſus eſt certa pecunia, quæ de redditibus Eccleſiæ penditur (1) iis, qui præſunt, vel aliquando etiam Clericis; aliquando etiam patronis. Quod cum generale nomen ſit, dividitur ſuas in ſpecies, vel enim penditur a ſingulis Eccleſiis in ſignum ſubjectionis, præfinita ſum-

(15) *C. ſi Clericus 5., & C. cum ſit Generale foro competent. Conc. Trid. ſeſſ. 23. Cap. 6. de reform.*

(1) *C. conſtitutus 6. de relig. dom. C. recepimus 8. de privil. C. querelam 24. de elect.*

ſumma duorum ſolidorum pro ſingulis Eccleſiis, aut pro quantitate inducta a conſuetudine, & id Cathedraticum, vel Synodaticum appellatur, quia perſolvitur in honorem Cathedralis Eccleſiæ ab Eccleſiis minoribus in Synodo Diœceſana (2); vel certis, & repentinis ex cauſſis certum ad tempus, collectæ, vel tributa exigua imponitur ab Epiſcopis ad periculum aliquod depellendum, gravemque neceſſitatem evitandam, & charitativum ſubſidium appellatur; charitatis enim nomine illud exigit Epiſcopus, non jure ſuo; cum extra neceſſitatis graviſſimæ cauſſas vetentur Præſules imponere tributa, & collectas (3); vel viſitantibus Epiſcopis alimentorum nomine aliquid perſolvitur, & id Procuratio appellatur; etenim latine procurare ſignificat etiam alere. Viſitare namque debent Eccleſiam Epiſcopi vel per ſe, vel per alios ſingulis annis (4); aut ita, ut biennio viſitatio abſolvatur toties, quoties opus fuerit. Viſitationi autem Epiſcopi ſubjiciuntur Eccleſiæ omnes, etiam exemtæ (5), etiam regulares, ſi ſit eis an-

(2) *C. conquerente 16. de off. jud. ordin. C. placuit 10. qu. 3. C. paſtoralis 7. donat.*

(3) *Cap. omnis de cenſibus Cap. cum Apoſtolus, §. prohibemus eod.*

(4) *Conc. Trid. ſeſſ. 7. C. 8. reform.*

(5) *Conc. Trid. ſeſſ. 6. C. 4., de reform., ſeſſ. 24. C. 9. eod.*

annexa cura Animarum; itemque commendata Monaſteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpoſituræ nuncupatæ, ubi non viget obſervantia regularis; nec non beneficia tam curata, quam non curata, ſæcularia, & regularia, qualitercumque commendata, etiam exemta (6). Et præterea ſubſunt viſitationi Epiſcopi viciniores, Eccleſiæ etiam, quæ ſunt nullius Diœceſis (7); nec non Hoſpitalia, & quæcumque loca pia, niſi ſub Regum immediata protectione ſint; alioquin viſitationi, & correctioni ſubſunt etiam, ſi eorum locorum cura pertineat ad laicos; & Parochiales annexæ Ordini Hieroſolymitano ex Pii V Conſti. CXXXVI. Nam quæ non poteſt Epiſcopus viſitare jure ordinario, qualia ſunt loca exemta; ea ex nova Concilii conceſſione jure delegato viſitabit. Porro, quæ in viſitatione ad morum correctionem decrevit Epiſcopus, nulla appellatione ſuſpenduntur (8). Exigere autem poteſt Epiſcopus, dum viſitat, alimenta neceſſaria a Clero Eccleſiarum, quas viſitat, & ex beneficiis etiam a Cardinalibus poſſeſſis, dum ne modum frugalis victus excedat.

De

(6) *Conc. Trid. ſeſſ.* 21. *C.* 8. *de reform.*
(7) *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *C.* 9. *de reform.*
(8) *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *C.* 10. *de reform.*

De Capellis Monachorum.

TITULUS XXII.

CApellæ, ſive Sacella hoc titulo dicuntur Parochiales Eccleſiæ unitæ, ſive incorporatæ regularibus, quæ olim adminiſtrandæ per Sacerdotem ſæcularem erant, quem Epiſcopo Monachi præſentare debebant (1). Recentioribus vero temporibus Vicarius etiam regularis ad earum adminiſtrationem conſtituitur ab Epiſcopo examinandus, & adprobandus, cujus Epiſcopi juriſdictioni, correctioni, & viſitationi ſubjiciuntur in iis, quæ ad adminiſtrationem ſpectant Sacramentorum, exceptis iis, quæ ſunt e Monaſteriorum familia (2).

De Religioſis Domibus.

TITULUS XXIII.

REligioſas Domos non ſolum appellamus Eccleſias, & Monaſteria, ſed alia quælibet loca pios ad uſus deſtinata; e quibus ſunt Hoſpitalia, hoſpitibus accipiendis inventa, quæ græce Xenodochia; Orphanotrophia, orphanis educandis; Gerontocomia, ſenibus alendis, Bre-

(1) *C. 1. de Capellis Monac.*
(2) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular.*

Brephotrophia, nutriendis infantibus; Noſocomia, curandis ægrotis; Prochotrophia, ſuſtentandis pauperibus compa-:ata [1]. Præter Eccleſias autem, quæ llius Epiſcopi juriſdictioni ſubjacent, in :ujus Diœceſi fundatæ inveniuntur, ex-:eptis Eccleſiis Regularium, quæ nunc orivilegiis eximuntur; loca pia omnia upra enumerata ſuæ cujuſque Diæceſeos Epiſcopo ſubjiciuntur, niſi exempta pro-)entur, aut aliter ſit in earum fundatione :autum. Quæ tamen etiam exemta po-erit Epiſcopus, ubi opus fuerit, viſitare, itque corrigere (2): exceptis Hoſpitali-ous militarium ordinum, aut religioſo-um, quibus antiqua inſtitutionis earum lecreta ſervanda [3]; quamobrem Sac. Conc. Trid. expreſſe ſtatuit, ut Admi-iiſtratores tam Eccleſiaſtici, quam laici abricæ cujuſvis Hoſpitalis, Confrater-itatis, & quorumque piorum locorum ingulis annis reddere teneantur rationem dminiſtrationis, niſi aliter ſit in funda-ione cautum; nam tum, ſi aliis ratio eddenda eſſet, tamen cum iis etiam or-inarius erit adhibendus [4], niſi ſub Re-

1) *C. in qualibet* 23. *q.* 8. *l. illud* 17. *l. ſancimus* 18. *de ſacroſanct. Eccl.*
2) *Clem.* 2. *de relig. domib.*
3) *Dict clem.* 2. §. *præmiſſa.*
4) *Conc. Trid. ſeſſ.* 22. *C.* 9. *de reform.*

Regum immediata protectione ſint. Extat præterea de Confraternitatibus Conſtitutio Clementis VIII, qua ſtatuitur, ut auctoritate Ordinarii erigantur: qui ordinarius Statuta Confraternitatis erigendæ cognoſcere, atque examinare debet (5).

De Sepulturis.

TITULUS XXIV.

CErtum Sepulturæ locum vel juris ordinatio, vel propria electio tribuit. Cuilibet enim licet eligere Sepulturam, ubi velit, dummodo ſit ibi jus funerandi; quales ſunt ex Jure Canonico Eccleſiæ Parochiales omnes (1); & ex privilegio Sedis Apoſtolicæ Eccleſiæ Ordinis Prædicatorum, & Fratrum Minorum (2). Verum quando quis mortuus deferendus eſt ad Eccleſias mendicantium, debet cum iis etiam proprius intervenire Parochus, ſervato Sac. Congregationis præſcripto (3). Unde uxor invito marito,

---

(5) *Clem. 8. in Conſtitut., quæ incipit quæcumque* 115.

(1) *C. ubicumque* 13. *q.* 3. *Abbas in Cap. certificati de ſepult. num.* 8.

(2) *Clem. dudum §. hujuſmodi de ſepulturis.*

(3) *Apud Nicolaum tit. Civ. inſtit. lib.* 4. *tit.* 15. *num.* 25.

to, & filius pubes, etiamſi ſit in poteſtate patris, liberam habent Sepulturæ optionem (4); non vero impubes, cui ob inopiam conſilii poteſt pater eligere Sepulturam (5), ſi id conſuetudo loci patiatur; alioquin humandus in Parochia, vel in Sepulcro majorum. Neque poſſunt eligere Religioſi, qui ſuo arbitrio carent, niſi longius abſint a ſuis Monaſteriis, ut eo commode transferri nequeant; neque capitis damnati, neque furioſi; & qui aliquem indebite ſepelierit, jubetur cadaver illud reddere Eccleſiæ, ad quam ſpectat, ſimul cum emolumentis, quæ ob eam cauſſam illi obvenerunt (6). Si quis autem Sepulturam non elegerit, ſepeliendus eſt ad Canonum præſcriptum, quod eſt tale. Regulariter ſepeliendum cadaver eſt in Sepulcro majorum ſuorum; vel ſi eo careat, in Eccleſia Parochiali, ubi Sacramenta vivens accepit (7); ac ſi duabus in Parochiis Divina participaverit, aut utrobique domicilium habuerit, locus eſt præventioni, & diviſioni quartæ funeralis; aut Epiſcopali ſententia, ſi ſecum convenire nequeant (8). Ac ſi

ſe

(4) *C. de uxore h. tit. C. penult. eod. in 6.*
(5) *C. penult. de ſepult. in 6.*
(6 *C. ex parte C. cum liberum 6. de ſepult.*
(7) *C. 1., & C. in noſtra de ſepult. Cap. 15. de eod. in 6.*
(8) *Gloſſ. C. cum quis 3. not. de ſepult. 5. 6. arg. C. duobus de reſcriptis in 6.*

ſe rus brevis temporis cauſſa contulerit, transferendus eſt ad urbanam ſuam Parochiam, ſi id ſine periculo fieri poſſit (9). Uxor mariti Sepulturam ſequitur, quando non elegerit: & ſi plures maritos habuerit, humanda eſt in Sepulcro poſtremi, cujus domicilium retinet, & honorem (10). Peregrini, ſi Sepulcris majorum careant, aut eo commode deferri nequeant, ſepeliendi ſunt in Eccleſia Parochiali, ſi Sacramenta ibi perceperint; alioquin locus erit præventioni Parochialem inter, & Cathedralem (11). Prælati vero regulares ſepeliendi ſunt in Eccleſiis, quibus præſunt (12). Excluduntur ab Eccleſiaſtica Sepultura, primo, ii, qui conſulto ſibi manus attulerunt (13). Secundo, decedentes in ſingulari certamine, aut in ludis gladiatoriis, aut in pugna cum beſtiis (14). Tertio, Blaſphemi impœnitentes (15). Quarto, Raptores, qui non ſatisfecerint (16). Quinto, Fures, & latrones in flagranti crimine occiſi, abſque Sacramento Pœniten-

(9) *C. is, qui de ſepult. in 6.*
(10) *C. 3. §. mulier eod. in 6.*
(11) *Ricc. in praxi dec. 659.*
(12) *Archidiac. Cap. cum quis de ſepult. in 6.*
(13) *Cap. placuit 25. q. 5. C. duobus 13. q. 2.*
(14) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. Cap. 19., & C. 1. in fine de Torneam.*
(15) *C. ſtatuimus infra de maled.*
(16) *C. 2. infra de rap.*

tentiæ occumbentes. Sexto, Monachi mortui cum peculio. Septimo, nominatim interdicti, & excommunicati [17]. Octavo, Impœnitentes omnes, quos tales deceſſiſſe conſtiterit. Nono, qui in Paſchate Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentum omiſerunt. Decimo, Uſurarii. Pro Sepultura vero vetitum eſt quidquam exigere, niſi quantum moderati ſumtus inductum ab aliqua conſuetudine fuerit, ſi Parochiani gratis ſolvere cœperint, & ſponte, ac ſine pactione; taliſque præſtatio Parochianorum arbitrio præfiniatur, accedente ad eam conſuetudinem totius populi voluntate [18].

De Canonica portione.

TITULUS XXV.

CUm quis aut Sepulturam majorum ſuorum habet extra Parochiam, aut extra eamdem alibi elegerit, ex relictis Eccleſiæ, ubi ſepelitur, detrahenda eſt quarta pro Eccleſia Parochiali, quæ quarta Parochialis appellatur [1]. Item ex relictis Eccleſiæ in Diœceſi exiſtenti detrahitur quarta pro Epiſcopo, quæ quarta

(17) *Clem.* 1. *de ſepult.*

(18) *Vallenſ. in decret. tit. de ſepult.* §.8.

(1) *C. cum ſuper, & C.* 1. *& C. certificati de ſepultur.*

ta dicitur Epiſcopalis (2) ; & utræque Canonicæ portionis nomine continentur. Ac ſane quarta Parochialis ea ratione detrahitur, quod ea Eccleſia, quæ miniſterium præbuit Sacramentorum, digna ſit, quæ lucri partem pro levamine laborum conſequatur; eademque ratio induxit quartam Epiſcopalem ob ſuſceptam ab Epiſcopo Animarum curam [3]. Eſt autem Parochialis quarta varie definita pro conſuetudine, ſcilicet Regionis, aut Eccleſiæ; modo ſcilicet dimidia, modo tertia, modo quarta pro integra (4). Amittitur autem jus quartæ Parochialis, ſi 40. annis cum titulo, aut ſine titulo ab immemorabili tempore præſcribatur(5). Detrahitur quarta hæc ex candelis, aliiſque lucris funerum, & de relictis ei Eccleſiæ, ubi quis ſepelitur (6): & iis, quæ in mortis extremo relinquuntur: non ex donationibus inter vivos, neque ex legatis pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniverſario ſeptimo, viceſimo, aut triceſimo die, aliiſque in divinum cultum per-

(2) *C. requiſiti in princip. de teſtam.*
(3) *Innoc. C. cum ſuper 8. C. in noſtra 10. de ſepult. C. cum quis eod. in 6. C. requiſiſti 15, de teſtam.*
(4) *C. 1., & 2. de ſepult., & C. certificati 9. ubi DD. eod.*
(5) *Abbas C. certificati de ſepult.*
(6) *Gloſs., & Abbas eod.*

perpetuo relictis, dummodo talis color non ſit quæſitus, ut ſuo jure Parochus privetur (7). Item dummodo hæc relicta non ſint Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus, qui & in his, uti & in cæteris legatis, detractionem patiuntur (8). Neque detrahitur de relictis pro male ablatis, aut pro equis, & armis militum Hieroſolymitanorum in præſidium Terræ Sanctæ (9). Et debetur quarta iſta funeralis illi etiam Parochiali, cui aliquid fuerit legatum, cum quo hæc minime compenſatur: eam enim quartam non debet defunctus, ſed Eccleſia, ubi ſepelitur ex ejus electione (10). Epiſcopalem vero quartam detrahit Epiſcopus de iis, quæ relinquuntur quibuslibet ſuæ Diœceſeos Eccleſiis, etiam exemtis (11): quamvis teſtator Eccleſiæ, non Epiſcopo velle relictum expreſſerit (22). Neque aliter ab ea Epiſcopus excluditur, niſi per quadragenariam præſcriptionem (13). ejuſque quantitas, uti Parochialis, etiam varie pro loci conſuetudine definitur. Et ſicuti

(7) *C. ult. de teſtam. C. in noſtra* 10. *de ſepult.*
(8) *C.* 2. §. *hujuſmodi. Clem. de ſepult.*
(9) *Cap. in noſtra de ſepult.*
(10) *Clem. dudum de ſepult. Vallenſ. hoc tit.*
(11) *Cap. off. de teſtam., & can. conſtitutum, ubi Gloſſ. V. tertium* 16. *q. u.*
(12) *C. requiſiſti verſ. ſi quis autem de teſtam.*
(13) *C. de quarta de præſcript.*

ſicuti Epiſcopus deducit ex relictis Eccleſiæ, ita & Eccleſia Cathedralis deducit ex relictis Epiſcopo, niſi relinquatur a propinquo, aut expreſſe a teſtatore excludatur (14). Et ſi relictum ſit aliquid Epiſcopo, & Eccleſiæ Cathedrali conjunctim, ſit inter eos Canonica diviſio, etiamſi partes teſtator fecerit, niſi velint ſtare voluntati teſtatoris. Quamvis autem Eiſcopus etiam ex relictis in favorem Cappellarum, & Monaſteriorum partem detrahat, eæ tamen non detrahunt ex relictis Epiſcopo, in quo diſtinguuntur a Cathedralibus, quibus cum Epiſcopo conjunctio eſt arctior.

De Decimis.

TITULUS XXVI.

DEcima eſt quota mobilium bonorum Sacris Miniſtris debita, pro quibus ex omnibus fructibus rerum ſive immobilium, ſive mobilium, tum viventium, tum non viventium, & ex quacumque honeſta negotiatione decima pars eſt detrahenda (1): quæ pars pactionibus, vel conſuetudinibus redigi poteſt ad minorem

rem

(14) *C. requiſiſti §. ab extraneo de teſtam.*

(1) *C. ex multiplici 3. C. non eſt 22. de Decimis C. pervenit 5., & C. ex tranſmiſſa 23. eod., & C. ex parte C. a nobis 24. eod.*

rem quantitatem. Sunt autem decimæ vel prædiales, ex fructibus nempe prædiorum, aut ædium; vel perſonales, ex honeſtæ artis, aut profeſſionis, aut venationis, aut piſcationis, aut laboris lucro (2); vel miſtæ, de fructibus ſcilicet, quos ex gregibus, & armentis induſtria noſtra percipimus (3). Hoc autem præcipue differunt perſonales & miſtæ a prædialibus, quod prædiales debentur ſine impenſarum, aut tributorum deductione; nam ſine illa deductione ſunt etiam fructus (4), & debentur Parochiis, quarum in finibus prædia ſunt ſita (5); aliæ vero ſolvuntur Parochiis, in quibus Sacramenta percipiuntur, & ſolvendæ ſunt, deductis expenſis: id enim intelligitur in negotiatione lucrum, quod ſupereſt, ſumptibus deductis (6); ſolvuntur vero decimæ Parochis, qui debent ex exactis decimis detrahere pro Epiſcopo quartam, quæ appellatur quarta Decimarum (7). Ad ſolutionem prædialium Decimarum non modo Chriſtiani omnes tenentur, ſed etiam Judæi, & Pagani, ſi prædia poſſi-

(2) *C. ad Apoſtolic. 20. C. tua nobis 26. C. non eſt, C. ex parte, & ſeq. de decimis.*
(3) *C. pervenit cum ſeq de decimis.*
(4) *C. cum homines 7., & C. non eſt 22. de decim.*
(5) *C. quoniam 13. eod.*
6) *C. ad Apoſtolicæ, C. 20. de decimis.*
(7) *C. de quarta de præſcript.*

deant; propterea quod onus Decimarum ineſt prædiis ipſis, cum quo onere prædia tranſeunt ad quoſcumque (8): adeout ex prædiis locatis Decimas conductor, qui fructus colligit, ſolvere cogatur, cum Decima ſit pars fructuum, non prædii (9). Neque ab obligatione præſtandarum Decimarum quis eximitur, niſi primo, ex privilegio Summi Pontificis (10). Secundo, præſcriptione immemorabili, ſi ſit ſine titulo, cum titulo vero præſcriptione quadraginta annorum (11). Tertio, conventione, ſive pactis. Quarto, voluntaria remiſſione (12). Ex prædiis vero, quæ recenter ad culturam rediguntur, cum antea frugifera non eſſent, quæ appellantur novalia, Decimæ debentur Parochiali Eccleſiæ, cujus infinibus novalia exſurgunt, vel ſi exſurgant intra diverſarum Parochiarum limites, debentur iis Parochiis, in quarum ſunt limitibus, pro modo limitum, quibus agri con-

tin-

(8) *C. commiſſum 4. C. nuncios 5. C. ex transmiſſa 23. de decim. C. ult. §. cæterum eod. in 6. C. terris; C. ſi quis locus cum ſim. 16. q. 1. C. cum non ſit 33. h. tit. C. paſtoralis eod.*

(9) *C. dilecti C. a nobis de decimis.*

(10) *C paſtoralis de decimis.*

(11) *C. 1. de præſcript. in 6. C. 4. 6., & C. 8. de præſcript.*

(12) *C. quia circa de privil. C. ult. 16. q. 1.*

inentur (13). Si vero ex limitibus porio prædiorum definiri non poſſit, ſtanlum eſt Epiſcopi ſententiæ, utri velit plus, aut minus attribuere (14). Porro i concedatur perceptio Decimarum, conceſſæ non cenſentur Decimæ novalium: quia hæ novam habent cauſſam (15): nec ſi alicubi Decimas præſcripſerit, præſcripſiſſe cenſetur novalium Decimas, quia hæc poſtea prodierunt. Decimas vero non ſolvens eſt excommunicandus, & Eccleſiaſtica Sepultura privandus (16).

De Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.

TITULUS XXVII.

NOn ſolum Eccleſiaſticis, ſed & Civilibus Legibus rerum Eccleſiaſticarum alienatio prohibetur, ſi neceſſitas non urgeat (1), & latiſſime accipitur alienationis vox, ut etiam hypothecam, & locationem ultra triennium, nempe ad lon-

(13) *C. cum contingat de decimis C. quoniam 13. eod.*
(14) *DD. cap. pervenit de decimis.*
(15) *Cap. cum contingat de decimis.*
(16) *C. omnes decim. 16. q. 7. Conc. Trid. cap. 12. ſeſſ. 25. de reform.*
(1) *Novell. 120., & 7.*

longum tempus comprehendat. Permiſſa tantum eſt alienatio rerum, quæ retentæ corrumperentur (2), aut proventu carerent, quales ſunt terrulæ, vineolæ, aliæque res immobiles exigui pretii (3): quibus exceptis, ſi quid alienetur, incurritur pœna Extravagantis *Ambitioſæ*, cum irritatione contractus, ut ex decreto Sacræ Congregationis ab Urbano VIII confirmato (4). Suſtinebitur vero alienatio, ſi proceſſerit ex urgenti neceſſitate, puta æris alieni diſſolvendi (5); vel ſi pietas ſuadeat ad redimendos captivos, aut alendos pauperes, (6) quorum cauſſa bona in Eccleſia conſervantur, vel utilitas manifeſta Eccleſiæ id flagitet (7). Accedere tamen oportet ad permiſſam hanc alienationem etiam ſolemnitates: nempe communicandus contractus cum Clero, ejuſque conſenſus, atque ſubſcriptio, & Prælati auctoritas ſunt adjungenda (8). Præſcriptio vero prævalet contra Eccleſiam quadragenaria: contra Ec-

(2) *Extravag. ambitioſæ h. tit. Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 11. de reform. Sac. Congreg. apud Quarantam in ſumma bull. V. alienatio.*

(3) *C. terrulas 12. quæſt. 2.*

(4) *Vid. Nicol. inſtit. civil. lib. 2. tit. 1. v. 29.*

(5) *Clem. p. h. tit. cap. 1. de pignor.*

(6) *C. autem cap. Gloriæ 7. 12. q. 2.*

(7) *C. ut ſupra h. tit. d. Clem. 1.*

(8) *C. 1. de rebus Eccl. non alien. ſine except. cap. Alienationes 12. q. 2.*

Eccleſiam vero Romanam tantum centenaria (9). Eſt & quædam alienatio non prohibita, deſcendens ex contractu Jure Canonum celebrato (10), cujus habemus etiam in Juſtinianeo jure veſtigium (11) quæ precaria vocatur ob id, quod ſimilitudinem habeat cum precario, quo res noſtras rogati, concedimus aliis fruendas, noſtroque arbitrio repetendas, a quo precaria hæc differt, quod hæc revocari nequeat, niſi præter rationem contracta fuerit, ſed ad longum tempus, vel ad vitam data, quinto quoque anno renovanda (12). Eſt & conceſſio uſusfructus rei Eccleſiaſticæ, vel in retributionem donationis Eccleſiæ factæ, vel in remunerationem obſequiorum, & Miniſteriorum, quæ quis Eccleſiæ præſtiterit. Quo contractu traduntur tantum res immobiles, cum contractu precarii tam mobiles, quam immobiles concedantur.

De Peculio Clericorum.

TITULUS XXVIII.

PEculium dicitur quaſi parva pecunia (1), quod Jure Civili eſt vel caſtrenſe,

(9) *C. illud cap. ad audientiam de præſcript.*
(10) *Tot. tit. de precar.*
(11) *Nov. 120. de alien., & emphit.*
(12) *Cap. 1. de precar.*
(1) *L. depoſiti §. 2. ff. de pecul.*

ſe, vel profectitium, vel adventitium. Adventitium eſt, quod ex donationibus, vel ex hæreditatibus, ſive extraneorum, ſive conſanguineorum deſcendit; profectitium, quod ex bonis paternis; caſtrenſe, quod in militia ex belli occaſione comparatum eſt, quaſi caſtrenſe vero, quod ex literarum, & artium profeſſione fuit adquiſitum. Ad caſtrenſe autem peculium rediguntur bona Clericorum, quæ in Eccleſiæ miniſterio comparaverunt; cum hæc ſacra militia merito appelletur. Clericus enim aut patrimonialia poſſidet, & eorum diſtractio, atque conſumtio ipſius arbitrio relinquitur; aut poſſidet ea, quæ de bonis Eccleſiaſticis ſibi aſſignatis ad eum pervenerunt, veluti fructus beneficii ſibi attributi, & hi etiam ipſius arbitrio permittuntur, cum in illius dominium tranſeant ex receptiore ſententia; ſed certo modo eos debet adminiſtrare, ut ſcilicet, quod ei ſupereſt ad vitæ neceſſaria, in pios uſus conferat (2). Morienti vero Clerico in rebus patrimonialibus ſuccedunt, vel proximi ab inteſtato, vel ex teſtamento ii, quos hæredes inſtituit, aut Eccleſia, ſi neque legitimos, neque teſtamentarios hæredes reliquerit (3). De rebus autem propria induſtria quæſitis,

(2) *D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7.*
(3) *C. ubi Gloſſ. de ſucc. ab inteſt.*

tis, & de fructibus beneficiorum, quos quotidiano victui parcendo ſibi reſervavit, liberum habet ſtatuendi arbitrium(4). Alios vero beneficiorum fructus, etſi viventes Clerici valide donent, morientes tamen teſtamento relinquere vetantur veteribus Canonibus (5).

Meliorationum porro a Clerico in beneficiis factarum tum poſſunt hæredes illius æſtimationem repoſcere, ſi conſtet, factas fuiſſe patrimoniali pecunia.

Quod ſi Clericus ante ſuſceptum ordinem, bonaque Eccleſiaſtica adquiſita, nulla bona, vel exigua tantum poſſediſſet; quidquid reliquit, e beneficiorum fructibus collegiſſe præſumitur; ideoque ad Eccleſiam pertinebit, etiamſi ſit alieno emtum nomine (6).

Ad quam etiam Eccleſiam pertinebit quidquid illius cauſſa in Clericum translatum fuiſſet (7).

Verum præſens temporum conſuetudo remiſſior eſt in Clericorum bonis inquirendis; permittitque iis de perceptis fructibus teſtari. Qui vero Religioſo alicui

(4) *C. quia nos de teſtam.*

(5) *C. 1., & 2. B. cum inoff. C. quia nos C. relatum 12. de teſtam. C. Epiſc. 12. q. 1.*

(6) *C. inquirendum de pecul. Cleric. C. inveſtigand. 1. eod.*

(7) *C. 1. de teſtam.*

Ordini adſcribitur, is qualibet de re teſtandi facultatem amittit, ſi tria, quæ vocant ſubſtantialia, vota ediderit, nempe paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ.

FINIS LIBRI SECUNDI.

IN-

INSTITUTIONUM
JURIS PONTIFICII
LIBER TERTIUS.
De Judiciis.
TITULUS I.

JUDICIUM eſt cauſæ diſcuſſio in foro coram Judice, quæ diſcuſſio ex juriſdictione procedit. Eſt autem juriſdictio poteſtas de cauſſa ſive civili, ſive criminali judicandi, & judicata exequendi. Dividitur vero in Sæcularem, & Eccleſiaſticam. Eccleſiaſtica vero diſtinguitur in ſpiritualem, qua Eccleſia utitur ad condemnandos errores, & doctrinam emendandam; atque in

temporalem ad reos coercendos, & ſententias exequendas. Judicium conſtat ex actore, reo, judice, & cauſſa, de qua agitur, *C. forum §. conſtat V. S.* ac dividitur primo in ſpirituale, in quo de re, aut jure ſpirituali agitur; temporale, in quo agitur de re temporali, & mixtum, quod ex utroque trahit; rurſus aliud eſt judicium delegatum, aliud ordinarium; ordinarium eſt, quod coram judice ordinario exercetur. Eſt autem ordinarius judex, qui univerſalem juriſdictionem habet, ſive jure ſuo, ſive ſuperioris beneficio, quales ſunt Epiſcopus, Archiepiſcopus, Legatus, qui & juriſdictionem ſuam alteri delegare poſſunt, quales Legati Sedis Apoſtolicæ, qui habent & ipſi jus delegandi, cum ſint inſtar ordinariorum (1). Judicium delegatum eſt id, quod coram judice delegato exercetur. Judex autem delegatus eſt is, qui non habet juriſdictionem jure ſuo, ſive jure Magiſtratus, ſed mandatam ſibi ab alio, nempe a judice ordinario, quapropter non poteſt eam juriſdictionem alteri mandare (2), niſi delegatus ſit a Principe, tum enim ſubdelegare alium pote-

(1) *C. 2. de off. leg. in 6. Clem. unica eod.*

(2) *Leg. a Divo Pio in princ. ff. de re judic. C. 4. ubi DD. de foro compet.*

poterit [3]. Eſt etiam judicium vel civile, ubi de bonis, & juribus agitur, vel criminale, ubi agitur de deliɛtis. Dividitur præterea judicium in petitorium, & poſſeſſorium. Petitorium eſt, in quo de proprietate agitur, vel de alio jure ſeorſum a poſſeſſione, vel quaſi: poſſeſſio eſt rerum corporalium, puta prædiorum; quaſi poſſeſſio eſt incorporalium, uti uſusfructus, ſervitutis [4]. Dicimur autem agere petitorio, ſi petamus hæreditatem, vindicemus ſervitutem, vel quocumque de jure, puta eligendi, aut de dominio diſceptamus. Judicium poſſeſſorium eſt, in quo de ſola poſſeſſione quæritur, nempe poſſideat ne quis, an non, & de adipiſcenda, retinenda, & recuperanda poſſeſſione, reſervata quæſtione dominii ad maturius examen. Etenim nihil habet commune poſſeſſio cum proprietate [5], licet poſſit utrumque judicium cumulari. Separata vero quæſtio de poſſeſſione præſtat, ut poſſeſſione pro-

(3) *C. ult. §. penult., & C. ſignificaſti de offic. deleg.*

(4) *L. 4. in princ., ubi Gloſ. de acquir., vel amitt. poſſ. l. ſi quis diuturno in princ. ff. ſi ſervitus vindic.*

(5) *C. 3. 4. 9. de cauſſ. poſſ. & propr. l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquirenda poſſeſſ.*

bata, adverſario incumbat probare jus ſuum in petitorio, quo non probato, res manebit apud poſſeſſorem [6]. Tandem judicium dividitur in extraordinarium, & ordinarium, quod & ſummarium dicitur, eſt, in quo negliguntur ſolemnia, & ſubtilia judiciorum, ſervatis tantummodo ſubſtantialibus, nempe iis, ſine quibus veritas non cognoſcitur, & alia ſunt judicia poſſeſſoria, cauſſæ electionum, hæreſeos, in quibus ſufficit adducere probationes neceſſarias, citare, jurare de calumnia, & ſententiam proferre in ſcriptis, judice ſtante, vel ſedente [7], Ordinarium vero eſt, ubi ſolemniter proceditur, ſervatis omnibus judicialibus actis.

De Procuratoribus.

TITULUS II.

PRocurator ex Ulpiani definitione is eſt, qui aliena negotia mandatu Domini adminiſtrat. Sunt autem Procuratores vel extrajudiciales, ad negotia extra judicium gerenda, vel judiciales ad ſuſcipiendas, & agitanda in judicio.

---

(6) *§. commodum poſſeſſionis inſt. de interdictis l. ult. C. ſi ſervitus vindicetur.*

(7) *L. pax de moment. poſſ. l. momentanea Cod. unde vi C. novis de judic. Clem. ſæpe de V. S.*

judicio cauſſas nomine alieno. Conſtitui Procuratores in judiciis poſſunt, quicumque non prohibentur. Prohibetur vero primo, minor XXV annis ex jure communi, ut plures exiſtimant (1): in Urbe vero minor XX Secundo. Mulier propter ſexus pudorem (2). Tertio, Miles (3). Quarto, redemptores litium (4). Quinto, Excommunicatus. Sexto, Fiſcus, Univerſitas, & Civitas, ne publica potentia privatum adverſarium opprimant (5). Septimo, qui reipublicæ gratia eſt abfuturus. Octavo, Epiſcopus, & univerſi Sacerdotes, & Monachi, exceptis Monaſterii cauſſis, ne a Divino Miniſterio abſtrahantur (6). Nono, Regulariter Clerici prohibentur apud judicem ſæcularem poſtulare, niſi pro Eccleſiæ ſuæ cauſſa, vel neceſſitate coacti pro conjunctis, aut miſerabilibus perſonis.

(1) *L. exigendi Cod. de procurator. ubi Jaſon. n. 19. & l. neque n. 3. Cod. eod. Panormit. in C. non juſte eod.*
(2) *L. neque fœmina l. fœmina ff. eod.*
(3) *L. qui ſtipendia Cod. eod.*
(4] *Cap. intelleximus de judic.*
(5) *L. 3., & tot. tit. C. ne fiſcus, vel reſp., & Cod. ne liceat potentior.*
(6) *C. Monachus 16. q. 1. clem. 3. de Cleric., vel Monach. eod. tit. in decr.*

nis (7). Non tamen in omnibus cauſſis dari Procurator poteſt; nam in criminalibus non licet conſtituere Procuratorem, ſive ad accuſandum, ſive ad defendendum (8). Expirat autem procurationis mandatum pluribus modis: primo morte mandantis, re integra (9), re autem non integra, ſive lite conteſtata, poteſt mandatum expirare, ſi Prælatus, vel alius pro Eccleſia, vel beneficio Procuratorem conſtituerit. Nam Prælato, vel alio decedente, Sedeque vacante, lis non progreditur (10). Secundo, morte ipſius Procuratoris, mandatum enim non tranſit ad hæredem. Tertio, mutuo diſſenſu conſtituentis, & conſtituti (11). Quarto, per revocationem a Domino factam, lite nondum conteſtata; nam lite conteſtata, Procurator dominus litis efficitur, nonniſi ex juſta cauſſa revocandus, veluti ſi ſuſpectus ſit, vel affinis detegatur adverſarii, vel morbo affectus. Quinto, ſi Dominus litem per ſe agere velit.

De

(7) *C. ult. de poſtul.*

(8) *C. veniens de accuſ. l. penult. §. ad crimen ff. de publicis judiciis.*

(9) *L. nulla Cod. de procur. l. ſi defunctus ff. eod.*

(10) *Clem. ult. de procurat. Cap. 1., & ult. ne Sede vacant.*

(11) *L. unica §. ubi autem C. de cad uc. toll.*

De Arbitris.

TITULUS III.

ARbiter eſt in jure, qui conſenſu partium, ſine jurisdictione, ſine judiciali forma de controverſia, judicioque cognoſcit. Eſt autem vel Arbiter juris; quando alicujus arbitrium eligitur jure, vel ſtatuto aliquo; aut conſuetudine ita jubente; ut evenit inter conjunctos invicem litigaturos, qui etiam dicitur Arbiter neceſſarius: vel eſt Arbiter voluntarius, qui ſuſcipitur ſponte a partibus, ut ſine ulla judiciali figura, apud eum diſceptetur; & appellatur etiam arbitrator, & amicabilis compoſitor: cujus arbitrium, quia prorſus in eo negligitur omnis forma juris, non appellatione, ſed boni viri arbitratu corrigitur. (1) Vel Arbiter ſuſcipitur etiam voluntate Partium, & in eum compromittitur, ut ſervetur forma juris, & is quidem ſimpliciter Arbiter dicitur, cujus arbitria ſunt inſtar judiciorum. Dicitur autem Arbiter receptus, quia in eum fuit compromiſſum, & is cauſſam ex compromiſſo recepit, adjecta pœna contra eum, qui ſententiæ non parue-

(1) *L. ſocietatem §. arbitrorum ff. pro ſocio.*

paruerit. Jure tamen Codicis, etiamſi nulla pœna intervenerit, ut Arbitri ſententia obliget, ſatis erit fuiſſe emologatam, ſive adprobatam, aut expreſſe, puta per ſubſcriptionem Partium, aut tacite per decem dierum lapſum, quo ſpatio, ſi Partes tacuerint, ſententia tenentur (2). Verum Jure Canonico ſi pœna ſit adjecta, poterit adverſus diſſentientem agi ad pœnæ ſolutionem; ſin minus, contra non parentem agendum erit, ad id, quod intereſt, refectis ſumptibus litis (3). Cæterum ſi arbitrium, vel laudum tacite, vel expreſſe adprobatum fuerit, vel jurejurando firmatum, parendum ei erit ab utraque Parte, veluti ſententiæ judicis. (4)

De in Jus vocando.

TITULUS IV.

IN Jus vocare idem eſt, quod citare; citatio autem eſt actus judicialis, quo juſſu Judicis quis in judicium ſui juris experiundi cauſſa vocatur, atque ab ea quodlibet judicium eſt inchoandum. Eſt

(2) *L. cum antea C. de receptis arbitris.*
(3) *C. per tuas de arbitris.*
(4) *C. 2., & C. per tuas de arbitris C. de pactis in 6., & tot. tit. de jurejur.*

Eſt autem vel realis, qualis erat apud Veteres per manus injectionem in eum qui vocatus in Jus ire nollet; vel verbalis, quæ procedit ab auctoritate Judicis, cujus juſſu verbis, vel litteris quis in judicium vocatur; ſive per ſatellitem vocetur, aut nuntium, aut apparitorem; ſive per præconem, tubam, aut campanam; ſive propoſitis edictis, quæ dicitur vocatio, & citatio edictalis, eaque tum emittitur, cum quis nequit alio modo citari, ſive ob loci periculum, aut diſtantiam, ſive ob rei latitantis fugam (1). Hinc edictalis citatio, ut ad notitiam citati perveniat, proponi debet in locis vicinis, nam ex locis remotioribus non cogit (2). Item citatio eſt vel juris, cum ipſa lex terminum, aut diem ad aliquid faciendum ſtatuit, quo elapſo, quis damnum incurrit (3); vel hominis, cum quis mandato Judicis, ut diximus, in Jus vocatur. Rurſus citatio eſt vel ſimplex, vel peremtoria. Simplex eſt, quo citato non ante contumaciam adſcribit, quam poſt tres terminos certis dierum in-

(1) *C. cauſam de dolo, & contum. Clem. 1. de jud. C. ſtatuimus, ut ii de offic. deleg.*
(2) *Clem. unica, & C. ubi periculum §. porro de elect. in 5.*
(3) *Cap. 1. de appell. in 6.*

intervallis præfinitos, quæ intervalla decem dies ſingula continebant jure veteri, at jure novo continent triginta (4); quæ tamen arbitrio Judicis pro loci, ac rei qualitate reſtringuntur, aut laxantur (5). Peremptoria citatio eſt, quæ inſtar eſt omnium ſimul ſimplicium, quarum ſpatium reſtringit; eaſque ita perimit, ut ſi ad conſtitutum diem citatus non comparuerit, contumax habeatur (6). Ut autem citatio recte procedat, hæc ſunt obſervanda. Primo, fieri debet inſtante Parte, exceptis publicis cauſſis; ubi Judex ex officio procedit (7). Secundo, continere debet mandatum Judicis competentis, ſive ordinarii, ſive delegati, ne alioquin ſit inefficax (8), & delegatus inſerere debet ſuæ delegationis litteras, & tenorem (9). Tertio, exprimendum eſt nomen, & cognomen,

cita-

(4) *Ant. qui ſemel, & l. ſemel tres denunciationes C. quomodo, & quando judex l. & tertium ff. de judic.*

(5) *L. nonnunquam in fin. ff. de judic. C. conſuluit de off. deleg., & C. 1. de feriis.*

(6) *DD. 11. ff. de judiciis Innoc. C. 22. ad petitionem de accuſ.*

(7) *C. qualiter 34. de accuſ.*

(8) *L. neminem C. de exhib. reis.*

(9) *L. cum in jur. de offic. deleg.*

citati, ne in ancipiti perſona quis decipiatur. Quarto, indicanda ſaltem eſt iis, & cauſſa, propter quam reus citatur, ut ſe poſſit ad judicium comparare (10). Quinto, notandus eſt judicii locus, ut reus ſecum de fori competentia, & ſinceritate acceſſus deliberare queat (11). Sexto, inſerendus eſt dies judicio dictus, ne reus ad diem comparere cogatur, in quo venire ad Judicem non tenetur. Ubi autem Nuncius citandi mandatum acceperit, debet citationem exequi, ſive mandatum implere, ipſo reo citato; ac ſi ejus conveniendi facultas non fiat, citato prius procuratore, vel relicto in domo rei citationis exemplo, quam copiam vocant, aut in vicinia, ut citatio innoteſcat (12). Quod ubi fuerit executum, debet id in acta referre, ſive relationem citationis executæ apud acta publica facere (13), cui relationi cre-

ditur

(10) *C. præterea de dilationibus, ubi Gloſſ. C. cum dilecti de dolo, & contum. Clem. 1., ubi Gloſſ. in V. pene ut lite pen l.*

(11) *C. ſtatutum §. In nullo de reſcript. in 6. C. pen. de off. Vicarii Clem. paſtoralis §. notorium de ſent., & re judic.*

(12) *C. cauſam de dolo, & contum. Gloſſ. in Cap. cum a nobis de teſtam.*

(13) *C. cum dilecti de dolo, & contum. C. venerabili de off. deleg.*

ditur propter ipſius fidem publice electam. Effectus autem citationis ſunt. Primo, ut qui citatus non comparuerit, doloſus reputetur, & contumax, ideoque certis pœnis in eum animadvertatur (14). Secundo, perpetuat Judicis delegati juriſdictionem [15], unde, ſi poſt citationem quis alterius Judicis forum ſortiatur, in ea cauſſa jus revocandi demum non habeat; ſive non poteſt actorem trahere ad novum forum, cui ſubeſſe cœpit [16]. Tertio, interrumpit præſcriptionem [17]. Quarto, litis pendentiam inducit, ita ut nihil interea poſſit innovari. Citari vero quis debet apud ſuum, & competentem Judicem, non vero apud eum, cui juriſdictioni non ſubeſt. Hinc oportet attingere aliquid de foro competenti. Forum autem quis nanciſcitur pluribus modis. Primo, ratione domicilii, ac ſi quis opes pluribus in locis habeat, & ibi alternis temporibus, æquis temporum ſpatiis moretur, iiſdem omnibus in locis domicilium

(14) *C. propoſuiſti de foro competenti.*
(15) *C. 10., & ult. de offic. deleg.*
(16) *C. propoſuiſti, ubi Gloſs. de foro compet. C. gratum de offic. deleg.*
(17) *L. ult. Cod. de annal. except.*

lium habere cenſetur (18). Secundo, ratione rei quæſitæ, unde reus conventus actione reali, vel miſta, ibi reſpondere tenetur, ubi ſita res eſt, de qua agitur, ſive immobilis ſit, ſive mobilis, quæ ibi ſit permanſura (19). Tertio, ratione contractus, in cujus Territorio enim contractus eſt initus apud eum Judicem contrahentes diſceptare coguntur; ibi autem quis contraxiſſe dicitur, quo ſolutionem deſtinavit (20). Quarto, ratione delicti, in cujus enim Judicis loco quis delictum commiſit, illius animadverſioni ſubjicitur (21). Quinto, ratione conſenſus, ſi quis enim in Judicis non ſui juriſdictionem conſenſerit, tum ibi conventus non poteſt litigantem alio trahere (22), excepto Clerico, qui non poteſt in Judicem laicum cum ordinis injuria conſentire; non enim in poteſtate ſingulorum eſt publico juri dero-

(18) *C. dilecti de foro competen. l. Labeo cum ſeq §. penult. ff. ad municipalem.*

(19) *Cap. ſane C. ult. de foro competenti l. ult C. ubi in rem act.*

(20) *Dict. C. ult., & C. 1. de foro competenti in 6. l. contraxiſſe de oblig., & actio n.l. 1. Cod. de jurariſd. omn. jud.*

(21) *Cap. poſtulaſti, & C. ult. de foro competen.*

(22) *Dict. Cap. ſignificaſti, & C. 1., ubi Gloſſ. de off. deleg. l. ſi convenerit. ff. de jud.*

derogare. Sexto, ratione continentiæ cauſſarum, cum ſcilicet cauſſæ ita connexæ ſunt, ut quaſi eadem linea continuatæ, non poſſint in plura tribunalia ſcindi, ne contrariis ſententiis eadem ſecum res pugnare videatur (23). Septimo, ratione privilegii, quales ſunt Clerici, qui in forum ſæculare propter dignitatem ordinis, ne volentes quidem, conveniri poſſunt (24): niſi Clericus fuerit Vaſſallus, & de cauſſa feudali agatur (25).

De Dolo, & Contumacia.

TITULUS V.

CONtumax eſt, qui Judici, vel Magiſtratui non obtemperat; qualis eſt is, qui tribus edictis, aut uno pro tribus, quod peremtorium dicitur, ad judicium vocatus, venire neglexerit, ſive ſui copiam non fecerit; cum nulla juſta cauſſa impediretur (1), vel cum venerit, Judici obtemperare recuſaverit (2), aut ſine Judicis venia ſuſce-

(23) *C. penult. de integr. reſtit.*
(24) *Cap. ex tranſmiſſa cum ſeq. eod.*
(25) *Cap. cum contingat, & Cap. poſtulaſti. & Cap. ſi diligenti de foro competenti.*
(1) *L. contumacia ff. de re judic.*
(2) *L. unica, ſi quis juſdicenti non obtemperaverit.*

ſuſceptum judicium deſeruerit (3). Pluribus autem pœnis Judicis arbitrio ſubjiciuntur contumaces, ac primo, litis damno (4). Secundo, mulcta per Judicem dicta (5). Tertio, condemnatione in ſumtus litis (6). Quarto tandem, ubi alia ratione coerceri quis nequeat, habet locum excommunicatio (7). Sed celebrior pœna contumacium eſt miſſio in poſſeſſionem bonorum petitorum non tanquam dominus, ſed tanquam cuſtos rei ſervandæ cauſſa (8). Ac ſi per annum reus in ea contumacia perduraverit, neque dederit cautionem de ſtando juri, ſive non promiſerit ſe judicio adfuturum anno elapſo, actor in vera poſſeſſione bonorum conſtituitur, reſervata abſenti quæſtione ſuper proprietate (9). Quarum poſſeſſionum prima inducit pignus prætorium, traduntur enim res loco pignoris, & dicitur poſſeſſio ex primo decre-

(3) *C. cauſam de dolo, & contumacia.*
(4) *L. contumacia ff. de re judic.*
(5) *L. 2. ff. ſi quis in jus vocatus.*
(6) *C. cum dilecti h. tit.*
(7) *Conc. Trid. ſeſ. 24. C. 5. de reform. C. tuæ. fraternitatis, ut lite non conteſt.*
(8) *C. ult. §. in alio, ut in lite non conteſt.*
(9) *C. prout nobis, & C. contingет de dolo, & contum. C. 1. de eo, qui mittitur in poſſeſſ. rei ſervand. cauſſa.*

decreto. Secunda vero conſtituit veram poſſeſſionem, in quam actor immittitur tanquam dominus, & immitti dicitur ex ſecundo decreto.

De Libelli conceptione, & oblatione.

TITULUS VI.

REo vocato, eidemque Judicem adeunti ſignificanda eſt cauſſa, cur vocatus fuerit, quod fit oblato Libello, ex quo petitionem actoris intelligat, & ſecum reputet, cedendum ne ſit actoris petitioni, an potius reſiſtendum: Eſt enim Libellus compendioſa ſcriptura, ex qua colligitur actoris petitio contra reum (1). Quamobrem XX. dies reo dantur ex jure communi ad deliberandum ſuper Libello, judicio ne contendere velit, an cedere; quæ judiciales induciæ vocantur (2). Dividitur autem Libellus in accuſatorium, ſive querimonialem; qui in cauſſis criminalibus porrigitur; & in conventionalem, ſive poſtulatorium, qui

(1) *C. ult. de libell. oblation.*
(2) *Aut. offeratur Cod. de lit. conteſt. relata a Gratiano can. induciæ 3. q. 3. ?. offeratur,*

qui datur in cauſſis civilibus (3). Uterque Libellus debet eſſe clarus, & eadem fere debet continere. Accuſatorius quidem contineat oportet primo, nomen accuſatoris. Secundo, rei accuſati. Tertio, nomen Judicis, coram quo accuſatio inſtituitur. Quarto, locum criminis. Quinto, tempus ejuſdem. Conventionalis vero continebit primo, nomen actoris. Secundo, nomen rei. Tertio, nomen Judicis. Quarto, rem petitam. Quinto, cauſſam petendi (4): ſunt autem omnes Libelli partes hoc dyſticho comprehenſæ.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & a quo:
Recte confectus quiſque Libellus erit.

Oblato Libello, ſi actor mutare non velit, inſpiciendum eſt, conteſtata ne fuerit lis, an non; & ſubſtantiam ne mutare actor velit, an aliquid vel addendo, vel detrahendo corrigere, ſubſtantia minime mutata; atque ante litem conteſtatam non modo emendari Libellus poteſt, verum etiam ipſius mutari ſubſtantia. Poſt litem vero conteſtatam, quia reus, & actor, hic-

K

(3) *C.* 1., *& ult. de libell. oblat.*, *& can. præſcripta §. libellorum* 2. *q.* 8., *& can. leg.* 2. *q.* 1.
(4) *Leg. libellorum ff. de accuſat.*

hic proponendo, ille vero excipiendo, quaſi contraxiſſe videntur, mutari quidem ſubſtantia non poteſt, ſed alia cauſſa in Libello proponenda eſt; emendare vero illum, aut declarare uſque ad concluſionem cauſſæ licebit (5). In cauſſis tamen ſummariis, ubi ſine ſtrepitu, & figura judicii proceditur, non eſt neceſſaria Libelli ſolemnitas (6).

De Exceptionibus, & Replicationibus.

TITULUS VII.

PErtractus in forum reus, armis & ipſe munitur, quibus adverſarium ſuum, nempe actorem pellat, & excludat. Eæ ſunt exceptiones. Definitur autem exceptio, actionis, vel intentionis excluſio. Replicatio vero eſt iterata exceptio, excludens reſponſionem rei. Dividuntur autem exceptiones in dilatorias, & peremtorias. Dilatoriæ ſunt, quæ principalem cauſſam non perimunt, ſed differunt ad tempus, quæque, ut Cajus inquit, evitari

(5) *C. examinata de jud. l. ſi quis intentione, ubi DD. ff. de judic., & leg. edita Cod. de edendo l. quidam ff. ſi certum pet.*

(6) *C. ſæpe de V. S.*

ri poſſunt [1]. Ut ſi mecum conveneris, ne intra quinquennium peteres, ſi intra quinquennium petieris, ego conventione illa per totum quinquennium tibi ſilentium imponam; te tamen haudquaquam perpetuo evitabo, nam quinquennio convenire me poteris. Harum vero exceptionum; quædam cauſſam ipſam reſpiciunt, & actorem, ut in ſuperiori exemplo, quædam vero perſonam Judicis, quia videlicet ſit incompetens, hoc eſt juriſdictionem in reum non habeat, cum ſit alterius fori, aut quod ſit ſuſpectus, & cum adverſario aut utilitate, aut affinitate, aut gratia conjungatur, ob eaſque cauſſas ipſius juſſa declinamus, ideoque has exceptiones declinatorias appellamus.

Reſpiciunt vero actorem exceptiones illæ, quæ agenti alienam cauſſam opponuntur de judicato ſolvendo, ut caveatur, vel ut reus ab actore, a quo ſpoliatus fuit, reſtituatur ante judicii progreſſum. Tandem reſpiciunt cauſſam exceptiones illæ, quæ opponuntur contra libellum, quod ſit vel obſcurus, vel ineptus; vel quod dies non ceſſerit ſolutionis, vel ſi opponitur

 pen-

(1) *L. 3. ff. de except.*

pendentia litis: atque cum commune ſit omnibus dilatoriis exceptionibus, ut ante litem conteſtatam opponantur (2); hoc tamen eſt inter declinatorias, & alias dilatorias diſcrimen, quod cum declinatoriæ perſonam Judicis reſpiciant, opponendæ ſunt ante omnes alias exceptiones, ne, ſi quis, omiſſis iis, ad alios pergat actus, videatur in judicem conſenſiſſe. Sed & poſt litem conteſtatam aliquando dilatoriæ utiliter opponuntur, ſi ſcilicet vel exceptiones ipſæ, vel earum notitia poſt cœptam litem ſuboriatur (3). Excommunicationis vero majoris exceptio, per quam actor, utpote a commercio fidelium excluſus, ab acceſſu judicii repellitur, id habet præcipuum, ut quamvis dilatoria ſit, poſſit tamen etiam poſt litem conteſtatam opponi, ne reus cum excommunicato comunicare compellatur (4). Verum ſi progreſſum fuerit ad appellationem, non poteſt amplius appellatio per exceptionem excommunicationis retardari (5). Reus autem excommunicatus, quamvis reconvenire nequeat, a legitimis tamen de-

(2) *Cap. inter Monaſterium de ſent., & rejud.*
(3) *Cap. paſtoralis de except.*
(4) *Cap. 1. de except.*
(5) *Cap. ſignificavit de excep.*

defenſionibus opponendis nequaquam excludetur (6). Exceptiones peremtoriæ ſunt, quarum vis eſt perennis, quæque perimunt jus actoris, ita ut perpetuo excludatur [7]: quales ſunt exceptio doli mali, metus, pacti conventi, ſolutionis, jurisjurandi, tranſactionis, præſcriptionis, rei judicatæ, & exceptiones deſcendentes ex S. C. Macedoniano, aut Vellejano, aliiſque legibus. Quarum exceptionum id eſt commune, ut poſt litem conteſtatam ante ſententiam proponi debeant, exceptis aliquibus, quæ appellantur litis finitæ, hoc eſt, quæ vetant, ne fruſtra novum judicium reſumatur, cum litem jam compoſitam, atque peremtam oſtendunt, ideoque licet eas opponere omni tempore, atque in omnibus judicii partibus, quales ſunt exceptiones tranſactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ (8).

De reſtitutione Spoliatorum.

TITULUS VIII.

TRipliciter poſſeſſio rei noſtræ in controverſiam venit, quia tripliciter

(6) *Cap. cum inter de excep.*
(7) *Cap. 1. de lit. conteſt. in 6.*
(8) *Cap. 1. de lit. conteſt. in 6.*

citer ea carere poſſumus, vel ſcilicet, quod eam nondum habuimus, vel quod alius eam, quam habemus, auferre nititur, vel quod, cum eam haberemus, alius eripuerit: quamobrem tribus modis Jus civile damno huic occurrit, nempe interdictis proditis tribus, in quibus de poſſeſſione diſceptatur. Primum appellatur interdictum adquirendæ, quo petimus poſſeſſionem rei nobis tradi. Secundum retinendæ, quo poſſeſſionem rei, quam habemus, nobis aſſerimus. Tertium recuperandæ, quo poſſeſſione rei nobis ablatæ repetimus, quod Jure Canonum appellatur ſpoliatorum reſtitutio, de qua hic ſubjicitur titulus, qui eſt ſuper re immobili, nam poſſeſſio rei mobilis repetitur actione furti, vel vi bonorum raptorum (1). Dejectus igitur poſſeſſione rei immobilis dicitur ſpoliatus; & virtute hujus interdicti propter odium violentiæ, quæ in turbanda poſſeſſione intervenit, ea celeritate reſtituendus eſt, ut nulli exceptioni, antequam poſſeſſionem recuperet, reſpondere cogatur, etiamſi is, qui dejecit, dominium ſibi aſſerat, aut crimen objiciat ſpoliato, vel arguat, illum

(1) *L. 1. ff. de vi bon. rapt.*

lum vitio poſſediſſe. Nulla enim harum exceptionum auditur, antequam dejectus in poſſeſſionem reſtituatur (2). In quam reſtitutionem veniunt omnia damna inde orta, & fructus a dejectore percepti, vel qui a ſpoliato percipi potuiſſent (3), licet ad ſpoliatorem non pervenerint (4).

De Litis conteſtatione.

TITULUS IX.

TRes judicii ſunt partes, quarum prima progreditur a citatione uſque ad litis conteſtationem. Secunda a litis conteſtatione uſque ad concluſionem in cauſſa, ſive ad ſententiam definitivam. Tertia eſt a ſententia definitiva uſque ad illius executionem. Pars quæ a citatione ad conteſtationem litis extenditur, non eſt judicii ſubſtantialis, ſed præparatoria, taleſque ſunt omnes actus, qui citationi, & litis conteſtationi interponuntur; unde arx, & fundamentum ipſius judicii eſt litis conteſtatio, quæ eſt veluti ad pugnam congreſſio, cum ſuperiora ſint

(2) *Can. re integranda 3. q. 1.*
(3) *Cup. graviſſ. de reſtit. ſpol. l. 1. §. non ſolum ff. de vi, & vi armata.*
(4) *Dict. l. 1. §. 39. ff. eod.*

quaſi provocatio quædam, atque velicatio. Conteſtatur autem lis per petitionem in jure, ac reſponſionem conſequentem, cui cohæreat contendendi animus (1): qui animus adeſſe præſumitur, niſi præſumtio hæc declaratione contraria excludatur. Plures autem litis conteſtatio parit effectus. Primo enim inducit vitium litigioſi ſuper re in judicium deducta, itaut alienari non poſſit (2). Secundo, excludit deinceps exceptiones dilatorias, quibus reus conteſtando litem, renunciaſſe cenſetur (3). Tertio, inducit quaſi contractum inter litigantes, ut neuter, altero invito, a judicio diſcedere poſſit (4). Quarto, interrumpit inchoatam a reo præſcriptionem. Quinto, actiones omnes tempore perituras, & morte, perpetuat ad 40 annos (5). Sexto, inducit malam fidem in poſſeſſores, alioſque producit effectus, quos collectos habebis apud Speculatorem de litis conteſtatione §. penult., & ult. Ad impe-

(1) *C. unio de lit. conteſt.*
(2) *Ant. litigioſ. G. de judic.*
(3) *L. exceptionum Cod. de probat. Cap. inter Monaſterium de ſent., & re judic.*
(4) *L. ſervus communis, ubi Baldus ff. de noxal. act. Gl. leg. pen. ff. de tranſac.*
(5) *L. ult. Cod. de præſcr. 10., vel 40. ann.*

impediendum vero, ne quid innovetur in lite, ſufficit ſola citatio adducta in rei notitiam (6).

De Juramento Calumniæ.

TITULUS X.

UT judicia expeditiori via progrediantur, & retia calumniarum evitentur, viſum eſt, religione adſtringere litigantium fidem, ut ſi fefellerint, Deum habeant acriorem judicem, & Divinæ ultionis metu litigatores a calumnioſis conſiliis abſterreantur. Itaque poſt litem conteſtatam, & etiam quando ſine litis conteſtatione proceditur, in qua parte judicii viſum fuerit judici, defertur juramentum actori, & reo; quo promittat quidem actor ſe non calumniandi animo litem inſtruere, ſed opinione juris ſui, reus vero eadem bona ſuæ cauſſæ opinione obſiſtere adverſario; unde utrique promittunt, ſe nihil judicii corrumpendi cauſſa daturos, neque adducturos probationem ullam non neceſſariam, aut fallacem, neque operam daturos, ut judicium calumnioſe differatur (1). Quod

 jura-

(6 *Clem.* 2., *tut. lite pend.*

(1) *L.* 2. *in princ. Cod. de jur. calumn. C. ſtatutum* §. *inſuper de reſcriptis*.

juramentum judices præſtant ſuſcipiendi officii tempore, ut deinceps in ea obligatione perſeverent (2). Id autem juramentum ſi litigatores ſubire recuſent, actor quidem cauſſa cadet; reus vero pro confeſſo habetur (3). Si tamen hoc juramentum fuerit omiſſum, hoc ſolo vitio proceſſus minime infirmatur (4). Præſtandum eſt autem ab omnibus, & etiam a Procuratoribus nomine dominorum, atque ab Eccleſiaſticis in cauſſis propriis ſuæ Eccleſiæ propoſitis; non vero tactis Evangeliis [5]. Procurator tamen, ut juret, a domino, debet habere mandatum [6], & præſtatur in omnibus cauſſis etiam criminalibus, & ſpiritualibus, & tam in prima, quam in ſecunda inſtantia [7].

De

(2) *L. rem non novam de jud.*
(3) *C. ult. §. ult. de jur. calumn.*
(4) *Cap. 1. §. propter omiſſum de jur. calumn. in 6.*
(5) *C. ult. in princ. cum concord. de jur. calum.*
(6) *C. ult. eod. in 6.*
(7) *C. 2. in princ. de juram. calum. in 6. cum concord.*

De Probationibus.

TITULUS XI.

OMnis Probatio dividitur in plenam, & ſemiplenam; plena eſt, quæ plenam fidem facit judici de re, ſuper qua agitur, quale eſt teſtimonium duorum hominum, omni exceptione majorum, quorum fides eſt explorata, & communi opinione comprobata [1]. Item inſtrumenta publica, quorum fides non poteſt in dubium revocari. Unde incorruptæ fidei probationes appellantur [2]: & ipſa confeſſio partis in jure, ſive ad judicis tribunal [3]: & jusjurandum ab uno litigatori alteri delatum [4]. Semiplena probatio eſt, quæ fidem aliquam judici facit, at non plenam, ac potius opinionem injicit, ut eſt dictum unius teſtis, & fama, & privatæ ſcripturæ; probandi autem onus incumbit illi, qui aſſerit, unde regulariter incumbit actori, non reo, qui negando ita excludit actoris intentionem, ut illi probandi neceſſitatem

(1) *Cap. 2., & 3. de prop.*
(2) *DD. l. ult. Cod. de prob. l. emancipat. facta Cod. de fide inſtrum.*
(3) *L. 1. ff. confeſſ.*
(4) *L. 1., & 2. ff. de jurejur.*

imponat [5]. Reus autem onus probationis tum ſubit, cum negando, aliquid aſſerit: ac ſicuti actor probare debet intentionem ſuam, ita & reus ſuam exceptionem [6]: unde ſi conventus reus ex cauſſa mutui, neget ſe pecuniam accepiſſe, cogetur actor oſtendere, pecuniam fuiſſe a ſe datam. At ſi reus neget ſe pecuniam debere, quod ſibi credita fuerit, quando erat pupillus; tum reus demonſtrare tenetur, ſe acceptæ pecuniæ tempore fuiſſe pupillaris ætatis. Secundo tenetur probare reus, ſi actoris intentio præſumtione fulciatur; cogitur enim tum reus præſumtionem illam oppoſitis probationibus excludere [7]. Tertio probare debet reus negationem; ſi ſponte onus probandæ illius in ſe ſumpſerit [8]. Sed ſi actori probationes deerint, & adjuvari ſperet poſſe inſtrumentis, quæ apud reum adſervantur, tum illa reus edere cogetur, ſi vel utrique communia ſint, ut teſtamentum, ex quo quis aliquod legatum vindicet, vel ſint publica: alioquin propria inſtrumenta reus in proprium damnum actori præferre minime com-

(5) *C. bonæ mem. 23. §. porro exceſſus de elect. can. quod autem 6. q. 5.*

(6) *Cap. in præſentia de prob.*

[7] *Cap. contra morem diſt. 100. DD. in can. Pontif. 12. q. 3.*

(8) *Cap. 1. de reſtit. ſpoliat. l. circa, ubi Bartolus, & alii, ff. de probat.*

compelletur (9). Quoniam autem nulla eſt probatio major ea, quæ a proprii oris confeſſione procedit, ideo non devenietur ad probationes, niſi poſt tentatam utrinque confeſſionem, quod fit per poſitiones. Succeſſerunt poſitiones noſtrates in locum interrogationum, quæ fiebant olim ante litem conteſtatam in jure, ſive apud Prætorem, cum quis agere vellet actione reali, puta petitionis hæreditatis, aut rei vindicatione, & neſcius poſſideret ne, aut quo jure poſſideret reus propria cum confeſſione implicabat, aut negatione coarguebat mendacii; atque ex ipſius ore eliciebat, qua actione actor experiri deberet. In qua confeſſione, aut negatione ſumma totius cauſſæ conſiſtebat; & actio ex talibus interrogationibus oriens, actio interrogatoria vocabatur: unde titulus Digeſtorum de interrogationibus in jure factis, & interrogatoriis actionibus. Sed quia iniquum videbatur reum ante judicem urgeri, atque ab ſe ipſo arma contra ſe extorqueri, cæperunt hujus interrogationes etiam tempore S. C. exoleſcere, ac tandem omnino ceſſarunt. Unde illarum loco inſtitutæ fuerunt poſitiones, ſive articuli poſt litem conteſtatam, non totam cauſſam, ſed facta

(9) *Cap. 1. de probat. l. nimis grave Cod. de teſtibus l. qui accuſaverit Cod. de edendo.*

facta quædam reſpicientes, quæ ad cauſſam pertineant; ut iis confeſſione adverſarii conſtitutis, aut negatis pateat alteri, quid ſibi deinceps probandum ſit, quidve in probatis habendum (10); quæ quamvis fundandæ actioni, judicioque inſtituendo non valeant, tamen adjuvant cauſſam adſertione faſtorum. Itaque conceptis brevibus articulis, ſive ab actore e ſuo libello, ſive a reo, e ſua exceptione deductis, reſponſuro defertur calumniæ juramentum, quod forenſi lingua juramentum dandorum appellatur: poſteaque ab interrogato reſpondetur per verbum credit, vel non credit; ac ſi quis fateatur, urgebitur ſua confeſſione tanquam re jam probata; ſin inficietur, confutandus erit teſtibus, ſin reſpondere detrectet, in eum, utpote contumacem, tanquam in confitentem, vel negantem, prout adverſario erit utilius, proceditur (11); niſi interrogationes perplexæ ſint, aut dubiæ, captioſæ, vel obſcuræ, vel ſuperfluæ ad cauſſam non pertinentes. Quamobrem ut quis reſpondere teneatur in poſitionibus, omnia vitia ſunt vitanda (12). Ubi res confeſſione non clareſcit, ve-

(10) *Tot. tit. de confeſſis, & Cap. 1., & 2. eod. in 6. ſpeculator de probationibus §. 9.*

(11) *Cap. 2. de confeſſ. in 6.*

(12) *Gloſſ. 2. eod. in 6.*

veſtiganda eſt aliis argumentis, atque inquirenda vel teſtibus, vel ſcripturis, vel jurejurando, vel præſumtionibus. Igitur primo de probatione per teſtes videamas.

Teſtis dicitur, qui rogatur ad fidem dicto ſuo in re aliqua faciendam, & quod ab eo dicitur, teſtimonium nuncupatur. Munere teſtis in judicio fungi tantum poſſunt ii, qui ſunt fide digni, atque omni exceptione majores (13), quique per Leges, & Canones ab eo munere non prohibentur; nam permulti ſunt, qui a teſtimonio dicendo vel in totum rejiciuntur, vel pro certis perſonis tantum, vel contra certas perſonas, vel certis in cauſſis. Tempus producendorum teſtium eſt poſt litem conteſtatam (14) niſi de cauſſa matrimonii, vel electionis, & inquiſitionis agatur, aut forte de morte, abſentia teſtium timeatur; tum enim eorum productio etiam ante litem conteſtatam permittitur (15). Facienda vero productio eſt coram judice cauſſæ, ſi tales teſtes ſint, ut in judicium poſſint adduci, alias ad eos examinandos idoneæ per

(13) *Cap. 1. de teſt. can. placuit 4. 3.2. l. eas Cod. de teſtib.*

(14) *C. 1., & 2. ut lite non conteſt.*

(15) *C. ult. de teſt. n. novit de judic Gloſss dict. C. ult. V. regulariter.*

perſonæ mittuntur (16). Ac antequam inchoet, debet judex non trina, ſed unica monitione citare Partes (17); deinde intra ſtatutum terminum teſtes producendi, & citatus adverſarius debet ante teſtium receptionem vel examen, vel publicationem teſtimoniorum objicere, ſi quid contra eos objiciendum habeat (18). Examinis autem initio jurandum eſt teſtibus, ſe non odio, neque gratia, neque ulla ſpe, aut lucro, ſed unius veritatis ſtudio ad teſtimonium dicendum acceſſiſſe, nihilque aliud, niſi facti veritatem teſtaturos, ſine quo juramento nullius teſtatio valebit; etenim teſtibus injuratis, ne ſiquidem religioſiſſimi ſint, in alterius fraudem fides habetur (19). Quod juramentum cum Partis adverſæ gratia injungitur, poteſt ab eadem Parte adverſa remitti (20), poſtquam idem adverſarius ad juramenta illorum videnda citatus, evocatuſque fuerit (21). Quos teſtes ita admiſſos, juratoſque, judex clam

(1) *Cap. cum olim §. interdum de privil. C. ſi quis teſtium, & C. in nomine Domini de teſt.*

(17) *Dict. Cap. in nomine Domini.*

(18) *C. 2. de teſt. C. qui tacet de reg. juris in 6.*

(19] *C. quoniam C. tuis quæſtionibus C. nuper de teſtibus l. jurisjurandi Cod. eod.*

(20) *Dict. Cap. tuis quæſt. ubi Gloſs. V. remittatur.*

(21) *Dict. Cap. 2. de teſtam.*

clam, & ſeorſum ab aliis debet ſingulatim examinare tum ſuper articulis a producente propoſitis, tum ſuper interrogatoriis ab adverſario oblatis, inſpectoque vultu, & moribus eorum attentiſſime obſervatis, circumſtantiiſque omnibus accurate perpenſis, atque notatis (22). Ut autem habeant teſtium dicta firmitatem, neceſſe eſt ſcientiæ cauſſam adducant per eum corporis ſenſum, cui res ea ſubjicitur, de qua agitur: veluti per fidem oculorum, ſi factum; per fidem aurium, ſi dictum aliquod in controverſiam adducatur (23). Contra teſtium autem ab actore productorum teſtimonia poteſt reus excipere, eaque contrariis ab ſe productis teſtibus coarguere (24), quos actor poterit contrariis aliis teſtibus reprobare, atque hic debet conſiſtere productio teſtium, ne lites tendant in infinitum. Ut plena vero probatio habeatur, duo ſaltem teſtes ſuper quolibet negotio ſunt neceſſarii: qui etiam debent eſſe conteſtes, non vero ſingulares; quales habentur, qui ſinguli de disjunctis, diverſiſque actibus teſtantur, iique, inter quos eodem de actu non convenit (25).

Nu-

---

(22) *Cap. cauſſam de teſtibus l. teſt. ff. eod.*
(23) *C. præterea n. licet de teſt. l. ſolum C. eod.*
(24) *nap. cum clamor cum concord. de teſtibus.*
(25) *n. licet de teſtib. n. bonæ mem. 23. de elect.*

Digitized by Google

Numerus vero teſtium ultra quadragenarium excurrere non debet (26); recepta vero teſtimonia vulgari, ſive publicari debent, & utriſque litigatoribus oſtendi, ſi quid ad ea objiciendum habent (27), neque poſt publicationem quidquam teſtibus opponetur, niſi reus juret, ſe id non dolo facere; vel ante publicationem fuerit proteſtatus, vel oſtendat ſe nouniſi poſt publicationem didiciſſe, quod in teſtium perſonas objiceret (28). Teſtimonia vero in uno Judicio plenario recepta, in alio fidem faciunt pro eadem cauſſa, & inter eaſdem perſonas, ſed recepta in ſummario non probant in plenario (29). Præter teſtes, probationes eliciuntur e ſcripturis, quæ anguſtiori ſignificatione inſtrumenta vocantur: cum inſtrumētum latiori ſignificatione etiam teſtimonia complectatur (30); inſtrumenrorum alia publica ſunt, alia privata. Publica dicuntur, quæ a perſona publica, ſive a Tabellione, ac Notario publico ex juris forma conſcribuntur, mandato

---

(26) *C. cum cauſſa de teſtib.*

(27) *C. in cauſſis de teſtibus.*

(28) *C. cum veniſſent, & C. præſentium de teſtibus.*

(29) *C. pervenit de teſtibus cogendis C. forus de V. S.*

(30) *L. ſcripturas C. qui poſteriores in pignor. Novell. 44. 44. de tabell.*

dato judicis, aut rogatu Partium, expreſſo anno, indictione, menſe, die, loco contractus, & inſcriptis nominibus teſtium, ſubſcriptoque nomine Tabellionis (31); effectu quoque, & minus proprie dicuntur publica inſtrumenta illa, quæ quamvis non ſint a perſona publica conſcipta, publico tamen, & authentico ſigillo ſunt obſignata, veluti ſigillo Epiſcopi, cui creditur, donec oſtendatur contrarium, (32) aut Principis ſæcularis (33), vel Capituli, vel Univerſitatis, vel quæ de publicis Tabulariis, ſeu Archiviis extrahuntur. (35) Præterea, quamvis nihil horum interveniat, ſi tamen privatæ ſcripturæ trium teſtium ſubſcriptio acceſſerit, publicæ ſcripturæ habet effectum (36). Scripturæ autem privatæ tantum contra ſcribentem plene probant, libris Mercatorum exceptis, & rationibus ſociorum, quibus uſus tam pro ſcribentibus, quam contra ſcribentes plenam fidem tri-

(31) *C. 2. C. inter dilectos, ubi DD. de fide inſtrum. Covar. practic. quæſt. C. 20. n. 2.*

(32) *Cap. poſt ceſſionem de prob.*

(33) *Cap. cum dilect. de fide inſtrum.*

(34) *Cap. cum inter dilectos de fide inſtr. C. 5. de prob. C. in nomine Patris d. 23.*

(35) *Cap. ad audientiam de præſcript.*

(36) *L. qui ſcripturas C. qui potiores in pignor. aut. ſi quis vult. C. eod.*

tribuit, utilitatis, & commercii cauſſa. Cæteræ vero nullo modo pro ſcribente probant (37). Nec ſemper tamen contra ſcribentem fidem faciunt (38) inſtrumenta domeſtica, ſive privata; ſed tum ſi cauſſam contineant, veluti ex mutuo, emto, locato, aliove titulo contractus, & ſcriptor ſe ſcripſiſſe fateatur: at ſi cauſa non fuerit inſita, non probant contra ſcribentem, niſi ſemiplene. Deficientibus vero aliis probationibus, recurritur ad jusjurandum, quod maximum eſt litium dirimendarum remedium (39). Jusjurandum a Cicerone definitur elegantiſſime affirmatio religioſa: nempe advocatio Divini Numinis in teſtem ejus rei, quæ promittitur, vel aſſeritur. Dividitur autem juramentum in promiſſorium, & aſſertorium. Promiſſorium eſt; quod contractui adjicitur, ut confirmetur, ſi alias eſſet nullus: non accedente juramento, naſcitur obligatio (40), niſi actus ille jure naturæ irritus eſſet, utpote per vim, aut per fraudem extortus;

vel

---

(37) *L. inſtrumenta cum ſeq. Cod. de probat.*

(38) *C. ſi cautio de fid. inſtr. l. cum indebito ff. de probat. l. generaliter Cod. de non numerata pecunia.*

(39) *Cod. etſi Chriſtus §. Jacobus de jurejuran.*

(40) *DD. in Cap. cum contingat de jurejurando, & in Cap. 2. de pactis in 6.*

vel idem actus juramento confirmatus vergat in damnum publicum, cui privata pactio non poteſt obeſſe; vel niſi bonis moribus repugnet [41]. Juramentum aſſertorium eſt id, quod aſſerendi alicujus facti gratia in judicio ad dirimendam litem præſtatur; eſtque triplex, voluntarium, judiciale, & neceſſarium. Voluntarium eſt, quod nullo cogente ſuſcipitur, vel voluntate tantum ejus, cui defertur, aut refertur [42]. Deferre dicitur jusjurandum, qui offert alii jurandi conditionem; referre autem dicitur iis, qui jurandi conditionem ſibi oblatam rejicit in offerentem. Judiciale juramentum eſt id, quod non cogente, ſed adprobante judice, pars parti alteri defert in judicio, quod vel ſuſcipiendum eſt, vel referendum, ſi quidem quis cauſſæ credere nolit. Suſpicioſum enim eſt jurare nolle, nec referre juramentum [43]: niſi adſit juſta cauſſa recuſandi, puta ſi juramentum deferatur actori, qui ſuam intentionem probavit [44]; vel is, cui defertur, jurare cogatur de alieno facto,

cu-

(41) *Cap. ſi diligenti de foro competenti cum ſimil.*
(42) *L. 1., & 2. ff. de jurejur.*
(43) *L. manifeſte ff. de jurejuran.*
(44) *Cap. 2. de probationibus.*

cujus non ſit conſcius [45]. Juramentum neceſſarium, quod & ſuppletorium probationis appellatur, eſt illud, quod plena probatione deficiente defertur actori, vel reo, ut inde veritas in apertum proferatur [46]. Unde neceſſarium dicitur, tum quia neceſſario defertur a judice propter inopiam probationum; tum quia neceſſitatem imponat ſubeundi illius; alias pars recuſans pro confeſſa habetur, niſi deferatur actori, qui plenarie probaverit, aut reo, contra quem nihil probaverit actor [47]. Deferri autem poteſt neceſſarium juramentum omnibus ſemiplene probantibus, exceptis vilibus, & infantibus, aut perjuris, perjuriique ſuſpicione laborantibus, aut rem ignorantibus [48].

In probationum ordinem referenda ſunt etiam indicia, & conjecturæ, quibus ad aliquid credendum adducimur; nam ex his oritur præſumptio, quæ definitur, anticipata de re dubia orta opinio ex argumentis, indiciis, & conjecturis, quod

pro

(45) *Cap. ult. de jurejurando l. Marcellus §. 1. ff. rerum amotarum.*

(46) *L. admonendi ff. de jurejurando.*

(47) *Cap. ſicut de probat. l. generaliter de rebus creditis, & jurejurando.*

(48) *Bartolus in l. admonendi ff. de jurejur. Cap. 3. cum concordan. de cohabitation. Cleric., & mulier.*

pro veritate habeatur, donec oppoſitum doceatur [49]. Dividuntur præſumtiones in eas, quæ ſunt hominis, & eas, quæ ſunt legis. Præſumtio hominis eſt opinio in alicujus mente ab indiciis nata, quæ nulla certa lege continetur, eaque vel levis eſt, & temeraria, vel probabilis. Temeraria eſt illa, quæ nullo prudentis animi judicio fundatur, unde nihil probat. Probabilis eſt ea, quæ prudentibus etiam perſuaderi poteſt, utpote ſana ratione ſubnixa; quæ dividitur etiam in vehementem, ſive violentam, & non violentam, ſive minorem. Violenta eſt, quæ tam efficaci ratione ſubfulcitur, ut gravem probationem inducat [50]. Non violenta vero eſt ea, quæ minori probabilitate nititur; unde non probat, niſi ſemiplene. Præſumtio juris, alia eſt juris tantum, alia vero juris, & de jure. Præſumtio juris tantum eſt ea, quæ in jure reperitur expreſſa, non tamen pro jure conſtituta, unde relinquit contrariæ probationi locum, qualis eſt præſumtio ſolutionis, prodiens ex cancellato chirographo: quæ præſumtio quamvis in jure contineatur, nempe in *l. ſi chirographum*

ff.

(49) *Alciat. de præſumtion. in princ. p.* 1. *n.* 1. Menoch. *de præſumt. lib.* 1. *q.* 7. *n.* 40.

(50) *Cap. inquiſitioni de ſent. excommunicat. C. litteris de præſumt.*

ff. de probat. , *&* *præſumt.* , tamen lex non ſtatuit, ut pro certo habeatur ſolutionem interveniſſe , ſi chirographum fuerit cancellatum , quia poteſt doceri contrarium . Præſumtio vero juris, & de jure illa eſt, quæ non modo continetur in corpore juris, ſed etiam pro jure certo hebetur, ut eadem ipſius appellatio demonſtrat, qualis eſt opinio melioris juris pro eo, qui vicit in judicio, ſi ſententia tranſierit in rem judicatam [51] ; quæ præſumtio juris , & de jure regulariter excludit omnem contrariam probationem, quia pro expreſſa veritatem habet [52]. Præſumtio vero juris tantum relinquit quidem contrariæ probationi locum ; ſed onus probandi transfert in eum, contra quem præſumtio dimicat, qui enim juris præſumtione oppugnatur , debet eam validioribus probationibus elidere.

De ſententia , & re judicata.
TITULUS XII.

SEntentia eſt pronunciatio, ſive definitio judicis , condemnationem , vel abſolutionem continens, vel rei controverſæ finem imponens, eſtque triplex, inter-

(51) *L. cum inter ff. de ſent. , & re judic.*
(52) *L. is , qui fidem ff. de ſponſalibus.*

terlocutoria, definitiva, & media; ſive vim definitivæ habens. Interlocutoria eſt, quæ non ſuper univerſo negotio fertur, ſed ſuper aliquo emergenti inter cauſſæ curſum, puta in libello ferendo, vel in danda, negandave exceptione, aut ſimilibus; quæ quamvis ad cauſſam pertineant, finem tamen cauſſæ non imponunt; unde dicitur interlocutoria, quia judex interea loquitur, nec definitive de cauſſa pronunciat. Definitiva vero eſt, quæ totam controverſiam dirimit condemnando, vel abſolvendo. Ita vero ſententia definitiva ferenda eſt, ne quid maturi examinis omittatur: unde primo interrogandæ ſunt Partes, an aliud habeant producendum (53), certumque tempus ad reliquum productionis eſt præfiniendum, ut veniatur ad concluſionem in cauſſa, per quam imponitur finis productioni actorum; ita ut poſt concluſionem in cauſſa nihil aliud produci poſſit, neque expectetur, niſi ſola ſententia. Citandæ vero ſunt Partes, ut certo die ad jus audiendum conveniant (54), ne inutiliter adverſus abſentem, & non contumacem pronuncietur (55): niſi de facto no-

L torio

(53) *Can. judicantem* 30. *qu.* 5. *aut. jubemus Cod. de judic.*

(54) *Can.* 2. *de dolo in* 6.

(55) *L. ea, quæ Cod. quomodo, & quando judex.*

torio agatur, aut ubi Partes nihil ſui defendendi cauſſa poſſunt afferre (56). Quibus obſervatis, judex Chriſti nomine invocato, ſoliuſque Dei conſiderationem, & reſpectum profeſſus, pronunciare debet pro tribunali ſedens, atque de ſcripto ſententiam cauſſæ finem adferentem [57], & libello convenientem [58], & ex allegatis, atque probatis emanantem (59): pronunciatæ autem ſententiæ, præter condemnationem illius, qui ſuccubuit ad reficiendas expenſas ei, qui obtinuit, maximus effectus eſt, quod niſi intra decem dies appelletur, pariat exceptionem rei judicatæ, quæ pro veritate habetur, nec retractari amplius poteſt, niſi agatur de cauſſis matrimonialibus (60). Sententia vero judicis, ſi juri expreſſo repugnet, nempe Canonibus, & legibus, & conſuetudinibus, eſt nulla, nec ſubſiſtit (61). Si vero repugnet juribus litigatoris, nempe inſtrumentis, & teſtibus, ac probationibus illius, valet quidem ipſo jure, ſed per appellationem ſuſpenditur,

(56) *Panormit. C. cum ſit Romana de appel. n. 7.*
(57) *Cap. ult. de ſent., & re judic. in 6.*
(58) *C. licet Haly de ſimon. Clem. §. ſæpe verum quia de V. S.*
(59) *L. illicitas §. veritas ff. de off. præſid.*
(60) *C. lator de ſentent. & re judic.*
(61) *Cap. 1. de ſentent., & re judic. l. ſi expreſſam cum concord. ff. de appell.*

ditur, & per reſtitutionem in integrum revocatur (62). Nulla vero prorſus eſt ea ſententia, quam tulit pecunia corruptus (63).

De Executione rei judicatæ.

TITULUS XIII.

SEntentia poſtquam lata fuerit, ſi infra decem dierum ſpatium non appelletur, eſt executioni mandanda (1), & quidem exequenda eſt ſtatim, ſi de actione reali agatur; ſi de perſonali, per ſpatium quatuor menſium judicis arbitrio prorogandum eſt ex juſta cauſſa, vel reſtringendum, quod tempus debitori conceditur a jure ad curandam ſolutionem; qui autem tulit ſententiam, idem & exequi debet, ſi judex fuerit ordinarius (2); niſi executio facienda ſit extra territorium judicantis; tum enim adeundus eſt judex territorii illius. Si vero ſententia lata fuerit a judice delegato, executionem accipiet ab ordinario delegante (3),

 ex-

(62) *L. 2. Cod. quando provocare non eſt neceſſe C. 5. & 6. de in.*

(63) *L. venales Cod. eod.*

(1) *§. 1. Novel. 23. de appell. C. quoad conſultationem de ſent., & re judic.*

(2) *C. ſi quis contra §. ult. de foro competenti.*

(3) *L. a D. Pio ff. de re jud. C. ſi quis contra de foro compet., ubi fuſe Abbas n. 24., & ſeq.*

excepto delegato Summi Pontificis, qui delegatur, quia ratione cauſſæ illius præſtat omnibus judicibus poſt Pontificem, ideo poteſt per ſe ſuam ſententiam exequi, aut alteri committere exequendam (4). Quoniam vero ſententia inter alios lata, jus non inducit contra tertium inauditum; ideo poteſt ille tertius executionem impedire, ac ſuſpendere per appellationem, donec de ſuo jure docuerit (5). Porro ſi tres ſententiæ latæ contra aliquem fuerint, audiri non debet ſuper earum nullitate, ſive agendo, ſive excipiendo, antequam executioni mandentur (6). Si quidem autem circa executionem diſputandum inciderit, tum ejus cauſſæ cognoſcendæ gratia executio defertur; ſi agatur apud executorem miſtum, hoc eſt, qui cum executione habeat etiam aliqualem notionem, & propterea eas exceptiones admiſerit, quæ non ad mutandam ſententiam, ſed executionis modum, vel tempus pertinent (7). Secus vero ſi agatur apud executorem merum, qui nullam exceptionem poteſt admittere.

De

(4) *C. ſi quis contra de foro competenti, ubi Abbas num. 36.*

(5) *Cap. cum ſupra de ſent., & re judic.*

(6) *Clem. ut calumniis de ſent., & rejud.*

(7) *C. de cætero de ſent., & re judic.*

De Appellationibus.

TITULUS XIV.

Ne ſententia tranſeat in rem judicatam, neve Pars, quæ ſuccubuit, omni ſpe deſtituatur, appellationis remedio eſt occurrendum (1). Eſt autem appellatio ab inferiore judice ad Superiorem facta provocatio propter illatum, aut imminens gravamen. Et eſt vel extrajudicialis, quæ proprie provocatio dicitur, & venit ab actis extrajudicialibus, ſive quæ in judicio, & pro tribunali non exercetur, qualis eſt illa ab injuſta electione, ſpoliatione, & ſimilibus: vel judicialis, & eſt illa, qua petitur, ut ſententia, ſive interlocutoria, ſive definitiva, per majorem judicem corrigatur, revoceturve. Et appellare poteſt quilibet in judicio victus, ſive ſuam, ſive alienam egerit cauſſam, niſi contumax fuerit, vel confeſſus, aut ita convictus, ut nonniſi differendi judicii cauſſa videatur appellare (2). Unus autem ex pluribus communem habentibus cauſſam appellans, ſi vicerit, omnibus prodeſt, qui

 non

(1) *L. 1. ff. de appell.*
(2) *C. pervenit C. conſuluit C. ſpecialiter §. porro de appell.*

non appellarunt (3), ab omnibus vero judicibus appellare licet, ſive ordinariis, ſive delegatis (4); præterquam a Supremis Principibus, & Summo Pontifice, cujus judicem nulli, præterquam Deo, ſubjicitur (5). Jure Canonico veteri ab omnibus cauſſis, & ab omni onere licet appellare, ſive ante ſententiam definitivam ab interlocutoria, ſive poſt ab ipſa definitiva, vel ejus executione. At Jure Civili ab interlocutoria non appellatur (6), niſi definitivæ vim habeat, aut gravamen contineat, quod per definitivam tolli nequeat (7): quod abrogato Jure Canonico veteri, demum receptum eſt a Concilio Tridentino (8), quo illæ tantum appellationes ab interlocutoria permittuntur, quæ vel vim definitivæ habeat, vel gravamen per definitivam irreparabile inducat, ut eſt carcer, tortura, excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum. Ne autem lites in infinitum progrediantur, vetita eſt tertia appellatio

---

(3) *L. 1., & 2. Cod. ſi unus ex pluribus appellaverit.*

(4) *Can. omnis can. ad Romanam. 2. q. 7.*

(5) *C. ipſi ſunt, & can. cuncta 9. q. 3.*

(6) *L. ante C. quorum appell. non recip. l. ult. Cod. de ſent., & interlocut. omnium judicum.*

(7) *L. 2. ff. de appell. recipiendis cum ſim.*

(8) *Seſſ. 24. C. 20. de reform., ſeſſ. 13. C. 1. de reform.*

tio; unde bis tantum ab eadem ſententia licet appellare [9). Appellatur autem non ad eundem judicem, ſed ad proxime Superiorem [10], qui tribunal habeat a pronunciante judice diſtinctum, unde a Vicario Generali non appellatur ad ejus Epiſcopum, cum quo tribunal commune habet, ſed ad Archiepiſcopum [11]. At nec ad Summum quidem Principem licet appellare, omiſſo judice medio, ne gradus turbentur, & juriſdictiones implicentur (12). Tempus appellandi eſt ſpatium decem dierum, ſive, ut ajunt, decendium a lata ſententia, vel ejus notitia (13): porro judex, a quo appellatur, debet appellationi deferre, ſi pœnas velit effugere [14]. Unde debet acta tranſmittere ad judicem ſuperiorem intra XXX dies, intra quos appellans tenetur Apoſtolos petere. At ſi judex dubitet, an deferendum ſit appellationi, capere poteſt ſpatium XXX dierum a tempore appellationis interpoſitæ ad deliberandum; qui appellatur terminus juris. Di-

 cun-

(9) *C. tua nobis de appell. l. 1. Cod. ne liceat in una eademque.*
(10) *C. dilecti de appell. l. imp. ff. eod.*
(11) *C. 2. de conſuet. in 6., & C. 3. de appell. in 6.*
(12) *D. l. imp. ff. de appell.*
(13) *C. de priore de appell.*
(14) *C. ab eo appell. in 6.*

cuntur Apoſtoli a Græco verbo ἀποςέλλω, ſive dimitto: ſunt enim literæ miſſæ a judice pronunciante ad Superiorem, ad quem appellatur, ut fidem faciant appellationis interpoſitæ, ac, ſi teſtentur interpoſitam, & admiſſam eſſe appellationem, nominantur dimiſſoriæ: ſi vero teſtentur, admiſſam quidem eſſe appellationem, ſed non ob juſtitiam cauſſæ, verum tantum ob reverentiam Superioris; dicuntur reverentiales,; ſi autem appellationem quidem eſſe teſtentur, ſed appellationi minime delatum fuiſſe; refutatoriæ appellantur. Aliquando vero judici non conſtat, concedenda ne ſit appellatio, an deneganda, & tum concedit teſtimoniales, & vim accipiunt a jure, ut, ſi ex jure appellatio ſit concedenda, ſuſpendant cauſſam, & inducant attentata; ſin a jure ſit deneganda, reſolvantur in refutatorias, & appellatio habeatur pro rejecta. Qui autem teſtimoniales obtinuit, annum tempus habet ad committendam appellationis cauſſam. Evenit etiam, ut judex quidem refutet, Pars vero alia, contra quam appellatur, taceat, & appellationi conſentiat, & tum, quia Partes conveniunt inter ſe ſuper appellatione, dicuntur Apoſtoli conventionales. Proſequendæ autem appellationis tempus eſt annus, & ex cauſſa biennium, tum ex Jure Civili, tum ex Canonico, quæ tempora

pora fatalia dicuntur, quia eo ſpatio, tamquam ſuo fato appellatio clauditur, & extinguitur; quamvis illud poſſit ex juſta cauſſa etiam reſtringi a judice, atque prorogari [15]. Tempus autem appellationis finiendæ præſcribere tantum poteſt judex ad quem, cui judex a quo jus dicere nequit [16]. Judex igitur, ad quem fuit appellatum, ſi appellationem receperit, litteras compulſoriales nuncupatas appellanti tradere debet, quibus mandet inferiori judici, ut intra certum tempus acta tranſmittat; ſi agatur de appellatione tantum in devolutivo, ſive ubi executio non ſuſpenditur [17], vel tradere debet inhibitoriales literas, quibus vetat inferiori judici, ne quid innovet ſuper cauſſa, de qua fuit appellatum, ſi agatur de appellatione in devolutivo ſimul, & ſuſpenſivo: tum enim ita ſuſpenditur executio, & inferioris juriſdictio, ut quidquid inferior poſtea geſſerit, tamquam attentatum, ſit ante omnia revocandum (18).

(15) *C. cum ſit de appellat. Aut ei, qui Cod. de temp. & reparation. appel.*
(16) *C. ex inſinuat. de appel.*
(17) *L. is, apud quem, ubi DD. Cod. de edendo.*
(18) *Can. non ſolum C. poſt appell. §. Ulpianus 2. quæſt. 6. Cap. 1. ad præſentiam C. dilectus de appell.*

De in integrum Reſtitutione.

TITULUS XV.

QUI appellatione non adjuvatur, aliquando petere opem poteſt per in integrum reſtitutionem, qua poſtulet, ut in priſtinum ſtatum ex juſta cauſſa reſtituatur; unde conceditur certis perſonis, & ex certis cauſſis intra præſcriptum a jure tempus; ac primo conceditur reſtitutio minoribus XXV annis, ex jure communi, ſi ſententia judicis, aut curſu judicii ſe læſos oſtenderint (1). Secundo, reipublicæ (2). Tertio, Eccleſiæ, non modo contra privatos, & laicos, verum etiam contra aliam Eccleſiam (3). Quarto, majoribus XXV annis, ob cauſſam vel abſentiæ, vel erroris. Daturque hoc remedium etiam contra ſententiam Principis; aut Summi Pontificis, & etiam contra contractus, aut facta, ubi læſio intervenerit. Tempus petendæ in integrum reſtitutionis eſt quadriennium continuum a tempore læſionis (4). Debet autem reſtitutio ab eo judice peti, cui ſubeſt is, contra quem

petitur

(1) *L. 1., & tot. tit. Cod. ſi adverſus rem judicatam.*

(2) *L. 3. C. de jure reipublicæ.*

(3) *C. 1. de in int. reſt. C. 2. eod. in 6. clem 1. eod.*

(4) *Clem. 1. eod l. ult. Cod. de temp. in int. reſtit.*

petitur (5). Minor tamen Magiſtratus reſtituere non poteſt contra ſententiam majoris (*6*), licet idem reſtituat contra ſententiam propriam (7). At adverſus ſententiam Delegati a Principe reſtituit ſolus Princeps, qui & ſolus quoque poteſt adverſus propriam ſententiam reſtituere (8).

De Criminibus.

TITULUS XVI.

QUoniam tempus non largitur, ut crimina, pœnaſque fuſius explicemus, & peculiaris, atque annua, itemque quotidiana hic de iiſdem eſt inſtituta prælectio; ideo ſatis fuerit eadem vobis breviter, atque ſummatim tradere: ut adumbratam ſaltem ſecundum Canones, criminum, & pœnarum cognitiones interim habeatis.

Maximum in Eccleſia, & inter Chriſtianos merito crimen eſt hæreſis, quia Deum ipſum afficit injuria; cum opinionis pravitate vel indigna ei affingat, vel debita detrahat attributa. Unde dicitur

 hæ-

(5) *L. in cauſſa, & ſeq. §. ult. ff. de minor. C. cum cauſſa h. tit.*

(6 *L. minor ff. de minor.*

(7) *Cit. jur., & l. 42., & 16. ff. eod.*

(8) *L. 3. Cod. ſi. adverſus rem judic. l. minor. ff. de in integr.*

hæreſis ab αἱρέομαι, ſive ſeligo: quia hæreticus non, quam accepit ab Eccleſiæ auctoritate, ſed quam ſuo ex ingenio ſibi confinxit, ſententiam profitetur. Eſt igitur hæreſis falſa, & pertinax de religione opinio: non enim eſt hæreticus, qui conſcius, & admonitus erroris paratus eſt mutare ſententiam (1). Pluribus autem pœnis hæretici coercentur, non ab Eccleſiaſticis tantum Præſulibus, ſed & a Principibus laicis; cum non modo Eccleſiam, ſed & rerum civilium ſtatum hæreſis perturbet propter ſemina diſcordiarum, quas inter cives ſerit diſſenſio religionis. Qua in re, qui ſecum diſcrepant, ſe mutuo tamquam hoſtes intuentur, atque alius alium contra ſentientem ſacrilegum, & impium arbitratur.

Eccleſiaſticarum autem punitionum prima eſt excommunicatio major latæ ſententiæ, quam hæretici, & eorum fautores incurrunt (2).

Secunda irregularitas, & interdictio in poſterum ab omnibus Eccleſiaſticis, publiciſque muneribus (3), non eos modo, & fautores, verum & filios hæreticorum, per paternam quidem lineam ad gradum

(1) *Can. hæreſis 24. q. 3. can. qui in Eccleſia, & can. dixit ead. q. l. 3. Cod. de hæreticis.*

(2 *C. excommunicamus de hæreticis.*

(3) *Can. ſaluber. 21. q. 7.*

gradum uſque ſecundum, per maternam vero tantum ad primum afficiens (4).

Tertia infamia juris, qua ipſo facto adſperguntur (5).

Quarta eſt pœna corporis; etenim Clerici axauctorati, ſive degradati, omnique beneficio, & Eccleſiaſtica dignitate prorſus exuti, judici laico puniendi traduntur, ut & laici, poſtquam Eccleſiaſtici Judicis ſententiam ſubierint. Adimuntur autem reis omnia bona, quæ, ſi de Clerico damnato agatur, Eccleſiæ cedunt; ſi de laico, in fiſcum rediguntur, etiamſi poſt mortem rei de crimine agatur; permittitur enim hæreſis crimine reum damnare poſt mortem (6). Excipiuntur tamen dotes Uxorum Catholicarum, quæ mulieri ſervantur: & corpus hæretici Eccleſiaſtica ſepultura ita cenſetur indignum, ut conditum in Eccleſia inde ſit exhumandum (7). Quas pœnas effugiet hæreticus, ſi errore agnito, eum retractare velit, & abjurare, ſubjiciens ſe pœniten-

tiæ

(4) *C. quicumque §. hæretici, & C. ſtatutum de hæret. in 6*

(5) *C. excommunicamus §. credentes de hæret. can. infames 6. q 1. l. Manich. Cod. de hæret.*

(6) *C. urgentis de hæretic., & C. ad abolendum C. excommunicamus §. 1. eod. C. ſecundum, Cap. decrevit, & Cap. accuſatus, §. penult. eod. in 6.*

(7) *Cap. 2. §. de hæret. in 6.*

tiæ ab Eccleſia imponendæ (8): niſi poſt impetratam veniam in hæreſim ſive eamdem, ſive aliam relabatur (9): ita ut pro relapſis habeantur; quales ſunt non modo qui confeſſi, vel convicti, ſed & qui ex gravi ſuſpicione hæreſim abjurarunt, & ad eam poſtea redierunt. Tales enim novam fruſtra veniam deprecantur, ſed ſæcularis judicis punitioni traduntur, conceſſis tamen iis Pœnitentiæ, atque Euchariſtiæ Sacramentis (10). Plura tandem circa crimen hoc, & ratione probandi, puniendique illius, tum in Clementina de hæreticis, tum in recentioribus Summorum Pontificum Conſtitutionibus prudentiſſime decernuntur: ac breviter ſciendum eſt, in hujuſcemodi crimine poſſe procedi ſimpliciter, & de plano, ſine ullo ſtrepitu, & figura judicii, celatis etiam accuſatorum nominibus, & teſtium, ſi ex eorum publicatione grave periculum eis impenderet a reo forte potentiori. Similibus pœnis, & ſchiſmatici plectuntur, qui ſcilicet ab Eccleſiæ Capite, atque ab univerſo corpore diſcedunt, quique raro non ſibi aliquam hæreſim confingunt.

Præ-

(8) *Cap. ſtatuimus de hæret. in 6.*

(9) *C. accuſatus §. 1. de hæreticis in 6.*

(10) *C. ad abolend. §. illos quoq. de hæret. C. ſupra 10. de hæreticis in 6.*

Præter Hæreticos ſunt & Apoſtatæ, qui a Chriſti fide ad Gentiles, aut Hebræos deſciverunt; iiſdemque pœnis obſtringuntur, quæ dicitur Apoſtaſia perfidiæ (11). Eſt & Apoſtaſia inobedientiæ, cum ſponte quis præcepta ſui Præſulis, vel Patrum conſtitutiones, regulaſque contemnit (12). Et demum Apoſtaſia irregularitatis, cum quis ab aſſumtæ Religionis ordine diſcedit: ac tales declarantur infames, & excommunicantur, noviſque pœnis e Conſtitutionibus Summorum Pontificum ſubjiciuntur.

Neque exiguum crimen ſuperſtitio eſt, quæ divinæ naturæ nihilominus, quam hæreſis, fortaſſe adverſatur: unde ſacrilegi, qui ſortes conſulunt, ut futura prænoſcant, cum raro hæreſim non ſapiant, & incantationibus, conſilioque malorum Dæmonum, aliiſque magicis, & ſuperſtitioſis artibus ventura vel prævidere, vel prævenire conentur; Hæreticorum pœnis ab Hæreſis quæſtoribus premuntur (13).

Maledici vero, ſive Blaſphemi, qui convicia in Deum evomunt, aut in Sanctos, qui olim apud Hebræos Moyſis lege la-

(11) *Gloſſ. 1. C. 1. de Apoſtatis can. non poteſt 2. quæſt. 7.*

(12) *C. 2. C. illud de major. & obed.*

(13) *Tot. tit. de ſacril., & C. 1. cum ſeq. 26. q. 1.*

lapidibus obruebantur (14); nunc publica pœnitentia damnati, ad fores Eccleſiæ producuntur (15).

Sacrilegi Jure Canonico ſunt, qui rem ſacram e loco non ſacro, vel non ſacram de loco ſacro, vel ſacram de loco ſacro auferunt vi, aut dolo (18); quamvis ex Jure Civili rem non ſacram rapiens e loco ſacro non ſacrilegium, ſed furtum committit (17). Item ſacrilegi ſunt, qui aliquid violenter, aut injuſte, & injurioſe in perſonam ſacram committunt, ut qui manus violenter in Clericum injiciunt, qui in excommunicationem incurrunt Summo Pontifici reſervatam (18). Sacrilegium autem committentes in rebus, pro criminis qualitate aſperius puniuntur, aut levius pura excommunicatione, infamia, carcere perpetuo, mulcta pecuniaria.

Et qui cum perſonis coeunt Deo dicatis, ſacrilegorum pœnis quoqueplectuntur.

Non minori vero contumelia Deum afficit Simonia, quæ res divinas mortali pretio æſtimat. Eſt etenim Simonia rei ſpiritualis, vel ſpiritualibus annexæ mercimo-

(14) *Levitic. C. 24. verſ. 16.*
(15) *C. 2. de maledic.*
(16) *Can. quiſquis §. ſimiliter 17. q. 4.*
(17) *L. vivi ff. ad leg. Juliam peculatus.*
(18) *Can. ſi quis ſuadente 17. q. 4.*

cimonium, ab illius auctore Simone Mago nuncupata. Eſt autem ex communi Doctorum diſtinctione triplex (19). Mentalis, quæ voluntate tantum concipitur, nec animum extra progreditur: ut ſi quis per ſimulationem officii futuro collatori aliquid offerat ſpe beneficii ſacri ab eo impetrandi (20), quæ Simonia cum interius lateat, non mortalem judicem, ſed ſolum Deum habet ultorem. Alia eſt conventionalis, quæ conventionibus, aut pactis ſive tacitis, ſive expreſſis animum offerendi pretii patefecit, etſi effectu caruerit. Alia tandem realis eſt; quando ad pacta effectus acceſſit: cujus criminis rei ſunt, non modo ipſi contrahentes, ſed etiam interpretes, quos mediatores vocant, ſponſores, depoſitarii: ac duæ hæ poſtremæ ſpecies exteriori etiam judicio vindicantur, pœniſque afficiuntur his; nempe degradatione in Clericis, in laicis excommunicatione: præterea omnis actus tamquam illicitus effectu ſuo fruſtratur: unde ordinatio caret exercitio, & collatio beneficiorum eſt irrita, ita ut ſimoniace collatum adhuc vacare cenſeatur (21). Ad Simoniam etiam

(19) *Navarr. in Manual. C.13. n.103.*

(20) *Gloſſ.C. unico de Cler. non reſidcnt. in 6.*

(21) *Can. ſi quis 1. q. 1. can. quando Epiſcopus § quod ſi aliter d. 34. can. ſi Epiſcopus 1. quæſt. 1. C. dilectus, ubi Gloſſa de ſimon. Conc. Trid. ſeſſ. 21. C. 1. de reform.*

etiam refertur ea, quæ appellatur confidentia, ſive fidcicommiſſum ſuper beneficio fundatum: ut cum beneficium recipimus, quo fructus illius alteri reddamus, aut certo poſt tempore titulum reſtituamus: aut cum uſque ad certam infantis ætatem in amici alicujus fide beneficium deponimus, ut illud adulto reſtituat.

Item reſervatio penſionis abſque Superioris auctoritate, & renunciatio, ſervato ad idem regreſſu, cæterique tractatus hujuſmodi, qui fiduciarii latine dicuntur (22).

Punitur etiam, qui pro docendi licentia quidquam acceperit: ne avaritia ſua diſcendi facilitatem, & doctrinarum uſum in Eccleſia utiliſſimum imminuat (23).

Alias vero pœnas conſtituere Summi Pontifices recentiores, nempe Sixtus V Conſt. 91. *Sanctum*, *et ſalutare*, Pius V Conſt. 5. *Cum primum*, & Clemens VIII Conſt. 40. *Romanus*.

In criminibus ponitur etiam uſura, quæ naturæ, & rationi humanæ repugnat, utpote fructus pecuniæ, rei nempe ſterilis, ideoque furto comparatur: prohibi-

(22) *Concil. Trid. ſeſſ. 25. Cap. 7. de reform. Pius IV Conſt.* 85. *incip.* Romanum Pontificem, *& S. Pius V Conſtit.*85. *incip.* intollerabilis.
(23) *C.1.*, *& 2. de magiſtr.*

hibitaque fuit Hebræis a Moyſe, qui Hebræi, etſi non inter ſe, tamen cum cæteris gentibus fœnus exercere poterant: apud eos enim proximi nomine tantum Hebraicus Populus veniebat. At poſtquam a chriſtiana caritate vocabulum hoc ad omnes homines fuit extenſum, eadem quoque uſurarum prohibitio latius proceſſit: itaut nobis neque inter nos, neque cum exteris fœnus exercere a Sacris Canonibus permittatur: Eſt autem uſura quidquid ſupra ſortem a nobis mutuo datam accipitur. Quamobrem qui fructus ex pignore percepit, repetendo ſortem, debet in eam imputare, quidquid percepit a fructibus, ut debitor ſibi retinere de pecunia mutuata poſſit quantitatem parem quantitati fructuum perceptorum (24). Ratione quoque lucri ceſſantis, & damni emergentis crimine carent ii, qui cum in mercimoniis pecuniam utiliter occupare poſſent, eam alteri mutuantes aliquid ſupra ſortem ſtipulantur: quo nomine eximuntur a crimine uſurarum Montes Pietatis a Leone Decimo inſtituti in Concilio Lateranenſi (25).

Tres quoque caſus excipiuntur, in quibus licet integram ſortem recipere, quam-

(24) *C. 1., & 2., & C. conqueſtus de uſuris.*
(25) *Seſſ. 10. in princ.*

quamvis fructns ex pignore percepti fuerint.

Primus, ſi laicus poſſeſſionem aliquam rei Eccleſiaſticæ, quam injuſte detinebat, eidem Clerico pignori tradat, cui eam eripuerat (26). Secundus, ſi res pignori data ſit feudum, & pignori detur domino directo: is enim poteſt feudi fructibus frui, & integram ſortem a debitore ſuo recipere: dummodo feudi onera non exigat a Vaſſallo non poſſidente [27]. Tertius eſt, ſi maritus, dote nondum exacta, poſſeſſionem frugiferam a ſocero in pignus acceperit: poteſt enim is tolerandorum onerum conjugalium cauſſa gaudere fructibus, & integram poſtea dotem a ſocero repetere [28]. Quamobrem non ſolum ipſemet uſurarius, verum & hæredes ipſius ad uſuras reſtituendas compelluntur iis, qui uſuras extorſerint, vel hæredibus eorum; aut, ſi tales deficiant, pauperibus: niſi propter natam inopiam facultate careant reſtituendi (29). Atque ad reſtitutionem uſurarum, & ad ceſſationem exactionis cogi poſſunt ab Eccleſiaſtico Judice per cenſuras; quamvis debitor juraverit, ſe uſuras

(26) *Cap. 1. de uſuris.*
(27) *Cap. conqueſtus de uſur. Cap. 1. de feudis.*
(28) *C. ſalubriter de uſuris.*
(29) *C. cum tu C. tua nos de uſur.*

ras a fœneratore minime repetiturũ [30].

Variis autem, graviſſimiſque pœnis uſurarii ſubjiciuntur. Etenim Clerici ſuſpenduntur, vel deponuntur ab ordine. Laici excommunicationis fulmine cum infamia percelluntur [31], & mortui ab Eccleſiaſtica Sepultura etiam arcentur [32]. Ac niſi uſuras reddiderint, teſtandi quoque facultate privatur [33]. Omnibus denique vetatur, ne finibus ſuis, aut tectis uſurarios manifeſtos accipiant, neve domos eis locent, ni velint & ipſi locatores, & receptores ſubire pœnas a Canonibus conſtitutas.

Furtum Sacri Canones puniunt interdictione Ordinis: etenim fures Eccleſia promoveri vetat ad Sacros Ordines, ſi publica infamia laborent. Occultos autem non aliter ad Ordines admittit, niſi delictum confeſſi, ablatum reddiderint, pœnitentiãque egerint [54]. Ordinatos vero, ſi furentur, & incorrigibiles fuerint deponit ab Ordine, ac ſæculari poteſtati tradit [35]. Sed jam ad venerea delicta veniamus. Adul-

(30) *Cap. præterea de uſur. can. ſi quibus oblitus, & C. quoniam 14 diſt.*

(31) *Can infames 3. q. 7. l. improbum Cod. quib. ex cauſſis infam. irrogatur.*

[32) *C. quia in omnibus de uſuris, & clem. 1. de uſuris.*

(33) *Cap. quamquam de uſuris.*

(34) *Cap. 1., & ſeq. de uſur. in 6.*

(35) *C. ex litteris de furtis.*

Adulterium Jure Civili committitur in alienam conjugem (36). Jure vero Canonico a marito alieno in quamlibet etiam innuptam (37). Atque in laico quidem excommunicatione, in Clerico vero depoſitione, aut in utroque certæ pœnitentiæ impoſitione punitur (38). Mulieres autem in Monaſterium ad perpetuam poenitentiam, ſi mariti eas recipere noluerint, conjiciuntur (39).

Raptores virginum, niſi matrimonio, adſentiente puella, crimen purgetur, excommunicatione puniuntur (40), aut depoſitione ab ordine, ſi Clericus raptor fuerit. Raptores autem Sacrarum Virginum, ſive Monialium, quas vocant, quia matrimonio crimen expiare nequeunt, raptorum ſimul, & ſacrilegorum pœnas a Canonibus conſtitutas ſubire coguntur (41).

Stuprum, ſi commiſſum ſit cum honeſta muliere, pœnitentia, & pecuniaria pœna punitur, ſi vero cum virgine, ſtuprator illam ducere, patre conſentiente, com-

(36) *Can. Presbyter diſt.* 81., *& C. cum non ab homine de judic.*

(37) *L. inter 6. §. lex Julia ff. ad legem Juliam de adult.*

(38) *C. Clerici de exceſſ. Prælat. C. intelleximus 6. de adult., & ſtupris.*

(39) *C. gaudemus de converſ.*

(40) *Can.* 1. 36. *q.* 2.

(41) *Cap.* 2. *cum ſeq.* 36. *q.* 2.

compellitur; ſin pater recuſet, vel ſtatus perſonarum, aut rerum conditio id non patiatur, pecuniam doti congruam reſpondere jubetur. At ſi pater quidem nuptiis aſſentiatur, ſtuprator vero ducere illam nolit, corpore dabit pœnas, & excommunicatus, quoad judici placebit, detrudetur [42].

Adulterorum etiam pœnis, aliiſque majoribus, vel minoribus pro judicis prudentia, & criminis qualitate punitur tam inceſtus, ſive concubitus cum conſanguineis, uſque ad gradus prohibitos; quam crimen eorum, qui cum ea, quam de Sacro Fonte ſuſceperant, vel in Chriſmate tenuerant, concubuerunt.

Eodem quoque modo puniuntur ii, qui venerem verterunt in uſum naturæ contrarium, aut libidine ſua beſtias appetiverunt [43].

Falſi crimen in Clericis Jus Canonicum depoſitione ab Ordine punit, & detruſione in Monaſterium pro criminis qualitate (44).

Exacerbantur autem pœnæ in falſatoribus litterarum Apoſtolicarum, quos cum fautoribus Canones anathemate damnant,

---

(42) *C. 1., & ſeq. de exceſ. Prælat.*
(43) *C. Cleric. de exceſ. Prælat.*
(44) *C. cum non ab homine de judic. C. ſi Epiſcop., & Cap. tuæ de pœnis.*

mnant, Clericos omnibus beneficiis exuentes, eoſque degradatos judici ſæculari tradentes: illos autem, qui non falſaverint litteras, ſed falſatis ab alio uſi fuerint, mitius tractantes; & Clericos quidem ſpoliantes beneficiis, laicos vero excommunicatione irretientes, donec congrue ſatisfecerint: idemque ſtatuentes in eos, qui falſas litteras impetraſſent [45].

Homicidium vel mandatu alieno committitur, quod vulgo aſſaſſinium vocatur, vel ſua ſponte, vel caſu: quorum peſſimum eſt illud, quod alieno juſſu patratur; ideoque non ſolum tales rei, ſed & receptores, & conſultores, & defenſores exuti bonis, officiis, dignitatibus, beneficiis, hoſtes Chriſtiani declarantur, excommunicationis, & depoſitionis ipſo jure ſententiam incurrentes [46].

Similibus pœnis tenentur, qui non mandatu alieno, ſed ſuopte ingenio per induſtriam hominem interemerint [47]; exceptis iis, qui furem occiderint, quem alia ratione evadere non potuiſſent [48].

Ho-

(45) *Can. ad falſariorum de crimine falſi.*
(46) *C. 1. de homicid. in 6.*
(47) *Cap. 2. eod.*
(48) *Cap. 9. eod.*

Homicidarum quoque pœnis obſtringuntur ii, qui partum abjecerint, & mulieri abortus cauſſam dederint, aut concipiendi facultatem medicamentis abſtulerint (49); niſi fœtus conceptus nondum vivificatus eſſet, aut id caſu eveniſſet [50]. Fortuita enim homicidia, dum nihil criminoſum, aut illicitum quis peragat, nullis ſubjacent pœnis (51), exceptis parentibus, qui dormientes pueros corpore oppreſſerint: illis enim certorum annorum pœnitentia injungitur. Iis tandem, qui ſibi ipſis mortem conſciverunt, Eccleſia ſuas præces negat, & ſepulturam.

Spirituales pœnæ, quibus utitur Eccleſia; Cenſuræ nuncupantur, forte a cenſionibus cenſorum, qui excludendo a cenſu, ſive à deſcriptione Senatorum, aut Equitum, quos præteriiſſent, infamia notatos ordine movebant. Dividuntur autem Cenſuræ in excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum.

Excommunicationis originem non ſolum ab Hebræis, qui graviſſimi criminis reos, cum infamiæ nota e Syna-

M goga,

(49) *Cap. ſi quis de homicid.*
(50) *C. ſicut ex litterarum eod.*
(51) *Can. ſæpe contigit 50. diſt.*

goga, & communione Sacrorum ejiciebant; ſed etiam deducere poſſumus ab execrationibus Gentilium, qui ob atrocitatem ſceleris familiaritatem, colloquium, & civile commercium adimebant. Cujus exemplum pœnæ vetuſtiſſimum eſt illud Oreſtis matricidæ. Is enim apud Euripidem dolet ſe ob tale facinus amiſiſſe colloquium, & vitæ ſocietatem cum cæteris civibus, neque aliter Oedipus apud Sophoclem. Utque a fabulis ad hiſtorias, & a Poetis ad Philoſophos tranſeamus; Plato in libris de legibus reos graviſſimi ſceleris paſſim privat communione Sacrorum, & commercio civium: & Alcibiadem, quod myſteria in propria domo celebraſſet, Sacerdotes Athenienſes, poſcente populo, Diris devoverunt, ſive execrarunt, quod nos dicimus excommunicare; poſtea vero reſecrarunt, quod nos abſolvere vocamus. Neque admodum diſſimilis eſt excommunicationis noſtræ, quæ fuerit apud priſcos Romanorum interdictio aqua, & igni. Nihil vero tam ſimile, quam quod de Druidis Galliæ Sacerdotibus refert Cæſar (52), inquiens. Si quis privatus, aut publicus eorum decreto non ſtetit, Sacrificiis interdicunt: hæc pœna

(52) *De Bello Gallico lib. 6.*

na apud eos graviſſima : quibus ita eſt interdictum, ii numero impiorum, ac ſceleratorum habentur : iis omnes decedunt, aditum eorum, ſermonemque deſugiunt: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. Præceptum autem interdicendi commercii tam Sacrarum, quam Civilium rerum criminoſis nos ab ipſomet Chriſto accepimus (53), & a Paulo (54), qui nobis prohibet ad menſam eamdem accedere cum ſceleſtis, & detractoribus; ac præcipit, dirimendum eſſe commercium cum eo, qui Dei verbum non audit, ut pudore afficiatur, atque ita ad bonam frugem redeat. Quem deinde morem Eccleſia perpetuo tenuit. Eſt igitur apud nos excommunicatio hominis excluſio ab Eccleſiæ corpore, vel a participatione Sacramentorum (55): unde dividitur in majorem, & minorem. Major ejicit hominem extra Eccleſiam, & communionem Fidelium (56). Minor vero tantum arcet a Sacramentis (57): ideo major excommunicatio nuncupatur a-

 na-

(53) *Matthaeus* 8. 17.
(54) *Ad Corinth.* 1. 11., & *ad Theſſalon.* 3. 14.
(55) *Can. omnes Chriſtiani*, & *C. qui vero* 11. *quæſt.* 3.
(56) *Cap. penult. de ſentent. excomm.*

nathema, quaſi ita excommunicatus ſit ſepoſitus, & ſegregatus: quo ſenſu verbum hoc diſtinguitur ab alia ſignificatione in bonam partem, quæ ei tribuitur a Veteribus, cum hoc vocabulo ſignificarent donaria ſuſpenſa Diis, tamquam ſelecta, & ſecluſa a cæteris profanis rebus. Infligitur autem excommunicatio vel ab homine, vel a jure. A jure infligitur, quando abſque opera judicis, ſed ſolo miniſterio legis quis excommunicatur: quæ appellatur excommunicatio latæ ſententiæ, ſive major ſit, ſive minor.

Majorem ipſo facto abſque auctoritate judicis incurrunt hæretici, eorumque fautores, falſatores litterarum Apoſtolicarum, percuſſores Clericorum, ſimoniaci, aliique in pluribus Juris Canonici locis expreſſi.

Minorem ex ſola legis auctoritate incurrunt, qui communicant cum excommunicato excommunicatione majori [58]: quando non fuerint ejuſdem criminis participes: tum enim & ipſi majori excommunicatione implicantur [59].

Ab

(58 *C. 3. de ſenten. excomm. in 6., & C. cum naper verſ. in 2. extra eod.*

(59) *Dict. C. nuper C. ſi concubinæ eod.*

Ab homine infligitur excommunicatio, quando Prælatus, aliuſve Judex Eccleſiaſticus contumacem, & reum ſententia excommunicationis damnat; quæ in dubio ſemper præſumitur excommunicatio major (60), & appellatur excommunicatio ferendæ ſententiæ. Rurſus excommunicatio interna eſt, & externa. Internam incurrimus propter quodlibet mortale peccatum, quo abſcindimur ab inviſibilis Eccleſiæ corpore, cum quo non communicamus, niſi per gratiam, quam lethaliter peccantes amiſimus (61). Externa eſt ſuper memorata, de qua hoc titulo agimus, quæ ſegregat nos ab Eccleſia etiam viſibili.

Cum autem excommunicatio infertur ab homine, judex inferens non ante pronunciare ſententiam debet, quam præmiſſis tribus monitionibus, vel pro omnibus una, interpoſitis juſtis dierum intervallis, niſi neceſſitas aliter poſcat (62). Admonetur autem judex in Concilio Trid. (63). ne in civilibus, aut criminalibus cauſſis excommunicatione utatur, niſi in ſubſidium, quando

 aliud

(60) *Cap. penult. de ſentent. excomm.*
(61) *Can. audi 11. quæſt. 3.*
(62) *C. ſacro de ſentent. excomm.*
(63) *Seſſ. 25. C. 3. de reform.*

aliud remedium non ſuppetat; & eam ferre debet, in ſcriptis addita cauſſa (64); non omnes tamen cum excommunicato communicare prohibentur. Excipiuntur enim uxor, liberi, ſervi, ancillæ; & qui ignoranter cum excommunicatis communicant, non incurrunt, neque communicantes cum iis, qui cum excommunicato communicant (65).

Excipiuntur & Peregrini, quia neceſſitas eos communicare compellit, & qui humanitatis gratia excommunicato aliquid largiuntur (66), & creditor debitoris excommunicati; ac tandem qui excommunicatum alloquuntur, ut eum ad curam ſalutis æternæ adducant (67).

Addendum eſt ex Martini V. Conſtitutione, nemini veritum eſſe communicare cum excommunicato, antequam ſpecialiter, & expreſſe quis excommunicatus a judice declaretur: niſi publice innoteſcat illum, in excommunicationem incidiſſe, ut nemo poſſit eam igno-

(64) *C. ſacra de ſentent. excomm.*

(65) *Can. quoniam multos 11. q. 8.*

(66) *Eod. can. quoniam.*

(67) *Cap. intelleximus de jud. C. ſi vere de ſentent. excomm. Cap. excommunicamus §. credentes de heret.*

ignorantiam ſine dolo profiteri (68).

Minori autem excommunicatione irretitus poteſt ea, quæ ſunt juriſdictionis, exercere: unde poteſt eligere (69). Major vero excommunicatio tam eligere, quam eligi vetat, & irritat collationem beneficii factam in excommunicati perſonam, itemque præſentationem, permutationem beneficii, impetrationem litterarum Apoſtolicarum, ſuſpendit ab officio, inducit infamiam, prohibet ad ordines aſcendere, eximit hominem quaſi e numero viventium, aufert Fidelium ſuffragia, & Eccleſiaſticam Sepulturam (70); ſi autem excommunicatus poſt annum inſurduerit, atque crimen pœnitentia non expiaverit, contra eum, tamquam de hæreſi ſuſpectum proceditur (71).

Interdictum eſt pœna, qua certus perſonarum numerus, aut certa regio Divinis privatur Officiis, & Sepultura, & Sacramentorum perceptione. Cujus exemplum aliquod Epiſt. 144. nobis D. Baſilius reliquit, qui plures raptores cum ſuis familiis, & integrum vicum, quorum homines opem crimini præſti-

(68) *Covarr. Cap.* Alma Mater *p.* 1. §. 2. *n.* 7.
(69) *C. ult. de Cler. excomm.*
(70) *C. gravem §. ult. de ſent. excomm.*
(71) *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *C.* 3. *de reform. in fine.*

terant, excommunicatione perculit. Quibus pœnis non ſolum Pontifices Maximos, ſed & Epiſcopos eſſe uſos, non ambigitur, cum certi ſint caſus, ex quibus ab ipſo jure Interdictum profertur. Unde aliud eſt Interdictum juris, aliud hominis, nempe Judicis Eccleſiaſtici.

Interdictam a jure profertur in Civitatem, aut aliam Univerſitatem quamlibet, quæ prædas adverſus Eccleſiam permiſerit, vel ſi vexarit S. R. E. Cardinalem, aut proprium Epiſcopum, aut vexantibus opem, conſiliumque præbuerit (72), vel ſi Civitas, ubi electio Pontificis celebranda eſſet, neglexerit præſcripta in *Cap. ubi periculum de elect. in 6.*

Interdictum vero emittitur ab Eccleſiaſtico Judice extra, juſtaque de cauſſa ſcripto tradenda (73), non ex cauſſa pecuniaria (74), neque privati hominis ex decreto Conc. Baſileenſis relato a Covarruvia in Cap. *Alma Mater*.

Eſt item interdictum locale perſonale, & miſtum, ideſt locale pariter, & per-

(72) *C. ult. de pœnis in 6. Clem. 1. de pœnis.*
(73) *Cap. 1. de ſentent. excomm.*
(74) *Extrav. 2. eod.*

perſonale. Locale dicitur, cum locus ſolus interdicitur; perſonale, quo perſonæ tantum; quorum diſcrimen eſt, quod, interdicto loco, licebit iis, qui culpa vacant, extra locum participare Divinis; interdictis vero perſonis, tam in proprio, quam in alio loco Sacramentorum, & Divinorum uſus prohibetur ſingulis (75). Aliud diſcrimen eſt, quod interdicta Civitate aliqua, vel Caſtro, aut Villa, ſuburbia ſimul, & continentia ædificia interdicta cenſentur (76). Interdicto vero Clero, non comprehenditur ea pœna Populus, neque Interdicto Populo, Clerus interdicitur. Quamvis autem interdictum locale tollat e locis adminiſtrationem Sacramentorum, & Divinorum celebrationem; tamen certis temporibus, certiſque modis, humanitatis cauſſa, ſeveritas iſta relaxatur. Unde permittitur Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, atque Euchariſtia, & confectio Sacri Chriſmatis in Cœna Domini (77). Item Miſſæ Sacrificium, aliorumque Divinorum celebratio ſubmiſſa voce, januis clauſis, & campanis tacentibus, amotiſque ſolemniis omnibus; quæ ſo-

 lem-

(75) *C. ſi ſententia de ſentent. excomm. in 6.*
(76) *C. ſi Civitas eod.*
(77) *Quoniam de ſentent. excomm.*

ſemnia, & publicæ Feſtivitates reſtituuntur tantum diebus feſtis Natalis Domini, Paſchatis, Pentecoſtes, Aſſumtionis B. M. V., eaque indulgentia extenſa etiam eſt ad ſolemnitatem Corporis Chriſti, & ejus octavam, per Bullam Eugenii IV, & Martini V. Qui autem ſciens prudens celebrat in loco interdicto, eſt irregularis, adeo ut a ſolo Pontifice Maximo poſſit abſolvi; etiam Regulares interdictum violantes excommunicatione puniuntur; iique cenſuras, & interdictum, nedum a Sede Apoſtolica, ſed etiam ab Ordinariis emanantia, in ſuis Eccleſiis publicare, ac ſervare tenentur.

Levis cujuſdam interdicti ſimilitudinem habet ſuſpenſio, qua Eccleſiaſticæ perſonæ ad certum tempus, vel ad arbitrium Epiſcopi ordinis exercitium interdicitur vel omnino, vel ex parte. Eam gentilibus etiam Sacerdotibus uſitatam fuiſſe, colligitur ex Juliano Epiſtola 62.; & ſimilis huic erat pœna illa Decurionum, qua certum ad tempus ab ordine ſuo movebantur (78); & ſuſpenſio appellari cœpit in Aurelianenſi Concilio, cum olim latine abſenſio diceretur.

Oritur

(78) *L. 2. in princ. ff. de Decur.*

Oritur autem ſuſpenſio, ſicut interdictum, vel a jure, puta contra Clericum ſimoniacum, & publice fornicarium, atque ob aliud grave crimen Canonibus notatum; vel ab homine, cum quis hanc pœnam ex ſententia judicis juſta de cauſſa ſuſtinet: unde hujus pœnæ tantum Clericus capax habetur, cum his habeat ordinem, a cujus exercitio ſuſpendatur: ferenda eſt autem ſcripto expreſſa cauſſa, ſeu culpa, propter quam profertur: alioquin incurrit judex ſuſpenſionem a divinis Officiis, & per menſem Eccleſiæ aditu excluditur (79). Epiſcopus vero numquam ſuſpenſionem incurrit, aut cenſuram juris, vel hominis, niſi nominatim exprimatur (80). Suſpenſus autem ab uno, minime ſuſpenſus ab aliorum connexu cenſetur, unde ſuſpenſus ab ordine, non eſt ſuſpenſus a juriſdictione, neque a beneficio: nec qui ſuſpenditur a ſuperiori ordine, amittit exercitium inferioris, quamvis, qui ab ordine inferiori ſuſpenditur, ſuperioris etiam ordinis exercitium amittat. Qui vero ſuſpenſionis neglecta ſententia, exercet ordines ſibi non exercendos, incidit in irregularitatem.

(79) *C. 1. de ſentent. excomm.*
(80) *Cap. quia pericul. eod. in 6.*

Eſt autem irregularitas impedimentum Canonicum, prohibens, ne quis ordinetur, neve unquam in ſuſceptis ordinibus miniſtret, vel ne ad ſuperiores ordines promoveatur. De cujus impedimenti cauſſis non ſolum in titulo, *Qui promoveri non poſſint*, ſed & alibi oblata occaſione paſſim diſſeruimus, ita ut opus non ſit ea repetere, vel aliud adjicere, ſupra quam Inſtitutionum ratio, & menſura patitur, ſatiſque fuerit hoc generale decretum adjungere, quo Sacr. Conc. Trid. (81) ſtatuit, Epiſcopos in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto provenientibus poſſe diſpenſare, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & cauſſis deductis ad forum contentioſum.

Peregimus jam, ordinatiſſimi Auditores, Inſtitutionum Canonicarum curſum, & quotidianam hujus anni prælectionem abſolvimus. Utinam tanta in docendo ſcientia, quantam amor in vos meus, & veſtra in addiſcendo diligentia poſtulabat. Quidquid igitur mihi doctrinæ defuit, velim vos labore veſtro, atque ingenio expleatis. Ac ſimul ignoſcitote, obſecro, ſi laudis, & honoris veſtri nimium cupidus, aliquoties

(81) *Seſſ. 24. C. 6. de reform.*

ties in reprehendenda quorumdam negligentia mihi quidquam exciderit acerbius; inde enim intelligere poteſtis, quanti vos fecerim, quod apud me digni fueritis, quorum cauſſa homo Philoſophus tantiſper iraſcerer, is præſertim, quem Suſuronum, & Semidoctorum agmina perpetuo plurium annoruſſi latratu, non magis, quam Pigmæi Herculem commoverunt. Valete.

FINIS INSTITUTIONUM CANONICARUM.

INSTITUTIONUM
JURIS
PONTIFICII
APPENDIX,

QUA, QUÆ CONTINEANTUR,

INDICAT ADVERSA PAGINA.

I. Joan. Doujatii Brevis Historia Juris Canonici. 271

II. Rubricæ Decretalium Gregorii IX, adjuncta ſequentium Collectionum concordia. 299

III. Notarum Utriusque Juris, ſive Abbreviationum uſu frequentiorum, Explicatio. 313

IV. Regulæ Juris, ex Sexto Decretalium. 317

CAN.

CANDIDO
LECTORI.

Cum in gratiam cupidæ Canonum Juventutis, doctiſſimi Viri Jani Vincentii Gravinæ Inſtitutiones Canonicas iterum in lucem edere ſimus aggreſſi; non abs re fore duximus, his Inſtitutionum libris ea ſubjungere, quæ incipientibus fortaſſe erunt neceſſaria, nec provectioribus inutilia.

Primo itaque Juris Pontificii brevem Historiam ſive *Hiſtoricam Synopſim*, qua origo & progreſſus illius Juris, & Corporis ipſius Canonici, quo nunc utimur, Partes, atque ordo Partium indicantur. Opuſculum paucis ab hinc annis iterum editum, nunc paulo auctius, & emendatius damus.

II Subjunctæ ſunt Rubricæ Decretalium Gregorii IX, quæ ſecundum conſtituunt Juris Canonici volumen, per quinque Libros digeſtum, adjecta ad marginem annotatione *Titulorum*, qui in Sexto, aliiſque tertii voluminis Compilationibus habentur. Ex his

Corporis

Corporis Canonici partium Indicibus ideam aliquam totius Eccleſiaſtici Juris ſibi quiſque poterit efformare.

III. Ne in legendis Interpretibus hæreat ubique Juris noſtri Lector, addita eſt EXPLICATIO NOTARUM, ſive Abbreviationum uſu frequentiorum, quibus indicari ab illis ſolent Juris utriuſque loca.

IV His annectere viſum eſt REGULAS JURIS, ex VI Decretalium: ut generalia, & trita hæc axiomata ad manum cuique continuo ſint. Hæc te monitum oportuit, Candide Lector, Vale.

JOAN. DOUJATII HISTORICA JURIS PONTIFICII SYNOPSIS

Qua Natura, & Partes ipſius, atque Ordo Partium indicantur.

JUs Canonicum, quo in Eccleſiaſticis controverſiis certa ratione dijudicandis Orbis utitur univerſus, nomen habet a *Canonibus*, ſive Regulis: ex eo ſic dictum, quod rerum ſacrarum Regulas, ac præcepta contineat. Id trifariam ſpectari poteſt, *1. Jus Canonicum quid & unde dictum.*

poteſt; ratione Subjecti, circa quod verſatur; Materiæ, ex qua conſtat; & Formæ, qua compoſitum eſt, atque in ordinem redactum.

2 *Juris Canonici objectum.* Verſatur jus Canonicum partim circa res Fidei; partim circa Mores, ac Diſciplinam. Quæ ad fidem pertinent, *Dogmata* dicuntur, & continentur in Symbolis, in Synodicis Epiſtolis, atque in aliis Fidei Formulis. In his convenire debent Oriens, atque Occidens, & ſparſæ per totum orbem Eccleſiæ, quia ex Paulo *ad Ephes.* 4. unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma: unde & Regula Fidei una omnino eſt, ſola immobilis & irreformabilis, ut Tertullianus loquitur, *initio libri de Virginibus velandis*: Quæ ſpectant ad Mores, ac Diſciplinam Eccleſiaſticam, *Canonum* generali nomine intelliguntur: atque horum, quæ quidem præcepti Divini, aut Apoſtolici ſunt, omnes procul dubio tenent, quæ Diſciplinæ dumtaxat cauſſa recepta, ea citra unionis diſpendium, per

loca

loca terrarum, regioneſque variantur, ut loquitur D. Auguſtinus, *can. illa autem diſt.* 12.

Quantum ad materiam, qua conſtat. Jus iſtud quatuor præſertim ex Fontibus manat. Primo ex ſacris Codd., ſeu Canonicis utriuſque Fœderis, *Scripturis*; quarum ſententiis refertæ, ac velut floribus conſperſæ ſunt omnes Canonici Juris Partes: 2. ex ſtatutis Conciliorum, tum univerſalium, tum particularium, ſeu localium, quæ ſtatuta proprie *Canones* dicuntur: 3. ex Summorum Pontificum *Decretis*, ac Decretalibus Epiſtolis: 4. Ex Sanctorum *Patrum* Latinorum, & Græcorum *dictis*, Tractatorumque libris, id eſt, eorum, qui tractatus in varias ſacrorum Codicum partes ediderunt. Ex horum omnium generum ſcriptis petitæ ſunt ſententiæ, & ſacrarum quæſtionum definitiones, ex quibus conſurgit univerſum Juris Pontificii Corpus. Addi poſſunt & Leges aliquot Principum Chriſtianorum; ex Theodo- *3. Ejus Materia, & Fontes.*

ſiano,

ſiano, & Juſtiniano Codice, ac Novellis; itemque ex *Capitularibus* depromptæ. Sic Conſtitutionum a priſcis Francorum Regibus conditorum Codex vocatur.

4. Forma, ſeu diſpoſitio. Quod ad formam atque ordinem Juris Canonici attinet, tria videntur tempora ſpectari debere: quorum Primum Conſtitutiones Eccleſiaſticas complectatur, quæ ante Collectionum volumina, quibus conſtat hodiernum Juris Põtificii Corpus, editæ ſunt. Secundum vero, Corpus ipſum Juris Canonici, ſeu medii temporis Compilationes contineat. Tertium quæcumque his poſtea tum recentiorum Conciliorum, atque Pontificum auctoritas, tum ſpecialia Nationis, Provinciæ, Eccleſiæ, cujuſque ſtatuta adjecerunt.

5. Vetus Ante compoſitum Juris Canonici hodie recepti ſyſtema, quatuor imprimis apud Græcos leguntur veteres ſecundum temporum fere ordinem digeſtæ Canonum Collectiones uſu probatæ; apud Latinos totidem. Prima

Prima Græca *Collectio*, circa annum Chriſti 385. edita, Synodorum Œcumenicarum Nicænæ, & Conſtantinopolitanæ primæ; hiſque interjectarum quinque localium per ea tempora in Aſia celebratarum, *Ancyrana*, *Neocæſarienſis*, *Gangrenſis*, *Antiochenæ*, *Laodicenæ* Canones comprehendebat; eoſque ſervata ferme annorum ſerie diſpoſitos. *6. Prima Græcorum Collectio.*

Secundo, qua uſus videtur Theodoretus, quæque a Juſtiniano confirmata legitur, ſuperioribus addidit Canones Sardicenſis, & Calcedonenſis Conciliorum, hujus generalis, illius quaſi generalis. *7. Secunda.*

Succeſſit deinde Tertia Collectio, in qua Anonymi cujuſdam opera Canones Apoſtolorum dicti, numero quinque & octoginta; itemque Epheſini Œcumenici III. Concilii tres; & ſub Carthaginenſis nomine, plurium Africanarum Synodorum præcipui Canones; ac præterea Conſtantinopolitanæ ſub Nectario una cum aliquot Canonicis Orientalium Patriar- *8. Tertia*

triarcharum, atque Epiſcoporum Epiſtolis, ad ſuperiora adjuncti ſunt: quæ Collectio *Trullanæ Synodi can.* 1. approbata eſt.

9. Quarta duplex. Huic additi ſunt Poſtrema Collectione Canones Trullanæ ipſius, & ſequentium aliquot Conſtantinopolitanarum Synodorum, tandemque Nicænæ II, & Conſtantinopolitanæ IV generalis, quarum inter Œcumenicas, illa ſeptimum, tres autem octavum obtinent locum: niſi quod pro vera Œcumenica VIII orthodoxa Græci ſchiſmaticam Photii ſubjecerunt. Atque hanc ultimam Collectionem commentariis ſuis Joan. Zonaras & Theod. Balſamon illuſtrarunt.

10. Latinorum Collectio Prima, S. Leonis. Latinorum *Prima* Collectio, ſeu Codex Canonum vetus, ſecundæ Græcorum Collectioni reſpondet. Romana enim, & univerſa Occidentalis Eccleſia, & ſtatim a Calcedonenſi Concilio Œcumenico IV (quod anno 451 habitum) probatis ab eo priſcis Canonibus, uſa eſt: quorum plures fue-

fuere in Latinam Linguam verſiones, atque in his maxime recepta, quæ S. Leoni Papæ adſcribitur.

Sequutus eſt *Dyoniſius Exiguus* Monachus, qui circa annum 530 prioris illius Codicis novæ interpretationi, Canones Apoſtolorum quinquaginta priores, Epheſinos, atque Africanos, (ex tertia fere Græca Collectione) Decreta etiam Romanorum ſeptem Pontificum a Siricio ad Anaſtaſium II. addidit. *11. Secunda, Dionyſii Exigui.*

Tertio auctus eſt hic Codex Symmachi, & Hormiſdæ Pontificum Decretis; quibus Gregorii Junioris acceſſere longo intervallo Reſponſa, poſt annum ſcilicet 715 atque ex hac, & Dionyſii Collectione conflatus eſt Codex Canonum vetus Eccleſiæ Romanæ, cujus mentio habetur *can.* 1. *diſt.* 19. & *can.* 1. *diſt.* 20.

Iſidorus denique *Hiſpalenſis* Epiſcopus, ſive alius ejus nomine, novum Corpus Canonum adornavit, quæ *Collectio Hiſpalenſis* eſt. Ibi cum Apo- *12. Tertia, Iſidori Hiſpalenſis.*

ſtolicis, & Græcorum Conciliorum Canonibus ex antiqua verſione (diverſa ab ea, quam concinnaverat Dionyſius) comprehenduntur Africana Concilia expanſa octo, Gallica ſeptendecim, Hiſpanica novem &viginti. Capitula item Martini Bracarenſis, & Pontificum Romanorum Decreta: Damaſi primum; deinde Siricii, & ſequentium, eadem quæ ſupra indicata ſunt.

13. *Quarta Latinorum Collectio, Iſidori Mercatoris.* Huic adjectæ Summorum Pontificum, tum Damaſo antiquiorum, ignotæ uſque ad ea tempora; tum poſteriorum, Epiſtolæ quamplurimæ, *Iſidori Mercatoris*, ſive *Peccatoris* cognominati, Corpus Canonum nobis pepererunt, dimidio prope auctius ſuperiore.

14. *Collectiones aliæ juxta ordines materiarum.* In Collectionibus hactenus memoratis Canones ad ſua quique Concilia, ſuoſve Pontifices relati, eademque ſerie collocati leguntur, qua in Synodis ipſis, & Epiſtolis Pontificis extabant. Sed quoniam de iiſdem rebus varii pluribus in Conciliis Canones, variaque

que in diverſis Epiſtolis Decreta edita reperiuntur: quæ ita ſparſa facile cuivis non erat ex ſuis quæque locis eruere, atque inter ſe conferre, utilius viſum eſt diverſas ejuſmodi de re unaquaque Conſtitutiones, materiarum habita ratione, ad certa capita redigi. Quod non uno modo factum ſive a Græcis, ſive a Latinis. Partim enim abbreviati Canones, indicatis fontibus, unde integri peti poſſent: partim vero expanſi, & prout in ipſis Conciliis, Pontificumve, aut aliorum Auctorum Eccleſiaſticorum ſcriptis habentur, exſcripti: partim etiam ſelecti tantum quidam in unum collecti.

15. *Ferrandi, Martini Bracarenſis, & Creſconii.*

Primus, quod ſciam, hanc Canonum ex rerum potius, quam ex Conciliorum ordine digerendorum, methodum ſecutus eſt *Fulgentius Ferrandus* Carthaginenſis Diaconus circa exordia Juſtiniani Imperatoris in *Breviatione Canonum*, quæ Græcis Canonibus Latino ſermone ſummatim expreſ-

ſis ſummas Africanorum inſexuit. Ejus exemplo *Creſconius* ſive Criſconius, Africanus Epiſcopus, diverſo quidem aliquatenus ordine, cæterum ſimili via Librum ſcripſit ſub titulo *Concordia Canonum*, circa annum *660.*, cujus Breviarium habebatur tantum, donec VV. Clariſſimi Gulielmus Voellus, & Henricus Juſtellus opus integrum expanſis Canonibus conſtans in publicam lucem emiſerunt ex mſ. Codice Claromontani Collegii. Intermedio inter Superiores tempore *Martinus Bracarenſis* in Hiſpania Epiſcopus brevem Collectionem Canonum Orientalium Latinitate a ſe donatorum in uſum Provinciæ ſuæ concinnavit; atque ad Lucenſe Concilium, quod in altera Galleciæ parte habebatur, tranſmiſit ann. 572.

16. Anonymi, & Reginonis.

Cum mihi ante annos viginti hanc hiſtoricam Juris Pontificii brevem Synopſin exaranti, & ſeorſim in uſum tyronum edenti, nondum innotuiſ-

tuiſſet Creſconii, aliudve ejus generis opus, Burchardi Decreto antiquius, huic primas detuleram iſtiuſmodi inventi. Sed ab eo tempore præter Creſconii, quam dixi, Collectionem integram, duæ aliæ prodierũt, quæ hactenus in mſ. delituerant; altera *Anonymi* ſub nomine *Canonum Pœnitentialium*, quem octavo ſeculo vixiſſe apparet. Eam publici juris fecit Tom. xi. Spicilegii ſui vir eruditus Ordinis ſancti Benedicti Religioſus Lucas *Dachery* curioſus Eccleſiaſticæ antiquitatis indagator. Collectionis porro illius auctor, primus Conciliorum Gallicorum, & Hiſpanicorum Canones excerpſit ex Iſidoriano, ut videtur, Corpore deſumptos. Alteram, nimirum Reginonis Abbatis Prumienſis Collectionem, in lib. de *Eccleſiaſticis diſciplinis* comprehenſam, poſt Germanicam editionem adhuc in Gallia parum notam, edidit Pariſiis *Stephanus Baluſius*, & notis ſuo more illuſtravit. In hac primum Collectione,

una cum Canonibus Concilio-rum, & Pontificum, adjectæ ſunt aliquot ſententiæ Patrum, & leges ex Jure Civili, quod non ante Ivonem Carnotenſem factum credebatur.

17. Græcæ Collectiones ex ordine materiarum.

Apud Græcos quoque per ea tempora a priſtino Collectorũ more deſciverant, digeſtis certas in claſſes Canonibus Conciliorum, & Præſulum, prout affinitas cujuſque materiæ ſuadebat, collatiſque Imperatorum de re quaque Conſtitutionibus, tum verbatim deſcriptis, tum in compendium redactis, tum *Joannes Antiochenus* Ferrandi æqualis, tum *Photius*, ac deinde *Harmenopolus*, atque alphabeti ordinem amplexus *Matthæus Blaſtares*, & ſi qui alii.

18. Apud Latinos Burchardi & Ivonis Decreta, & Pannormia.

At in Occidente methodum Reginonis imitati, atque amplioribus voluminibus exequuti ſunt Burchardus, atque Ivo ante dicti.

Burchardus Wormatienſis Germaniæ, & Galliæ confinio Epiſcopus, anno circiter 1020. certa in capita, & velut claſſes diſci-

diſciplinæ Eccleſiaſticæ materiam omnem diviſit, aptoſque ſingulis Canones undecumque congeſſit, conſcriptis viginti Decretorum libris: qui ex ſacris etiam Scripturis. Gallicis aliquot, Germanicisque Conciliis, ac præterea ex Sanctorum Patrum ſcriptis excerpti ſunt.

Ivo deinde Carnotenſis in Gallia Præſul idem inſtitutum ſequutus, Excerptiones Eccleſiaſticarum Regularum in ſuo Decretorum opere partibus ſeptendecim diſtincto collegit circa ann. 1100, ubi etiam Principum Chriſtianorum Conſtitutiones inſeruit. Ex hoc vero volumine deſcripta creditur *Panormia*. Atque huc uſque pertinet Jus Canonicum vetus, ex parte non modica obſoletum.

His ſucceſſit Corpus Juris Canonici, quo nunc utimur. Conſtat illud tribus Voluminibus, ſex Collectionibus, ſive Compilationibus Canonum, ac Decretorum. *19. Novæ Juris Pontificii ſormæ in Corpore Juris uſu nunc recepto.*

Primum volumen continet *20. Primum Volumen,*

Decretum Gratiani. Collectionem priſcorum Canonum, & conſequenter Jus antiquum, quo per ſæcula undecim uſa eſt Eccleſia, Inſcriptum eſt ab Auctore *Concordiæ diſcordantium Canonum;* vulgo tamen dicitur Decretum Gratiani: *Decretum* quidem, quod Decreta Eccleſiæ, ratione materiæ & quæſtionum certum in ordine redacta contineat: *Gratiani* vero de nomine Auctoris, qui Monachus fuit Benedictini Ordinis, patria Clauſinus *, Profeſſus in Bononienſi Sancti Felicis Monaſterio. Is anno Chriſti 1151 poſt Burchardum & Ivonem, Canones, ac Decreta ad ſuum uſque tempus edita, in unum Corpus ita digeſſit, ut quæ invicem pugnare videbantur, conciliare ſit conatus: quod tamen in tertia parte bis dumtaxat tentavit.

** Di Chiuſi in Toſcana.*

Diviſum in tres Partes. Univerſum opus Eugenio III. Pontifici oblatum ab Auctore quidam ſcripſere, atque hunc ab illo Juris ejus docendi cauſſa Lutetiam miſſum: (quod tamen non magis certum, quam ejus, & Petri Lom-

Lombardi, ac Petri Comeſtoris fraternitas,). Dividitur in Partes tres: quia Jus omne ad Tria pertinet, vel ad perſonas, vel ad res, vel ad actiones, ſeu judicia, §. *fin. Inſtit. de Jur. nat.*

Prima itaque Pars continet Diſtinctiones, id eſt, ſectiones, & minores partes, in quas dividitur, centum, & unam: in quarum primis viginti agitur de Jure ipſo, & Juris partibus; in reliquis de Perſonis Eccleſiaſticis, ſive de ſacrorum Miniſtrorum inſtitutione, Ordinibus, & Officiis, deque univerſa Hierarchia, & juriſdictionis Eccleſiaſticæ gradibus. *Pars I. Decreti, Diſtinctiones.*

Secunda Pars complectitur *Cauſſas* ſex, & triginta, quæ ſic appellantur, quod in ſingulis quædam facti ſpecies, & quaſi lis aliqua, adjunctis pluribus rerum adminiculis, ſive circumſtantiis, decidenda proponatur. *Pars II. Cauſſæ.*

Cauſſæ in quæſtiones dividuntur, quarum in unaquaque diſcutitur certa facti circumſtantia. Eſt ergo tota hæc pars de *judiciis* Eccleſiaſticis: &

Præſcriptione, &c. agitur Cauſſa XVI. Atque ad Monachos ferme referri poſſunt ſequentes quatuor Cauſſæ XXI eſt de officio, & honeſtate Clericorum. Deinde vero de communibus Laicorum, & Clericorum criminibus diſſeritur. Itaque XXII agit de crimine Falſi, & perjurio: XXIII de Homicidio, & Bello: XXIV de Hæreſi: XXV de Privilegiis Eccleſiæ non violandis: XXVI de Sortilegio. Tum denique de judiciis, quæ ad *Matrimonia* pertinent, a XXVII ad finem uſque agitur, inſerto Cauſſæ XXXIII quæſt. 3. tractatu de *Pœnitentia* tum conjugum, tum aliorum; qui tractatus quod longior ſit, in ſeptem Diſtinctiones ſubdividitur.

Decreti hujus Tertia Pars inſcribitur *de Conſecratione*: dividiturque in quinque Diſtinctiones. Ea res Sacras tractat, ac præſertim Sacramenta cætera, (quæ neque ad forum exterius, aut interius pertinere videntur, ut Matrimonium, & Pœnitentia; neque ad perſonas *Pars III. Conſecratione.*

N 6 Ec-

Eccleſiaſticas, ut Ordo. I Diſtinctio eſt de Conſecratione Eccleſiarum, & Miſſarum celebratione. II de Euchariſtia. III de Feriis, jejuniis, &c. IV de Baptiſmo. V de Confirmatione, Ritibuſque aliis Eccleſiæ.

Numerus Diſtinctionum, & Quæſtionum Decreti. Hæ Diſtinctiones, quemadmodum & ſuperiores, (quæ omnes numerum centum, ac duodecim conficiunt) & Cauſſarum Quæſtiones (quæ numero ſunt ſeptuaginta, & ſeptem ſupra centum) pluribus pene omnes Canonibus conſtant, ſive Capitulis; qui Canones nihil aliud ſunt, quam fragmenta ex Canonibus Conciliorum, Decretis veterum Pontificum, aut Patrum ſcriptis: nonnumquam etiam, ſed rarius, ex ſacris Paginis, aut Jure Romano, Gallicove deſumpta, atque ad materiam, de qua agitur, ſpectantia. Leges ex Jure Civili in hoc Decretorum volumen relatæ, vulgo *Canonizatæ* dicuntur, quod Canonibus immixtæ, eorum vim aliquatenus aſſumant.

Canones Decreti quid.

Hoc

Hoc Gratiani opus nævis ſuis non carebat, eo imprimis nomine, quod cum pleraque, non ex ipſius fontibus, ſed ex priorum Compilatorum rivis hauſta eſſent; non pauca ad non ſuos Auctores in eo referuntur. Quapropter emendatione indigere Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis peculiari Tractatu demonſtravit; atque in eo emendando, ac brevibus notis illuſtrando operam aliquam ſuperiore ſæculo poſuerunt Galli tres, Antonius Demochares, ſive Monchiacenus, vulgo *de Monchi*, Theologus Pariſienſis; Antonius Contius Anteceſſor Pariſienſis primum, deinde Bituricenſis; & Carolus Molinæus JC., cujus notæ, quod ſæpe de rebus Pontificum Romanorum, aliarumve perſonarum Eccleſiaſticarum, non ea, qua par erat, reverentia diſſeruiſſe viſus ſit, Romæ improbantur, donec emendatæ fuerint. Sed ultimam fere operi manum impoſuere Correctores Romani juſſu, & cura- *Meuda, & emendatio Decreti.*

Greg.

Greg. XIII. Pontificis Maximi anno 1580.

21. Secundum Corporis Canonici Volumen. Decretales.

Secundum volumen Juris Canonici continet *Decretales*, quæ dicuntur Gregorii IX. ſive Collectionem Epiſtolarū Pontificiarum, quibus quippiam decernitur; earum præſertim, quæ ab anno Chriſti 1150. ad annum 1230. prodierunt, admixtis Conciliorum, præſertim Lateranenſium generalium tertii,& quarti, pauculis etiam, tum priorum Synodorum decretis, tum ſententiis Patrum a Gratiano prætermiſſis. Hæc Compilatio digeſta eſt per Raymundum de Pennafort, Greg. IX. Capellanum, & Pœnitentiarium, ex Ordine Fratrum Prædicatorum, qui ex anterioribus quinque publice probatis per ea tempora Collectionibus, aliiſque nondum in unum volumen redactis Decretalibus, hoc opus concinnavit, rejectis, quæ ſimilia, pugnantia, aut inutilia videbantur; ſequutuſque eſt ordinem primæ omnium Compilationis, quam ſub titulo Breviarii

viarii Extravagantium Bernardus Papienſis paulo poſt Gratianum compoſuerat. Quia vero Decretales integras referre parum neceſſarium Raymundus putavit, initium dumtaxat cujuſque, cum ea parte, qua definitio propoſitæ quæſtionis continetur, plerumque retinuit, reſciſſis, quæ ſuperflua, vel certe minus neceſſaria videbantur, quæ his duabus vicibus ſupplentur, *& infra*; dicunturque *Pars deciſa*. Quia tamen ad pleniorem rei notitiam, multa ab eo reſecta non parum conferre poſſunt, ad priores illas quinque Compilationes ea de cauſſa recurrendum; quarum quattuor ab Antonio Auguſtino, quinta ab Innocentio Cironio editæ ſunt. In his enim magna ex parte habentur partes illæ deciſæ: Decretalibus his ad Bononienſes, aliorumque ſtudiorum Juris Doctores, & Scholaſticos tranſmiſſis, robur Conſtitutionum, ut in Judiciis, ac Scholis valerent, attributum, præfixa epiſtola an-

anno prædicto 1230.

Ordo Decretalium. Quinque ſunt Decretalium Libri, in quibus ordinis hæc ſervata eſt ratio, ut I. Libro, qui titulis tribus, & quadraginta conſtat, agatur præſertim de Miniſtris *Perſoniſque Eccleſiaſticis*, deque præparatoriis judiciorum: II, qui continet triginta titulos, de *judiciis*, cauſſiſque diſceptandis in genere, ac de ſervando ordine judiciario in rebus Civilibus: Lib. III. per Titulos quinquaginta de rebus Eccleſiaſticis, deque officio; & cauſſis pecuniariis Clericorum, & Monachorum, de Præbendis, contractibus, ſucceſſionibus, Decimis, &c. diſſeritur: Lib. IV cujus ſunt tituli unus, & viginti, de Matrimonio, quo fere continentur cauſſæ Laicorum Eccleſiaſticæ, quæ extra crimen ſunt, io foro Epiſcopali tractandæ: V. denique qui titulos complectitur unum, & quadraginta, de Criminalibus judiciis, & Criminibus, atque Cenſuris Eccleſiaſticis: ita ut totius Collectionis 185. ſint tituli.

tituli. Ordinem horum quinque Librorum deſignant totidem ſequentis verſus vocabula.

Judex, Judicium, Clerus, Connubia, Crimen.

Tertium Juris Pontificii volumen conſtat Sexto Decretalium, Clementinis & Extravagantibus tum Joannis XXII tum Communibus.

22. Tertium Juris Canonici Volumen, quo continentur.

Sextum.

Sextus Decretalium Liber dicitur, quo Bonifacius VIII Guillelmi Archiepiſcopi Ebrodunenſis, aliorumque opera uſus anne Chriſti 1297. tam ſuas, quam ſuperiorum poſt Gregorium IX. Pontificum Decretales incluſit; ipſiuſque Gregorii eas, quæ poſt editionẽ prioris Collectionis promulgatæ fuerant; ac præterea ejus ævi Conciliorum Lugdunenſium generalium duorum.

Sextum appellant, quod quinque Libris Gregorianæ Compilationis adjectus fuerit; cui hanc Collectionem interſerere Bonifacius noluit, ne vetera ejus exemplaria inutilia fierent. Hic Liber a Bonifacio

Bo-

Bononienſibus, aliarumque Academiarum Anteceſſoribus, ac Juris ſtudioſis inſcriptus, quinque Libris minoribus conſtat: eodem omnino ordine, ac Titulorum ſerie, non numero, quo Gregoriani, diſpoſitis; qui ordo in ſequentibus quoque Collectionibus ſervatus eſt.

Clementinæ. Clemens V. Gallus ex Aquitania oriundus, ex Concilii Viennenſis Decretis, partim etiam ex paucis aliquot Decretalibus ſuis, novam Compilationem concinnavit, quæ non ab ipſo, ſed a Joanne XXII. etiam Aquitano edita, atque ad Studia generalia eſt directa ann. 1317. ſub *Clementinarum* Conſtitutionum appellatione.

Extravagantes Joann. XXII. Ipſius *Joannis* XXII. Conſtitutiones, numero viginti, paulo poſt ſuperioribus adjunctæ, quoniam ob paucitatem, volumen peculiare conſtituere non poſſe videbantur, in generali *Extravagantium* nomine ſteterunt. Hoc enim nomine appellari prius cœperant Conſtitutiones Pontificiæ, Gratiani opere poſteriores; quod ſcili-

cet

cet extra ejus opus vagarentur, ut docet Abbas antiquus in Præfatione Decretalium.

Eadem de cauſſa *Extravagantes Communes* dictæ ſunt Epiſtolæ Decretales, non unius, ſed plurium aliquot Pontificum, qui paulo ante, vel paulo poſt Joannem XXII. ſederunt per annos circiter 150. Earum ultima eſt Sixti IV. ann. 1483. edita. Verum hæc utraque Collectio Extravagantium, a privatis Collectoribus in unum Corpus digeſta, certe auctoritate Pontificia promulgata non eſt. Atque hic eſt finis Corporis Canonici, ſeu Juris Eccleſiaſtici communis, quo in Foro ac Scholis utimur. Licet enim ab eo tempore Concilia etiam Generalia celebrata; & Bullæ, ſive Extravagantes conditæ magno numero ſint, nihil tamen ex iis Juris Corpori additum fuit.

Extravagantes Communes.

Ex tribus Decreti partibus ſic ſolent Canones laudari, ut prima cujuſque Canonis vocabula citentur: adjecto in 1. p. numero diſtinctionis; in 2. par-

23. *Citationes ex Decreto.*

te

te numero cauſſæ, ac quæſtionis, (Cauſſæ tamen nomine ut plurimum ſuppreſſo) niſi quod in tractatu de Pœnitentia, cauſſæ, quæſtioniſve nulla mentio fit, ſed Diſtinctionis cum adjectione *de Pœnitentia*; quod etiam in tertia parte ſimiliter fit, adjectis vocabulis *de Conſecratione*.

Ex Decretalibus. Quoties autem allegandum quid occurrit ex Decretalibus adducuntur capituli, quod citatur, primæ voces, aut numerus, cum rubrica, ſeu tit. nulla libri mentione; ſed adjecta voca, *extra*, qua ſignificatur ea, quæ citantur, extra Decretum Gratiani poſita eſſe: quidam addunt *apud Gregorium*, majoris diſtinctionis cauſſa, quod hæc Compilatio Gregorii IX. juſſu conſcripta fuerit.

In reliquis Collectionibus ex Sexto, Clementinis, &c. laudandis idem ordo ſervatur, additis tantum diſtinctionis cauſſa, vocibus in 6. vel lib. VI in Clementinis, in Extravagantibus Joannis XXII. in

Ex-

Extravagantibus communibus, vel Clementina Extravaganti Joann. XXII. aut Communi 1. 2. &c.

Noviſſimum Jus Canonicum partim commune eſt, receptumque apud omnes Catholicos; partium proprium, & ſingulare. Communis duo ſunt genera: Extravagantes nimirum, ſeu Bullæ poſteriorum pontificum, a Cherubino Laertio, aliiſque collectæ, & Regulæ Concellariæ Apoſtolicæ, ſive Conſtitutiones judiciales ab Innocentio VIII. atque aliis Romanis Pontificibus conditæ, & Apoſtolicæ Cancellariæ libris inſertæ, quarum præcipuæ quædam in Gallia uſu obſervantur. Jus Singulare, vel Proprium eſt cujuſque Provinciæ, Civitatis, Eccleſiæ; ut ſtatuta ſpecialia; vel totius Nationis. Sicque apud nos Jus Canonicum ſpeciale triplex diſtingui poteſt: conſtat etenim veteribus Eccleſiæ univerſæ inſtitutis, quibus majores noſtri tenacius, quam vicini populi adhæſe- 14. *Noviſſimum Jus Canonicum commune.* *Proprium.*

hæſerunt, quæ vulgo immunitates, ſeu libertates Eccleſiæ Gallicanæ dicuntur: tum Pragmatica Sanctione, quam in Bituricenſi Conventu, ex Decretis fere Baſilienſis Concilii, Carolus VII. ann. 1438. promulgavit: ac denique Concordatis, id eſt, fœderis tabulis inter Leonem X., & Franciſcum I. anno 1516. initi ad temperanda Pragmaticæ Sanctionis jura paulo ſtrictiora. Germani quoque, & vicinæ Provinciæ Concordatis ſuis reguntur, quæ anno 1447. inter Pontificem Nicolaum V., & Fridericum III. Imperatorem compoſita fuerunt.

His adde Concordata inita inter CLEMENTEM XII., *& Sacram Majeſtatem* AUGUSTI III. *Poloniæ Regis anno* 1737., *itemque* BENEDICTI XIV. *feliciter Regnantis inter* CAROLUM *utriuſque Siciliæ Regem, & Sereniſſimum Sabaudiæ Ducem, &c.* CAROLUM EMANUELEM III.

RU-

RUBRICÆ

DECRETALIUM

MAJORUM, ET MINORUM

LIBER I. DECRETAL. GREGORII IX.

	In VI. Lib. I.	In Clement. Lib. I.	In Ex. Joan. XXII.	In Cõmun. Lib. I.
TIT. I. *DE Summa Trinitate, & Fide Catholica.*	T. 1	T. 1.		
2. *De Conſtitutionibus.*	2			
3. *De Reſcriptis,*	3	2		T. 1
4. *De Conſuetudine.*	4			
5. *De Poſtulatione Prelatorum*	5		Tit. 1.	2
6. *De Electione, & Electi Poteſtate.*	6	3		3
7. *De Translatione Epiſcopi.*				
8. *De Auctoritate, & Uſu Pallii.*				
9. *De Renunciatione.*	7	4		
10 *De Supplenda negligentia Prælatorum.*	8	5		
11. *De Temporibus*	9			

bus

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In C[illegible]
bus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.				
12. *De Scrutinio in Ordine faciendo.*				
13. *De Ordinatis ab Epiſcopo, qui reſignavit Epiſcopatum.*				
14. *De ætate, & qualitate, & ordine Præficiendorum.*	10			
15. *De Sacra Unctione.*				
16. *De Sacramentis non iterandis.*				
17. *De filiis Preſbyterorum ordinandis, vel non.*	11			
18. *De ſervis non ordinandis, & eorum manumiſſione.*				
19 *De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.*				
20. *De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.*	12			
21. *De Bigamis non ordinandis.*				
22. *De Clericis Peregrinis.*				
23. *De officio Archidiaconi.*				
24. *De Officio Archipresbyteri.*				
25. *De Officio Primicerii.*				
26. *De Officio Sacriſtæ.*				

27.

	In vi.	InCle.	InEx.	In Cō.
27. *De Officio Cuſtodis.*				
28. *De Officio Vicarii.*	13	7		
29. *De Officio, & poteſtate Iudicis delegati.*	14	8		
30. *De Officio Legati.*	15			
31. *De Officio Judicis Ordinarii.*	16	9		
32. *De Officio Judicis.*				
33. *De Majoritate, & Obedientia.*	17		2	
34. *De Tregua, & Pace.*				
35. *De Pactis.*	18			
36. *De Tranſactionibus.*				
37. *De Poſtulando.*				
38. *De Procuratoribus.*	19	10		
39. *De Syndico.*				
40. *De iis, quæ vi, metuſve cauſſa fiunt.*	20			
41. *De in integrũ reſtitutione.*	21	11		
42. *De alienatione judicii mutandi cauſſa facta.*	22			
43. *De Arbitris.*				

LIB. II. DECRETAL. GREGORII IX.

	Invi.	InCle.	InEx.	InCõ.
Tit. I. De Judiciis.	1	1		
2. De Foro Competenti.	2	2		
3. De Libelli Oblatione.				
4. De Mutuis Petitionibus.				
5. De Litis Conteſtatione.	3			
6. Ut lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem.				
7. De Juramento calumniæ.	4			4
8. De Dilationibus.				
9. De Feriis.				
10. De Ordine Cognitionum.				
11. De Plus-Petitionibus.				
12. De cauſſa Poſſeſſionis, & Proprietatis.			3	
13. De Reſtitutione Spoliatorum.	5			
14. De Dolo, & Contumacia.	6		4	
15. De eo qui mittitur in Poſſeſſionē cauſſæ reſervandæ.	7			
16. Ut lite pendente nihil innovetur.	8		5	
17. De ſequeſtratione Poſſeſſionis, &			6	

fru-

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cõ.
fructuum.				
18. *De Conſeſſis.*	9			
19. *De Probationibus.*		7		
20. *De Teſtibus & atteſtationibus.*	10	8		
21. *De Teſtibus cogendis, vel non.*				
22. *De fide Inſtrumentorum.*				
23. *De Præſumptionibus.*				
24. *De Jurejurando.*	11	9		
25. *De Exceptionibus.*	12	10		
26. *De Præſcriptionibus.*	13			
27. *De Sententia, & re Judicata.*	14	11		
28. *De Appellationibus, & Recuſationibus, & Relationibus.*	15	12		
29. *De Clericis Peregrinantibus.*				
30. *De Confirmatione utili, vel inutili.*				

LIB. III. DECRETAL. GREGORII IX.

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
TIT. I. *De vita, & honeſtate Clericorum.*	1	1		1
2. *De cohabitatione Clericorum, & Mulierum.*				
3. *De Clericis conjugatis.*	2			
4. *De Clericis non reſidentibus in Eccleſia, vel Præbenda.*	3			
5. *De Præbendis, & Dignitatibus.*	4	2	3	2
6. *De Clerico ægrotante, vel debilitato.*	5			
7. *De Inſtitutionibus.*	6			
8. *De Conceſſione Præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis.*	7	3	4	
9. *Ne Sede Vacante aliquid innovetur.*	8		5	3
10. *De iis, quæ fiunt a Prælatis ſine conſenſu Capituli.*				
11. *De iis, quæ fiunt a majori parte Capituli.*				
12. *Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur.*				
13. *De Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.*	9	4		4

	In vi.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
14. *De Precariis.*				
15. *De Commodato.*				
16. *De Depoſito.*				
17. *De Emptione, & venditione.*				5
18. *De Locato, & Conducto.*				
19. *De Rerum permutatione.*	10	5		
20. *De Feudis.*				
21. *De Pignoribus, & aliis Cautionibus.*				
22. *De Fidejuſſoribus.*				
23. *De Solutionibus.*				
24. *De Donationibus.*				
25. *De Peculio Clericorum.*				
26. *De Teſtamentis, & ultimis voluntatibus.*	11	6		
27. *De Succeſſione ab inteſtato.*				
28. *De Sepulturis.*	12	7		6
29. *De Parochiis, & alienis Parochianis.*				
30. *De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.*	13	8		7
31. *De Regularibus, & tranſeuntibus ad Religionem.*	14	9		8
32. *De Converſione Conjugatorum.*				
33. *De Converſione Infidelium.*				
34. *De voto, & vo-*	15		6	

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
ſi redemptione.				
35. De Statu Monachorum, & Canonicorum Regularium.	16	10		
36. De Religioſis Domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ.	17	11	7	9
37. De Capellis Monachorum, & aliorum Religioſor.	18			
38. De jure Patronatus.	19	12		
39. De Cenſibus, Exactionibus, & Procuratoribus.	20	13		10
40. De Conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris.	21			
41. De Celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchariſtiæ, & Divinis Officiis.		14		
42. De Baptiſmo, & ejus effectu.		15		
43. De Presbytero non baptizato.				
44. De Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis, & aliorum Sacramentorum.				
45. De Reliquiis & veneratione Sanctorum.	22	16		12
46. De Obſervatione Jejuniorum.				
47. De Purificatione poſt partum.				
48. De Eccleſiis æ-				

difican-

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
dificandis, vel reparandis.				
49. *De Immunitate Eccleſiarum, Cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.*	23	17		13
50. *Ne Clerici, vel Monachi Sæcularibus negotiis ſe immiſceant.*	24			

LIB. IV. DECRETAL. GREGORII IX.

	In vi.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
Tit. 1. *De Sponſalibus, & Matrimoniis.*	1			
2. *De deſponſatione Impuberum.*	2			
3. *De clandeſtina Deſponſatione.*				
4. *De Sponſis duorum.*				
5. *De conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel aliis contractibus.*				
6. *Qui Clerici, vel voventes, Matrimonium cōtrahere poſſint.*				
7. *De eo qui duxit matrimonium, quā polluit per adulterium.*				
8. *De Conjugio Leproſorum.*				
9. *De Conjugio Servorum.*				
10. *De Natis ex libero ventre.*				
11. *De Cognatione Spirituali.*	3			
12. *De Cognatione Legali.*				
13. *De eo, qui cognovit Conſanguineam Uxoris ſuæ, vel Sponſæ.*				
14. *De Conſanguinitate, & Affinitate.*				

	Invi.	InCle.	InEx.	InCō.
15. *De frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.*				
16. *De Matrimonio contracto contra Interdictum Eccleſiæ.*				
17. *Qui filii ſint Legitimi.*				
18. *Qui Matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.*				
19. *De Divortiis.*				
20. *De Donationibus inter Virum, & Uxorem, & de Dote poſt divortium reſtituenda.*				
21. *De Secundis Nuptiis.*				

LIB. V. DECRETAL. GREGORII IX.

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cõ.
TIT. I. *De Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denuntiationibus.*				
2. *De Calumniatoribus.*				
3. *De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.*				
4. *Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.*				
5. *De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*		1		
6. *De Judæis, Saracenis, & eorum ſervis.*		2	8	2
7. *De Hæreticis.*	2	3		3
8. *De Schiſmaticis, & ordinatis ab eis.*	3			4
9. *De Apoſtatis, & reiterantibus Baptiſma.*				
10. *De iis, qui filios occiderunt*				
11. *De Infantibus, & Languidis expoſitis.*				
12. *De Homicidio voluntario, vel caſuali.*	4	4	9	
13. *De Torneamentis.*				

	In vi.	InCle.	InEx.	InCō.
14. *De Clericis pugnantibus induello.*				
15. *De Sagittariis.*				
16. *De Adulteriis, & Stupro.*				
17. *De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum.*				
18. *De Furtis.*				
19. *De Uſuris.*	5	5	10	5 6
20. *De crimine Falſi.*				
21. *De Sortilegiis*				
22. *De Colluſione detegenda.*				
23. *De delictis Puerorum.*				
24. *De Clerico Venatore.*				
25. *De Clerico Percuſſore.*				
26. *De Maledici*				
27. *De Clerico Excommunicato, Depoſito, vel Interdicto miniſtrante.*				
28. *De Clerico non Ordinato miniſtrante.*				
29. *De Clerico per ſaltum Promoto.*				
30. *De eo, qui furtive Ordinem ſuſcepit.*				
31. *De Exceſſibus Prælatorum, & Subditorum.*	6	6		
32. *De novi Operis nuntiatione.*				

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cõ.
33. *De Privilegiis & exceſſibus Privilegiatorum.*	7	7	11	7
34. *De Purgatione Canonica.*				
35. *De Purgatione Vulgari.*				
36. *De Injuriis, & Damno dato.*	8			
37. *De Pœnis.*	9	8	12	
38. *De Pœnitentiis, & Remiſſionibus.*	10	9		10
39. *De Sententia Excommunicationis Suſpenſionis, & Interdicti.*	11	10	13	
40. *De Verborum ſignificatione.*	12	11	14	
41. *De Regulis Juris.*	13			

NO.

NOTARUM
UTRIUSQUE JURIS,
SIVE ABBREVIATIONUM USU FREQUENTIORUM
EXPLICATIO
In gratiam Tironum.

Ap. Bonif.	*Apud Bonifacium.* Vide in 6.
Ap. Greg.	*apud Gregorium.* V. E.
ap. Juſtin.	*apud Juſtinianum* . V. Inſt.
arg. ar.	*argumento* .
Auth.	*Authentica* , ideſt , ſumma novellæ alicujus Codici inſerta.
C. cau.	*cauſſa* , ſive in 2. parte Decreti Gratiani.
c. can.	*canone* , id eſt capitulo decreti ejuſdem, aut alicujus Concilii.
con. c.	*Contra* .
cap.	*Capite* , *Capitulo*, Decretalium Tituli , Novellæ alicujus; aut libri alterius; extra Ius utrumque.
Clem.	*Clementina* , id eſt , Decretali Clementis V., ſeu Capitulo Tituli in Clementinis.

Cod.

Cod.	*Codice* Juſtiniano.
C. Th.	*Codice Thedoſiano.*
col.	*Columna.*
Coll.	*Collatione s*
D.	*Digeſtis*, Vide *ff.*
d. diſt.	*Diſtinctione*, in prima præſertim Decreti Parte, & Libris Sententiarum Petri Lombardi.
d.	*dicta*, *dicto*, *&c.*
de conſ.	*De Conſecratione*, quæ eſt Tertia Pars Decreti.
de pœnit.	*De pœnitentia*, in eo Tractatu Decreti, can.33. qu. 3.
e. ex.	*extra*, id eſt, in Decretalibus Gregorii IX. ſcil. extra Decretum Gratiani.
e. eod.	*Eodem* (ſupple, titulo.)
ead. C., & qu.	*Eadem cauſa, & quæſtione.*
Ext. Jo.22.	*Extravagante Joannis vigeſimiſecundi.*
f.	*finali*, *finalis*, *fine.*
ff.	*Pandectis*, ſeu *Digeſtis* Juſtiniani.
Gl.	*Gloſsa*, ſeu receptæ in Jus utrumque Notæ.
h.	*hic.*
h. t.	*hoc titulo.*
i. j.	*infra.*
j. Gl.	*juncta Gloſsa*, id eſt, addita ad

Tex-

Digitized by Google

Textum	Nota Interpretis Gloſſæ auctoris.
in auth. Coll. 1.&c.	*in authentico*, *Collatione* 1., ſive Novellis Juſtiniani, Sectione 1.
in Extr. comm.	*in Extravagantibus Communibus*.
in f.	*in fine*.
in p. dec.	*in Parte deciſa*, id eſt, in ea Parte Decretalis, quæ reſecta eſt, & omiſſa a Compilatore, tanquam minus neceſſaria; quam ſæpe ex antiquis Collectionibus ſubjungunt Correctores Romani alio charactere.
in pr. in f.	*in principio*, Legis, aut Tituli. *in fine*.
pr.	*principii*.
Inſt.	*Inſtitutionibus Juſtiniani*.
in Sum.	*in Summa*.
in 6. in vj.	*in Sexto*, in libro Decretalium a Bonifacio VIII. collectarum poſt quinque Libros Gregor. IX.
l.	*lege*.
li. lib.	*libro*.
li.6.lib. vj	*libro Sexto*, ſive inter Decretales Bonifacii VIII. cura editas.

Nov.

Nov. *Novella.*

pri. *principium*, ſive initium Tituli, vel Legis, ante §. 1.

q. quæſt. *queſtione*, id eſt, ſectione Cauſſæ in Decreto.

ſc. ſcil. *ſcilicet.*

Sũ. *Summa*, id eſt principium Diſtinctionis, aut quæſtionis; vel epitome Legis, aut Capituli.

t. tit. *titulus*, *titulo*.

℣ ſ. *verſiculo*, id eſt, membro Paragraphi, aut Canonis.

ult. *ultimo*, *ultima*, &c.

§. *Paragrapho*, id eſt, Periodo Legis, Capituli, aut etiam Diſtinctionis, & Quæſtionis in Decreto; ubi maxime de verbis Gratiani, extra Canones intelligitur.

SEXTI

SEXTI DECRETALIUM

TITULUS ULTIMUS

DE REGULIS JURIS.

BONIFACIUS VIII.

Regula 1. BEneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione canonica obtineri.

2. Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.

3. Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit,

4. Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.

5. Peccati venia non datur, niſi correcto.

6. Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

7. Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.

8. Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

9. Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

10. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.

11. Cum ſunt partium jura obſcura, Reo favendum eſt potius, quam Actori.

12

12. In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.
13. Ignorantia facti, non juris, excaſat.
14. Cum quis in jus ſuccedit alterius, juſtam ignorantiæ cauſſam cenſetur habere.
15. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.
16. Decet conceſſum a Principe beneficium eſſe manſurum.
17. Indultum a Jure beneficium, non eſt alicui auferendum.
18. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.
19. Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.
20. Nullus pluribus uti defenſionibus prohibet.
21. Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.
22. Non debet aliquis alterius odio prægravari.
23. Sine culpa, niſi ſubſit cauſſa, non eſt aliquis puniendus.
24. Quod quis facit mandato Judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere neceſſe.
25. Mora ſua cuilibet eſt nociva.
26. Ea, quæ fiunt a Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt.

27.

27. Scienti, & conſentienti non fit injuria, neque dolus.

28. Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.

29. Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

30. In obſcuris minimum eſt ſequendum.

31. Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet.

32. Non licet Actori, quod Reo licitum non exiſtit.

33. Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum.

34. Generi per ſpeciem derogatur.

35. Plus ſemper in ſe continet quod eſt minus.

36. Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere.

37. Utile non debet per inutile vitiari.

38. Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare.

39. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo.

40. Pluralis locutio, duorum numero eſt contenta.

41. Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non facit, quod per eum fuerat faciendum.

42. Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.

43. Qui tacet, conſentire videtur.

44. Is, qui tacet, non fatetur; ſed nec utique negare videtur.

45. Inſpicimus in obſcuris, quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit.

46. Is qui ſuccedit in jus alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.

47. Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur.

48. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

49. In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.

50. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

51. Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum.

52. Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum.

53. Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus.

54. Qui prior eſt tempore, potior eſt jure.

55. Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & e contra.

56. In re communi potior eſt conditio prohibentis.

57. Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius eſt interpretatio facienda.

58. Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum juramentum.

59. Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eumdem.

60. Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri.

61. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.

62. Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

63. Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarii confiteri.

64. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

65. In pari delicto, vel cauſſa, potior eſt conditio poſſidentis.

66. Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet quominus conditio impleatur, haberi debet, perinde ac ſi impleta fuiſſet.

67. Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

68. Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum.

69. In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.

70. In alternativis electoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

71. Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus.

72. Qui facit per alium, eſt perinde,

ac

ac ſi faciat per ſe ipſum.

73. Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari.

74. Quod alicui gratioſe conceditur, trahi non debet aliis in exemplum,

75. Fruſtra ſibi fidem poſtulat ab eo ſervari, cui fidem a ſe præſtitam ſervari recuſat.

76. Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare.

77. Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

78. In argumentum trahi nequeunt, qqæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.

79. Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.

80. In toto partem non eſt dubium contineri.

81. In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.

82. Qui contra jura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

83. Bona fides non patitur, ut ſemel exactum, iterum exigatur.

84. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

85. Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur.

86.

86. Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.

87. Infamibus portæ non pateant Dignitatum.

88. Certum eſt quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem.

Datum Romæ apud S. Petrum, v. *Non. Mart.*, *Pontificatus noſtri anno* IV.

FINIS.

Die 15. *menſis Novembris* 1754.
Reimprimatur.

FRAGGIANNI.

Carulli.

37